basme africane

100 DE ANI DE LA NAȘTEREA LUI DUMITRU STĂNCESCU, UNUL DIN FONDATORII „BIBLIOTECII PENTRU TOȚI"

Dumitru Stăncescu s-a născut în București, la 20 decembrie 1866, într-o familie de intelectuali; tatăl său a fost secretar al Ateneului Român. A urmat studiile în țară și străinătate (în Belgia, la Liège, unde frecventează cursurile Facultății de drept) obținînd titlul de doctor în științele politice.

Debutează în presa literară la 17 ani, publicînd la revista *Literatorul* a lui Macedonski. A colaborat la revistele și ziarele vremii, printre care: *Revista literară*, *Revista nouă*, *Adevărul* (unde a funcționat și ca redactor, semnînd cu pseudonimul Radu Prelea). Între anii 1896—1899 a condus o revistă populară, *Foaia pentru toți*. S-a afirmat ca un folclorist merituos, culegător de basme și snoave publicate în volumele: *Basme culese din gura poporului* (1893), *Snoave* (1893), *Glume și povești* (1895) ș.a.

În 1895, beneficiind de mijloacele materiale puse la dispoziție cu generozitate de librarul și editorul Carol Müller, Dumitru Stăncescu inițiază apariția colecției „Biblioteca pentru toți", răspunzînd astfel nevoii de carte ieftină, accesibilă marilor mase. Aici desfășoară, timp de aproape trei ani, o muncă susținută, organizînd colecția și traducînd multe din lucrările aparținînd autorilor străini (Andersen, Al. Dumas-fiul, Bernardin de Saint-Pierre, H. Spencer ș.a.). „Biblioteca pentru toți" ajunge curînd la un tiraj nemaiîntîlnit pe atunci în țara noastră: 7.000—10.000 de exemplare pentru fiecare volum. Din păcate, în anul 1897, boala lui Dumitru Stăncescu se agravează (suferea de tuberculoză). În anul 1898 suportă în țară, la Cîmpulung-Muscel, o operație, după care pleacă la tratament în Franța și Elveția. Totul era însă prea tîrziu; entuziastul editor și folclorist avea să moară, în Elveția, la 9 iulie 1899, în plină tinerețe, înainte de a fi împlinit 33 de ani.

La centenarul nașterii sale, lui Dumitru Stăncescu, primul director literar al colecției noastre, îi aducem un pios omagiu pentru valoroasa sa contribuție la dezvoltarea editurii românești.

„BIBLIOTECA PENTRU TOȚI"

editura pentru literatură

Vol. I și II lei 10

372

basme africane

basme africane

furt de cămile noaptea

basme africane

★ ★

Ilustrația coperții: *Ulcica. Mărar*

furt de cămile noaptea

basme africane

* *

ANTOLOGIE ŞI TRĂDUCERE DE
CORNELIU BĂRBULESCU

1967

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

POVEȘTI NUVELISTICE

CĂDEREA ȚĂRII KAH

(NUBIA)

Patru *meleki* (regi) domneau în marea împărăție : cel dintîi în Nubia, al doilea la Habeș, al treilea la Kordofan, al patrulea la For. Dintre ei, mai bogat era *napul* (suveranul) din Naft, în Kordofan, a cărui capitală se afla înspre Hofrat-en-Naha. Tot aurul și toată arama erau ale lui. Aurul și arama sa erau transportate în Nubia, unde regii cei mari din Occident își trimiteau oamenii să le caute. Solii soseau dinspre răsărit, după ce treceau marea pe vase, și regele stăpînea în sud peste un mare număr de popoare care îi făureau arme de fier și îi trimiteau sclavi, care trăiau cu miile la curtea sa.

Napul din Naft era omul cel mai bogat de pe pămînt. Dar viața lui era mai amărită și mai scurtă decît a oricărui alt om, pentru că nici un *nap* din Naft nu trebuia să domnească peste țară decît cîțiva ani. În timpul domniei sale, preoții țării cercetau

în fiecare seară stelele, oficiau sacrificii și aprindeau focuri. Ei nu lipseau în nici o seară de la rugăciunile ori sacrificiile pe care le făceau, de teamă să nu piardă urma vreunei stele și astfel să nu poată determina data la care regele trebuia să fie dus la moarte. Preoții cercetau astfel timp îndelungat, zi după zi, an după an ; priveau stelele și aflau ziua în care regele trebuia să fie ucis.

Și iată că veni și ziua morții regelui. Se zdrobiră coapsele din spate ale taurilor [1]. Toate focurile fură stinse în țară și femeile închise în case. Preoții aprinseră un foc nou și-l aleseră pe noul rege. Noul rege era fiul surorii regelui care fusese omorît. Noul rege se numea Akaf ; sub domnia lui au fost schimbate vechile rînduieli ale țării. Poporul spunea că această schimbare a fost pricina căderii Naftei.

Primul lucru pe care trebuia să-l facă un *nap* era să și-i aleagă pe cei care într-o zi îl vor însoți pe drumul morții. *Napul* alegea din preajma sa pe cei care îi erau mai dragi. Trebuia în special să hotărască cine să-i fie primul tovarăș, mai marele celorlalți.

Cu cîtva timp înainte, un rege din răsăritul îndepărtat trimisese de peste mări, la curtea din Naft, un om vestit pentru dibăcia sa de a spune povești. Pe acest om îl chema Far-Li-Ma. Far-Li-Ma sosise deci ca rob la curtea *napului*. Regele

[1] Ritual de sacrificiu.

Akaf îl văzu. Far-Li-Ma îi plăcu regelui Akaf. Regele Akaf zise :

— Acesta va fi primul meu tovarăș, Mă va înveseli cu poveștile sale pînă la sfîrșitul vieții mele ; mă va înveseli chiar și după moartea mea.

Cînd Far-Li-Ma află hotărîrea regelui nu se sperie. Își spuse numai : „Dumnezeu a vrut astfel !“

Era pe atunci obiceiul în Naft să ardă continuu un foc, cum se mai face și astăzi în unele ținuturi îndepărtate din For. Pentru întreținerea acestui foc, preoții numeau un flăcău și o fată. Aceștia trebuiau să păzească focul și să ducă o viață castă. Și cei doi erau omorîți, nu în același timp cu regele, ci cînd se aprindea noul foc. Cînd se aprinse noul foc pentru regele Akaf, preoții o numiră ca păzitoare a focului pe sora cea mai mică a noului rege. Ea se numea Sali (așa era chemată ; numele său întreg era Salifu-Kam'r). Cînd Sali află că a fost aleasă, se sperie, pentru că îi era tare frică de moarte.

Regele trăi cîtva timp în fericire și veselie, pentru că se bucura de bogățiile și frumusețea țării sale ; petrecea fiecare seară în tovărășia prietenilor și a străinilor veniți cu treburi în țara Naft. Dar, într-o zi, Dumnezeu îi trimise gîndul că fiecare zi plăcută îl apropia de o moarte sigură. Regele se sperie. Regele încercă să alunge departe de el acest gînd. Regele nu reuși. Regele se întristă. Atunci Dumnezeu îi trimise al doilea gînd, acela de a-l chema pe Far-Li-Ma ca să-i spună povești.

Fu deci chemat Far-Li-Ma. Far-Li-Ma sosi. Regele spuse :

— Far-Li-Ma, a venit ziua să mă înveseleşti. Spune-mi o poveste.

Far-Li-Ma răspunse :

— Supunerea este mai iute decît porunca.

Şi Far-Li-Ma începu să povestească. Regele Akaf asculta. Musafirii ascultau. Regele şi musafirii uitară să mai bea. Uitară pînă şi să respire. Sclavii uitară să servească. Uitară şi ei să mai respire. Povestea lui Far-Li-Ma era ca haşişul. Cînd se isprăvi, toţi erau cufundaţi într-o visare binefăcătoare. Regele Akaf îşi uitase gîndurile sale de moarte. Nici unul din cei de faţă nu-şi dăduse seama că Far-Li-Ma povestise de seara pînă dimineaţa. Cînd plecară musafirii, răsărise soarele.

În ziua aceea, regele Akaf şi invitaţii săi aşteptară cu mare nerăbdare ceasul de seară cînd Far-Li-Ma trebuia să spună o poveste. În fiecare seară Far-Li-Ma trebuia să povestească. Ştirea despre poveştile lui Far-Li-Ma se răspîndi la curte, în capitală, în ţară. Şi în fiecare noapte Far-Li-Ma povestea tot mai bine. Regele îi dăruia haine frumoase, invitaţii şi solii îi dădeau aur şi nestemate. Far-Li-Ma ajunse bogat. Cînd trecea pe străzi, o escortă de robi îl urma. Poporul îl iubea. Oamenii îşi descopereau pieptul în faţa lui.

Ştirea despre poveştile minunate ale lui Far-Li-Ma se răspîndi peste tot. Sali, auzind şi ea, trimise

un emisar la fratele ei, regele, să-i facă această rugăminte :

— Lasă-mă să ascult o dată poveștile lui Far-Li-Ma.

Regele răspune :

— Împlinirea depășește dorința.

Sali veni. Sali vru să asculte povestea. Far-Li-Ma o văzu pe Sali. Far-Li-Ma își pierdu o clipă mintea. Far-Li-Ma n-o vedea decît pe Sali. Sali nu-l vedea decît pe Far-Li-Ma. Regele Akaf spuse :

— Pentru ce nu povestești ? Nu mai știi nimic ?

Far-Li-Ma își desprinse privirile dintr-ale lui Sali și începu să povestească. Povestea lui Far-Li-Ma a fost la început ca hașișul care stîrnește o ușoară amețeală, pe urmă ca hașișul care înecă oamenii în leșin și somn. După puțin timp, invitații adormiră, regele Akaf adormi și el. Nu mai auziră nimic. Numai Sali ținea ochii deschiși. Ochii ei îl sorbeau pe Far-Li-Ma. Sali era plină de Far-Li-Ma.

Cînd termină, Far-Li-Ma se ridică ; Sali se ridică și ea. Far-Li-Ma se duse înspre Sali. Sali o porni către Far-Li-Ma. Far-Li-Ma o îmbrățișă pe Sali. Sali îl îmbrățișă pe Far-Li-Ma și spuse :

— Noi nu trebuie să murim !

Far-Li-Ma rîse cu ochii în ochii lui Sali, spunînd :

— Voința este în tine. Arată-mi calea.

Sali spuse :

— Lasă-mă acuma ! Voi căuta drumul. Cînd îl voi găsi, te voi chema.

Sali și Far-Li-Ma se despărțiră. Regele și invitații dormeau.

A doua zi Sali îl căută pe primul preot și-i spuse :

— Cine arată clipa cînd vechiul foc trebuie să fie stins și focul cel nou aprins ?

Preotul spuse :

— Dumnezeu !

Sali mai întrebă :

— Cum își va arăta Dumnezeu voința sa ?

Preotul răspunse :

— În fiecare seară ne uităm la stele. Nu le pierdem niciodată din vedere. Privim în fiecare seară luna și vedem cum, de la o zi la alta, fiecare stea se apropie ori se depărtează de lună. În acest fel cunoaștem clipa. Preotul mai spuse : Dacă nu putem vedea nimic într-o noapte, trebuie să aducem daruri. Dacă n-am vedea nimic mai multe nopți în șir, nu ne-am mai putea orienta.

Sali zise :

— Dacă așa ar sta lucrurile, n-ați mai ști cînd trebuie stins focul ?

Preotul răspunse :

— Nu, nu ne-am mai putea îndeplini slujba.

Sali spuse :

— Faptele Domnului sînt mari. Dar cea mai mare faptă a sa nu este scrisul de pe cer. Cea mai

mare faptă a sa este viața de pe pămînt. Aceasta am înțeles-o noaptea trecută

Preotul spuse :

— Ce vrei să spui ?

Sali răspunse :

— Dumnezeu i-a dat lui Far-Li-Ma darul de a povesti mai bine decît a făcut-o altul vreodată. Aceasta înseamnă mai mult decît scrisul pe cer.

Primul preot spuse :

— Greșești !

Sali zise :

— Cunoști luna și stelele. Dar ai ascultat poveștile lui Far-Li-Ma ?

Preotul spuse :

— Nu, nu le-am ascultat !

Sali zise :

— Cum poți judeca atunci ? Ascultă-mă pe mine, cînd o să-l auziți veți uita cu toții să mai priviți stelele !

Primul preot spuse :

— Soră a regelui, numai tu îți poți închipui una ca asta.

Sali spuse :

— Atunci dovedește-mi că greșesc și că scrisul de pe cer este mai mare și mai puternic decît viața de pe pămînt.

Preotul zise :

— Am să ți-o dovedesc !

Primul preot trimise un emisar la regele Akaf :

— Dă voie preoților să vină în seara asta în palatul tău să asculte poveștile lui Far-Li-Ma de la apusul pînă la răsăritul soarelui.

Regele Akaf răspunse :

— Dau voie.

Sali trimise un sol la Far-Li-Ma și îi spuse :

— Trebuie să povestești și astăzi așa cum ai făcut-o ieri. Aceasta este calea.

La venirea serii, regele își adună musafirii și emisarii. Sali sosi și se așeză alături de el. Toți preoții sosiră. Ei își descoperiră pieptul și se prosternară. Primul preot zise :

— Se spune că poveștile lui Far-Li-Ma sînt cele mai minunate opere ale lui Dumnezeu.

Regele Akaf spuse :

— Hotărîți voi înșivă.

Primul preot spuse :

— Iartă, o rege, dacă vom părăsi casa ta la răsăritul lunii pentru a ne îndeplini slujba.

Regele Akaf spuse :

— Faceți după voia Domnului !

Preoții se așezară. Toți musafirii și trimișii străini se așezară. Sala era plină de oameni. Far-Li-Ma își croi drum printre ei. Regele Akaf zise :

— Începe, o tovarășul meu de moarte !

Far-Li-Ma se uită la Sali, Sali la Far-Li-Ma. Regele Akaf spuse :

— De ce nu povestești ? Nu mai știi nimic ?

Far-Li-Ma își întoarse privirea de la Sali. Far-Li-Ma începu. Își începu povestea cînd soarele

apunea. Povestea sa era ca hașișul care amețește și te face să uiți de tine. Povestea sa era ca hașișul care te afundă într-un leșin de moarte. Cînd se ridică luna, regele Akaf, cu invitații și ambasadorii dormeau. Preoții erau cufundați într-un somn adînc. Numai Sali veghea, și privirile sale scoteau cuvinte din ce în ce mai dulci de pe buzele lui Far-Li-Ma.

Far-Li-Ma se ridică. Far-Li-Ma se îndreptă spre Sali. Sali veni către Far-Li-Ma. Sali spuse :

— Lasă-mă să-ți sărut buzele care rostesc cuvinte atît de dulci.

Ei își sorbiră cu nesaț buzele. Far-Li-Ma spuse :

— Lasă-mă să-ți string trupul a cărui vedere îmi dă forță !

Și se strînseră cu brațele, cu picioarele, și rămaseră culcați, treji, printre toți cei care dormeau. Și erau atît de fericiți, că inimilor lor puțin le mai lipsea să nu se spargă. Și Sali triumfa spunînd :

— Vezi calea ?

Far-Li-Ma zise :

— O văd.

Apoi plecară. În palat adormiții rămaseră singuri.

A doua zi, Sali îl căută pe primul preot și îl întrebă :

— Spune-mi acuma dacă aveai dreptul să nu crezi vorbele mele.

Preotul spuse :

— Nu-ți voi da răspunsul astăzi. Îl vom mai asculta o dată pe acest Far-Li-Ma. Ieri nu eram pregătiți așa cum trebuie.

Sali zise :

— Bine !

Preoții oficiară toate sacrificiile și își făcură toate rugăciunile. Zdrobiră încheieturile unui mare număr de boi. Rugăciunile în templu nu încetară toată ziua. Seara, preoții reveniră la palatul regelui Akaf. Seara, Far-Li-Ma începu din nou o poveste. Și înainte de revărsatul zorilor toți, regele Akaf, musafirii, ambasadorii și preoții, dormeau de plăcere. Și printre ei, Sali și Far-Li-Ma își sorbeau fericirea unul de pe buzele celuilalt, se strîngeau cu brațele și cu picioarele.

Și așa s-a întîmpat zi după zi.

În popor se răspîndi la început vestea despre poveștile lui Far-Li-Ma. Pe urmă alergă zvonul că preoții își neglijau noaptea sacrificiile și rugăciunile. Într-o zi, un personaj important din oraș se întîlni cu marele preot. Acesta îl întrebă pe preot :

— Cînd vom sărbători apropiata sărbătoare a acestui an ? Trebuie să fac o călătorie și vreau să știu din timp cînd să mă întorc !

Preotul fu încurcat. De nenumărate zile nu mai studiase luna și stelele. Nu mai știa nimic despre mersul lor. Preotul spuse :

— Mai așteaptă o zi și-ți voi spune.

Notabilul răspunse :

— Mulțumesc. Mîine mă voi întoarce la tine.

Primul preot adună soborul preoțesc și îl întrebă :

— Care dintre voi a urmărit în acest din urmă timp mersul stelelor ? Nici un preot nu răspunse, pentru că toți ascultaseră poveștile lui Far-Li-Ma. Primul preot mai întrebă :

— Nu se află printre voi nici unul care să fi urmărit mersul stelelor și rostul lunii ?

Toți preoții tăcură ; la urmă, un preot bătrîn se ridică dintre ei și spuse :

— Am fost toți fermecați de Far-Li-Ma. Nimeni nu-ți va putea spune în ce zi va trebui celebrată sărbătoarea cînd focul cel vechi trebuie stins și cînd cel nou trebuie să fie aprins.

Primul preot, îngrozit, zise :

— Cum s-a putut întîmpla așa ceva ? Ce voi spune eu poporului ?

Bătrînul preot zise :

— Asta este voia lui Dumnezeu. Dacă acest Far-Li-Ma n-a fost trimis de Dumnezeu, omoară-l ; pentru că atîta timp cît va trăi și va vorbi, toată lumea îl va asculta.

Primul preot zise :

— Ce le voi spune eu oamenilor ?

Toți tăcură și se despărțiră.

Primul preot o căută pe Sali pe care o întrebă :

— Ce vorbă mi-ai spus în prima zi ?

Sali răspunse :

— Faptele lui Dumnezeu sînt mari. Dar cea mai mare faptă a sa este viața de pe pămînt. Tu mi-ai

spus atunci că greșesc. Spune-mi astăzi dacă am mințit.

Preotul zise :

— Far-Li-Ma este împotriva lui Dumnezeu. Far-Li-Ma trebuie să moară !

Sali spuse :

— Far-Li-Ma este tovarășul de moarte al regelui Akaf.

Preotul spuse :

— Voi vorbi cu regele Akaf.

Sali răspunse :

— Dumnezeu sălășluiește în fratele meu, regele Akaf. Cere-i lui părerea.

Primul preot sosi la regele Akaf ; sora sa Sali era așezată lîngă el. Preotul își descoperi pieptul înaintea regelui Akaf, se prosternă în fața lui și zise :

— Iartă-mă, rege Akaf !

Regele spuse :

— Spune-mi ce-ți neliniștește inima ?

Preotul răspunse :

— Vorbește-mi despre tovarășul tău de moarte, acel Far-Li-Ma.

Regele spuse :

— Dumnezeu mi-a dat mai întîi gîndul că ziua morții mele se apropie și m-am speriat. Pe urmă Dumnezeu mi-a adus aminte de acest Far-Li-Ma, care mi-a fost trimis drept dar din țara dinspre răsărit, de dincolo de mare. Prin gîndul dintîi, Dumnezeu îmi întunecă mintea. Prin cel de-al doi-

lea îmi înveseli inima și ne făcu fericiți pe mine și pe toți ceilalți ! Pentru aceasta i-am dăruit o mulțime de veșminte lui Far-Li-Ma. Pentru aceasta prietenii mei i-au dat aur și pietre prețioase. El le-a împărțit printre oameni. Este bogat, cum i se cuvine, și poporul îl iubește așa cum îl iubesc eu însumi.

Primul preot zise :

— Far-Li-Ma trebuie să moară ! Far-Li-Ma destramă rînduiala !

Regele Akaf spuse :

— Voi muri înaintea lui Far-Li-Ma !

Dar primul preot răspunse :

— Dumnezeu va hotărî !

— Așa să fie ! zise regele Akaf. Tot poporul trebuie să-l asculte pe Far-Li-Ma.

Primul preot plecă. Sali îi spuse regelui Akaf :

— Rege Akaf, fratele meu, drumul este aproape de sfîrșit. Tovarășul tău de moarte va fi dătător de viață, iar eu ți-l cer ca pe bucuria vieții mele.

Regele Akaf zise :

— Ia-l, sora mea Sali.

Trimișii străbătură orașul și proclamară în toate mahalalele că Far-Li-Ma va vorbi în acea seară, în piața mare, în fața întregului popor. În piața mare, între palatul regelui și casele preoților, a fost așezat un jilț acoperit pentru rege. La lăsatul serii, poporul veni din toate părțile și se așeză roată. Mii și mii de oameni se adunară. Preoții sosiră și

luară și ei loc. Sali se așeză alături de regele Akaf, care era acoperit cu un văl. Far-Li-Ma fu chemat.

Far-Li-Ma sosi. Toți servitorii lui Far-Li-Ma îl urmau. Erau îmbrăcați în haine bogate. Servitorii lui Far-Li-Ma se așezară în fața preoților. Far-Li-Ma se prosternă în fața regelui Akaf, pe urmă se așeză pe locul lui.

Primul preot se ridică și spuse :

— Far-Li-Ma a stricat rînduiala din Naft. Această noapte va arăta dacă asta este voința Domnului.

Preotul se așeză. Far-Li-Ma se ridică. Se uită în ochii lui Sali. Pe urmă Far-Li-Ma își desprinse privirea de la Sali și se uită peste mulțime. Far-Li-Ma privi la preoți. Far-Li-Ma spuse :

— Sînt servitorul Domnului și cred că el urăște tot ceea ce este rău în inima oamenilor. În această noapte Domnul va hotărî.

Far-Li-Ma începu să povestească. Cuvintele din gura lui Far-Li-Ma fură la început dulci ca mierea. Vocea sa pătrunse în inimile oamenilor așa cum întîia ploaie de vară pătrunde în pămîntul însetat. Din gura lui Far-Li-Ma ieșea un parfum mai fin decît moscul și tămîia. Capul lui Far-Li-Ma strălucea ca o lumină, ca o flacără în noaptea neagră. Povestea lui Far-Li-Ma fu la început ca hașișul care îl face fericit pe omul treaz. Pe urmă povestea deveni ca hașișul care dă vise omului adormit. Către dimineață, Far-Li-Ma își ridică glasul. Vorba lui se umflă ca Nilul în creștere și pătrunse în toate ini-

mile. Vorba sa îi liniștea pe unii ca intrarea în rai, îi speria pe alții ca ivirea lui Azrail (îngerul morții). Inima unora da pe dinafară de fericire, inima altora de groază. Pe măsură ce se apropia dimineața, vocea i se făcea mai puternică și găsea un răsunet mai bogat în oameni. Inimile oamenilor se învrăjbiră unele împotriva celorlalte, ca la luptă. Se aruncară una împotriva alteia, așa cum fac norii cerului într-o noapte furtunoasă. Fulgere de mînie și lovituri furioase se întretăiau.

Cînd se ridică soarele, povestea lui Far-Li-Ma se sfîrși. Judecata zbuciumată a oamenilor se umplu de o mirare de nespus, pentru că atunci cînd cei vii priviră în jurul lor, privirea le căzu asupra preoților. Preoții erau culcați la pămînt, morți.

Sali se ridică. Sali se închină înaintea regelui. Sali spuse :

— Rege Akaf, fratele meu, Dumnezeu a hotărît. Calea a ajuns la sfîrșit. O, rege Akaf, fratele meu, aruncă acuma voalul ; arată-te poporului tău și îndeplinește sacrificiul : pentru că pe aceștia Azrail i-a secerat din porunca Domnului.

— Servitorii înlăturară voalul de pe tron. Regele Akaf se ridică. Era primul rege pe care poporul din Naft îl putu vedea. Și regele Akaf era frumos ca soarele cînd răsare.

Poporul se bucură. Se aduse un cal alb și regele încălecă. La dreapta sa mergea Sali, la stînga sa mergea Far-Li-Ma. Regele se duse călare la templu.

Regele luă un tîrnăcop din templu și făcu trei găurî în pămîntul sfînt. În aceste gropi, Far-Li-Ma aruncă trei grăunțe. Regele făcu două găuri în pămîntul sfînt. În aceste găuri Sali aruncă două semințe. Pe loc cele cinci semințe încolțiră și crescură în ochii poporului. La amiază, spicele celor cinci plante erau coapte. În toate templele orașului preoții zdrobiră picioarele de dinapoi ale unor tauri mari. Regele stinse focul. Toți preoții orașului își stinseră focul din căminul lor. Sali aprinse un nou foc, și toate fecioarele veniră să ia. De atunci nu s-au mai omorît oameni în Naft. Akaf a fost cel dintîi rege al Naftei care a trăit mult timp, pînă în ziua în care Dumnezeu hotărî să-l ia la el, atunci cînd vîrsta lui adunase un mare număr de ani. Cînd muri, Far-Li-Ma îi deveni urmaș. Cu el, Nafta atinse culmea fericirii, dar și sfîrșitul.

Pentru că renumele regelui Akaf, domn înțelept și bine sfătuit, se răspîndi în curînd în toate țările, toți principii îi trimiteau daruri și oameni înțelepți spre a-i cere sfat. Toți marii negustori se așezară în capitala Naft. Regele Akaf avea pe marea de răsărit o mulțime de corăbii, care duceau produsele din Naft în toată lumea. Minele din Naft nu puteau da atîta aur și aramă cît se cerea pentru încărcături. Cînd Far-Li-Ma îi urmă regelui Akaf, înflorirea țării atinsese culmea. Gloria ei se răspîndi în toate țările, între marea de răsărit și cea de la apus. Dar gloria făcu să încolțească invidia în inimile oamenilor. Cînd Far-Li-Ma muri, țările vecine rupseră

aliaţele şi ii declarară Naftei război. Nafta se prăpădi. Nafta fu distrusă şi cu ea şi cea mai puternică cetate a marelui imperiu. Marele imperiu se fărîmiţă. Fu năpădit de popoare sălbatice. Oamenii uitară minele de aur şi de aramă. Oraşele pieriră. Nu mai rămaseră din vremea Naftei decît poveştile lui Far-Li-Ma : şi el le adusese din ţara de răsărit, de dincolo de mare.

Iată povestea căderii ţării Naft, ai cărei ultimi copii trăiesc azi în ţara For (Nubia).

POVESTEA ORBULUI

(HAUSA)

Prin țara Matasu mergea un om lipsit de vedere, un *makafo* (orb). *Makafo* intră în oraș prin *birni* (poartă în zidul împrejmuitor). *Makafo* întîlni îndată o femeie bătrînă care avea o casă lîngă parapet. *Makafo* trecu pe stradă. Femeia bătrînă văzu că omul era orb și zise :

— Hei, ce bine !

Bătrîna veni către *makafo* și-i spuse :

— Ești orb. Oricine ar face un bine orbilor. Alah mă va binecuvînta dacă te primesc în casa mea. Vino deci să locuiești la mine ! *Makafo* zise :

— Bine, voi locui la tine. Nu am altceva decît acest coș.

Bătrîna zise :

— Vino, îți voi da o cameră în care să stai, și îl conduse pe *makafo* în casă.

Makafo îi zise bătrînei :

— Mă voi duce numaidecît să încerc să cîștig ceva. Am în coș o găină. Scoate-o, ai grijă de ea și vezi dacă face ouă.

Bătrîna zise :

— Bine ! Alah mă va binecuvînta dacă te îngrijesc pe tine și pe găina ta.

Femeia luă găina și *makafo* plecă. Cum plecă orbul, bătrîna tăie găina, pregăti o masă bună și mîncă zdravăn.

După ce-și petrecuse toată ziua prin tîrg. orbul se întoarse seara la bătrînă. *Makafo* întrebă :

— Cum îi merge găinii mele ?

Bătrîna zise :

— Ah, găina ! Găina ! Nenorocită găină ! *Makafo* dragă, un *musuru* (șacal sau pisică) ți-a luat găina și a mîncat-o.

Orbul zise :

— Alah mă va ajuta pe mine și pe găina mea !

A doua zi, orbul se sculă devreme spunîndu-i bătrînei :

— Mă duc să încerc să cîștig ceva.

— Bine faci, dragul meu *makafo !* zise femeia. Oricine îi dă ceva de pomană unui orb ! Du-te ! Și să fii miluit din belșug !

Orbul plecă, străbătu orașul și întîlni un om bogat. Acesta tocmai dăduse poruncă oamenilor lui să-i aducă turma de capre ca să le poată cerceta. Omul bogat își cercetă caprele ; văzîndu-l pe orb îi dădu o capră, zicîndu-i :

— Ia această capră. Alah va ține seamă de fapta mea. *Makafo* luă capra și se întoarse de unde venise.

Întorcîndu-se cu capra acasă, *makafo* îi spuse bătrînei :

— Poți să ai grijă de capra asta ?

— Pot, zise femeia. Alah o să mă binecuvînteze dacă te îngrijesc pe tine și pe capră.

Bătrîna luă capra, iar orbul plecă din nou. Cum plecă orbul, bătrîna vîndu capra măcelarului care, la rîndul lui, tăie animalul și-i vîndu carnea.

Seara, cînd *makafo* se întoarse acasă o întrebă pe bătrînă :

— Ce mai face capra mea ?

— Ah, capra ! zise femeia. Capra ! Nenorocita de capră ! *Makafo* al meu ! *Koura* (hiena) ți-a luat capra și a sfîșiat-o.

Orbul zise :

— Alah mă va ajuta pe mine și pe capra mea !

A doua zi, orbul se sculă devreme, zicîndu-i bătrînei :

— Mă duc să încerc să cîștig ceva.

Bătrîna îi răspunse :

— Așa să faci, *makafo* al meu ! Oricine dă cu bunăvoință unui orb ! Așa că ți se va da și ție din belșug.

Orbul plecă și, străbătînd orașul, întîlni un *madugu* (negustor). *Madugu* tocmai sosise în ajun cu un mare număr de măgari încărcați. Vînduse totul,

iar acum număra ceea ce cîștigase. Văzîndu-l pe orb, *madugu* prinse un măgar, i-l dădu și zise :

— Ia acest măgar ! Alah va ține seamă de fapta mea. *Makafo* luă măgarul și se întoarse acasă, spunîndu-i bătrînei :

— Poți să ai grijă de măgarul ăsta ?

Bătrîna zise :

— Sigur. Alah mă va binecuvînta dacă vă îngrijesc, pe tine și pe măgar. Dar cum plecă orbul, bătrîna duse măgarul la *songo* (piață) și întrebă :

— Nu este nimeni aici care să vrea să cumpere un măgar bun ? Oamenii veniră să privească măgarul. Un om îl cumpără. Femeia luă banii și se întoarse.

Seara, cînd *makafo* se întoarse la femeie o întrebă :

— Ce mai face măgarul meu ?

Bătrîna zise :

— Ah, măgarul ! Măgarul ! Nenorocitul de măgar ! I-am dat să mănînce. Fără îndoială că i-am dat prea mult să mănînce ; a căpătat prea multă putere, a rupt legătura și a fugit. *Makafo* zise :

— Atunci voi pleca din nou în căutarea măgarului. Bătrîna zise :

— Sărmanul meu *makafo* ! Gîndește-te că ești orb. Am alergat atîta după măgar ! Eu care pot vedea și nu l-am găsit. Dar tu, *makafo*, care nu vezi ? Orbul zise :

— Ai dreptate. Sînt orb. Dar Alah mă va ajuta pe mine și pe măgarul meu.

A doua zi orbul se sculă devreme, spunîndu-i bătrînei :

— Voi pleca să încerc să cîștig ceva. Bătrîna zise :

— Așa să faci, *makafo* al meu. Oricine îi dă cu bunăvoință unui orb. Du-te ! Ți se va da din belșug.

Orbul străbătu orașul ; se întîlni cu *galadima* (șef). Prima femeie a lui *galadima* adusese pe lume un copil. Nou-născutul era primul său fiu. Toți oamenii veneau să-l cinstească pe *galadima*. Acesta îi primea pe toți oamenii bogați. *Galadima* îl văzu pe orb și zise :

— Aduceți-mi un cal !

I se aduse un cal, iar *galadima* porunci :

— Dați-i orbului calul în dar. Alah va ține seamă de fapta mea.

Makafo luă calul și se întoarse acasă, spunîndu-i bătrînei :

— Poți să ai grijă de acest cal ? Poți să-l legi undeva ?

Bătrîna femeie răspunse :

— Sigur că da. Alah mă va binecuvînta dacă vă îngrijesc, pe tine și pe calul tău.

Bătrîna luă calul. Orbul plecă din nou. După ce plecă orbul, femeia duse calul la *serki kassoua* (mai marele geambașilor), spunîndu-i :

— Iată un cal bun ! Un străin mi l-a încredințat ca să-l vînd.

Serki kassoua privi calul.

— Îl vezi cît este de mare ? zise bătrîna.

Serki kassoua se uită la cal.

— Vezi cît este de puternic, zise din nou femeia.

Serki kassoua privi calul apoi îl cumpără. Femeia cea bătrînă tocmi apoi doi oameni spre a-i duce banii acasă.

Seara, cînd *makafo* se întoarse o întrebă pe bătrînă :

— Ce-mi face calul ?

Ea zise :

— Încetișor ! Nu vorbi cu glas tare, să nu te audă oamenii.

Orbul spuse :

— Dar nu întreb decît ce face calul meu ! Ce s-a întîmplat cu calul meu ?

Bătrîna răspunse :

— Încetișor, încetișor ! Să nu te audă oamenii. Căci un slujbaș din oraș trecînd pe aici și văzînd calul a spus :

— Acest cal îmi place, și ți l-a luat.

— Mă duc îndată, a zis orbul, să-l caut pe slujbaș și să-l întreb ce a făcut cu calul pe care mi l-a dat *galadima*.

— Sărmanul meu *makafo !* zise bătrîna. Gîndește-te că ești orb. Gîndește-te că e vorba de un notabil al orașului. Dacă te duci să-l cauți, cine știe ce renghi îți va juca.

Orbul răspunse :

— Ai dreptate. Sînt orb. Dar Alah mă va ajuta pe mine și pe calul meu.

A doua zi orbul se sculă devreme, spunîndu-i bătrînei :

— Plec să încerc să cîștig ceva.

Femeia zise :

— Așa să faci, *makafo* al meu ! Oricine dă cu bunăvoință unui orb. Du-te ! Ți se va da din belșug.

Orbul plecă. Orbul străbătu tîrgul. Orbul își continuă drumul. Niște călăreți și niște soldați veneau către el. Era *jerima* (căpetenia) cu *lifidiii* săi (călăreți cu armură). *Jerima* se întorcea de la război ; nimicise un oraș și luase ca pradă cai și cămile. *Jerima* îl văzu pe orb. Făcu semn unuia dintre oamenii săi, poruncindu-i :

— Adu o cămilă bună din cele pe care le-am capturat.

Cînd cămila fu adusă, *jerima* i-o dădu lui *makafo*, spunîndu-i :

— Ia această cămilă. Alah va ține seamă de fapta mea.

Makafo luă cămila și se întoarse acasă, spunîndu-i femeii :

— *Jerima* mi-a dăruit o cămilă foarte bună. Poți să ai grijă de ea în așa fel încît să nu fugă și să nu-mi fie luată ? Bătrîna zise :

— Sigur că da ! O vei regăsi cînd te vei întoarce. Alah aude cuvintele mele.

Makafo îi dădu bătrînei cămila. Ea o duse mai la o parte și o legă. Orbul plecă din nou.

După ce plecă orbul, bătrîna dezlegă cămila și o duse să bea apă la rîu. După aceea, îi dădu o docto-

rie rea ca s-o omoare. dar cămila nu muri. Bătrîna îi dădu din nou otravă, dar cămila tot nu voia să moară. Atunci bătrîna luă o oală mare cu otravă și i-o turnă pe gît. Cînd cămila se răsturnă pe o rînă și începu să zbiere, bătrîna începu să strige :

— Veniți, veniți ! Cămila orbului este în agonie. Veniți și străpungeți-o cu lăncile, n-o lăsați să sufere astfel.

Oamenii se apropiară și văzînd că animalul orbului era foarte bolnav îl omorîră cu lăncile. După aceea, o legară cu frînghii de picioare și o tîrîră afară din oraș. Cînd ajunseră la casa bătrînei, aceasta le zise :

— Lăsați cămila în fața porții. Alah vă va răsplăti pentru serviciul pe care i l-ați făcut orbului.

Seara, *makafo* se întoarse din nou la bătrînă. Apropiindu-se de casă, orbul se lovi cu piciorul de picioarele cămilei moarte.

— *Kai* ! Femeie ! Pui lemne de foc în fața porții casei tale, cînd știi că la tine locuiește un orb ? Vrei să cad și să-mi rup un picior ?

Bătrîna zise :

— Ai văzut vreodată lemne de foc care să aibă cap și picioare ?

Orbul întrebă :

— Cum asta ?

Bătrîna femeie spuse :

— Pipăie. Vei vedea că lemnele nu sînt altceva decît cămila ta care a murit. Ți s-a dat o cămilă

rănită. A primit o rană într-o coastă în timpul luptei.

Orbul pipăi cămila. Orbul își lăsă capul în jos. Orbul zise :

— Alah mă va ajuta pe mine și pe cămila mea.

A doua zi, orbul se trezi devreme, spunîndu-i bătrînei :

— Voi pleca îndată să încerc să cîștig ceva.

Femeia zise :

— Așa să faci, *makafo* al meu ! Oricine dă de pomană unui orb. Du-te ! Ți se va da din belșug.

Orbul plecă, străbătu orașul și ajunse la casa regelui.

Era ziua marii *salla* (închinăciune). Toți oamenii bogați și cu vază mergeau la rege și îi aduceau omagii. Regele îi dădea fiecăruia de mîncare. Regele dădea unuia o îmbrăcăminte, altuia un cal. *Makafo* se așeză la intrare.

— Chemați-l pe orb, zise regele.

Oamenii îl aduseră. Regele spuse :

— Azi este marea *salla*. Vreau să-i fac un dar acestui orb.

Și porunci :

— Aduceți-mi o fată tînără. Aduceți-o pe una dintre frumoasele mele fete.

Slugile aduseră o fată frumoasă. Regele se uită la ea și zise :

— Da, aceasta este fata la care mă gîndeam. Vreau să o dau orbului pe această fată frumoasă.

Orbul meu, ia-o pe această tînără și însoară-te cu ea. Alah va ține seamă de fapta mea.

Makafo o luă pe fata cea tînără și plecă cu ea.

Se întoarse cu fata acasă la el și-i spuse bătrînei :

— Privește-o pe această fată frumoasă ! Astăzi este marea *salla*. Regele mi-a dat-o de soție. Poți să ai grijă de ea ?

Bătrîna zise :

— *Makafo* al meu ! Mă voi îngriji de fată după voia ta. O vei găsi la întoarcerea ta acasă. Alah mă aude !

Orbul zise :

— Vei avea grijă să nu mi-o răpească nici un animal ? Vei avea grijă să nu o ia nici un om ? Vei avea grijă să n-o pierd ?

Bătrîna spuse :

— Nici un animal n-o va răpi, dacă nu mă iei pe mine drept un animal. Nici un om nu ți-o va lua, dacă nu i-o voi da eu însumi. Aș fi mai rea decît diavolul (Iblis), dacă a-i pierde-o.

Orbul spuse :

— Nimeni nu poate crede că ești mai rea sau mai puternică decît Iblis. Ia-o deci !

Orbul i-o încredință bătrînei pe copilă. Bătrîna o luă, iar orbul plecă din nou.

După ce plecă orbul, bătrîna îi zise fetei :

— Ești o fată tare frumoasă. I-am făgăduit lui *makafo* să am grijă de tine. Vrei să te măriți astăzi ?

Tînăra zise :

— Regele a spus că astăzi trebuie să mă mărit. Vreau să mă mărit astăzi !

Bătrîna zise :

— Atunci așteaptă puțin aici.

Bătrîna o închise pe fată în casă, apoi alergă la un bărbat tînăr care avea mulți bani, care se îmbrăca frumos și care se culca mereu numai cu fete frumoase. Casa tînărului mirosea plăcut, pentru că risipea mult *wouardi* (parfum), era plină de zgomot, pentru că acolo se adunau mulți oameni tineri. Bătrîna alergă deci la bărbatul cel tînăr spunîndu-i :

— Ți-a mai rămas ceva din ce ți-a lăsat tatăl tău ?

Tînărul zise :

— Ce fată vrei să-mi aduci ? Le cunosc pe toate *karoua* (curve) ale străzii. Nu mai vreau *karoua*.

Bătrîna zise :

— Am o fată tînără. Nu este o *karoua*. Este o fecioară, mai frumoasă decît toate fetele din oraș.

Tînărul întrebă :

— Despre ce fată vorbești ?

Bătrîna răspunse :

— Despre o fată care n-a cunoscut încă bărbatul.

Tînărul zise :

— Mi-a mai rămas ceva din ce mi-a lăsat tatăl meu.

Bătrîna spuse :

— Regele însuși i-a dat-o pe această tînără unui om, ca pe cea mai frumoasă, pentru că astăzi este

marea *salla*. Dar nu are rost ca s-o aibă acest om !

Tînărul zise :

— Îţi voi da două sute de mii de *cauris* !

Bătrîna femeie spuse :

— Fata va fi cel mai minunat fel de mîncare pentru acela care o va avea. Va gusta în fiecare zi din ea fără să se satură.

— Mă duc să împrumut bani de la prietenii mei zise tînărul ; îţi voi da cinci sute de mii de *cauris*.

— Cînd vei avea banii ? întrebă bătrîna.

— Trimit eu oamenii să ţi-i aducă !

— Foarte bine !

Femeia se întoarse, descuie uşor uşa şi se aşeză pe pat lîngă fata cea frumoasă, întrebînd-o :

— Te-ai uitat la bărbatul cu care va trebui să te căsătoreşti astăzi ?

Fata răspunse :

— L-am văzut pe *makafo*.

— Cunosc, zise bătrîna, un bărbat tînăr, înalt şi frumos. Mîinile lui sînt gingaşe, faţa seamănă cu cea a unei femei *schoua* (arabă). Acest tînăr este şi foarte bogat. Casa lui parfumează un întreg cartier al oraşului, atît de mult *uvouardi* se risipeşte în ea. Oamenii lui mănîncă în fiecare zi carne, sclavilor săi le dăruieşte femei. Toate femeile din oraş îl urmăresc pe acest tînăr bărbat, şi *karoua* plătesc mulţi bani ca el să le cheme acasă. Dar tînărul e sătul de ele. M-a întrebat dacă nu cunosc vreo fată tînără şi frumoasă pe care ar putea-o lua de nevastă.

Fata întrebă :

— Acest bărbat locuiește aici în oraș ?

Bătrîna zise :

— Da, acest tînăr locuiește în oraș ! Dar spune-mi, frumoasa mea, știi că *makafo* al tău nu are nimic și că iese în fiecare zi în tîrg să cerșească ?

— Da, știu, zise tînăra.

— Atunci, zise bătrîna, știi de asemenea că va trebui să-l conduci ? Știi că va trebui să porți rochii vechi, pentru că el este sărac ?

— Da, știu.

Bătrîna mai întrebă :

— L-ai văzut pe *makafo* ? Știi că îmbrăcămintea lui este veche și ruptă ? Știi că are cicatrice pe picioare, pe labele picioarelor și pe umeri, pentru că a căzut pe stradă, a alunecat pe pietre, s-a lovit de arbori și de ziduri ?

— Știu !

Bătrîna continuă :

— Știi că dacă ai să-ți pui într-o zi o rochie frumoasă, el n-o va vedea ? Că oricît de frumos vei fi pieptănată el nu te va vedea ? Că chiar dacă-ți vei pili dinții cu grijă, el nu ți-i va vedea ? Dacă-ți vei pune în jurul ochilor *kolli* (antimoniu), el nu-l va vedea ? Dacă-ți vei farda fruntea cu *katambiri*, el n-o va vedea ? Dacă rîzi, el nu va vedea și nici măcar nu va auzi, pentru că trebuie tot mereu să se gîndească la hrana pe care oamenii i-o vor da de pomană, lui și ție ? Dacă plîngi, te va bate și-ți va spune : „Cum poți să plîngi, tu care vezi ! Eu

care sînt sărac și orb nu plîng !“ Și dacă vei aduce copii pe lume, va pleca, zicînd : „Cum voi putea găsi mai mult de mîncare ?“ Și-ți va trimite copiii în stradă, ca să cerșească pentru el. Știi astea ?

Fata se aruncă la pămînt, plînse și strigă :

— Bătrîna mea mamă ! Te rog ! Te rog ! Te rog ! Du-mă de grabă ! Du-mă repede la bărbatul cel tînăr !

— Așteaptă puțin ! zise bătrîna, apoi ieși.

Se înapoie curînd cu *katambiri,* cu care fardă fruntea tinerei fete. Aduse și *kolli,* cu care îi zugrăvi ochii. Aduse și o rochie frumoasă, cu care o îmbrăcă. Aduse și un șal, cu care împodobi capul frumoasei.

Între timp, tînărul alerga în tot orașul cerînd prietenilor săi să-l împrumute cu cîteva mii de *cauris.*

— Voi aduce la mine o fată nouă, tînără, spuse el.

Prietenii îl împrumutară. Unii îi împrumutară două mii de *cauris,* alții îi împrumutară cinci mii de *cauris,* alții zece mii de *cauris.* Tînărul adună toți banii aceștia, adăugă și banii pe care îi lăsase tatăl lui, dar tot nu erau destui. Tînărul chemă atunci cîțiva sclavi, vîndu pe unul dintre ei și trimise banii bătrînei, împreună cu patru rochii și două șiraguri de mărgele. Femeia cea bătrînă luă banii și-i ascunse, luă și rochiile și mărgelele. O rochie și un colan de mărgele i le dădu fetei zicînd :

— Bărbatul cel tînăr îți trimite astea. Pune-le. Iată-te frumoasă ! Haidem repede la el, înaintea întoarcerii lui *makafo.*

Fata întrebă :

— Acest bărbat locuiește aici în oraș ?

Bătrîna zise :

— Da, acest tînăr locuiește în oraș ! Dar spune-mi, frumoasa mea, știi că *makafo* al tău nu are nimic și că iese în fiecare zi în tîrg să cerșească ?

— Da, știu, zise tînăra.

— Atunci, zise bătrîna, știi de asemenea că va trebui să-l conduci ? Știi că va trebui să porți rochii vechi, pentru că el este sărac ?

— Da, știu.

Bătrîna mai întrebă :

— L-ai văzut pe *makafo* ? Știi că îmbrăcămintea lui este veche și ruptă ? Știi că are cicatrice pe picioare, pe labele picioarelor și pe umeri, pentru că a căzut pe stradă, a alunecat pe pietre, s-a lovit de arbori și de ziduri ?

— Știu !

Bătrîna continuă :

— Știi că dacă ai să-ți pui într-o zi o rochie frumoasă, el n-o va vedea ? Că oricît de frumos vei fi pieptănată el nu te va vedea ? Că chiar dacă-ți vei pili dinții cu grijă, el nu ți-i va vedea ? Dacă-ți vei pune în jurul ochilor *kolli* (antimoniu), el nu-l va vedea ? Dacă-ți vei farda fruntea cu *katambiri*, el n-o va vedea ? Dacă rîzi, el nu va vedea și nici măcar nu va auzi, pentru că trebuie tot mereu să se gîndească la hrana pe care oamenii i-o vor da de pomană, lui și ție ? Dacă plîngi, te va bate și-ți va spune : „Cum poți să plîngi, tu care vezi ! Eu

care sînt sărac și orb nu plîng !“ Și dacă vei aduce copii pe lume, va pleca, zicînd : „Cum voi putea găsi mai mult de mîncare ?“ Și-ți va trimite copiii în stradă, ca să cerșească pentru el. Știi astea ?

Fata se aruncă la pămînt, plînse și strigă :

— Bătrîna mea mamă ! Te rog ! Te rog ! Te rog ! Du-mă de grabă ! Du-mă repede la bărbatul cel tînăr !

— Așteaptă puțin ! zise bătrîna, apoi ieși.

Se înapoie curînd cu *katambiri,* cu care fardă fruntea tinerei fete. Aduse și *kolli,* cu care îi zugrăvi ochii. Aduse și o rochie frumoasă, cu care o îmbrăcă. Aduse și un șal, cu care împodobi capul frumoasei.

Între timp, tînărul alerga în tot orașul cerînd prietenilor săi să-l împrumute cu cîteva mii de *cauris.*

— Voi aduce la mine o fată nouă, tînără, spuse el.

Prietenii îl împrumutară. Unii îi împrumutară două mii de *cauris,* alții îi împrumutară cinci mii de *cauris,* alții zece mii de *cauris.* Tînărul adună toți banii aceștia, adăugă și banii pe care îi lăsase tatăl lui, dar tot nu erau destui. Tînărul chemă atunci cîțiva sclavi, vîndu pe unul dintre ei și trimise banii bătrînei, împreună cu patru rochii și două șiraguri de mărgele. Femeia cea bătrînă luă banii și-i ascunse, luă și rochiile și mărgelele. O rochie și un colan de mărgele i le dădu fetei zicînd :

— Bărbatul cel tînăr îți trimite astea. Pune-le. Iată-te frumoasă ! Haidem repede la el, înaintea întoarcerii lui *makafo.*

— Un orb poate fi înșelat cu ușurință !

Un băiețaș zise :

— Fetei i s-a adus o rochie frumoasă. Foarte frumoasă !

Makafo întrebă :

— Mi-ar putea da careva dintre voi un baston ?

Un bătrîn îi răspunse :

— Iată un baston, dar ia seama să nu ai de-a face cu *alcadi* (judecător), căci lemnul acestui baston este mai tare decît osul unei femei bătrîne.

Orbul zise :

— E bine, și luă bastonul.

Apoi plecă, spunînd :

— Acuma, între noi doi !

Bătrînul mai zise :

— *Makafo !* Gîndește-te la *alcadi !*

Orbul răspunse :

— Treaba asta nu-l privește pe *alcadi !* Asta îl privește pe Alah !

Orbul se duse la bătrînă. Cînd intră în casă, bătrîna zise :

— *Makafo,* ai lipsit mult timp.

Orbul întrebă :

— Unde mi-e fata cea tînără ? Unde este frumoasa mea fată ?

Bătrîna zise :

— Ah ! Fata cea tînără, fata cea tînără ! Nu era fecioară ! Era o femeie de stradă !

Orbul închise ușa în spatele lui și grăi :

— Unde mi-e fata? Unde mi-e fata cea frumoasă?

Bătrîna strigă:

— Ah! Fata cea rea vrei să zici! Era o fată foarte rea. Avea un *facka* (amant). *Facka* a venit aici după plecarea ta. Fata cea tînără a vrut să se culce cu *facka* în camera ta!

Orbul înaintă către femeie și-i zise:

— Unde mi-e fata? Unde mi-e frumoasa mea fată?

Bătrîna strigă:

— Vai, ce fată stricată! Cum aș mai fi putut-o ține aici pe această fată stricată? *Facka* al ei a venit, m-a bătut și au plecat.

Orbul ridică bastonul și zise:

— Fata mea! Unde este frumoasa mea fată?

Bătrîna se aruncă la pămînt și strigă:

— Ah, fata cea stricată! M-a insultat, m-a ocărît! Mi-a luat ultimii bani! Și eu n-aîm putut-o opri!

Orbul vru s-o lovească pe bătrînă iar ea, de teamă, murdări pămîntul.

Orbul n-o lovi. Zise:

— E mai bine să nu te bat acum. Ai zis: „Pe tînăra fată n-o va lua nici un animal, dacă nu mă socotești pe mine drept un animal". *Kai!* Ești un animal! Ai zis: „Pe tînăra fată n-o va lua nici un bărbat, dacă nu i-o voi da eu însămi". Ai dat-o unui alt bărbat. Ai zis: „Aș fi mai rea decît dracul dacă ți-aș pierde-o pe această fată". Ei bine,

ești mai rea decît dracul. Alah însă va vedea dacă ești mai tare decît dracul. În răutatea ta, ai început prin a fura o găină și vei sfîrși prin a omorî un mare număr de oameni, dacă Alah nu va hotărî să te împiedice. Așteaptă, mă duc să văd dacă Alah nu m-a ales pe mine să te împiedic.

Makafo plecă închizînd ușa după el și lăsînd-o pe bătrînă să strige în casă. Se duse la rege și-i spuse :

— Regele meu, împrumută-mi zece oameni voinici !

Regele întrebă :

— Dar la ce-ți trebuie zece oameni voinici ? Vrei să-ți pui un nou acoperiș la casă ?

— Nu, zise orbul, nu vreau să-mi acopăr casa. Nu-i vorba de treburile mele. E vorba de treburile lui Alah. Alah mi-a scos în cale o femeie bătrînă mai rea decît Iblis.

Regele zise :

— Atunci ia-ți zece oameni voinici !

Orbul plecă cu cei zece oameni și se duse la mai marele măcelarilor *(serki fauwa)*, zicîndu-i :

— Dă-mi zece *kiri* (fîșii de piele cu care se leagă taurii înainte de a-i înjunghia).

Căpetenia măcelarilor zise :

— La ce-ți trebuiesc zece *kiri* ? Vrei să faci o capcană pentru lei ?

— Nu vreau să fac o capcană pentru lei, zise orbul. Nu-i vorba de treburile mele, ci de o treabă a lui Alah. Alah mi-a scos în cale o femeie bătrînă

mai rea decît Iblis. Regele mi-a dat zece oameni voinici.

Căpetenia măcelarilor zise :

— Atunci, ia cele zece *kiri.*

Orbul se îndreptă cu cei zece oameni voinici și cu cele zece fîșii de piele spre casa bătrînei. Deschizînd ușa, orbul zise celor zece oameni voinici :

— Legați-i mîinile, picioarele, capul, gîtul și trupul acestei femei cu fîșiile de piele. Loviți-o ! Împingeți-o ! Tîrîți-o pe aici ! Trageți-o pe acolo ! Întindeți-o ! Încovrigați-o ! Strîngeți-o ! Purtați-vă cu ea cu asprime !

Cei zece oameni voinici îi legară bătrînei mîinile, picioarele, capul, gîtul și trupul, o loviră și-o împinseră. O tîrîră de aici, o traseră de acolo. O întinseră, o ghemuiră. O strînseră și-o bruftuiră cu asprime. Bătrîna gemea și urla, scuipa sînge și murdărea pămîntul. Orbul zise :

— Vom vedea acum dacă a ieșit din ea o dată cu împuțiciunea și toată răutatea. Alah vrea să-și termine de plătit datoria.

Cei zece oameni o lăsară pe bătrînă apoi plecară cu fîșiile de piele. Orbul aprinse în cameră un foc. Pe foc aruncă ardei. După aceea ieși și închise ușa pe dinafară. Focul răspîndi un fum gros care umplu încăperea. În spaima sa, bătrîna începu să alerge dintr-un capăt al camerei într-altul. Fumul umplu toată casa. La început femeia țipă, dar fumul îi umplu gîtul. Apoi căzu. Atunci orbul deschise ușa și zise :

— Alah nu vrea ca tu să mori !

Fumul ieși din casă și bătrîna femeie se ridică. Pe urmă orbul chemă un *gundjam* (bărbier) și-i rase bătrînei părul de pe cap. Dar orbul nu dădu voie bărbierului să folosească apă. După aceea, orbul luă un inel gros din fier, cu care se întind arcurile *(maka)*, și-l puse pe capul bătrînei, zicînd :

— Aceasta este *useka* ta (pernă rotundă din stofă sau din piele, umplută cu floace de lînă din arborele de mătase sau din fibre moi, pe care haussii o pun pe cap cînd au de dus o greutate mare). Acuma îți voi da să duci o greutate.

Orbul îi dădu o piatră mare. Bătrîna trebui să o poarte pe cercul de fier de pe cap.

Acuma, zise orbul, ai să mergi așa prin țară și ai să faci negustorie.

Bătrîna porni. Orbul o împingea înaintea lui. Timp de șapte luni, femeia trebui să poarte piatra pe inelul de fier de pe cap. Pe urmă orbul zise :

— Acuma aruncă piatra și cercul de fier. Ai păsit pe drumul de la găina furată la fata cea tînără înstrăinată : Alah ți-a scos această piatră în drum. Treaba mea cu tine s-a terminat. Te las. Eu îmi urmez calea mea. Urmează-ți-o și tu pe a ta !

Makafo plecă. Bătrîna aruncă piatra și cercul de fier și zise :

— Acest orb e un tîmpit. Mă voi întoarce acasă cît mai degrabă să văd dacă banii mei mai sînt acolo unde i-am pus.

Apoi bătrîna se întoarse în oraș și se duse la piață să vîndă *daudawa*. Iblis, venind și el la piață, se duse la bătrînă și-i spuse :

— Ai avut o încurcătură urîtă cu *makafo*.

Bătrîna zise :

— *Kai !* Nu-ți bate joc de mine ! Ești puternic, dar să știi că te întrec !

Dracul grăi :

— Cum de mă cunoști, femeie din Matasu ? Femeia zise :

— De ce să nu te cunosc ? Ești dracul. Spune-mi, ca drac, ai avut vreodată mîinile, picioarele, capul, gîtul și trupul legate cu zece fîșii de piele ? Ai fost vreodată lovit și împins, tras de ici, tras de colo, întins și ghemuit, strîns și înghiontit de zece oameni voinici ? Ai fost vreodată închis într-o cameră plină cu fum de ardei atîta timp cît fumul să-ți intre pe gît și să cazi jos ? Ai purtat vreodată timp de șapte luni, pe capul ras, o piatră grea așezată pe un *maka* de fier ? *Kai !*

Dracul întrebă :

— În afară de astea, ce fapte mari ai mai săvîrșit ?

Bătrîna răspunse :

— Faptele mari pe care le-am făcut în afară de astea ? Nu mi le mai amintesc pe toate, dar îmi aduc aminte de atîta : am despărțit și am dezbinat mai mult de unsprezece mii de oameni căsătoriți. Am despărțit și am făcut să se certe peste două mii de îndrăgostiți care se iubeau cu pasiune, în așa fel,

încît le-a pierit orice gînd de a se mai vedea, de a se căsători sau de a avea copii.

Dracul grăi :

— Foarte bine, foarte bine ! Dar numai cu atîta tot nu mă întreci. Am să-ţi arăt aici, în piaţă, un lucru pe care nu-l vei putea face la fel.

Bătrîna zise :

— Tu eşti dracul şi eşti foarte puternic ! O ştiu. Vei săvîrşi, desigur, un lucru mare, ştiu şi asta. Dar nu se ştie dacă nu-l voi putea face întocmai sau chiar întrece şi eu, pentru că tu n-ai fost niciodată legat cu zece fîşii de piele, n-ai fost niciodată aşezat în fum de ardei, n-ai purtat greutatea unei pietre pe un cerc de fier pusă pe capul ras. Voi vedea, după ce vei săvîrşi lucrul despre care-mi vorbeşti.

Bătrîna îşi strînse coşurile şi se întoarse acasă.

Dracul se plimbă o vreme prin piaţă, apoi se piti ca să asculte ce-şi spuneau neguţătorii de nuci de *kola*. Se piti ca să audă ce spuneau croitorii. Apoi Iblis se aşeză lîngă negustorii de piele, ca să asculte ce spuneau şi ei. Iblis auzi apoi ceea ce spuneau oamenii din oraş şi ce povesteau *magoussaua* (păgînii), veniţi de departe, la tîrg, cu femeile lor să vîndă lemne, oi şi *daudawa*. Iblis îi ascultă pe toţi. Unii îi vorbeau de rău pe alţii. Alţii vorbeau uneori de bine. Dar toţi spuneau mai mult vorbe rele unii despre alţii. Şi fiecare vorbă rea pe care o spuneau oamenii Iblis o auzea.

Iblis se îndreptă către un grup de oameni şi zise :

— Ai cumpărat un lucru de la cutare. L-am auzit spunînd că te-a înșelat !

Iblis merse apoi către alt grup și zise :

— Acest om l-a înșelat pe celălalt, trebuie ajutat păgubașul !

Iblis merse spre al treilea grup și zise :

— Cei de colo spun că unul dintre voi i-a înșelat. Spun asta, pentru că noaptea cînd una dintre femeile voastre le-a dus de mîncare au luat-o și și-au bătut joc de ea.

Iblis se duse către alt grup și zise :

— Oamenii aceștia trebuie ajutați ; ceștilalți, sînt răi și-i vorbesc de rău pe alții, pentru că ei înșiși fac rău.

Iblis se duse apoi să caute un slujbaș care trimitea și primea caravane mari cu mărfuri. Găsindu-l, îi spuse :

— Se zice despre tine că ești un *monafiki* (intrigant) și că ațîți oamenii unii împotriva altora cînd nu cîștigi destui bani pe spinarea lor.

Or, acest om era într-adevăr un *monafiki*, care se pricepea să ruineze oamenii și să-i facă să-i dea în gaj toate bunurile lor fără ca vreodată să se poată plăti.

Cînd *monafiki* auzi vorbele lui Iblis, apucă o sabie *(tokoli)*. *Monafiki* alergă spre oamenii care-l vorbiseră de rău, strigînd :

— Care dintre voi m-a făcut *monafiki* ?

Se găsea acolo un om care de multă vreme își dăduse toate bunurile sale în gaj lui *monafiki* și care nu mai avea nimic de pierdut. Omul strigă :

— Ești un *monafiki* ! Este adevărat. Ești un *monafiki* ! O repet înaintea întregii lumi ! Trebuie să audă toată lumea ! *Monafiki* îl lovi pe om cu sabia și-l omorî. Cîțiva strigară :

— Acești oameni ne-au luat mai întîi banii. Acum iată că ne iau și viața ! Unii îl loviră pe bogatul *monafiki*. Oamenii lui *monafiki* îi săriră în ajutor. Bogatul *monafiki* căzu mort. Unii strigau de bucurie. Alții ziceau :

— Nici voi nu sînteți mai de soi !

Alții :

— Aceștia i-au înșelat pe ceilalți.

Și încă :

— Nu, ăștia și-au bătut joc de o femeie de-a ăstorlalți !

Toți strigau. Toți loveau. Fiecare apuca ce-i venea la îndemînă. La sfîrșit, s-au numărat o mie două sute de oameni morți. Sosiră în sfîrșit *dogarii* (slujbașii) regelui și izgoniră toată lumea din tîrg.

Dracul se duse la bătrînă și-i spuse :

— Vino cu mine, îți voi arăta ce-am îndeplinit eu într-o zi.

Bătrîna îl urmă. Dracul o duse pe bătrînă la tîrg. Tot tîrgul era plin de coșuri aruncate și de îmbrăcăminte risipită, de nuci de *kola* și prăjituri cu bob, de pantofi și de gogoși de făină, de ață și de carne friptă. Morții zăceau ici și colo. *Dogarii* mergeau

printre mărfuri, iar cadavrele zăceau claie peste grămadă pe pămîntul însîngerat. Dracul îi spuse bătrînei :

— Iată ce-am făcut eu într-o zi !

Femeia îi răspunse :

— Dar nu văd decît o mie două sute de morți și un tîrg distrus !?

Dracul zise :

— Da, sînt o mie două sute de morți și un tîrg distrus ! Am săvîrșit asta într-o singură zi !

Bătrîna se întoarse cu dispreț [1] și zise :

— Asta e tot ? Vrei să arăți cu asta că poți face mai mult decît mine ? Du-te, dracule, vezi-ți de drum și vino mîine seară. Vei vedea atunci ce e în stare să facă o femeie bătrînă.

A doua zi, bătrîna ieși și cumpără o sută de nuci de *kola* foarte frumoase ; cumpără un pocal de *wouardi* (parfum) ; cumpără un pumn de *truare-djubida* (excremente de civetă — animal tropical care produce parfumul de mosc). Bătrîna luă 50 de nuci de *kola* și *truare-djubida* și se îndreptă către casa regelui. Cu cîtva timp înainte, *serki* se însurase cu o femeie tînără. *Serki* nu mai era tînăr, dar era un rege mare. Fata cu care se însurase era foarte frumoasă ; toți oamenii din oraș vorbeau, și regele o iubea într-atît, încît îi dădea întîietate înaintea tuturor celorlalte femei ale sale, făcînd-o egală cu întîia sa soție.

[1] Gestul a fost mimat de narator.

Bătrîna se duse deci s-o caute pe tînăra soţie a regelui, se închină înaintea ei, o privi lung şi zise :

— Acum, după ce te-am văzut, înţeleg vorbele aceluia pe care pînă mai adineauri îl credeam nebun.

Tînăra soţie a regelui zise :

— Ce am oare ?

Bătrîna o privi din nou pe tînăra soţie a regelui şi zise :

— Eşti foarte frumoasă. Le întreci în frumuseţe pe toate femeile. Acum, după ce te-am văzut, înţeleg vorbele aceluia pe care l-am luat adineauri drept nebun.

Cea mai tînără soţie a regelui zise :

— *Kai!* Femeie bătrînă ! Nu se rostesc asemenea vorbe aici. Îţi voi da în dar un şal. Spune-mi repede ce noutăţi ai şi pe urmă du-te ! Te afli în casa regelui !

Bătrîna se uită la tînăra femeie a regelui şi zise :

— Da, la fel mi-a spus şi el ! „Te duci în casa unui bătrîn ; în casa regelui. O vei vedea pe femeia cea mai tînără a regelui, care le întrece în frumuseţe pe toate celelalte !“ Acum, după ce te-am văzut, înţeleg vorbele aceluia pe care l-am luat mai adineauri drept nebun.

Tînăra femeie a regelui zise :

— Hai, repede, povesteşte-mi despre ce e vorba !

Bătrîna puse jos cele 50 de nuci de *kola* şi *truare-djubida* şi spuse :

— Ce poate să-ți trimită altceva decît aceste nimicuri ? Tu ai de toate, și dacă ți-ar fi trimis inele de aur regele le-ar fi văzut. Tînăra femeie a regelui zise :

— Cine-mi trimite toate astea ? Cum poate cineva să-mi trimită așa ceva ?

Bătrîna zise :

— În tot orașul nu se află decît un om în stare să facă una ca asta. Nici un alt bărbat tînăr din oraș n-ar trimite nici o nucă de *kola* în casa în care te-a închis acest rege bătrîn.

Tînăra femeie a regelui întrebă :

— Cine te trimite aici ?

— Nu poate fi, răspunse bătrîna, decît acela care călărește în fruntea oștilor în timpul războiului. Nu poate fi decît acela care insuflă dușmanilor mai multă frică decît zece mii de călăreți.

Tînăra femeie a regelui zise :

— Cine te trimite aici ?

Bătrîna răspunse :

— Acela care mă trimite este fiul lui *jerima* !

Tînăra femeie a regelui luă nucile de *kola* zicînd :

— Fiul lui *jerima* nu se teme să trimită daruri soției favorite a regelui ?

— Acestui fiu al lui *jerima,* zise bătrîna, nu-i este frică nici atunci cînd îl atacă o sută de lei. Acestui fiu al lui *jerima* nu-i este frică nici atunci cînd o sută de elefanți se năpustesc asupră-i. Cum i-ar putea fi atunci frică de un bătrîn ?

Tînăra femeie a regelui zise :

— La ce se gîndește fiul lui *jerima* ?

Bătrîna zise :

— Fiul lui *jerima* nu se mai gîndește la onoruri. Fiul lui *jerima* nu se mai gîndește nici la mama, nici la tatăl lui. Fiul lui *jerima* nu se mai gîndește decît la tine !

Tînăra femeie a regelui luă nucile de *kola ;* luă și *truare-djubida.* Apoi zise :

— Cînd dinții mei albi vor mușca din aceste *kola* roșii mă voi gîndi la fiul lui *jerima.*

Bătrîna zise :

— Gîndește-te la el cînd vei auzi că pleacă din nou la război. Gîndește-te la el cînd vei auzi că a murit în război.

Tînăra femeie a regelui întrebă :

— Fiul lui *jerima* va pleca deci la război ?

— Fiul lui *jerima,* zise bătrîna, nu mai dorește să trăiască. Nu se gîndește decît la tine. Pleacă mîine la război și nu mai vrea să se întoarcă.

Tînăra femeie a regelui zise :

— Nu mai vrea să se întoarcă ?

— Nu, zise bătrîna, fiul lui *jerima* nu mai vrea să se întoarcă în acest oraș unde te afli închisă în casa bătrînului rege. Fiul lui *jerima* vrea să moară.

Tînăra femeie a regelui șopti :

— Vrea să fie ucis în război !

Apoi plînse și zise :

— Spune-mi, bătrîno ! Ai putea să-l vezi astăzi pe fiul lui *jerima ?*

— Cam greu, zise bătrîna. Fiul lui *jerima* m-a întrebat : — Cum aș putea-o vedea pe tînăra femeie a regelui înainte de a pleca la război ? E greu ?

Tînăra femeie a regelui zise :

— Bătrîno ! Fiul lui *jerima* nu trebuie să se lase ucis în război ! Bătrîno ! Vreau să-l văd astăzi pe fiul lui *jerima !* Dacă îi cer ceva regelui, el îmi face pe plac ! Spune-mi cum aș putea să-l văd astăzi pe fiul lui *jerima ?*

Bătrîna zise :

— Frumoasă soție a regelui, du-te la rege, bărbatul tău, și spune-i : — Am auzit că mama mea este bolnavă. Dă-mi voie să mă reped pînă la ea. Mă voi întoarce înainte de căderea nopții. Dacă regele îți dă voie, vino repede la mine, în căsuța mică de lîngă parapet.

Tînăra femeie zise :

— Așa voi face. Mă voi duce îndată la rege, pe urmă voi veni la tine, în casa de lîngă parapet.

Bătrîna zise :

— Vino ! Eu mă duc să-l caut pe fiul lui *jerima* să-i spun că vei veni la mine.

Tînăra soție a regelui îi dădu bătrînei un șal și o rochie. Bătrîna plecă. Tînăra femeie a regelui luă nucile de *kola,* întinse un ștergar și puse pe el patru *kola.* Soția regelui își zise : „Fiul lui *jerima* este tînăr și frumos". Luă apoi alte patru *kola,* le puse pe același ștergar și zise : „Fiul lui *jerima* este și curajos". Mai luă apoi alte patru *kola,* le puse pe

ştergar şi zise : „Regele este bătrîn". Femeia cea tînără mai luă patru *kola*, le puse pe ştergar şi zise : „Fiul lui *jerima* a spus că sînt cea mai frumoasă femeie din oraş". Mai luă încă patru *kola*, le puse pe ştergar şi zise : „Fiul lui *jerima* nu trebuie să mai plece la război". Pe urmă, femeia luă alte patru *kola*, le puse pe ştergar şi zise : „Îl voi implora pe fiul lui *jerima* să nu mai plece la război". Tînăra luă apoi toate celelalte *kola*, le puse pe ştergar şi zise : „Mă voi duce la fiul lui *jerima*. Mă voi închina în faţa lui şi-l voi ruga. Mă voi face frumoasă, căci ştiu acuma pentru cine să mă fac frumoasă".

Femeia cea tînără a regelui îşi azvîrli rochia. Se îmbrăcă cu voaluri frumoase. Deasupra voalurilor frumoase îşi puse o rochie veche. Părăsi casa cu straiele cele frumoase pe sub rochia cea veche. Apoi se duse la casa regelui şi porunci unui sclav :

— Du-te şi-i spune regelui că trebuie să-l văd !

Sclavul zise :

— Nu-i acuma timpul cel mai potrivit : au venit oamenii să-i dea cinstire regelui.

Tînăra femeie zise :

— *Kai !* Sclavule, du-te, sau mă voi duce eu însămi şi-l voi ruga pe rege să te biciuiască. Du-te, găseşte-l pe rege şi spune-i : „Soţia ta cea tînără vrea să-ţi vorbească ! Tînăra ta soţie se teme de o moarte". Du-te !

Sclavul se duse în odaia de primire a regelui şi zise :

— Rege ! Rege ! Rege !

Regele zise :

— Ce s-a întîmplat ?

— Soția ta cea tînără vrea să-ți vorbească. Spune că se teme de o moarte.

Regele se ridică și ieși. *Șiroma* (sfetnicul) îi spuse lui *galadima* (căpetenia) orașului :

— Regele îmbrătrînește ; orice femeie poate să facă din el ce vrea.

Galadima zise :

— Regele îmbătrînește.

Regele se duse în odaia unde îl aștepta tînăra sa soție. Femeia i se închină, plînse și zise :

— *Serki ! Serki ! Serki !* Rege ! Rege ! Rege !

Regele zise :

— Plîngi și ți-ai pus o rochie veche ? ! Nu ți-am dat destule rochii noi și frumoase ?

Tînăra femeie, plîngînd înainte, strigă :

— Rege ! Rege ! Rege !

Regele se aplecă spre ea și o ridică. Tînăra femeie zise :

— Mi-e teamă de o moarte ! Mi-e teamă de o moarte !

Regele zise :

— De ce vrei să mori ?

Tînăra femeie grăi plîngînd :

— Nu-i vorba de mine.

Regele zise :

— Ce s-a întîmplat ?

Tînăra femeie zise :

— Lasă-mă să mă duc pînă la mama mea. Lasă-mă să plec chiar acum. Am primit vești. Mă voi întoarce deseară.

Regele întrebă :

— E de mult timp bolnavă mama ta ?

Tînăra femeie, plîngînd, răspunse :

— Nu, pot să plec ?

Regele zise :

— Du-te !

Tînăra femeie plecă în grabă, străbătu ograda în fugă, orașul în fugă, și nu se opri decît cînd ajunse la casa de lîngă parapet. Bătrîna zise :

— De ce vii îmbrăcată cu o rochie veche și urîtă ?

Tînăra zise :

— Lasă-mă ! Cheamă-l repede pe fiul lui *jerima*.

Bătrîna plecă. Bătrîna plecă și-n timp ce străbătea orașul își zise : „Vînătorul a aprins un fir de iarbă în pădure. Vîntul ridică flacăra, apoi împinge focul de-a lungul pădurii. Pînă la urmă focul arde toate gospodăriile și magaziile oamenilor !“

Jerima nu avea decît un singur fiu. Fiul lui *jerima* dormea în casă. Sclavii lui *jerima* stăteau așezați în preajma lui, ascuțindu-i săbiile, pumnalele și lăncile. Femeia cea bătrînă se închină înaintea fiului lui *jerima*, care zise :

— Ce s-a întîmplat ?

Bătrîna răspunse :

— Fiul lui *jerima* nu cunoaște frica și-i smulge unei leoaice puiul!

Fiul lui *jerima* întrebă din nou:

— Ce s-a întîmplat?

Bătrîna zise:

— Ceea ce e de ascultat de două urechi nu trebuie ascultat de opt!

Fiul lui *jerima* porunci sclavilor: — Ieșiți! și sclavii ieșiră.

Atunci fiul lui *jerima* zise:

— Ce s-a întîmplat?

Bătrîna își desfăcu șalul și așeză pe el cele cincizeci de nuci de *kola;* apoi scoase și șipul de *wouardi.*

— O femeie tînără, zise ea, îți trimite acestea în dar.

Fiul lui *jerima* zise:

— Ce ți-a spus să-mi spui?

— A spus următoarele, zise bătrîna: „Fiul lui *jerima* nu trebuie să plece la război! Nu vreau ca fiul lui *jerima* să moară! Dacă moare el, voi muri și eu, căci eu nu mai pot trăi dacă el nu se mai întoarce!"

Fiul lui *jerima* se ridică și zise:

— Cine este această femeie? Soțul nu-i este de-ajuns?

Bătrîna zise:

— Femeia cea tînără se uită mereu peste zid cînd tu pleci la război. Femeia cea tînără nu doarme cînd tu ești plecat la război. Ea trăiește în întu-

neric cînd tu ești la război. Femeia cea tînără privește peste zid cînd tu te întorci de la război. Atunci trăiește din nou în lumină. Cînd ești la război, ea face daruri cerșetorilor și orbilor pentru ca Alah să-ți ajute. Cînd te întorci din război, ea face daruri cerșetorilor și orbilor pentru ca Alah să te ție aici!

Fiul lui *jerima* zise :

— Bătrîno, spune-mi cine este această femeie ?

Bătrîna zise :

— Este cea mai frumoasă din oraș, dar se află culcată între labele unui leu. Numai un viteaz poate s-o vadă și s-o salute.

Fiul lui *jerima* luă o sabie și-o amenință.

— Dacă nu-mi spui cine este această femeie, te ucid!

Bătrîna zise :

— Este tînăra soție a regelui!

Fiul lui *jerima* se minună :

— Este soția regelui! ?

Apoi aruncă spada și zise :

— Unde este frumoasa femeie a regelui ?

Bătrîna spuse :

— Frumoasa soție a regelui se află acum în casa mea, așezată pe marginea patului.

Fiul lui *jerima* zise :

— Mergi înaintea mea și arată-mi calea!

Bătrîna ieși. Fiul lui *jerima* luă cu el o slugă a tatălui său și împreună străbătură orașul pînă ajunseră la casa de lîngă parapet. Omul lui *jerima*

rămase lîngă parapet. Bătrîna deschise ușa. Tînăra se ridică din pat. Fiul lui *jerima* păși peste pragul ușii. Tînăra lăsă să-i cadă rochia cea veche. Apoi se arătă lui *jerima*. Era într-adevăr foarte frumoasă. Bătrîna închise ușa. Fiul lui *jerima* rămase cu frumoasa soție a regelui.

Servitorul lui *jerima* se afla afară. Ușa casei bătrînei nu era închisă cu cheia. Bătrîna o luă la goană de-a lungul orașului pînă la casa de primire a regelui. Slujbașii îi aduseseră regelui omagiul lor. Regele oferise slujbașilor gustările de dimineață, apoi se retrăsese în sala din fund. Regele era singur. Bătrîna străbătu galeriile lăturalnice și, intrînd în camera unde se afla regele, strigă :

— Rege ! Rege ! Rege ! Mă vei ucide pentru această veste !

Regele spuse :

— De ce să te ucid ?

Bătrîna femeie strigă :

— Mă vei omorî pentru că ceilalți te înșală.

Regele zise :

— Ce s-a întîmplat ?

Bătrîna plînse și spuse :

— Este vina mea dacă fiul lui *jerima* nu te respectă ?

Regele zise :

— Cum asta, nu mă respectă ?

Bătrîna plînse și spuse :

— Fiul lui *jerima* nu poate să facă dragoste cu alte femei ? Fiul lui *jerima* nu poate s-o lase în

pace pe tînăra ta soție ? Fiul lui *jerima* s-a găsit s-o poftească la el tocmai pe această frumoasă și tînără femeie, pe care tu o iubești atîta și din care ai făcut egala primei tale soții.

Regele întrebă :

— Femeie, spune-mi unde l-ai văzut pe fiul lui *jerima* cu frumoasa mea soție ?

Bătrîna femeie zise :

— Sînt în casa mea !

Regele strigă :

— Minți !

Bătrîna femeie zise :

— Privește ! Am părul alb, mi-ar fi rușine să mint. Sînt în casa mea, în patul meu.

Regele zise :

— Îți voi da un om să te însoțească și să vadă cu ochii lui dacă spui sau nu adevărul !

Regele chemă un servitor căruia-i porunci :

— Însoțește-o pe această bătrînă și vezi dacă este adevărat că fiul lui *jerima* face dragoste cu tînăra mea soție în casa ei.

Mesagerul luă un pumnal și-o însoți pe bătrînă.

Bătrîna îl duse pe trimisul regelui pînă la căsuța ei de lîngă parapet. Omul lui *jerima* stătea la oarecare depărtare de casă. Trimisul regelui înaintă către ușa casei bătrînei, o deschise și intrînd în cameră, îl văzu pe fiul lui *jerima* cu frumoasa soție a regelui. Frumoasa femeie și fiul lui *jerima* nu-l văzură pe trimisul regelui ; nu se vedeau decît pe ei înșiși. Trimisul regelui își scoase pumna-

lul și-l înfipse în spatele fiului lui *jerima*. Sîngele țîșni, scăldînd-o pe frumoasa femeie a regelui. Frumoasa începu să țipe. Fiul lui *jerima* zise :

— Asta nu-i o moarte frumoasă pentru mine ! După care muri.

Bătrîna se afla afară lîngă servitorul lui *jerima*. Cînd fiul lui *jerima* strigă : „Asta nu-i o moarte frumoasă pentru mine !" servitorul lui *jerima* îl auzi, intră în casă și-l omorî pe trimisul regelui. Pe urmă se încurcă în rochia frumoasei trîntită jos și căzu. Bătrîna fugi în grabă și-n timp ce fugea își zicea : „Acum vîntul împinge focul către hambarele și casele oamenilor, trebuie să nu mai rămînă nimic din acest oraș !"

Alergînd la casa lui *jerima*, bătrîna strigă :

— De ce nu ți-ai înșeuat calul, o, *jerima* ?

Jerima zise :

— Bătrîno, de ce să-mi înșeuez calul ?

— Vrei să te lupți în picioare, pe jos, ca un soldat ? zise bătrîna.

Jerima răspunse :

— Unde e război ?

Bătrîna zise :

— Cînd regele a vrut să distrugă un oraș străin erai în fruntea armatei ! Acum, cînd regele ți-a omorît fiul stai culcat pe rogojină ?

Jerima se ridică dintr-o dată. Bătrîna zise :

— Acest fiu nu era singurul tău copil ?

Jerima strigă :

— Înșeuați-mi calul ! Înșeuați-mi calul !

Bătrîna ieși și începu din nou să alerge zicîndu-și : „Acuma vîntul împinge focul către hambarele și casele oamenilor. Nu mai trebuie să rămînă nimic din acest oraș." Ajungînd la casa regelui bătrîna strigă :

— Rege ! Rege ! Rege ! Pune șaua pe cal !

Regele zise :

— Ce s-a întîmplat ?

Bătrîna strigă :

— Ai fost rege ! Nu mai ești rege ! *Jerima* ți-a omorît trimisul. S-a urcat pe cal. Străbate orașul împreună cu călărețiii.

Regele strigă :

— Înșeuați-mi calul ! Înșeuați-mi calul !

Bătrîna strigă :

— Pregătiți mormîntul regelui ! Pregătiți groapa regelui !

Apoi plecă în grabă, zicîndu-și : „Voi arunca în foc lemne și iarbă uscată".

Alergînd la locul unde se găseau cerșetorii și hoții, bătrîna îi adună și le zise :

— Cînd animalele mari se omoară unele pe altele, viermii le mănîncă stîrvurile !

Cerșetorii și hoții întrebară :

— Ce s-a întîmplat ?

Bătrîna zise :

— Ascultați cum bat tobele ! Ascultați cum înaintează călărețiii ! Regele și *jerima* au început să se bată ! Toți oamenii sînt pe străzi !

Cerșetorii și hoții spuseră :

— Nu sîntem aici ca să ne batem. Să-i lăsăm pe alții să se lupte. Ce-am putea face noi ?

Dar bătrîna zise :

— Toți oamenii sînt pe străzi. Nimeni nu mai dă atenție caselor. Duceți-vă pe aici, duceți-vă pe acolo ! Dați foc caselor ! Furați hainele și podoabele, aurul și argintul !

Cerșetorii și hoții spuseră :

— Adevărat, așa vom face !

Bătrîna mai întrebă :

— Ce femei aveți voi de obicei ? Și ce femei puteți avea acum ? Toți bărbații sînt pe străzi. Trîntiți-le jos pe fetele și pe nevestele lor ! Sînt mai de preț decît *karoua !*

Cerșetorii și hoții o luară la goană. Și iată...

Cerșetorii și hoții aleargă. Bărbații aleargă și ei, înarmați, de-a lungul orașului. Tobele răsună. Călăreții își îmboldesc caii. *Jerima* își adună oamenii și înaintează către cartierul regelui. Regele își adună oamenii și înaintează către casa lui *jerima.* Călăreții înaintează unii împotriva altora. *Jerima* strigă :

— Mi-ai omorît singurul fiu !

Regele strigă :

— Fiul tău a făcut dragoste cu frumoasa și tînăra mea soție !

Regele și *jerima* merg unul împotriva celuilalt cu săbiile ridicate.

Regele și *jerima* se luptă... Regele și *jerima* se lovesc. Regele și *jerima* cad de pe caii lor. Regele

și *jerima* mor amîndoi. Oamenii regelui strigă. Oamenii lui *Jerima* strigă. Unii aleargă încolo, alții aleargă încoace. Unii lovesc aici, alții lovesc acolo. Unii împung cu lăncile. Alții lovesc cu ghioaga. Unii trag cu săgeți, alții aruncă cu pietre. Femeile dau fuga în case pentru a-și liniști copiii. Fetele tinere se strecoară în hambare să se ascundă. Cerșetorii și hoții dau foc hambarelor. Femeile urlă. Copiii urlă. Hoții și cerșetorii pătrund în case. Unii fură, alții le răstoarnă la pămînt pe tinerele fete. Pe străzi, barbații aleargă să-și salveze bunurile. Totul arde. Copiii sînt străpunși de săgeți. Femeile călcate de cai. O mulțime de oameni sînt arși. Casele și hambarele ard. Oamenii, femeile și copiii mor. *Sana* (rogojini, ziduri) pîlpîie în flăcări, femeile urlă pe străzi. Acei ce pot lua ceva fug afară din oraș. Pe străzi zac nenumărați morți. Din ogrăzi se ridică vîrtejuri de fum și de foc. Cerșetorii și hoții iau tot ce găsesc. Acei care pot să fugă, fug în pădure prin poarta de lîngă parapet.

Bătrîna stă pe parapet, deasupra porții și joacă. Joacă și cîntă :

— N-am mai jucat de cînd eram tînără ! N-am mai cîntat de cînd eram tînără ! Dar astăzi sînt regina orașului. Astăzi sînt regina orașului ! Și *koura* (hiena) și *angulu* (vulturul) se vor închina în fața mea și-mi vor spune : „Regină ! Regină ! Regină ! „Îmi vor mulțumi pentru carnea pe care le-am fript-o la acest foc. Îmi vor mulțumi pentru oasele pe care li le-am aruncat. *Kai ! Makafo !* Mi-ai legat

cu zece fîşii de piele mîinile, picioarele, capul, gîtul şi trupul. Cei zece oameni voinici m-au lovit şi m-au împins, m-au tras de aici şi m-au împins de acolo, m-au strîns şi m-au ghemuit, m-au întins şi m-au ciomăgit. *Kai ! Makafo !* M-ai închis într-o cameră plină cu fum de ardei, pînă cînd gîtul mi s-a umflat şi am căzut ! *Kai ! Makafo !* M-ai făcut să port pe capul ras o piatră grea pe un cerc de fier timp de şapte luni ! *Kai ! Makafo !* Uite acuma oraşul unde ai pierdut găina şi capra şi măgarul şi calul şi cămila şi pe fata cea tînără ! *Kai ! Makafo !* Tu m-ai învăţat toate astea !

Bătrîna juca pe zidul oraşului, deasupra porţii. Oraşul arsese. Oamenii zăceau morţi sau fugiseră. Dar bătrîna dansa şi cînta :

— *Kai !* Iblis ! Vino să vezi de ce este în stare o femeie bătrînă ! *Kai !* Iblis ! Nu te-am întrecut ?

Dracul veni. Se urcă pe parapet. Privi oraşul. Văzu cadavrele şi casele arse. În mijlocul oraşului, regele şi jerima, morţi, zăceau unul lîngă altul. Nu se mai afla nimeni în oraş. Hienele ieşeau din pădure. Vulturii zburau pe deasupra fumului.

Văzînd toate acestea, dracul zise :

— Ce-i asta ? Tu, o femeie bătrînă, ai făcut asta, tu singură, într-o singură zi ? Dacă ai făcut asta astăzi, ce vei face mîine ?

Dracul începu să se teamă de femeia cea bătrînă. Sări de pe parapet şi pieri în pămînt. Bătrîna nu-l mai văzu.

Soarele asfinţi.

LECȚIA DE CURAJ

(PEUHI.)

Era un *amiru* (căpetenie, rege) fulah, pe nume Isa, a cărui fiică era foarte frumoasă. O iubea atît de mult, încît îi făcu un pat de aur masiv.

Atrași de vestea frumuseții ei, un mare număr de pretendenți veniră s-o ceară în căsătorie de la *amiru,* dar acesta spuse că n-o va da decît acelui om destul de puternic să rupă patul de aur doar așezîndu-se pe el.

Toți tinerii din împrejurimi încercară. Dar nimeni nu reuși să facă isprava.

Un leu îi auzi pe cei din neamul său vorbind despre această întîmplare. Se preschimbă în om, încălecă pe o hienă și se îndreptă către satul lui *amiru.*

Se făcuse aproape opt seara cînd sosi. Gîndind că era cam tîrziu să se înfățișeze lui *amiru,* se culcă sub un pom să-și petreacă acolo noaptea.

După cîteva minute, o femeie bătrînă trecu prin apropierea omului-leu și a hienei. Tocmai atunci o prinse pe hienă pofta să urle după bătrînă :

— De ce urli așa ? o întrebă leul. Nu trebuie să ne facem nesuferiți, dimpotrivă !

Omul-leu o întrebă pe bătrînă unde locuia *amiru*. Bătrîna îi arătă locuința căpeteniei și leul află ce voia, pentru a doua zi dimineața.

A doua zi, la mijitul zorilor, femeile care mergeau să ia apă îl văzură pe leu cu chipul lui de băiat frumos. Se duseră la *amiru* și-i spuseră :

— Am întîlnit un om cu înfățișare foarte plăcută. Că o fi ori nu destul de tare să frîngă patul de aur, totuși ăsta e soțul care-i trebuie fiicei tale !

Cîteva clipe după aceea, omul-leu se înfățișă *amirului*, căruia îi ceru mîna fiicei sale :

— Încearcă mai întîi să spargi acest pat, îi răspunse *amiru*.

Dar nici nu apucă omul-leu să se așeze pe pat, că mobila se și rupse într-o mie de bucăți.

Tatăl fetei îngădui atunci căsătoria.

Leul îi ceru socrului său să-i construiască o colibă la o *pause* (circa o oră și jumătate de mers) de sat, și *amirul* îi îndeplini această dorință. Făcu pentru tinerii căsătoriți o locuință foarte frumoasă, unde leul își duse nevasta.

Pînă atunci, leul își păstrase înfățișarea omenească. Dar, după ce se culcă cu nevasta lui își reluă forma de animal. Tînăra soție, auzind răgetele pe care le scotea din piept, îl întrebă ce are și,

cum acesta nu-i răspundea nimic, întinse mîna spre el prin întuneric.

Își dădu seama atunci că soțul ei era pe jumătate transformat în leu. Capul și membrele dinainte erau de fiară. Burta și membrele din urmă rămăseseră încă de om...

Îngrozită, scoase țipete ascuțite. Mama ei o auzi strigînd. Aceasta îl deșteptă pe *amiru :*

— N-o auzi țipînd pe fata noastră ? îl întrebă ea.

— Nu-i nimic curios în asta, mormăi tatăl, pentru că se culcă cu un bărbat pentru întîia dată !

Mama nu îndrăzni să mai stăruie. În acest timp leul mînca fata.

A doua zi dimineața, femeia *amirului* porunci robilor săi să încălzească apă pentru baia miresei și îi trimise să i-o ducă. Prima roabă care intră în colîba noilor căsătoriți zări lîngă prag capul tinerei femei.

— Oh ! zise ea celor trei tovarășe, fiica stăpînului nostru a fost omorîtă ! Nu i-a mai rămas decît capul ! Și pe arie se văd urmele unui leu !

— Ce-i vom spune lui *amiru ?* se întrebară cele patru femei. Se hotărîră să-i spună că n-au găsit-o pe fiica sa în colibă.

Dar mamei tinerei mirese îi spuseră :

— N-am găsit în colibă decît capul fiicei tale. Trupul dispăruse.

Mama s-a dus atunci, fără nici o vorbă, la locuința nupțială :

— Sigur, își spuse ea, soțul fiicei mele a fost un leu !

Cînd s-a întors lîngă soţul ei, i-a spus ce-a văzut :

— Încearcă să-l omori ! îi ceru ea.

— Şi cum vrei să-l omor ? Ar trebui ca mai întîi să mă aflu în faţa lui ! Doar nu-ţi închipui că mă voi afunda în pădure în căutarea leului ?

— Pentru că nu îndrăzneşti să faci asta, răspunse femeia, să-mi dai trei sute de cămile.

Amiru i le dete. Ea ucise două sute din ele. Din pieile lor făcu o sută de burdufuri. Din pieile rămase făcu nişte curele groase, rezistente, care aveau la capete cîte un laţ.

Puse să se usuce la soare carnea animalelor omorîte şi, cînd toată carnea fu uscată, o băgă în burdufuri, pe care le încărcă pe o parte din cele o sută de cămile rămase. Celelalte cămile fură încărcate cu restul de burdufuri pline cu apă.

Apoi porni la drum singură, prin pădure, în căutarea leului, ucigaşul fiicei sale.

După trei zile de mers, iată că se întîlni cu o ceată de lei :

— Unde mergi, femeie curajoasă ? o întrebă unul dintre ei.

— Sînt în căutarea unui semen de-al tău, pentru care am cea mai mare prietenie, fiindcă a mîncat-o pe fata lui *amiru*, duşmanul meu. I-am uscat carne din belşug şi i-am adus-o drept mulţumire pentru serviciul pe care mi l-a făcut.

— L-ai întîlnit chiar pe cel pe care îl cauţi ! îi spuse fiara. Eu m-am ospătat cu fiica duşmanului tău !

— Cum nu ești singur, șopti mama fetei, tovarășii tăi îți vor mînca toată carnea pe care ți-am adus-o ! Mai bine să mă urc în acest arbore de unde-ți voi arunca o curea ; eu voi ține de un capăt, tu îți vei pune după gît celălalt capăt, iar eu te voi ridica în pom, unde vei mînca fără ca nimeni să te supere.

Aceasta a fost propunerea făcută de nevasta lui *amiru*, omorîtorului fiicei sale, și leul primi.

Femeia se urcă în arbore și fiara își puse în jurul gîtului lațul. Atunci ea trase brusc și, cînd leul se ridică puțin deasupra pămîntului, legă cureaua de o ramură groasă și lăsă animalul să dea din picioare cît va pofti.

Nu se zbătu prea mult !

Cînd îl văzu mort, coborî cadavrul pe pămînt, îi spintecă pîntecul și-i smulse ficatul.

După ce făcu aceasta treabă, se întoarse acasă.

Îl găsi pe *amiru* în tovărășia prietenilor lui. Atunci, aruncîndu-i ficatul leului în obraz, îi strigă :

— De aci încolo tu va trebui să joci rolul de femeie și eu voi ocupa locul tău, ca și cum eu aș fi bărbatul ! Cine nu are curaj nu este demn să poruncească !

Tovarășii lui *amiru* o întrebară de ce îl ocărăște așa pe soțul ei. Ea le povesti ce se întîmplase, și *amiru* își recunoscu greșelile. O rugă să-l ierte și, pentru a o îndupleca, îi făcu daruri bogate : o sută de bulgări de aur, o sută de vaci, o sută de cămile, o sută de robi, o sută de lucruri din fiecare fel.

După trei ani li se născu o fată mai frumoasă încă decît a fost cea dintîi și, de atunci, viața nu le-a mai fost tulburată. De aceea și povestea mea s-a sfîrșit.

FIUL MEȘTERULUI HOȚ

(BAMBARA)

Un meșter hoț murind, văduva lui se jelea amarnic, spunîndu-le copiilor săi :

— Și eu voi muri. Tatăl vostru nu mai este și voi nu veți putea să-mi aduceți tot ce doresc, așa cum făcea din belșug tatăl vostru cu meseria lui !

— Nu-ți fie teamă, mamă ! răspunse cel mai mic din cei trei frați, voi încerca să învăț meseria tatălui meu. Și, pentru a-ți arăta că sînt demn de el, ceea ce n-a putut face el, o voi face eu : să fur struțul lui *fama* (căpetenie) ; voi încerca și voi reuși.

Chiar în aceeași seară, copilul fură struțul după cum făgăduise. Împărți carnea cu frații săi, dar își păstră grăsimea, pe care o puse de o parte.

Fama ținea mult la struț. Așa că își trimise de îndată oamenii în căutarea păsării.

Un pustnic petrecu șapte zile în *kalua* (în singurătate), într-o colibă întunecoasă, fără să iasă și fără să primească pe cineva. În tot acest timp el

cercetă apa și pietrele, îi întrebă pe *guinei*, așa că pînă la urmă știu că struțul fusese furat și mîncat de feciorii hoțului mort. Se duse atunci, la miezul nopții, la coliba acestora și, strecurîndu-se cu multă fereală, tăie codița de păr pe care cel mai mic o purta încă pe frunte.

După ce ieși, cel mai mic se trezi. Se scărpină în cap și, nemaigăsindu-și codița la locul obișnuit, bănui de îndată că cineva i-a tăiat-o pentru a-l recunoaște. În sfîrșit, pentru a nu fi recunoscut, se sculă, apucă un cuțit și se duse să taie cozile tuturor copiilor din sat, fără să tulbure din somn pe niciunul dintre ei. După aceea se culcă iar și dormi liniștit pînă dimineața.

O dată cu ziua, pustnicul alergă să-i spună lui *fama* că descoperise hoțul.

— Pentru a-l recunoaște, zise el, i-am tăiat coada pe care o purta pe frunte.

Regele îl chemă pe fiul meșterului hoț :

— Tu ești, îl întrebă el, cel care mi-a furat struțul ? Mi-a spus un pustnic, și dovada e că nu mai ai codița pe frunte !

— Mă învinuiești pentru că sînt băiatul unui om sărac ! protestă copilul. Proba ta nu-i bună, căci toți *bilakoro* (adolescenții) din sat și-au tăiat cozile, ca și mine !

Fama îi adună pe toți *bilakoro* și, încredințîndu-se că nici unul dintre ei nu purta coadă, îl dădu afară pe pustnic și îl făcu înșelător.

Seara, pustnicul se pregăti din nou să intre în *kalua*, dar îi lipsea *tulu* (unt vegetal) ca să-și

aprindă *futila* (opaiț din argilă, în formă de lingură). Se duse deci să ceară puțin unt vecinei lui, văduva meșterului hoț.

— N-am *tulu*, îi răspunse aceasta; dar iată puțină grăsime! Și ea îi dădu grăsime de struț.

Pustnicul plecă, dar ieșind din *sukala* (grup de colibe înconjurate de o îngrăditură comună din paie grosolan împletite) hoțului, făcu un semn deasupra porții cu puțină din grăsimea ce i se dăduse.

Băiatul cel mic venea de la cîmp unde păzea caprele. Sosind acasă, văzu pe zid urmele de grăsime făcute de pustnic deasupra intrării.

— N-a fost cineva aici adineauri? o întrebă el pe mama sa.

— Da, fiul meu, răspunse ea. Pustnicul, vecinul nostru, a venit să-mi ceară *tulu*. Cum nu aveam, i-am dat în loc puțină grăsime de struț...

— Vai! mamă, m-ai pierdut! strigă copilul.

În grabă își luă tigva în care se afla grăsimea și zmîngăli toate tocurile porților satului.

De dimineață, după ce-și făcu rugăciunea, pustnicul se duse la *fama*, ducîndu-i o picătură din grăsimea pe care i-o dăduse văduva meșterului hoț:

— Acum, zise el, sînt sigur că hoțul tău este micuțul pe care ți l-am arătat ziua trecută, pentru că ieri mama lui mi-a dat din această grăsime care miroase a struț. Uite! Vezi tu însuți!

Și-i întinse regelui grăsimea s-o miroase. După ce *fama* mirosi grăsimea, spuse că e într-adevăr grăsime de struț:

— Au fost atît de sătui, continuă pustnicul, că și-au zmîngălit pînă și poarta colibei !

Fama îl chemă din nou pe fiul meșterului hoț. Cînd copilul sosi :

— Ești un pungaș, îi zise el, și minți ca un sclav fugit. Spui că nu mi-ai furat tu struțul ! Ce este dar această grăsime, cu care este zmîngălit tocul ușii colibei, dacă nu grăsime de struț ?

— Supărările sînt făcute pentru cei săraci [1] răspunse micuțul. Toate colibele din sat au același semn și numai eu singur sînt învinuit de furt.

Fama se sui pe cal. Trecu prin fața intrărilor caselor și văzu că toate, fără deosebire, erau unse cu aceeași grăsime.

Îi dădu afară pe copil și pe pustnic, învinuindu-l pe acesta din urmă mai mult ca oricînd de înșelăciune.

Ieșind din *sukala* lui *fama, bilakoro* se îndreptă spre baltă și tăie doi bambuși, din care făcu un coș mare pe care îl aduse acasă. Cînd se lăsă seara, el le spuse fraților săi :

— Astăzi voi isprăvi cu pustnicul ! El vrea ca regele să-mi taie capul ; așa că-l voi răpi chiar pe el !

După *sarafo* (ora primei rugăciuni de seară), fiul hoțului luă coșul, la care lăsă o gaură strîmtă, — celelalte părți fiind închise cu fîșii de bumbac, afumate cu clei mirositor — și-l duse pînă la intrarea colibei pustnicului, pe care-l salută :

---

[1] Proverb *bambara*.

— *Salaam aleekum !*

— *Aleekum salaam !* răspunse pustnicul.

— Tatăl tău e sănătos, zise *bilakoro*. Îți trimite salutări.

— Cum, l-ai văzut pe tatăl meu ? întrebă pustnicul impresionat. Iată, sînt șaptesprezece ani de cînd a murit !

— Intră în acest coș și-l vei vedea tu însuți pe tatăl tău. Vei vedea atunci că nu mint.

Pustnicul intră în coș, iar *bilakoro* închise deschizătura cu toată graba. Se pregătea să înnoade fișiile, cînd pustnicul grăi :

— După ușă este hîrtie și *calmă* (trestii tăiate care servesc la scris). Se află de asemenea și o călimară. Ai izbutit să mă furi. Dă-mi voie cel puțin să scriu ceva !

Micuțul îi dădu ce ceruse :

— Dă-mi voie să ies ca să scriu !

— Ah ! nu, asta nu ; vei scrie așa, împachetat.

Pustnicul scrise atunci cum putu aceste vorbe :

— Am fost răpit.

Îi dădu apoi hîrtia fiului hoțului s-o pună în fața colibei sale, sub o piatră, ca să nu fie luată de vînt.

După ce pustnicul fu vîrît în coș, *bilakoro* puse coșul pe cap și merse pînă la marginea apei, unde îl așeză pe mal. Luă o piatră mare și o legă de pachet să-l facă mai greu, după aceea, aruncă totul în apă și se întoarse liniștit acasă la el.

A doua zi dimineaţa, *talibe* (elevii) îi dădură binețe profesorului lor prin rogojina care-i închidea coliba. Neprimind nici un răspuns, crezură că pustnicul dormea încă şi plecară să se joace prin apropiere.

S-au întors după aceea şi l-au strigat din nou. Nici acuma nu le răspunse...

Cel mai vîrstnic se hotărî să meargă să-l deştepte. Intră în colibă. Nu era nimeni. Atunci, ieşind, le spuse tovarăşilor săi :

— Profesorul nu-i aici !

Elevii se priviră unii pe alţii, nedumeriţi.

Deodată, unul dintre ei zări pe pămînt bucata de hîrtie. O ridică şi o dădu celui mai în vîrstă dintre *talibe*. Acesta o desfăcu şi citi : „Am fost răpit".

Duse hîrtia lui *fama*, care îl chemă pe fiul meşterului hoţ să-l întrebe dacă ştia ce se întîmplase cu pustnicul :

— Da, spuse *bilakoro*, eu l-am răpit !

Regele rămase pe gînduri multă vreme, pe urmă, revenindu-şi din mirare, îi spuse băiatului :

— Îţi dau jumătate din acest sat şi jumătate din comoara mea.

Fiul hoţului deveni astfel o căpetenie mică.

A avut destul cîştig urmînd meseria tatălui său.

RAZATOVO ȘI RANONERA

(MALGAȘ)

Razatovo era *andriana*, fiu de rege ; or, se spune că de fiecare dată cînd își lua o nevastă, părinții lui o vrăjeau pe nora lor și o omorau, zicînd că nu voiau să-l lase să se însoare cu o femeie mai puțin nobilă decît strămoșii lor.

Deci, femeia pe care o lua de nevastă Razatovo azi, murea a doua zi ; aceea care îi urma, era vrăjită și otrăvită în ziua următoare. Obosit de aceste prigoniri, Razatovo se hotărî să se îndepărteze de un tată nelegiuit și de o mamă ucigașă. O luă pe Ranonera de soție și se așeză cu ea în alt sat.

Dar, „cînd ai stat mult timp împreună, trebuie să te și desparți puțin", spune proverbul și „dacă te culci, fără să faci nimic, în curînd te vei îmbrăca în zdrențe". După cîtva timp, Razatovo trebui să să se ducă la Isalo să facă negoț cu boi, fiindcă „sărăcia te face să-ți schimbi locul". Despărțindu-se de

tînăra lui femeie, Razatovo îi vorbi cu duioșie și îi dădu o mie de sfaturi cum să-și păzească viața.

— Fii cu băgare de seamă, să nu te atingi de nici un fel de mîncare trimisă de soacra ta și chiar să nu păsești peste pragul ușii noastre, au fost ultimele lui vorbe, și mult timp s-au urmărit cu privirea, după ce s-au despărțit.

Trecu o zi, pe urmă veni seara ; se scurse o săptămînă, pe urmă cincisprezece zile, pe urmă o lună, și o altă lună începu. Și singurul gînd al regelui și al femeii sale era cum să facă să-și piardă nora. O poftiră pe Ranonera la masă ; dar ea nu primi. I-au trimis mîncăruri pregătite, dar ea nu se atinse de ele. Au încercat să o facă să vină la ei, dar ea nu-și părăsi casa. Și de fiecare dată cînd nora nu primea bucățile de carne, soacra le arunca repede, de teamă ca sora lui Razatovo să nu guste și să se otrăvească.

Timpul trece greu ; nimeni, cît de mare ar fi, nu este la adăpost de nenorociri ; chiar și bunicul țiparului sfîrșește prin a fi prins în undiță [1]. Socrii lui Ranonera, întrecîndu-se în vorbe frumoase și lingușeli, i-au adormit neîncrederea și femeia primi să vină să ia masa la ei. Soacra pregăti o mîncare plină de vrăji, și îndată ce Ranonera duse la buze o înghițitură își dădu seama după gust și zise :

— Aici în mîncare este otravă !

Îndată se și sili și vărsă.

— Nu-i nici un pic de otravă, îi spuse soacra.

[1] Proverb bambara.

Numai că afară e foarte cald și fără îndoială că de asta îți vine să verși.

Ranonera se întoarse acasă la ea și, fără să spună nimănui nimic, închise ușa și se aruncă pe pat. Răul se răspîndea în trupul ei cu repeziciune și nu se afla nimeni s-o îngrijească pe nenorocita care muri în curînd.

După cîteva luni, Razatovo s-a întors acasă la el ; a ajuns aproape de sat cam la miezul nopții, și în fața porții închise el strigă :

— Deschide, deschide-mi, deschide-mi poarta !

Nimeni nu se mișcă.

— Deschide, deschide-mi, deschide-mi poarta !

Nimeni nu-i răspunse, nici o vorbă nu se auzi.

— Deschide, deschide-mi, deschide-mi poarta, Ranonera ; eu sînt, Razatovo, iubitul tău !

Dar nimeni nu-i răspunse. După cîtva timp, sora lui Razatovo a venit și i-a spus :

— Așteaptă ! îți voi deschide eu.

Rozatovo, foarte mirat, gîndi că femeia lui era cufundată într-un somn adînc, dar nu voia ca nimeni altcineva decît Ranonera să-i deschidă.

— Voi deschide, strigă el, voi deschide eu însumi !

Împinse poarta și intră.

Se îndreptă spre casă, dar văzu curtea plină de buruieni, și ușa acoperită de pînze de păianjen. Cu toate astea, ciocăni în ușă și strigă :

— Deschide, deschide-mi. deschide-mi ușa !

Nimeni nu se mișcă.

— Deschide, deschide-mi, deschide-mi ușa !

Nimeni nu spuse nici o vorbă.

— Deschide, deschide-mi, deschide-mi ușa ; deschide-mi Ranonera ! Sînt eu, Razatovo, iubitul tău.

Nimeni nu-i răspunse.

— Îți voi deschide eu, strigă mama lui.

— Îți voi deschide eu, strigă copilul lui.

Dar el răspunse :

— Nu vreau să-mi deschidă altcineva în afară de Ranonera ; mai bine îmi deschid eu însumi ușa casei mele.

Împinse cu putere ușa, care se deschise, și intră în cameră. Atunci își văzu femeia întinsă pe pat, nemișcată și rece, verde ca sîmburele unui manghier pus în apă ; o mare suferință îi cuprinse inima și simți că nu mai poate îndura atîta tristețe ; luă cuțitul ascuțit și și-l înfipse în piept. Așa sfîrși marea durere a aceluia care muri din dragoste. Cei doi iubiți erau întinși unul lîngă altul, țepeni și reci ; sufletele lor continuau să se privească ; dar trupurile lor țepene începură să putrezească.

După cîtva timp au devenit, se spune, *vorondreo* (păsări) și au zburat pînă în satul unde locuia mama lui Ranonera ; pe cîmp păștea boii și niște copii păzeau turma ; lor le cîntară mai întîi cele două păsări :

„Reo, reo, reo, reo !
Andriambahoaka ne-a vrăjit
Și ne-a omorît !
Reo, reo, reo, reo !
Ranonera a murit !"

Copiii, paznicii boilor, au privit în toate părțile și au văzut două păsări, două frumoase *vorondreo ;* niciodată în viața lor nu mai văzuseră păsări atît de minunate. I-au chemat pe cei mari să le asculte cîntecul :

„Reo, reo, reo, reo !
Andriambahoaka ne-a vrăjit
Și ne-a omorît !
Reo, reo, reo, reo !
Ranonera a murit !“

— Nu seamănă cu glasul lui Ranonera ? au strigat oamenii. S-o căutăm pe mama ei, să vedem dacă ea o va recunoaște !

Au chemat-o :

— Plecăciune, doamnă ! (Mama lui Ranonera era regina lor.) Sînt acolo două păsări nemaipomenite ; vorbesc ca niște oameni, și una dintre ele are glasul fiicei tale.

Mama veni și auzi strigătul păsării *vorondreo :*

„Reo, reo, reo, reo !
Andriambahoaka ne-a vrăjit
Și ne-a omorît !
Reo, reo, reo, reo !
Ranonera a murit !“

Mama leșină, și pentru a o aduce în simțiri a fost nevoie de atîta timp, cît trebuie să fierbi o oală cu orez. Cînd își veni în fire, ea spuse :

— Aduceți orez și carne fiartă și crudă ; puneți totul acolo pe o rogojină nouă și foarte curată :

dacă este fiica mea, ea va mînca ce este fiert ; dacă este o altă ființă, ea va mînca ce este crud.

Așa se și făcu ; cele două păsări au zburat pe rogojină și au mîncat din mîncarea fiartă. Regina leșină din nou și fu stropită cu apă ca să-și vină în simțiri. Cele două păsări fură duse în sat și hrănite toată viața lor, ca și cum ar fi fost copiii reginei.

Din această pricină se spune că nu sînt omorîți *vorondreo*.

RECUNOȘTINȚA LUI MUSA

(CORDOFAN)

Un om cu numele de Musa era nemaipomenit de bogat. Această avere îl făcuse cunoscut în toată țara. Nu era nimeni prin împrejurimi care să aibă atîtea turme și atîția sclavi și o influență atît de mare în țară ca acest Musa. Pe deasupra, Musa era deosebit de puternic. Dacă pornea călare prin deșert să vîneze și întîlnea un leu, o hienă sau alt animal sălbatic, cobora de pe cal și ataca animalul cu mîinile. Îl biruia, îl lega și-l aducea acasă, îl punea într-un staul din *seriba* (gospodăria) sa și îi dădea de mîncare. În cele din urmă adunase atîtea sălbăticiuni ale deșertului în casa lui, încît oamenii din sat începură să se teamă de el ; s-au dus să-l caute și i-au spus :

— Prietenul nostru Musa, ești foarte bogat și foarte puternic, mai bogat și mai puternic decît noi toți, dar ai atîtea animale sălbatice în *seriba* ta, încît nouă ne este frică de tine și te rugăm să te

muți în altă parte cu *seriba* și cu animalele tale sălbatice.

Musa își făcu pregătirile, își încărcă boii, caii și cămilele cu baloturi, apoi plecă spre un loc îndepărtat din deșert. Musa avea șapte fii, pe care-i iubea mult, și ei îl ajutară în călătoria sa prin pustiu.

După ce Musa își stabili *seriba*, își înșeuă într-o zi calul, își luă lancea și zise :

— Cei șapte fii ai mei, plec la vînătoare ; păziți *seriba*. Apoi plecă.

Abia pornise, că niște tîlhari veniră, se strecurară pînă lîngă *seriba*, pătrunseră înăuntru, îi omorîră pe cei șapte fii ai lui Musa și-i luară turmele, încît nu mai rămase în urma lor nimic. Cînd s-a întors Musa de la vînătoare, tabăra era tăcută. Omul, foarte mirat de această liniște, își zise :

— Nu aud nici cal, nici măgar, nici cămilă, nici bou, nici oaie, nici capră ; nu aud de asemenea pe nici unul dintre fiii mei.

Musa își legă calul de un stîlp și intră în *seriba*. Intrînd în *seriba*, Musa își găsi goale toate culcușurile animalelor. Apoi Musa găsi cadavrele fiilor săi. Se înfurie îngrozitor. O strigă pe prima sa soție. Prima sa femeie, care era însărcinată, se ascunsese în coliba ei, ghemuită pe pămînt. Nu îndrăzni să răspundă. Musa pronunță din nou numele primei sale soții, și cum ea nu răspundea, el, din ce în ce mai furios, își aruncă lancea prin peretele colibei.

Femeia scoase un strigăt, căci lancea îi străpunsese burta și-i omorîse copilul din pîntec. Femeia și copilul muriră în clipa cînd intra Musa. În spaima morții, femeia aruncă o bucată de lemn către bărbatul care intra, pentru că ea nu-l mai recunoștea pe Musa. Lemnul îl lovi pe Musa în cap și îi crăpă un ochi. Musa ieși și merse la casa celei de-a doua femei. Strigă ; o găsi. Vru atunci să părăsească acest loc cu cea de-a doua femeie. Se îndreptă spre intrarea *seribei* unde își legase calul.

În acest timp un leu, atras de mirosul sîngelui fiilor omorîți, se strecurase în apropierea *seribei*. Ajungînd în dreptul calului, se repezi la el și-l omorî. Tocmai atunci sosi Musa, care fugi cu femeia lui cît putu de iute și se urcară într-un pom. Leul prinse femeia de picior, o trase spre el și-o omorî. Leul mînca femeia, jos, în timp ce Musa era cocoțat pe ramurile de sus. Leul rămase toată noaptea sub arbore, și abia a doua zi dimineața Musa putu să coboare și să plece la drum. Nu mai avea nimic decît hainele rupte pe care le purta.

Musa își continuă drumul. Ajunse la o capcană pentru elefanți *(kosșark)*. Păși pe ramurile care o acopereau și căzu înăuntru. Musa zăcea de o bună bucată de vreme în fundul capcanei, cînd trecură pe acolo elefanții, și unul dintre ei căzu în capcană ; căzu peste Musa în așa fel, încît Musa nu mai fu în stare să mai facă nici o mișcare. Musa rămase așa toată noaptea. A doua zi, oamenii care așezaseră trapa sosiră și văzură elefantul în fund.

Coborîră, înjunghiară elefantul și-i tăiară carnea. Scoaseră apoi omul de sub corpul elefantului și-l traseră afară din groapă. Cînd îl văzură la lumina soarelui pe omul zdrențăros și murdar din cap pînă-n picioare, zdrobit, zgîriat de pietre și de rădăcini, cu un ochi crăpat și cu membrele rănite, strigară :

— Nu-i Musa ? Nu-i ăsta bogatul, puternicul și fericitul Musa ?

Unii spuseră :

— Priviți-l în ce hal a ajuns !

Un om zise :

— Acest Musa mi-a omorît o dată o rudă. Atunci Musa era bogat și nu-i puteam face nimic. Acum cînd e sărac și nenorocit, am să-l omor. Voi, ceilalți, dați-mi-l mie pe Musa ca prizonier !

Ceilalți oameni s-au întors și au zis :

— Ia-ți prizonierul ! Nu te vom împiedica !

In felul acesta a ajuns Musa sclav.

Omul l-a luat pe Musa cu el. Ajuns acasă, l-a înfășurat în lanțuri și i-a legat unul din picioare, cu inele de fier, de piciorul altui sclav. Omul îi zise lui Musa :

— Astăzi vei trăi ca sclav legat în lanțuri ; mîine însă, te voi omorî !

Cînd se făcu noapte, celălalt sclav îi spuse lui Musa :

— Fugi cu mine !

Musa zise :

— Nu, încă n-am fugit niciodată. Nu voi fugi !

Celălalt prizonier zise :

— Nu pot să fug singur, pentru că piciorul meu este legat de al tău. Fugi cu mine !

Musa zise :

— Nu, nu voi fugi. Viața nu m-ar mai interesa dacă aș fugi !

Celălalt prizonier nu mai spuse nimic.

Dar cînd Musa adormi, peste noapte, celălalt prizonier îi legă mîinile și îi astupă gura să-l împiedice să strige. Musa era atît de slăbit din pricina foamei, a setei, și a pierderii sîngelui, încît nu putu să se apere. Atunci celălalt prizonier îl sili pe Musa să se ridice și să fugă cu el șchiopătînd. Mergeau de mult timp, cînd o leoaică, care se plimba prin pădure cu puii ei, sări asupra prizonierilor legați unul de altul. Erau în apropierea unui copac. Celălalt prizonier nu se putea urca decît împingîndu-l pe Musa pe ramurile de sus și suindu-se și el în același timp. Dar leoaica îl prinse pe fugar, îi smulse brațul, capul și bucăți din trup. La sfîrșit, Musa se trezi cu piciorul celuilalt prizonier legat de al lui. Leoaica se îndepărtă cu puii ei, fiecare ducînd în gură cîte o bucată din trupul sclavului.

Cînd Musa văzu că este singur, se eliberă de sforile cu care tovarășul lui îi legase mîinile, frecîndu-și-le de ramuri. Cum avu mîinile libere, își scoase călușul din gură, coborî de pe ramura pe care celălalt îl împinsese și plecă tîrînd după el piciorul legat al tovarășului său, pînă cînd ajunse

într-o tabără unde căpetenia era un arab bogat și respectat.

Acum Musa nu mai avea nimic. Își pierduse toate bunurile, familia lui pierise. Numele lui era pătat, și purta la picior inelul de fier al prizonierilor. Musa se duse să-l găsească pe arab și-i spuse :

— Te rog, ia-mă ca servitor și paznic al turmelor tale. Te voi sluji cu credință și fără șovăială.

Arabul îl privi pe Musa. Nu-l recunoscu, dar îl luă în slujba lui și îi încredință turmele sale. Arabul văzu că Musa își făcea datoria foarte conștiincios și avea multă grijă de turme. Cînd arabul își dădu seama de aceasta, îl chemă într-o zi și îi spuse :

— Musa, văd că te pricepi la lucrul tău ca și cînd tu însuți ai fi avut odinioară turme mari.

Arabul tăcu. Musa tăcu de asemenea. Arabul urmă :

— Sînt două ființe care-mi sînt dragi : una este fiul meu care a plecat departe ; cealaltă este sora mea. Ți-o voi da pe sora mea de nevastă, ca să aveți copii.

Arabul o mărită deci pe sora lui cu Musa, și Musa se culcă cu ea, și ea rămase însărcinată.

La cîteva zile după ce Musa se însurase cu sora arabului, pe o noapte întunecoasă, se întoarse fiul acestuia din depărtări în tabăra tatălui său. Fiind întuneric, încercă să se orienteze prin pădure după zgomotul turmelor și se apropie astfel de vite. Musa, paznicul, care nu-l cunoștea pe fiul arabului,

văzu un străin apropiindu-se de staule. Musa îl luă pe străin drept un hoț de vite și aruncă lancea. Fiul arabului alergă cîtva timp cu o rană adîncă, apoi căzu și muri.

A doua zi dimineața, locuitorii îl găsiră pe tînăr mort. Îl ridicară și-l duseră în casa tatălui său, spunîndu-i acestuia :

— Ți-l aducem pe fiul tău, l-am găsit mort colo !

Arabul le spuse celor de prin partea locului :

— Asta nu este adevărat ! Nu mi-ați găsit fiul mort, voi l-ați omorît ! .

Dar locuitorii acelor locuri răspunseră :

— Nu, nu l-am omorît noi, altul l-a ucis, apoi se certară cu arabul.

Arabul voi să ucidă doi dintre ei. Dar locuitorii din partea locului ziseră :

— Nu ucide pe nimeni ! Sîntem nevinovați de moartea fiului tău, dar decît să ne luptăm cu tine o să plătim o despăgubire. Spune-ne ce ceri.

Arabul zise :

— Să-mi dați o sută de vaci !

Oamenii ziseră :

— Îți vom plăti o sută de vaci, pentru ca pacea să nu ne fie tulburată.

Arabul primi. Oamenii i-au dat o sută de vaci și arabul îl chemă pe Musa. Musa sosi. Arabul zise ;

— Soț al surorii mele și prietenul meu ! Ia-ți femeia, ia această sută de vaci și tot ce-ți voi mai putea da. Pleacă cu toate astea, întemeiază-ți *seriba* ta și vezi ce se va mai întîmpla.

Musa adună toate bunurile pe care le datora prieteniei arabului, plecă cu femeia lui, sora arabului, și cu vitele și își întemeie *seriba* sa. După cîtva timp, femeia sa aduse pe lume un băiat. Vitele lui Musa erau de soi, așa că bunurile sale se înmulțiră din zi în zi și din lună în lună. Fiul pe care Musa îl avu de la femeia sa, sora arabului, crescu și se făcu un flăcăiandru frumos și voinic.

Musa își văzu fiul crescînd în puteri și în ani. Cînd avu statura și vîrsta fiului arabului pe care el îl omorîse într-o noapte, Musa scrise o scrisoare în care spunea : *„Din greșeală, ți-am omorît într-o noapte fiul, care era la fel de mare și la fel de puternic ca tînărul care-ți aduce această scrisoare. Tu mi-o dăduseși pe sora ta de soție ca să am copii cu ea. Sora ta mi l-a dat pe acest fiu, care s-a făcut la fel de mare și de puternic cum era al tău. Ți-l trimit pe fiul meu și te rog să-l omori așa cum și eu l-am omorît pe al tău“*. Așa spunea scrisoarea pe care a scris-o Musa. După aceea își chemă fiul și-i spuse :

— Pregătește-te să duci această scrisoare arabului care este frate cu mama ta.

Tînărul luă scrisoarea și o duse unchiului său. Arabul îl primi, luă scrisoarea și o citi. Pe urmă îi adună pe toți oamenii din partea locului și zise :

— Ascultați ce scrie în această scrisoare ! Le citi scrisoarea lui Musa și zise :

— Această scrisoare îmi este trimisă de Musa, căruia i-am dat-o pe sora mea de soție. Știu acum,

deci, cine l-a omorît pe fiul meu, din greșeală, este adevărat. Spuneți-mi ce trebuie să fac ? Trebuie să-l omor, sau nu, pe fiul cumnatului meu Musa ?

Oamenii din partea locului au răspuns :

— Ascultă Hammad Abu Kallam ! Asta este treaba ta, și ce vei hotărî tu va fi bun hotărît ! Dar gîndește că, dacă-l vei omorî pe acest sol care este fiul surorii tale, îl omori, ca să zicem așa, pe propriul tău copil.

Arabul Hammad Abu Kallam ascultă, se gîndi, și zise :

— Gîndesc și eu la fel ca voi. În loc să-l omor pe fiul surorii mele și al lui Musa, îl voi însura cu propria mea fiică.

Atunci arabul tăie o oaie, îl chemă pe fiul lui Musa și-l primi cu vorbe prietenești. I-o dădu fiului lui Musa pe fiica lui de soție, îi dădu bani și oi și-i zise :

— Întoarce-te cu toate astea, care sînt bunul tău, la tatăl tău. Salută-l pe tatăl tău și salut-o pe mama ta, sora mea, și spune-le că voi veni în curînd eu însumi să mă veselesc cîtva timp de bunul lor trai.

Astfel, fiul lui Musa, în loc să moară, s-a întors bogat, înzestrat cu o femeie și cu bunuri. Puține zile după asta, arabul Hammad Abu Kallam îl urmă și își așeză tabăra în apropierea casei lui Musa. Îl salută pe Musa și, cînd se înnoptă, se așeză pe pămînt în fața *seribei,* lîngă calul său. Hammad Abu Kallam cîntă cîtva timp din *rababa* (un fel de ghitară), pe urmă își așeză jos instrumentul și

adormi. Atunci doi hoți se strecurară lîngă el. Unul dintre ei întinse lancea deasupra capului arabului și-i zise :

— Dacă te miști, te omor.

Arabul se trezi și, văzînd ce se întîmpla, zise :

— Nu voi striga. Vreau numai să cînt din *rababa.*

În timp ce al doilea hoț dezlega sfoara de la piciorul calului și primul își ținea lancea deasupra capului arabului, arabul cînta din *rababa :* „Sora mea Serifa, sora mea Serifa ! Un hoț se află lîngă capul meu și-și ține lancea deasupra mea, un alt hoț este aproape de picioarele mele și dezleagă sfoara calului meu ca să-l fure ! Ascultă, sora mea Serifa !"

Hoții n-au înțeles sensul cîntecului și al melodiei. Dar Serifa, sora lui Hammad Abu Kallam, femeia lui Musa, îl înțelese. Ea îl trezi pe Musa, soțul ei, și zise :

— Musa, soțul meu, trezește-te ! Este afară un hoț care caută să fure calul fratelui meu, în timp ce un al doilea își ține lancea deasupra capului său ca să-l omoare, dacă se mișcă.

Musa se ridică, își luă lancea și se avîntă spre intrarea *seribei.* Își aruncă lancea. Îl lovi pe acela care voia să fure calul și omul căzu mort ; cel care-l amenințase pe Hammad Abu Kallam fugi speriat.

Musa zise atunci :

— Cum de au venit acești oameni aici ? Acest ținut n-a fost niciodată bîntuit de hoți. Nu s-a întîmplat niciodată pe aici un astfel de lucru.

Hammad Abu Kallam zise :

— Erau niște hoți de cai. Hoții de cai străbat toată țara.

Musa răspunse :

— E bine că unul dintre ei a fost ucis.

Hammad Abu Kallam zise :

— Da, e o adevărată fericire pentru mine. Acești cîini mi-ar fi luat viața, și tu m-ai scăpat. Dar mîine te voi părăsi !

A doua zi, Hammad Abu Kallam își luă rămas-bun de la sora și de la fiica sa, de la Musa și de la fiul lui Musa, pentru a se întoarce în satul lui.

După ce arabul plecă, Musa își zise : „Eram foarte sărac și foarte nenorocit ; acest Hammad Abu Kallam m-a făcut bogat și m-a însurat cu sora lui. Cînd m-a făcut fericit și respectat, i-am omorît fiul. Nu s-a răzbunat, dar mi-a mai făcut încă și daruri, ca să pot deveni din nou propriul meu stăpîn. Fiul meu a crescut, și l-am trimis la Hammad Abu Kallam ca să fie ucis după cum îi ucisesem și eu fiul. Dar în loc de asta, i-a dat daruri bogate, l-a însurat cu propria sa fiică și l-a lăsat să plece ca pe propriul lui copil. I-am făcut rău și el mi-a răspuns mereu cu binele. Acum, nu mai știu ce să fac. Nu-l mai pot lăsa în viață. Trebuie să-l urmăresc și să-l omor.“ Musa își luă lancea

și se urcă pe cal. Îl urmări pe Hammad Abu Kallam, îl ajunse și-l opri spunîndu-i :

— Ascultă-mă ! Tu mi-ai făcut atîta bine că nu te mai pot lăsa în viață. Trebuie să te omor !

Hammad Abu Kallam zise :

— De ce vrei să mă omori, pe mine care nu ți-am făcut nici un rău ? Musa zise :

— Nu, tu nu mi-ai făcut rău ! Nu mi-ai făcut decît bine ; dar mi-ai făcut atîta bine că nu pot să ți-l întorc, chiar dacă aș munci toată viața pentru tine ca slugă. De aceea nu mai pot îndura să te văd. De aceea trebuie să te omor.

Și Musa își luă lancea și o aruncă asupra lui Hammad Abu Kallam. Acesta se plecă într-o parte și lancea lui Musa zbură pe deasupra lui, înfigîndu-se într-un copac. Hammad Abu Kallam apucă lancea, i-o dădu înapoi lui Musa și-i spuse :

— Ia-o înapoi, dar nu mă omorî ; pentru că nu ți-am făcut și nu vreau să-ți fac nici un rău.

Musa răspunse :

— Nu te mai pot lăsa în viață, mi-ai făcut prea mult bine ! Cînd Hammad Abu Kallam auzi acestea, își întoarse frîul, fugi și scăpă de lancea lui Musa.

Hammad Abu Kallam s-a întors în satul lui, și-a adunat oamenii și le-a zis :

— Acest Musa, care mi-a omorît feciorul și care e tatăl fiului căruia i-am dat-o pe fiica mea, a vrut să mă omoare astăzi, pentru că nu mă mai poate vedea în viață ; dar i-am scăpat.

Cînd locuitorii satului au auzit ce se întîmplase, i-au spus arabului :

— Mergem cu toții să-l prindem pe acest Musa !

Oamenii din sat s-au dus să-și caute lăncile. S-au adunat și s-au îndreptat către *seriba* lui Musa. Au ajuns noaptea. Au înconjurat *seriba*. Au intrat. L-au prins pe Musa și i-au legat picioarele și mîinile. Pe urmă l-au dus prizonier la Hammad Abu Kallam. Femeia lui Musa merse în urma trupei și a prizonierului.

Cînd Musa se afla în fața lui Hammad Abu Kallam, acesta îi zise :

— Trebuia să te revăd astfel ? Nu ți-am făcut tot binele cu putință ? Și acum să te văd așa ?

— Mi-ai făcut prea mult bine, zise Musa, mai mult bine decît pot îndura. Dacă nu mă omori tu, trebuie să te omor eu.

Hammad Abu Kallam răspunse :

— Acum că știu la ce să mă aștept, te voi ține prizonier în noaptea asta, în această cameră, iar mîine te voi omorî.

Musa zise :

— Bine !

După ce Hammad Abu Kallam ieși, Serifa, sora lui, nevasta lui Musa, se duse la el, se închină înaintea fratelui său, plînse și zise :

— Fratele meu, te rog, lasă-i viața soțului meu !

Hammad Abu Kallam zise :

— Nu, sora mea Serifa ! I-am făcut prea mult bine soţului tău ! Va trebui oare să mor pentru că i-am făcut prea mult bine ?

Serifa mai plînse şi zise :

— Nu, fratele meu, n-am vrut să spun asta ! Tu nu trebuie să mori, dar nici soţul meu, pentru că este tatăl copilului meu !

Hammad Abu Kallam îşi ridică sora şi zise :

— Sora mea, nu plînge. Dar nu putem să trăim mai departe fără un mort. Este mai bine să piară unul singur decît amîndoi sau mai mulţi. De aceea trebuie să-l omor pe soţul tău. Hammad Abu Kallam îşi acoperi capul şi intră în casă. Se aşeză pe *angareb* (pat). Serifa se duse în deşert, plîngînd fără încetare. Ea se întoarse noaptea la *seriba* şi se duse în camera în care se afla legat soţul ei. Serifa tăie toate sforile care-i legau mîinile şi picioarele lui Musa. Pe urmă îi spuse :

— Repede, Musa, să fugim !

Dar Musa zise :

— Femeie, niciodată n-am fugit ! Nu pot să fug, chiar dacă leii mi-ar sfîşia tovarăşul de lanţ, chiar dacă lăncile fratelui tău ar trebui să mă străpungă ! Nu pot fugi şi nu pot pleca de aici înainte de a-l fi omorît pe fratele tău, pentru că mi-a făcut atîta bine, încît nu-l mai pot lăsa în viaţă.

Serifa se închină din nou, plînse şi nu încetă să se roage :

— Musa, om puternic ! Musa, omorîtor de lei ! Musa, tatăl copilului meu ! Musa, Musa al meu !

Te rog ! Te rog ! Cruță viața fratelui meu ! Te rog, vino cu mine, departe de aici ! Nu-i vorba de fugă ! Privește, sînt atîția oameni aici, și tu ești singur ! Musa, nu alerga spre moarte ! Pentru că acei ce vor plînge sînt copiii mei, dacă vei muri ! Armăsarul și iapa ta, cîinii tăi și toate animalele tale vor zbiera. Leii se vor repezi la *seriba* și vor nimici viteii. Colibele și casa ta vor cădea în ruină. Copiii tăi nu vor mai avea tată și nici țară, pentru că tu, Musa al meu, soțul meu, vrei să mori prea devreme !

Musa zise :

— Serifa, ridică-te. Dacă fratele tău moare, nimeni nu va mai continua să lupte. Și dacă eu va trebui să mor, și dacă toate bunurile mele vor cădea în ruină, cauza este bunătatea fratelui tău și tradiția, nu răutatea mea. Scoală-te deci !

Serifa se ridică și zise :

— Așteaptă aici. Îl voi chema pe fratele meu, să vă aranjați aici treburile !

Serifa ieși. Se duse în casa în care Hammad Abu Kallam stătea culcat pe *angareb* și zise :

— Frate, te rog, vino pentru o clipă. Musa ar dori să-ți vorbească.

Hammad Abu Kallam se ridică, suspină și ieși.

— Ce are să-mi spună ? o întrebă el pe Serifa.

Aceasta zise :

— Nu știu.

Hammad Abu Kallam zise :

— Minți, sora mea !

După care intră în casă. Serifa se aruncă la pămînt și plînse. Cînd Hammad Abu Kallam dădu să intre în casă, Musa îi străpunse pieptul cu lancea. A doua zi, oamenii din sat au venit și l-au omorît pe Musa. Au luat toate turmele și toate bunurile lui Musa și ale lui Hammad Abu Kallam. Copiii lui Musa au fost vînduți ca robi. Serifa se îmbrăcă în zdrențe, și din ziua aceea rătăci cerșind de colo pînă colo pînă la sfîrșitul vieții sale.

FARISUL *

(CORDOFAN)

Un om înstărit avea un fiu, care era un *faris* renumit pentru puterea sa. Cînd îl socoti destul de copt, tatăl său îi spuse :

— Fiul meu, a venit vremea să te însori. Du-te să-ți cauți o femeie !

Farisul căută mult timp printre toate fetele tinere din ținut. Dar nu găsi nici una care să-i placă. Într-o zi, porni călare prin deșert. După o vreme ajunse într-un ținut îndepărtat, unde văzu niște corturi. Oamenii din partea locului aveau o tobă în care băteau și după care dansau. Printre dansatori se afla și o tînără fată, care i se păru *farisului* mai frumoasă decît toate cele pe care le văzuse pînă atunci, și de care se îndrăgosti de la prima vedere.

* Oamenii din Cordofan numesc *faris* un om foarte puternic, care adaugă la forța fizică egală cu aceea a șapte sau nouă oameni, multă energie și curaj și, de asemenea, un oarecare sentiment cavaleresc. (Nota culegătorului).

Vorbind cu fata, *farisul* o întrebă de unde vine. Tînăra îi spuse :

— Tatăl meu și noi toți călătorim fără încetare. Sîntem cînd ici, cînd colo. Nu stăm niciodată pe loc și de-abia ajungem undeva, că ne și întrebăm unde vom pleca a doua zi.

Farisul vorbi multă vreme cu fata. Înainte să plece, tînăra îi spuse :

— Urmele noastre pot fi găsite numai dacă unul dintre noi dorește acest lucru.

Farisul își luă rămas-bun de la ea și se întoarse acasă.

După cîteva zile însă își spuse :

— Tatăl meu mi-a zis să-mi caut o soție. Mă voi strădui s-o regăsesc pe fata care mi-a plăcut atît de mult. Ea mi-a spus că pot regăsi urmele alor săi dacă unul dintre ei dorește acest lucru. Dacă fata mă iubește cum o iubesc și eu, înseamnă că o voi regăsi.

A doua zi de dimineață, *farisul* își înșeuă calul, îl încărcă cu cîteva provizii și cu un burduf pentru apă, apoi o porni spre locul unde o văzuse pe fata cea tînără dansînd în fața corturilor.

Cînd ajunse în locul unde în urmă cu cîteva zile se înălțau corturile și oamenii dansau bătînd toba, *farisul* nu mai găsi decît o ramură de pom, fără frunze, de care era atîrnat un sac de piele umplut cu apă și o pîine prăjită *(gurasa)*. Luă sacul de piele și pîinea, mîncă proviziile pe care nu se

aștepta să le găsească și începu să caute urmele celor plecați. Găsi, fără greutate, drumul străinilor, pe care-l urmă timp de o zi ; la capătul acestei zile zări din nou, într-un fost cîmp de tabără, o ramură uscată de care era agățat un sac de piele plin cu apă și o pîine prăjită. Astfel, avu din nou ce să mănînce ; și a treia zi, cum continua să urmărească pașii călătorilor, găsi din nou, seara, agățat de o ramură veștejită, într-o fostă tabără, un sac de piele plin cu apă și o pîine prăjită. Așa s-a întîmplat timp de douăzeci de zile. Seara sosea la locul de tabără al străinilor și găsea întotdeauna mîncarea lăsată pentru el.

În seara celei de-a douăzecea zi, se vede că se afla foarte aproape de caravană, pentru că pîinea pe care o găsi pe ramură era caldă încă. Se hotărî să-și urmeze călătoria în timpul nopții. Dar, prin întuneric, pierdu drumul. Rătăcind de-a lungul deșertului, *farisul* ajunse în sfîrșit la un *gasr* (gospodărie fortificată) înalt. Pătrunse în curte, își legă calul și intră în casă. În casă, găsi în prima cameră șapte bărbați tineri dormind pe niște *angareburi* (paturi). *Farisul* trecu pe lîngă ei și ajunse în a doua cameră. Acolo nu se afla decît un singur *angareb* unde, pe o margine, era culcată o fată tînără și frumoasă. Văzînd că de cealaltă parte a *angarebului* se mai afla un loc, *farisul* se întinse lîngă fată, punîndu-și spada între el și ea. *Farisul* era atît de obosit, încît adormi îndată. Fata însă se trezise cînd *farisul* pusese spada între ea și el.

Cînd văzu că omul adormise, se sculă cu grijă și se duse la bărbații cei tineri. Îi trezi și le spuse :

— Treziți-vă, frații mei ! Voi dormiți, și alături se află un străin ; s-a culcat pe *angareb*, dar a pus sabia între el și mine. Veniți să-l vedeți ! Pare a fi un bărbat frumos !

Speriați, cei șapte frați intrară în camera surorii lor. Văzîndu-l culcat acolo pe *farisul* străin spuseră :

— Soră, culcă-te și vezi-ți de somn ! După cît se pare, acest străin n-are gînduri rele. Vom sta de veghe cu rîndul, alături, și dacă va încerca ceva împotriva ta, strigă și cheamă-ne.

Tînăra fată se întinse în așternut și adormi îndată, vegheată pe rînd de frații săi.

Cînd *farisul* se trezi a doua zi de dimineață, frații îl salutară. Îi deteră cafea și-i urară o zi bună. *Farisul* le spuse :

— Vă mulțumesc mult pentru saluturile voastre atît de prietenești. De douăzeci de zile sînt pe urmele oamenilor care-și schimbă zilnic tabăra : printre ei se află o fată frumoasă, pe care aș dori s-o iau de nevastă. Noaptea trecută le-am pierdut însă urma și așa am ajuns la *gasrul* vostru. Obosit, m-am culcat pe partea liberă a *angarebului* și am adormit îndată.

Fratele cel mare spuse :

— Este o plăcere pentru noi să te găzduim. Și meritățm această plăcere, fiindcă avem destule supărări. Te rugăm să fii oaspetele nostru timp

de cîteva zile, după care te vom îndruma cu plăcere spre tabăra nomazilor, care se află nu departe de aici.

Farisul zise :

— Pentru că mă primiți atît de prietenește și vă arătați gata să mă ajutați, îndrăznesc să vă rog să-mi spuneți ce vă pricinuiește supărările despre care mi-ați vorbit și dacă vă pot fi de vreun ajutor.

Fratele mai mare spuse :

— Îți voi povesti bucuros ce ne pricinuiește atîtea griji. Un bărbat foarte puternic locuiește în acest ținut împreună cu prietenii lui. Acest om vrea să se însoare cu sora noastră. Dar cum e un om rău, noi l-am respins ; acum vine la fiecare două zile să se lupte cu noi. Ieri a venit din nou, și așa se face că obosiți de luptă n-am băgat de seamă venirea ta. Acuma nu va reveni mai curînd de două zile. Te rugăm să stai la noi în timpul acestor zile, după care urmează să luptăm încă o dată cu omul cel rău. Numai că sîntem atît de osteniți că vom muri fără îndoială la viitoarea luptă. Am vrea să ne bucurăm cu tine de ultimele zile pe care le mai avem de trăit !

Farisul zise :

— Dragii mei prieteni ! Am dormit minunat peste noapte, vreau să fac în această dimineață o plimbare cu calul după obiceiul meu. Dați-mi voie deci să-mi plimb puțin calul și arătați-mi, vă rog, unde se află locuința acestor oameni care vă sînt dușmani, ca s-o pot ocoli.

Cei șapte frați îi arătară *farisului* în ce direcție locuiau inamicii. *Farisul* o luă în direcție potrivnică, dar cînd fu în afara vederii *gasrului,* se întoarse și, făcînd un ocol, porni în întîmpinarea dușmanilor celor șapte frați.

Cînd l-au zărit de departe pe *faris,* oamenii cei răi au strigat :

— Să încălecăm repede pe cai și să mergem în întîmpinarea acestui străin. Îi vom lua calul și armele.

Oamenii și-au luat armele și au pornit-o în goană către *faris.* L-au înconjurat, gîndind să-i vie cu ușurință de hac, prin numărul lor. *Farisul* îi așteptă să se apropie și să se strîngă unii lîngă alții. Pe urmă își scoase sabia și se aruncă asupra lor. Oamenii cei răi își văzură greșeala, pentru că la dreapta și la stînga doi dintre cei mai viteji căzură pe loc morți, numai că acum era prea tîrziu ; *farisul* făcu un asemenea măcel printre ei, încît fugiră mai repede decît veniseră, cu răni sîngerînde, după ce-i pierduseră pe cîțiva dintre cei mai buni oameni ai lor. *Farisul* îi urmări un timp, făcîndu-le, mai multora dintre ei, răni rușinoase în spate. Pe urmă a făcut cale întoarsă și a revenit la *gasrul* fraților tot așa cum plecase, făcînd un ocol.

Cei șapte frați l-au primit foarte bucuroși și l-au întrebat dacă i se întîmplase ceva, pentru că îmbrăcămintea lui era ici și colo stropită de sînge. El răspunse că într-adevăr urmărise și rănise un bivol, dar că nu reușise să-l omoare. Restul zilei

și-l petrecu în mod plăcut, vorbind cu cei șapte frați, și cînd veni noaptea își găsi așternutul pregătit pe o parte a *angarebului* frumoasei fete. Cînd se culcă, fata luă spada și o agăță de zid în așa fel, încît *farisul* să o poată lua cu ușurință, dar să nu-i mai despartă.

A doua zi de dimineață *farisul* își pregăti calul și, după ce se încredință că șaua îi era bine prinsă, își luă rămas-bun de la cei șapte frați pentru cîteva ore și făcu, tot ca în ajun, un ocol mare ca să meargă de la *gasrul* lor la *gasrul* dușman.

În ajun, după ce banditii fuseseră izgoniți de *faris* cu pierderi mari, stăpînul *gasrului* îi primise cu ocări și blesteme, pentru că s-au lăsat pușI pe fugă de un singur călăreț. Oamenii învinși l-au asigurat pe stăpînul *gasrului* că *farisul* străin era, dacă nu un *aldjann* (spirit rău), cel puțin un om cu o putere neobișnuită, și că nimeni nu i se putea împotrivi ; dar stăpînul își bătu joc de ei. Acesta din urmă era cel care se lupta mereu cu cei șapte frați pentru a le lua sora și care spera, datorită puterii sale nemaipomenite, s-o cîștige curînd pe frumoasa fată.

Tocmai pregătea un nou atac împotriva celor șapte frați pentru a doua zi, cînd un om veni în goană să-i spună că *farisul* străin se apropie călare pe același drum ca și în ajun. Cînd stăpînul *gasrului* auzi aceasta, strigă să i se aducă repede calul, pentru că voia să fie în fruntea slujitorilor săi și să le arate cum se înfruntă oamenii puternici.

Farisul, apropiindu-se de *gasru,* văzu în fața lui un număr de călăreți mai mare ca în ajun, și printre ei și pe stăpînul *gasrului. Farisul* se potrivi mai bine în șa și își trase sabia. Stăpînul *gasrului* băgă de seamă că făcuse aceeași greșeală ca și oamenii lui în ziua trecută, pentru că *farisul* îi făcu de la prima lovitură o rană adîncă ; oamenii lui se aruncară toți împotriva unicului adversar, dar curînd stăpînul *gasrului* și mai mulți dintre cei mai buni războinici ai lui zăceau morți la pămînt. *Farisul* nu se mulțumi doar să urmărească restul agresorilor ; intră în *gasru* după ei și îi sili să i se supună ca sclavi și să-i deschidă toate ușile *gasrului,* care ascundeau multe comori.

Stăpînul *gasrului* era unul dintre marii *harami* (bandiți) ai ținutului, căruia nici o caravană nu i se putuse împotrivi și care luase cu sila toate fortărețele *(gasru)* din împrejurimi. Clădirea pe care o cucerise *farisul* se revărsa de atîtea bogății, încît *farisul* trebui să încarce un mare număr de măgari ca s-o golească. Porunci atunci noilor săi sclavi să împingă măgarii și să-i îndrepte către *gasrul* celor șapte frați.

Cînd cei șapte frați văzură animalele și oamenii răsărind dintr-un nor de praf, din direcția castelului dușmanului lor, crezură că acesta și-a strîns toate forțele ca să-i atace și să sfîrșească cu ei. Se urcară deci repede pe cai, apucară lăncile și-și luară rămas bun de la sora lor. Înaintînd către călăreții străini, care nu le fu mirarea cînd văzură

alaiul măgarilor împinşi de sclavi şi în urma lor pe *faris*. Fiecare dintre fraţi se luptase de nenumărate ori cu toţi oamenii căpeteniei duşmane ; recunoscînd în sclavii care duceau măgarii pe vechii lor adversari, înţeleseră că *farisul* îl omorîse pe stăpînul *gasrului* duşman.

Prada fu adusă în curtea *gasrului* şi *farisul* o dărui celor şapte fraţi. Aceştia erau grozav de fericiţi că groaznicul lor adversar fusese nimicit ; dar cînd *farisul* le dărui prada preţioasă drept recunoştinţă pentru ospitalitatea lor şi cînd văzură în faţa lor atît de preţioasele bogăţii în locul sfîrşitului apropiat pe care îl aşteptau, îl rugară pe *faris* să mai rămînă cu ei cît va voi. *Farisul* le mulţumi fraţilor pentru simţămintele lor prieteneşti şi apoi se retrase, ca în ajun, pe *angarebul* frumoasei fete. Fraţii închiseră uşa şi, fiindcă nu mai aveau nevoie să vegheze, merseră în curte pentru a vorbi în linişte despre fericita schimbare a soartei lor. Nici *farisul* nu dormi deloc în noaptea aceea.

Cînd intră în cameră, după ce cei şapte fraţi închiseră uşa în urma lui, frumoasa fată se apropie de el, îi luă sabia şi-i zise :

— Stăpîne, acum nu mai ai nevoie de această armă, pentru că această cameră este acum un loc al păcii, iar fraţii mei fac de strajă afară ca să ne păzească de orice rău.

Fata luă deci spada şi-o puse pe un *kursi* (scăunaş) aşezat la piciorul *angarebului*. Pe urmă,

dîndu-i *farisului* un potir cu apă, începu să-l dezbrace și să-i spele praful de pe trup. Luă ulei parfumat și-i unse trupul, după care îl rugă să se întindă pe *angarebul* acoperit de stofe, și îngenunche înaintea lui. Luînd mîna *farisului* și sărutîndu-i-o, ea spuse :

— Îți mulțumesc că ne-ai salvat, pe mine și pe frații mei, de acest om îngrozitor și că mi-ai dat, în locul unei vieți de sclavă, libertatea și un prieten nobil !

Farisul răspunse :

— Tînără fată, nu îngenunchea în fața mea, ci vino să împărțim așternutul pe care m-am întins alături de tine în prima noapte.

Tînăra fată zise :

— Viu. Căci spada nu se mai află între noi !

Fata se culcă apoi lîngă *faris*. Se strînse lîngă el și, cu toate că nu mai era îngenuncheată, nu-i mulțumi mai puțin sincer, astfel că viteazul *faris* gustă, fără încetare, în această noapte, bucuria recunoștinței ei. Astfel își trecură noaptea fără să doarmă, într-o fericire desăvîrșită.

A doua zi dimineața, *farisul* înșeuă calul, nu pentru o plimbare, ci pentru a căuta din nou urmele străinilor printre care se afla tînăra pe care și-o alesese de soție. Își luă rămas-bun de la cei șapte frați, care se arătaseră tare nedumeriți de hotărîrea lui, pentru că ei nădăjduiau că *farisul* va rămîne timp mai îndelungat la ei. Dar *farisul* zise :

— Prietenii mei, numai acela merită numele de bărbat care împlinește ceea ce a hotărît. Tînăra fată despre care v-am vorbit mi-a lăsat semne peste tot pe unde și-au ridicat ai săi corturile, și văd că vorbele mele au trezit în ea nădejdi pe care trebuie să i le împlinesc. Nici o dragoste, nici o prietenie nouă nu mă pot împiedica să nu-i împlinesc aceste nădejdi, dacă vreau să-mi păstrez respectul propriilor mele fapte. De aceea, trebuie ca mai întîi s-o caut și s-o cîștig pe această fată. Dacă reușesc, prietenia pe care o simt pentru voi și pentru sora voastră mă va face să trec pe la voi cînd mă voi întoarce în țara mea.

Fratele mai mare zise :

— Fiindcă hotărîrea ta e de nezdruncinat și fiindcă respectăm tăria firii tale, îți vom arăta de bunăvoie unde îi vei întîlni pe străinii printre care se află și fata. Cînd o vei fi cîștigat, te rugăm să vii din nou la noi și să primești un dar pe care-l vei duce în țara ta ; îl vei prețui, nădăjduim, la fel ca și noi, un dar de care nu ne vom despărți decît pentru a-ți face ție plăcere.

— Spre marea mea bucurie, zise *farisul*, văd că simțămintele și nădejdile noastre sînt aceleași ; vă rog dar să-mi arătați drumul, ca să mă întorc cît mai repede cu putință în odăița asta care mi-a devenit atît de dragă.

După aceasta cei șapte frați îi arătară *farisului* drumul. Luîndu-și bun-rămas plecă repede, fără să simtă oboseală, deși nu dormise toată noaptea.

După cîteva ore, ajunse pe înserat într-un ținut deosebit de roditor ; văzu corturi printre tufișuri, auzi glas de oameni și-i recunoscu pe străinii pe care îi urmărise atîta timp, iar printre ei pe tînăra fată, împreună cu tatăl ei. Tatăl le spunea oamenilor adunați în jurul lui :

— Voi cu toții, tinerii mei prieteni, îmi cereți fata de soție. Dar cum n-o pot da decît unuia singur, veți arăta prin forța și îndemînarea voastră care dintre voi este cel mai vrednic s-o ia de nevastă. Suiți pe cal și treceți repede, unul după altul, prin fața fetei mele. Fiecare să încerce, în galop, s-o apuce de mînă, s-o salțe de jos și s-o ridice pe calul său. Fata mea nu-l va lua de bărbat decît pe cel care va izbuti acest lucru. Haideți, tinerii mei prieteni ! Încercați-vă îndemînarea !

Farisul îi văzu pe tinerii bărbați încălecînd, trecînd unul după altul prin fața tinerei fete și încercînd s-o ridice. Dar nici unul nu reuși. Cînd trecu și ultimul, fără succes, prin fața fetei șeicului, *farisul* își încălecă iute calul, îl struni cu putere și se repezi în mijlocul oamenilor speriați, îndreptîndu-și calul către tînăra fată ; cînd fu aproape de ea, o ridică cu brațul stîng și, continuîndu-și cursa, o așeză binișor în fața lui pe șa. Pe urmă se întoarse către șeic ; acesta, care își venise în fire, zise :

— Deși ești un străin pentru mine, se cunoaște că ești un *faris*. Ai făcut ce-a cerut fata mea, așa că ți-o dau bucuros de soție.

Tînăra fată îl recunoscuse îndată pe bărbatul pentru care lăsase peste tot, de-a lungul drumului, apă și pîine. Cu toată nemulțumirea și gelozia oamenilor tribului său, ea primi cu bucurie această voie a soartei și spuse că era gata să-și urmeze soțul în țara lui. *Farisul* petrecu cincisprezece zile la oamenii cu corturi, apoi plecă la drum cu tînăra-i soție, cu gînd să treacă mai întîi pe la *gasrul* celor șapte frați.

După cîteva zile de mers, văzu înălțîndu-se în fața lui *gasrul* prietenilor săi. Cei șapte frați, care-i pîndiseră cu atenție întoarcerea, fură fericiți cînd cel care veghea în turn strigă că *farisul* și tînăra sa femeie ajunseseră pe ogoarele lor. Pregătiră în mare grabă o cameră pentru salvatorul lor și făcură totul pentru a-l primi cu cinste pe el și pe soția sa ; sora lor așeză cu grijă cele mai bune stofe pe *angarebul* care trebuia să-i folosească drept pat *farisului* și tinerei sale soții ; același *angareb* pe care ea îl găsise pe viteaz, în prima noapte, și pe care mai tîrziu îi mulțumise cu atîta dragoste salvatorului său. Cei șapte frați ieșiră călare în întîmpinarea *farisului,* primindu-l ca pe cel mai bun prieten al lor.

După ce-l conduseră la *gasru,* fratele mai mare zise :

— Prietenul meu, salvatorul nostru al tuturor, ai scăpat-o pe sora noastră de un pretendent crud și puternic. Ne-ar fi mîhnit s-o vedem plecînd cu el. Îți sîntem atît de recunoscători pentru

asta, atît ea cît și noi, ai știut atît de bine să ne cîștigi prietenia, că ți-o dăm cu dragă inimă pe sora noastră de soție, dacă tu dorești lucrul acesta.

Farisul ascultă cu mare bucurie aceste vorbe și zise :

— Sînt la fel de obligat surorii voastre pentru mulțumirile cu care m-a copleșit, ca și celeilalte soții ale mele care mi-a lăsat apă și pîine în deșert. Văd că sînteți triști să vă despărțiți de frumoasa voastră soră ; dacă primesc cu toate astea darul vostru, este că o iubesc pe sora voastră tot atît cît și pe voi și aș trăi fără bucurie dacă n-aș avea-o și pe această frumoasă femeie în casa mea. Tatăl meu se supărase pe mine că nu-mi găsisem nici o fată demnă de a-mi fi soție ; acum însă mă tem să nu fie gelos dacă mă va vedea întorcîndu-mă cu două femei atît de frumoase !

Sora fu și mai bucuroasă decît cei șapte frați de întoarcerea *farisului* și de hotărîrea asupra viitorului vieții ei, căci își amintea de ultima noapte pe care *farisul* o petrecuse în camera ei pe *angareb* și nu-și dorea nimic mai frumos decît să poată, pînă la sfîrșitul vieții, să-i arate *farisului* aceeași recunoștință. Nunta lor fu sărbătorită cu mare veselie în zilele următoare și cei șapte frați și-au pus în joc toată mîndria lor pentru ca sclavii, pe care *farisul* îi luase de la stăpînul *gasrului* dușman și pe care li-i dăduse lor, să aducă tăvile încărcate cu mîncărurile cele mai gustoase și cele mai felurite.

După ce petrecu o lună în tovărășia prietenilor săi, *farisul* își pregăti întoarcerea și plecă la drum cu cele două soții ale sale. Își luă cu prietenie rămas-bun de la cei șapte frați și alese drumul cel mai scurt să se întoarcă acasă. Acest drum trecea pe lîngă *gasrul* unui om puternic numit Saidi Abd, *gasru* construit nu din cărămizi, ci din capete de oameni, pe care acesta îi atacase și-i omorîse pe drum. Cînd *farisul* văzu acest edificiu de cranii, cruzimea lui Saidi îl înfurie, și în dorința lui de a se lupta, împinse cu lancea un craniu din zidul *gasrului.* Craniul se rostogoli înăuntru la picioarele lui Saidi, care înfuriat la culme strigă :

— Așteaptă, străine ! Voi pune îndată capul tău în locul aceluia pe care l-ai desprins din zid. Așteaptă străine, doar cît îmi iau armele !

Saidi ieși din *gasru* și încălecă îndată pe cal. Scoțîndu-și sabia, strigă :

— De ani de zile aștept un bărbat care să fie mai tare decît mine, dar toți cei pe care i-am atacat nu erau decît niște neputincioși. Nimeni n-a îndrăznit să se atingă de *gasrul* meu. Cum ai avut acest curaj ?

Farisul zise :

— Poate că tocmai eu sînt acel bărbat, mai puternic decît tine ! Apără-te !

Farisul și Saidi se năpustiră. *Farisul* îi rupse spada lui Saidi. Pe urmă îl luă și îl ridică în șaua sa apoi, aruncîndu-l la pămînt, îi spuse :

— Vezi acuma că sînt mai puternic decît tine ?

Saidi zise :

— *Farisul* meu, am fost un om rău pentru că, născut sclav, n-am găsit pe nimeni mai puternic decît mine. Acuma, că m-ai învins, te rog să-mi lași viața și să-mi îngădui să te slujesc. Crede-mă, nu vei găsi om mai credincios decît mine.

Farisul grăi :

— Vino cu mine ! Voi vedea cît prețuiesc vorbele și faptele tale.

Farisul porni mai departe spre țara lui ; în loc de o femeie, adusese cu sine două și un sclav. Tatăl își primi fiul și îl lăudă pentru înmulțirea casei sale. La început, tatăl se bucură să-și vadă fiul în asemenea tovărășie. Mai tîrziu, se întîmplă ca tatăl să le vadă pe cele două femei ale fiului său. Surprins de frumusețea lor își zise : „Cum se face că fiul meu, nemulțumit de femeile din această țară, a putut să aducă din țări străine nu una, ci două, și fiecare cu mult mai frumoasă decît cea mai frumoasă fată de la noi ? E oare drept ca un fiu să aibă ceva mai mult și mai bun decît tatăl său ? Îl voi omorî pentru a-i pedepsi îndrăzneala. Îi voi lua atunci cu ușurință și femeile."

Așa că tatăl îi spuse într-o zi fiului său :

— Fiul meu ! Casele tale nu sînt nici destul de mari, nici destul de frumoase pentru cele două femei și pentru prietenul tău, Saidi, pe care l-ai adus aici. Îți voi da mîine cîțiva oameni ; du-te călare cu ei, du-te în pădure și doboară copaci să-ți clădești o nouă locuință.

După ce tatăl său plecă, *farisul* îl chemă pe Saidi și-i spuse :

— Saidi, voi vedea acuma dacă-mi ești prieten și servitor credincios ! Tatăl meu mă trimite mîine în pădure cu niște oameni. Am băgat de seamă că mi-a văzut femeile ; cred că urzește ceva împotriva mea ca să mi le răpească. Nu știu ce mi se va întîmpla și dacă mă voi mai întoarce. În orice caz, te însărcinez să oprești pe oricine, fără deosebire, să intre în *gasrul* meu și să-mi aperi femeile împotriva oricui.

Saidi spuse :

— Sînt trist din pricina grijilor pe care le ai. Dar mă bucur să-ți dovedesc că te voi sluji cu credință.

În acest timp, tatăl chemă pe cîțiva dintre oamenii lui și le spuse :

— Servitorii mei, vă veți duce mîine în pădure cu fiul meu. Fiul meu va fi fără arme. Cînd veți fi singuri în pădure cu el, doborîți-l, crăpați-i ochii și înțepați-i inima. Pentru a-mi dovedi că ați făcut ceea ce vă poruncesc, îmi veți aduce ochii și un vas cu sîngele lui !

Oamenii făgăduiră să împlinească porunca tatălui. A doua zi de dimineață se duseră la *faris* și-i spuseră că tatăl lui i-a trimis să taie lemne pentru casa lui și că el trebuia să le arate ce aveau de făcut. *Farisul* își luă rămas-bun de la femeile sale și de la Saidi și plecă în pădure în fruntea cetei.

Cînd *farisul* intră cu ei în adîncul pădurii, căpetenia oamenilor se apropie de el și-i spuse :

— Stăpîne, cu părere de rău împlinim această poruncă !

El și tovarășii săi săriră apoi asupra *farisului* și-l răsturnară pe spate. Căpetenia oamenilor spuse apoi *farisului* doborît :

— Stăpînul nostru ne-a poruncit să te omorîm și să-i aducem ochii și sîngele tău, pentru a-i arăta că am îndeplinit slujba. Sîngele pot să-l iau din altă parte. Dar va trebui să-mi dai ochii tăi !

Căpetenia îi scoase ochii și plecă cu oamenii lui, lăsîndu-l pe *faris* orb în pădure, însă în viață. În drum, oamenii omorîră o gazelă și umplură vasul cu sînge. Aducînd acest vas plin cu sînge și ochii la casa tatălui, servitorii spuseră :

— Stăpîne, l-am omorît pe fiul tău. Iată-i ochii și iată-i sîngele.

Cînd tatăl se încredință că fiul său era mort, se duse îndată la casa acestuia să-i ia femeile. Dar Saidi se afla în fața casei, și cînd tatăl vru să intre Saidi zise :

— Stăpîne, nimeni nu va intra în casă pînă ce fiul tău nu se va întoarce, sau voi muri și eu.

Tatăl zise :

— Dar dacă fiul meu a murit, pot să intru ?

Saidi grăi :

— Nu, stăpîne, nu vei intra fără să mă fi omorît în acest loc și fără a trece peste trupul meu.

Tatăl zise :

— Bine, voi trimite oamenii să te omoare.

Saidi răspunse :

— Bine, voi lua armele și mă voi lupta ! Tatăl plecă.

A doua zi de dimineață, Saidi își puse *saradul* (armura), luă *harba* (lancea), *ssaiful* (spada) și se urcă pe *djauwadul* (calul) său. Saidi se duse călare în fața intrării *gasrului* unde începu să se plimbe în lung și-n lat. Tot plimbîndu-se își spunea : „Mă bucur de această luptă, dar sînt trist că nu pot lupta alături de stăpînul meu". În curînd oamenii tatălui *farisului* sosiră înarmați, pe caii lor, și se aruncară asupra lui Saidi. Saidi strigă :

— Sînt gata de luptă ! Intrați deci pe poartă !

Își scoase sabia și tăie *hauberte* (scuturi) și brațe. Omorî cîțiva oameni și-i goni pe ceilalți. Tatăl nu se sinchisea că pierduse cîțiva oameni. A doua zi trimise și mai mulți, și mai bine înarmați. Saidi îi respinse cum făcuse și în ajun. Tatăl nu se descurajă. În fiecare zi trimitea alți oameni să lupte și în fiecare zi era bătut de Saidi. Tatăl își zise :

„Trebuie să mai aștept o vreme pînă voi putea pune mîna pe cele două frumoase, căci oamenii mei sînt numeroși, Saidi va osteni și puterile sale vor slei". Și tatăl trebui să aibă răbdare, căci în fiecare dimineață Saidi omora zece, douăzeci sau treizeci dintre cei mai buni oameni ai săi.

În acest timp, *farisul* orbecăia prin pădure. Cum stătea el așa sub un tufiș, plîngîndu-și soarta, un șarpe se tîrî spre cuibul unor păsări ; l-ar fi în-

ghițit cu siguranță pe puiul care se găsea acolo, dacă acesta n-ar fi căzut la picioarele *farisului*, care goni șarpele și puse mica făptură pe o cracă. După cîtva timp, veni o pasăre mare, care era mama celei mici. Și cea mică strigă :

— Mamă ! Mamă ! Dacă omul orb nu m-ar fi luat și nu m-ar fi așezat aici, gonindu-l pe șarpele cel mare care mă urmărea, șarpele m-ar fi mîncat cu siguranță.

Pasărea cea mare zise :

— Deci acestui om îi datorez faptul că te văd în viață ?

Pasărea cea mică zise :

— Da, mamă, el m-a salvat ! Dar bietul om este orb.

Mama zise :

— Știu că este orb. Tatăl lui i-a scos ochii și i-a pus în colțul casei sale.

Puiul zise :

— Mamă, tu care ești atît de iscusită, n-ai putea zbura să-i aduci înapoi ochii acestui om ?

Mama zise :

— Da, copilul meu, el ți-a salvat viața ; îi voi aduce deci ochii înapoi.

Pasărea cea mare zbură la *gasrul* tatălui, căută în curte și găsi ochii *farisului* într-un colț, prin praf. Pasărea luă ochii, zbură către o fîntînă și-i spălă cu grijă. Pe urmă îi duse în pădure, unde *farisul* și-i puse din nou la locul lor. Dar pasărea greși, puse ochiul drept în gaura din stînga și

ochiul stîng în gaura din dreapta. Această greșeală avu drept urmare că îl făcu pe *faris* mai frumos încă decît în trecut, dar greu de recunoscut. Cînd *farisul* se trezi, gîndi că și-a visat toată nenorocirea pentru că, deschizînd ochii, vedea. Auzi păsările cîntînd și ciripind printre ramuri, deasupra capului său, dar nu înțelegea ce-și spun.

Farisul, care acum vedea din nou, luă drumul întoarcerii. Ajunse la amiază la *gasrul* său. Saidi se culcase pe rogojina de la intrare. *Farisul* se așeză alături de el. Văzu că Saidi nu-l recunoscuse, pentru că era mai frumos și mai tînăr decît înainte, așa că-i spuse :

— Sînt un străin. Spune-mi ce se petrece aici ?

Saidi zise :

— Nu se petrece nimic deosebit. Apăr, numai, în fiecare zi *gasrul* stăpînului meu împotriva oamenilor trimiși de tatăl stăpînului meu, căci stăpînul meu este plecat în călătorie. Mîine, tatăl stăpînului va trimite împotriva acestui *gasru* un om puternic, care era pe vremuri prietenul stăpînului meu. Mă voi lupta și cu el. Este tot ceea ce pot să spun.

Străinul zise :

— Atunci, eu, străine, îți voi spune mai multe ! Stăpînul tău, Saidi al meu, s-a întors !

Saidi se ridică tresărind, căci își recunoscuse stăpînul.

Farisul zise :

— Mîine voi merge eu însumi împotriva dușma-

nului și îl voi face prizonier. În ce te privește pe tine, te vei duce la *gasrul* tatălui meu. Îți mulțumesc pentru credința ta. Vom rămîne prieteni mereu !

Farisul se întoarse la femeile lui. Și a fost așa cum a spus el...

CEI ȘAPTE FRAȚI CARE VOIAU SĂ SE ÎNSOARE CU RAMITOVIAMANDRENINY

(IMERINA)

Erau, se spune, într-un sat, șapte frați ai aceleiași mame, care deveniseră rivali. Într-o zi, au aflat că se găsea undeva o femeie cu numele de Ramitoviamandreniny (asemănătoare mamei sale), care era peţită de mulți, dar pe care nimeni n-o putuse lua încă de nevastă.

Cei șapte frați plecară în căutarea ei cu gîndul s-o ia de nevastă. Ieșind din coliba lui, cel mai mare întîlni o muscă, care-l întrebă :

— Unde te duci, frate mai mare ?

— Mă duc s-o iau pe Ramitoviamandreniny de nevastă, răspunse el.

— Dă-mi puțină miere, zise musca, și-ți voi arăta un mijloc să-ți ajungi scopul.

— Ce știi tu, musco, spuse omul, altceva decît să te așezi pe gunoaie ? Și plecă.

Întîlni după aceea o viespe, care-i zise :

— Dă-mi miere și-ți voi spune cum vei putea să te însori cu Ramitoviamandreniny.

— Viespe, răspunse omul, tu nu știi nimic altceva decît să te odihnești pe lucruri necurate.

Și-și continuă drumul. După aceea o ciocîrlie îl întrebă unde merge :

— Mă duc să mă însor cu Ramitoviamandreniny, răspunse fratele cel mai mare.

— Aruncă-mi puțin orez alb (orez decorticat), reluă ea, și-ți voi arăta un mijloc s-o cîștigi.

— Nu ți-e rușine ? răspunse omul, tu, atît de mică, să te lauzi că mă poți ajuta ? Și-și urmă calea.

— Unde mergi ? îl întrebă un porc pe care-l întîlni în drum.

— Mă duc s-o iau de nevastă pe Ramitoviamandreniny, răspunse el.

— Dă-mi gulii, manioc și tărîțe, reluă porcul, și-ți voi arăta mijlocul s-o cîștigi.

— Ce poți să mă sfătuiești tu, care-ți treci timpul scormonind gunoaiele cu rîtul ? Și-și continuă drumul.

Zărind o întindere mare de apă, omul merse să se scalde. Un pescăruș care plutea pe valuri îl întrebă :

— Unde te duci ?

— Mă duc să o iau de nevastă pe Ramitoviamandreniny.

— Dă-mi puțin orez alb, reluă pescărușul, te voi ajuta s-o iei de nevastă.

— Ce sfat poți să-mi dai, tu care nu știi altceva decît să te joci pe apă ? Și-și continuă drumul.

Ajunse, în sfîrșit la Ramitoviamandreniny. Aceasta semăna atît de mult cu mama ei, încît nu puteai ghici care din două era mama și care fata. Fratele cel mare le spuse tatălui și mamei tinerei fete :

— Să ajungeți bătrîni, stăpînilor, și să fiți feriți de boli. Am venit s-o caut pe Ramitoviamandreniny și s-o iau de soție.

— Știu, răspunse tatăl ; dar nu vei putea să te însori cu ea !

— De ce ? întrebă omul.

— Să mergem împreună pe cîmp, spuse tatăl. Eu voi arunca orez alb ; și dacă vei putea număra boabele, fără să te înșelî, îți voi da mîna fiicei mele.

Tatăl aruncă orezul, în zbor, și se întoarse acasă. Fratele cel mare nu putu ajunge la capătul încercării. Se întoarse la tatăl lui Ramitoviamandreniny și-i mărturisi că n-a izbutit.

— Dacă vei putea recunoaște, îi spuse din nou tatăl, acea vacă din cireada mea care a fătat prima, te vei însura cu fata mea.

Fratele cel mare privi vacile, dar n-o putu arăta pe cea care fătase prima.

— Vezi orezăriile mele ? spuse după aceea tatăl ; dacă le poți ara, te vei însura cu fiica mea !

Fratele cel mare începu să are orezăriile, dar nu

putu termina lucrul ce i se dăduse să-l facă ; și se întoarse să o mărturisească șefului familiei.

— Voi arunca o perlă într-o baltă, mai spuse acesta ; dacă o vei aduce înapoi, te vei însura cu fiica mea.

Dar fratele cel mare nu putu găsi perla.

— Iată acuma ultimul lucru ce-ți cer să-l mai faci pentru a cîștiga mîna fiicei mele : iată-le pe fata mea și pe mama ei, dacă ghicești care dintre ele este Ramitoviamandreniny, vei putea s-o iei cu tine și să te însori cu ea.

Fratele cel mare se înșelă și o luă pe mamă drept fiică. Descurajat, era gata să se întoarcă acasă, cînd veniră și frații lui.

— Vai, le spuse el, n-am izbutit. Veți fi foarte îndemînateci dacă veți reuși !

Ceilalți frați își făcură pe rînd cererea în căsătorie, fură apoi supuși acelorași încercări ca și fratele lor mai mare, dar nici unul dintre ei nu obținu mîna fetei. Cel mai mic dintre frați, Faralahy, nu sosise încă. Plecase și el de-acasă că s-o caute pe Ramitoviamandreniny, cînd, în drum, întîlni o muscă :

— Unde mergi, Faralahy ? întrebă aceasta.

— Mă duc să mă însor cu Ramitoviamandreniny !

— Te voi ajuta să te însori cu ea, Faralahy, reluă musca, dacă-mi dai puțină miere.

Faralahy se grăbi să-i împlinească cererea și musca, fericită de a fi căpătat miere, adăugă :

— Cînd tatăl celei pe care vrei s-o iei de nevastă îţi va cere să arăţi care din cele două femei este fiica sa, cheamă-mă, mă voi aşeza pe obrazul lui Ramitoviamandreniny ca să ţi-o arăt.

— Bine ! răspunse Faralahy ; şi îşi urmă drumul.

După puţin timp, întîlni o viespe :

— Unde te duci ? îl întrebă ea.

— Mă duc, răspunse el, în căutarea lui Ramitoviamandreniny, să mă însor cu ea !

— Dă-mi puţină miere, reluă viespea, şi-ţi voi arăta un mijloc să-ţi atingi scopul.

Faralahy îi dădu mierea.

— Cînd tatăl lui Ramitoviamandreniny, adăugă viespea, îţi va cere să-i arăţi vaca din turma sa care a fătat cea dintîi, cheamă-mă şi ţi-o voi arăta, aşezîndu-mă pe capul ei.

— Bine ! zise Faralahy ; şi îşi urmă drumul.

Pe urmă, întîlni o ciocîrlie :

— Dă-mi puţin orez alb, îi spuse aceasta, şi te voi face s-o cîştigi pe Ramitoviamandreniny de soţie.

Faralahy îi dădu orezul, iar ciocîrlia îi spuse :

— Cînd tatăl aceleia pe care vrei s-o iei de nevastă îţi va cere să aduni orezul pe care-l va arunca în zbor într-un cîmp, cheamă-mă şi mă voi duce să ţi-l adun eu însămi.

— Bine ! zise Faralahy ; şi îşi urmă drumul.

Pe urmă, întîlni un porc :

— Unde te duci, Faralahy ?

— Mă duc în căutarea Ramitoviamandreninyei, să mă însor cu ea !

— Aruncă-mi cîțiva cartofi și puțin manioc și te voi ajuta s-o cîștigi.

Faralahy se grăbi să împlinească cererea porcului. Acesta reluă :

— Cînd tatăl lui Ramitoviamandreniny îți va cere să-i pregătești orezăriile, cheamă-mă și-ți voi ridica mărginile de pămînt care ajută la păstrarea apei.

— Bine ! zise Faralahy ; și se îndepărtă.

Pe urmă, văzînd un lac, merse să se scalde :

— Unde te duci, Faralahy, îl întrebă pescărușul.

— Mă duc s-o caut, răspunse el, pe Ramitoviamandreniny ca s-o iau de soție !

— Dă-mi orez alb, reluă pasărea ; și te voi ajuta să te însori cu ea. Faralahy îi dădu orezul.

— Cînd tatăl aceleia pe care vrei s-o iei de nevastă, reluă pescărușul, îți va cere să mergi să cauți o perlă în fundul bălții, cheamă-mă ; mă voi duce eu să o caut !

— Bine ! zise Faralahy ; și se îndepărtă.

Ajuns la tatăl lui Ramitoviamandreniny, îi spuse :

— Stăpîne, vin ca s-o cer pe fiica ta de soție !

— Înainte de a răspunde cererii tale, zise acesta, să mergem împreună la cîmp.

Cînd au ajuns afară la cîmp, tatăl aruncă orezul alb în vînt :

— Dacă poți număra grăunțele de orez fără să te înșeli, îi spuse el lui Faralahy, te vei însura cu fiica mea.

Faralahy o chemă pe ciocîrlie. Aceasta sosi și adună boabele de orez, le numără și i le aduse lui Faralahy, care le dădu înapoi tatălui tinerei fete. Acesta din urmă, mirat, zise :

— Poate te vei însura cu fiica mea ! El adăugă după aceea : vino să-mi arăți care vacă din turma mea a fătat mai întîi și te vei însura cu fata mea.

Și-i arătă vacile sale lui Faralahy. Acesta chemă încet viespea. Ea sosi și se așeză pe capul vacii care fătase prima. Faralahy o arătă de îndată tatălui lui Ramitoviamandreniny care, foarte mirat, spuse :

— Vei deveni, poate, ginerele meu ! Pe urmă, adăugă : voi arunca această perlă în apă ; va trebui s-o regăsești ; mîna fiicei mele o capeți numai cu acest preț. Și se întoarse acasă.

Faralahy chemă pescărușul, care sosi îndată :

— Pescărușule, zise el, adu-mi perla care a fost aruncată în această apă.

Pasărea o găsi și i-o dete lui Faralahy, care o duse tatălui tinerei fete :

— Cred din ce în ce mai mult, zise acesta din urmă, că te vei însura cu Ramitoviamandreniny. Vezi cîmpul acesta mare ? adăugă el după aceea ; fă din el o orezărie gata să primească sămînța de orez și-ți voi da, îți făgăduiesc, mîna fiicei mele.

Faralahy se duse pe cîmp și chemă porcul. Aces-

ta alergă și se așternu pe lucru. Orezăria fu gata la căderea nopții. Faralahy se duse să-l caute pe tatăl lui Ramitoviamandreniny ca să i-o arate :

— Te vei însura, cu siguranță, cu fiica mea, spuse acesta din urmă, mirat, văzîndu-și dorințele îndeplinite atît de repede. Mulți au venit să se căsătorească cu ea, dar nici unul n-a reușit ca tine să îndeplinească ceea ce-i ceream. Îți rămîne acuma un ultim lucru de făcut pentru a te însura cu Ramitoviamandreniny.

L-a dus apoi în fața nevestei și a fiicei sale care semănau într-atît, încît nu puteai să le deosebești pe una de cealaltă :

— Ei ! Faralahy ! Care dintre ele este Ramitoviamandreniny ? Dacă ghicești, însoară-te cu ea !

Faralahy chemă încet musca. Aceasta veni repede și se așeză pe obrazul tinerei fete, pe care Faralahy o arătă de îndată tatălui ei :

— Vino, soția mea, zise el ; să ne întoarcem acasă !

Părinții au fost surprinși de această istețime :

— Faralahy, zise tatăl, dă-mi *fundul oii* (dar bănesc pe care-l face noul ginere părinților tinerei femei în ziua nunții). Faralahy se supuse și deveni astfel soțul Ramitoviamandreninyei.

Faralahy se întoarse apoi la părinții săi. Ajuns aproape de satul lor, a fost primit cu muzica și cu toba adusă anume pentru aceasta. Cei șase frați ai

săi se mirară grozav văzînd că el reuşise acolo unde ei dăduseră greş. Faralahy, părinţii lui şi toată familia fură deci fericiţi.

Ramitoviamandreniny aduse apoi pe lume un fiu.

In iarna următoare, copilul trebuia să fie circumcis[1]; fiecare dintre cei şase fraţi dărui o sumă de bani pentru a se face, cu această ocazie, mari petreceri. Pe de altă parte, erau atît de geloşi pe Faralahy, încît plănuiră să-i omoare cum se va îndepărta de sat. Părăsiră deci satul şi foarte departe de acolo găsiră, la marginea apei, vizuina unui caiman, în care se aflau îndesate hainele tuturor celor care fuseseră mîncaţi de el.

— Fiecare dintre noi, spuseră ei, să coboare în gaură cu ajutorul unei frînghii. Cei ce vor rămîne sus, vor ţine de capul sforii. Cînd va coborî Faralahy, noi îl vom lăsa în această gaură ca să-i servească drept hrană caimanului.

Faralahy nu ştia de ticăloşia pusă la cale împotriva lui. Cînd cei şapte fraţi sosiră la marginea găurii, fratele cel mare coborî de-a lungul frînghiei. Marele caiman nu se afla acolo: nu-i văzu decît puii şi căută în zadar obiectele care ar fi trebuit să fie acolo. După aceea, frînghia a fost trasă şi el se sui la suprafaţă. Cei cinci fraţi făcură la fel. Cînd fu rîndul lui Faralahy, îl făcură să cadă în groapă, apoi îl părăsiră. Pe urmă se duseră să-i

[1] Circumciziunea este practicată de toţi malgaşii.

spună tatălui și mamei lor că Faralahy murise mîncat de un caiman. I-au spus același lucru și lui Ramitoviamandreniny, nevasta lui. Aceasta a fost foare mîhnită. Vărsînd lacrimi din belșug, se îmbrăcă în doliu.

Faralahy, pe care Dumnezeu îl ocrotea, descoperi drumul prin care caimanul ieșea din vizuina lui. Tot pe acolo se ajungea la bogățiile pe care le strînsese animalul. Faralahy le adună, făcu din ele o legătură mare și le luă. Întorcîndu-se la coliba lui, cum se apropia de sat, se acoperi cu o piele de animal, pentru ca nici părinții, nici nevasta lui să nu-l poată recunoaște ; și așteptă seara ca să pătrundă în sat. Se înfățișă tatălui și mamei sale. Nici ei, nici frații săi nu-l recunoscură. Pielea de animal cu care se acoperise îl făcea să vorbească înfundat. Cînd se făcu întuneric, cei șase frați îi spuseră :

— Străinule, du-te la Ramitóviamandreniny ; te vei odihni bine ; tot n-are ea bărbat. Faralahy primi, și ajunse la nevasta lui, care nu știa că are de-a face chiar cu bărbatul ei. În clipa cînd să se culce, străinul îi spuse :

— Privește-mă puțin ! Pe urmă, scoțîndu-și pielea de animal : Nu mă recunoști nici acuma, *ramatoa ?* (termen de respect cu care cineva se adresează unei femei).

Mirată, dar foarte bucuroasă, Ramitoviamandreniny își scoase pe loc hainele de doliu și-și adună părul despletit. A doua zi, Faralahy se duse să

caute obiectele pe care le luase de la caiman și pe care le ascunsese ca să poată îmbrăca pielea de animal. Cînd fu aproape de sat, muzica și toba începură să răsune. Frații lui, înspăimîntați, îl văzură pe cel pe care voiseră să-l omoare, nu numai viu, dar și bogat. Tatăl, mama și nevasta lui Faralahy fură fericiți ; frații lui, care se purtaseră urît cu el, se temeau însă ca trădarea lor să nu fie descoperită. Doar al șaselea frate al lui Faralahy o luase sub grija lui pe Ramitoviamandreniny în timpul lipsei soțului ei. Cînd ziua circumciziei sosi, Faralahy făcu o petrecere care întrecu tot ceea ce se văzuse asemănător. O putea acum face, fiind foarte bogat. Frații lui căzură în mizeria cea mai neagră. De aici și proverbul : „Oricît te-ai strădui să devii bogat, nu poți face nimic împotriva celor hotărîte de soartă."

Din acești șapte frați, Faralahy a fost singurul care nu disprețuise animalele. De aci și proverbul : „Mîndria săracului îndepărtează de el bogățiile".

Faralahy, care a fost bun față de animale, a fost răsplătit prin sprijinul pe care i l-au dat să se însoare cu nevasta lui. De unde și acest proverb : „O binefacere nu este niciodată pierdută" sau cestălalt : „Prietenia ajută buna înțelegere" sau : „Omul drept trece întotdeauna peste nenorociri".

CELE TREI NEVESTE ALE LUI ANDRIAMIHANINA

(BETSIMISARAKA)

Andriamihanina, plecînd în călătorie să facă negoț, le spuse celor trei neveste ale sale :

— Cînd voi fi plecat, voi veți ucide cîțiva boi ; din carnea lor veți da soarelui, lunii, stelelor, la „dați și luați", și la „lăsați să treacă apa" ; după aceea veți lăsa restul să mucegăiască !

Plecă, și cele trei femei tăiară boii. Pe urmă, iată ce făcu prima femeie : așteptă răsăritul soarelui și îi dădu partea lui ; seara, ea dădu de asemenea partea lor lunii și stelelor ; dădu de asemenea porții anumitor persoane, pe urmă le ceru înapoi ; aruncă bucăți în apă pentru a fi luate de curent ; în sfîrșit, lăsă restul să putrezească.

A doua femeie făcu la fel ca cea dintîi.

Iată, dimpotrivă, ce făcu a treia femeie : ea își spuse că soarele și luna erau tatăl și mama lui Andriamihanina, stelele, frații și surorile sale ; la toți le dete deci partea lor. Ea gîndi că „dă și ia

înapoi" erau bogații care, în schimbul unei părți, dau bani; în ce privește „lasă să treacă apa", femeia socoti că asta trebuie să fie partea săracilor. În sfîrșit, afumă ce rămăsese, apoi așteptă întoarcerea soțului ei.

Cînd bărbatul se întoarse, o întrebă pe prima femeie :

— Ai dat carne soarelui, lunii și stelelor ?

— Da !

— Și lui „dă și cere înapoi", și lui „lasă să treacă apa" ?

— Da !

— Și ai lăsat restul să mucegăiască ?

— Da !

Atunci bărbatul plecă să-și întrebe părinții și pe oamenii din sat dacă prima lui soție îi dăduse fiecăruia partea lui.

— Nu, copilul meu, îi spuse mama lui, nu ne-a dat nimic ; carnea boilor a dat-o soarelui, lunii, stelelor, apei, și a lăsat restul să se piardă. Numai ultima ta femeie ne-a dat partea noastră, ea singură e o nevastă minunată.

Andriamihanina se despărți de cele două soții dintîi ale sale și n-o păstră decît pe a treia.

TAKINGA

(ANTAMBAHOAKA)

Au fost, se spune, un bărbat și o femeie care aveau șapte copii. Aceștia păzeau boii pe cîmp. Mama lor le punea mîncarea într-o odaie și ei veneau să mănînce pe rînd, schimbîndu-se la paza boilor. În fiecare zi, cînd venea ora mesei, Takinga, cel mai mare, pleca cel dintîi, spunîndu-le fraților săi :

— Ei, voi ! Eu plec ! Păziți-mi bine boii.

— Da, răspundeau ceilalți ; dar nu sta mult, pentru că și nouă ne e foame.

Sosind acasă, Takinga o întreba pe mama lui, care se afla în curte :

— Unde este orezul nostru, mamă ?

— Aici, în încăperea asta, răspundea mama ; dar mănîncă numai porția ta.

Într-o zi Takinga își mîncă orezul și o apucă spre cîmp după ce-i spusese mamei lui că se întoarce. Cum trecu de sat, se întoarse, intră din nou

în curte și-i ceru iarăși mamei sale de mîncare. Aceasta, uitînd că el mîncase, îi arătă locul unde se găsea orezul fiert. Takinga mîncă o a doua porție, ieși din nou, pe urmă se întoarse încă o dată :

— Unde este orezul meu, mamă ? zise el.

— Acolo, în odaie, răspunse mama, fără să bage de seamă cui îi vorbește.

Takinga mîncă a treia porție și, în sfîrșit, se îndreptă spre boii lui. Frații lui s-au dus pe rînd să mănînce, dar cei doi din urmă nu mai găsiră nimic de mîncare. Se plînseră mamei lor, care la început nu voi să-i creadă, pe urmă înțelese repede că Takinga le mîncase și porția lor. Cei doi mai tineri se întoarseră deci nemîncați la paza boilor. Acest fapt se întîmplă apoi adesea. Într-o zi, tatăl băieților aduse niște carne. Toți copiii i-au cerut cîte o bucată. Takinga, dimpotrivă, ceru doar pielea despre care susținea că-i place foarte mult. Cînd copiii și-au fript carnea, cel mai mare puse bucata lui de piele peste porțiile celor mai mici și, cînd fu coaptă, o scoase de pe foc împreună cu carnea care se găsea dedesubt. Cei mai mici, nemaigăsindu-și porțiile, se plînseră tatălui lor :

— V-ați lăsat carnea prea mult pe foc, spuse Takinga, așa că s-o fi topit.

Copiii au trebuit să plîngă și au trebuit să meargă la boi nemîncați. Lucrul acesta se întîmpla acum zilnic. Takinga mai făcea și alte lucruri rele. Tatăl

și mama nu mai știau cum să facă să-l îndrepte pe fiul lor cel rău și nici cum să-l împiedice să le facă necazuri fraților lui. Se gîndiră să-l omoare ; dar lucrul era cu neputință, pentru că nu-ți omori, așa, copilul. S-au hotărît, în sfîrșit, să-l vîndă unui străin. Găsiră un cumpărător, care le dete pe el 40 de piaștri (două sute de franci). Takinga, care se afla ascuns după ușă, fu de față la tîrgul al cărui obiect era și văzu și locul unde fură ascunși cei 40 de piaștri. Afacerea sfîrșită, cumpărătorul ceru părinților să i-l arate pe Takinga :

— Duceți-vă la cîmp, au răspuns ei, și întrebați-i pe copiii noștri care dintre ei poartă acest nume.

Takinga, care auzise, alergă spre frații lui și le spuse :

— Dacă niște străini vă întreabă de numele vostru, răspundeți cu toții : „Eu mă numesc Takinga !"

Cînd cumpărătorul sosi lîngă copii și îi întrebă pe care dintre ei îl cheamă Takinga, fiecare răspundea : „Eu sînt Takinga !" Omul, mirat, se întoarse la părinți și le spuse :

— Nu l-am putut recunoaște pe fiul pe care mi l-ați vîndut. Copiii voștri spun toți că se numesc Takinga.

— Veniți mîine, au spus părinții, veți merge din nou la cîmp și-l veți lua pe acela dintre copiii

noștri care va avea o bucată de manioc legată în jurul gîtului ; acela va fi Takinga.

Takinga plecă a doua zi să păzească boii cu o bucată de manioc în jurul gîtului. Dar el știa pentru ce fusese însemnat astfel. Smulse manioc dintr-un cîmp și atîrnă cîte o bucată de gîtul fiecărui frate. Cumpărătorul sosind, văzu cu uimire că nu unul, ci toți cei șapte copii purtau semnul care trebuia să i-l arate pe Takinga. Se întoarse să-i înștiințeze pe părinții băiatului, care fură la fel de mirați. În altă zi, părinții îl însemnară pe Takinga la buze și cumpărătorul îl recunoscu în sfîrșit și-l luă cu el. Pe drum, afurisitul de copil ceru noului său stăpîn îngăduința să meargă să-și ia adio de la părinți, făgăduindu-i să nu rămînă mult. Acesta îl lăsă și Takinga alergă la locul unde erau ascunși cei 40 de piaștri care-i fuseseră numărați tatălui său. Îi luă fără să fi fost văzut de nimeni și se întoarse după aceea la stăpînul său :

— Vreți să mă lăsați să mă răscumpăr ? îi spuse el acestuia.

— Da ! răspunse străinul.

Takinga îi dădu cei 40 de piaștri și redeveni liber. Departe de a se întoarce la părinți, el începu să hoinărească pe ici și pe colo. Văzu, într-o zi, din întîmplare, grădina lui *Triomba* (monstru fabulos, cu trup de animal și chip de om), care era plină cu banane coapte. Lui Takinga îi era foame și se apucă să mănînce banane. Monstrul apăru ; dar

hoțul scăpă, urcîndu-se pe o piatră lustruită care aluneca grozav și pe care Triombe nu se putu urca. A doua zi, Takinga fu prins în timp ce fura ananas :

— Ce-mi vei face ? îl întrebă el pe Triombe ?

— Te voi mînca ! răspunse căpcăunul.

— Dacă mă omori acuma, reluă Takinga, carnea mea va avea miros urît ; lasă-mă să mai trăiesc cîteva zile și, în așteptare, pune-mă în acest coș.

Triombe îl închise în coș și plecă după aceea la vînătoare. Takinga rupse învelitoarea coșului și alergă în grădina cu banane. Căpcăunul îl zări și încercă să-l prindă ; dar nu putu să-l urmărească pe piatra netedă unde se refugiase Takinga :

— Unde te voi regăsi mîine ? întrebă Triombe.

— La grădina cu ananași, răspunse Takinga.

Dar se feri să se ducă acolo și rămase la bananieri. Triombe nu-l găsi deci la întîlnire ; dar în ziua următoare îl văzu într-un ananas și îl urmări fără să-l ajungă, căci Takinga se suise între timp pe piatra cea netedă :

— Unde ne vom vedea mîine ? întrebă căpcăunul.

— La grădina cu ananași, zise Takinga.

Triombe se duse, dimpotrivă, la bananieri și îl prinse :

— Ce vei face cu mine, zise Takinga ?

— Te voi mînca ! răspunse Triombe.

— Du-mă la tine acasă, spuse Takinga; așează-mă într-un coș plin cu pietre, pe care-l vei purta pe cap. De fiecare dată cînd mă vei striga, voi arunca o piatră, iar tu îți vei spune : piatra a căzut, Takinga se află încă aici !

Triombe primi propunerea, și iată-i porniți la drum. Mergînd, Takinga azvîrlea cîte o piatră ; de îndată Triombe zicea :

— Piatra cade, Takinga este încă aici ! Și continuară așa pînă la coliba căpcăunului. Dar, în clipa cînd să treacă ușa, Takinga sări din coș și fugi. Triombe crezînd că era o piatră, zise :

— Piatra cade, Takinga este încă aici !

Ajuns în coliba lui, văzu cu mirare că nu rămăseseră în coș decît pietre. A doua zi, Triombe îl prinse pe Takinga în bananier.

— Ce-mi vei face ? întrebă acesta din urmă.

— Te voi mînca, răspunse căpcăunul. Mai ai ceva să-mi spui ?

— Fierbe-mă, zise Takinga. Fierbe apa și înfășoară-mă într-o rogojină mare. Acum, cînd moartea e aproape, îți voi destăinui ceva ; crede-mă, pentru că în clipa morții se spune întotdeauna adevărul. Cînd voi fi fiert, mă voi dubla și vei găsi doi băieți în oală.

Triombe fu grozav de încîntat să afle una ca asta. Porunci pe urmă celor doi copii ai lui să-l coasă pe Takinga într-o rogojină și să-l afunde în apă, de îndată ce aceasta va începe să cloco-

teasca. Copiii, după ce închiseră ușa, de frică să nu le scape prizonierul, se pregătiră să-l pună în oală, cînd acesta le spuse :

— Băgați mîna în apă ca să vedeți dacă este destul de caldă.

În clipa în care cei doi copii se aplecau pe marginea oalei ca să atingă apa, Takinga, apucîndu-i de picioare, îi afundă în apa clocotită. Cînd fură fierți, el se duse să se scalde într-un eleșteu. În acest timp veni Triombe. El îl văzu pe Takinga scăldîndu-se, dar îl luă drept unul dintre copiii lui. Se apropie de foc și scoase cele două trupuri din oală. Mîncînd, băgă de seamă că în oală se aflau patru mîini și patru picioare „E adevărat ce mi-a spus Takinga, își zicea în sinea lui căpcăunul ; s-a dublat fierbînd !" După ce sfîrși masa, ieși și-l recunoscu pe Takinga, care se scălda în apă.

— Triombe, întrebă acesta din urmă, ai terminat să-ți mănînci copiii ?

Căpcăunul îl urmări, dar se opri în fața pietrei netede pe care se refugiase Takinga. Îi părea rău că-și mîncase copiii :

— Takinga, spuse el după aceea, ajută-mă să mă urc pe piatră și făgăduiesc să nu te ucid !

Takinga îi aruncă o frînghie ca să se urce, dar ajuns la jumătatea drumului, Triombe îl amenință, așa că Takinga îl lăsă să cadă jos. Triombe îl rugă din nou să-l ajute să se urce pe piatră :

— Înfige bețe ascuțite în pămînt, la picioarele pietrei, spuse Takinga, și te voi ridica.

Triombe ascultă fără să se gîndească, sperînd să-l mănînce pe Takinga cînd va ajunge sus pe piatra cea netedă. Dar la mijlocul drumului, Takinga dădu drumul sforii și căpcăunul, căzînd în țepoaie, muri. Takinga deveni astfel foarte bogat, pentru că moșteni toate bunurile lui Triombe.

RAFOTSIARIFANAHY ŞI RANDRIANARISAINA

(BETSILEO)

Rafotsiarifanahy şi Randrianarisaina s-au căsătorit. Soţii erau amîndoi foarte isteţi. Soţul plecă într-o zi la pescuit şi prinse un ţipar. Avea un ajutor pe nume Ramahatodia. El îl trimise să ducă ţiparul lui Rafotsiarifanahy, învăţîndu-l să-i spună acesteia :

— Soţul tău a spus că acest ţipar nu trebuie nici să-l fierbi, nici să-l prăjeşti. Ţine-l în mînă pînă ce se va fi copt.

Femeia zise ajutorului :

— Ia această sămînţă de trestie-de-zahăr. O vei planta chiar azi. Va creşte îndată şi mi-o vei aduce deseară. O voi da de mîncare ţiparului !

— Eşti nebună, Rafotsiarifanahy, răspunse omul. Oare o sămînţă de trestie-de-zahăr plantată astăzi va creşte imediat şi va putea fi mîncată în aceeaşi zi în care a fost plantată ?

— Este și mai nebun, răspunse femeia, cel care nu vrea să se frigă țiparul și care cere să-i fie copt ținîndu-l în mînă.

Ajutorul soțului fu mirat de istețimea femeii.

Mult timp după căsătoria lor, bărbatul, care era rege, plecă la război cu același slujitor. Randrianarisaina căzu prizonier la dușmani și unul dintre ei îl luă sclav. Randrianarisaina îi spuse stăpînului său, care era de același rang nobil ca și el :

— Îți dau regatul meu, toate bunurile mele, într-un cuvînt tot ce am, dacă mă lași să mă întorc în țara mea !

— Trupul tău îmi aparține, răspunse stăpînul ; cu atît mai mult bunurile tale.

— Du-te și caut-o pe nevasta mea, îi spuse atunci Randrianarisaina ajutorului său Ramahatodia, și întreab-o ce gîndește despre eliberarea soțului ei care a ajuns sclav.

Ramahatodia repetă vorbele stăpînului său și iată ceea ce răspunse Rafotsiarifanahy :

— Regele nu-și poate da nici regatul, nici altceva din bunurile sale ; nu-i mai aparțin. Spune-i bărbatului meu că banii nu se întovărășesc decît cu banii și aurul cu aurul. Un sclav nu poate să dea un regat și bunuri asupra cărora nu are nici un drept. Sclavul care te-a trimis să fie vîndut unui *kova* sau stăpînul lui să-l păstreze.

Ramahatodia s-a întors să ducă acest răspuns soțului, care-l repetă stăpînului său. Acesta din urmă, foarte nemulțumit, plecă la drum spre satul

lui Randrianarisaina, unde se găsea Rafotsiarifanahy. Ajuns acolo, regele dușman vorbi cu femeia despre liberarea soțului ei :

— E o treabă foarte încurcată, stăpîne, răspunse femeia. Să ne urcăm la etajul de sus, vom vorbi acolo !

De cum s-au urcat, Rafotsiarifanahy ridică scara care lega etajul cu încăperile de jos :

— Ce faceți, doamnă ? spuse regele.

— Banii, răspunse Rafotsiarifanahy, nu se întovărășesc decît cu banii și aurul cu aurul, stăpîne. Dacă nu-i dați libertatea lui Randrianarisaina vă fac sclav. Dacă va fi omorît, vă omor !

— Lăsați-mă să mă întorc la poporul meu, răspunse regele, și soțul dumneavoastră se va întoarce acasă. Îl voi elibera, și de aci înainte nu-l voi mai lua sclav.

Întors lîngă nevasta lui, Randrianarisaina îi spuse :

— Vei fi de aci înainte mama mea și nu soția mea. Vom fi ca mîna dreaptă și mîna stîngă ; răul de care va suferi unul, celălalt îl va simți la fel, ne vom sprijini ca trestiile-de-zahăr care se ridică una pe alta cînd una dintre ele se apleacă prea mult la pămînt. Regatul meu îl vei conduce tu, căci prin înțelepciunea ta, amărăciunea zilelor trecute a făcut loc fericirii și bunei-stări de acum.

FIICA NEGUSTORULUI ŞI FIUL SULTANULUI

(BERBER)

Un negustor bogat avéa o fiică numită Aişa, frumoasă ca luna. Slavă Domnului care a făcut-o şi a plămădit-o atît de frumoasă !

Într-o seară, cînd lua aer pe terasă, *dada* ei (sclavă neagră, doică) îi aduse un castron cu supă de *mhansa* (supă cu găluşti mici de făină). Mîncînd, îi căzu în sîn o gălușcă, pe care o vîrî repede înapoi în gură.

Fiul sultanului, care se afla pe terasa vecină, o văzu şi îi spuse :

— O, Lala, care cultivi *habeq* (busuioc) şi care-ţi stropeşti glastra de *habeq* pe terasă, spune-mi, te rog, cîte frunze are planta ta ?

— O, fiu de sultan, răspunse ea, tu care stăpîneşti toate provinciile, o, stăpîn învăţat, o, înţeleptule, o, tu care citeşti în cartea lui Alah, spune-mi cîţi peşti sînt în apă, cîte stele pe ceruri şi cîte puncte în Coran ?

— Taci, lacomo, își bătu el joc. Ai ridicat *mhansa* care ți-a căzut în sîn și ai mîncat-o.

Tînăra fată coborî, foarte nemulțumită, și ceru *dadei* sale să o ducă la Mulay Idris (faimos sanctuar al fondatorului orașului Fez, Idris al II-lea, fiul lui Idris Bătrînul) ca să se plimbe puțin.

Pe drum, ea îl zări din nou pe fiul sultanului, așezat lîngă un negustor de fructe și mîncînd o rodie. Un sîmbure din rodie îi căzu pe pămînt între *bleghașii* (papuci fabricați la Fez) săi. El îl luă și-l mîncă.

Tînăra fată fu tare mulțumită de a fi surprins acest gest, așa că se întoarse acasă tare voioasă. A doua zi, de dimineață de tot, ea se urcă pe terasă ca de obicei să stropească glastra cu busuioc și să lucreze la o broderie.

Începu același dialog ca și în ajun :

— O, Lala, care cultivi *habeq*, cîte frunze are planta ta ?

— O, fiu de sultan, care stăpînești toate ținuturile, o, înțeleptule, care citești cartea lui Alah, spune-mi cîți pești sînt în apă, cîte stele în ceruri și cîte puncte în Coran ?

— Fugi de-acolo, lacomo, care ți-ai scos gălușca de *mhansa* din sîn și-ai mîncat-o !

Dar de această dată ea îi răspunse, învingătoare :

— Du-te-n colo, o, lacomule, care ai ridicat sămînța de rodie căzută în noroi, între papucii tăi, și ai mîncat-o !

A fost rîndul prințului să plece, foarte rușinat. S-a dus la *Melah* (cartier evreiesc), să caute un evreu de la care-și cumpără niște haine. Deghizat în mic negustor ambulant, *yhudi* (evreu), cu o bonetă neagră pe cap, cu papuci negri în picioare și purtînd diferite obiecte pentru femei, plecă străbătînd străzile, strigîndu-și marfa, pînă la locuința lui Lala Aișa bent et-tajar (fiică de negustor). Imitînd vocea unui *yhudi*, el strigă :

— Parfum ! Înghețate ! Prosoape ! Piepteni ! Inele !... atît de bine, încît ea îl luă drept un adevărat *yhudi* și-și trimise *dada* să-i cumpere parfum.

Văzîndu-și șiretenia izbutind, prințul deghizat îi spuse negresei :

— Alege și ia tot ce dorești !

Și cînd îl întrebă despre preț :

— Nu vreau, spuse el, pentru tot ce am decît un sărut pe obrazul stăpînei tale.

Tînăra fată primi și se lăsă sărutată pe obraz de către negustorul zdrențăros, care plecă foarte bucuros de această izbîndă.

A doua zi de dimineață se urcă pe terasă și o văzu pe fiica negustorului care uda rădăcina de busuioc.

— O, Lala, spuse el, care cultivi *habeq*, spune-mi cîte frunze are ?

— O, fiu de sultan, reluă ea, o, înțeleptule etc. ...spune-mi cîți pești sînt în mare, cîte stele pe cer și cîte puncte în Coran ?

— Fugi de aici, lacomo, care ţi-ai cules gălușca de *mhansa* din sîn și-ai mîncat-o !

— Fugi de aici, lacomule, care ai luat din noroi sămînța de rodie și ai mîncat-o !

Dar fu rîndul prinţului să fie biruitor :

— Plimbîndu-mă ca evreu, prin *derbs* (tîrg), m-am jucat cu obrazul unei fiice de negustor !

Auzind aceste vorbe, Lala Aișa, copleșită de rușine, coborî în grabă de pe terasă.

— *Dada*, zise ea, vreau să merg îndată să-mi văd mătușa. Vii cu mine ?

— Bucuros, spuse *dada*.

Lala Aișa îi povesti mătușii sale tot ce i se întîmplase și îi ceru să o vopsească în negru ca să aibă înfăţișarea unei sclave. Schimbată în negresă, tînăra fată a fost dusă de mătușa ei la *Dar Ben Kirane* (casă clandestină de sclavi) și vîndută.

Negustorul o găsi pe tînăra fată atît de frumoasă, încît o oferi fiului sultanului, iar acesta o aduse acasă.

Înainte de a pleca, Lala Aișa pregăti un brici, un castravete, niște *akkar* (praf roșu pentru fard), o oglindă și un somnifer puternic.

Ea îi dădu prinţului să bea somniferul și, cînd adormi, îi rase barba și o mustață, îl vopsi ca pe o femeie, îi atîrnă oglinda de gît, îi băgă castravetele în spate și fugi. Întoarsă la mătușa ei, se spălă cu grijă și se făcu la loc albă, în timp ce fiul sultanului tocmai se trezea în acea situaţie umilitoare.

Cînd, a doua zi de dimineață, pe terasă avu loc dialogul obișnuit între ea și prințul ras pe față ca o femeie ea putu să-i strige biruitoare :

— Ca sclavă, m-am dus la *Dar Ben Kirane,* iar mai apoi la fiul sultanului, căruia i-am jucat mai multe renghiuri !

Furios, umilit, supărat pînă în fundul inimii, fiul sultanului jură să se căsătorească cu această fată încăpățînată și să o silească să mărturisească că bărbatul este mai șiret decît femeia.

O ceru deci în căsătorie și tatăl ei i-o dădu. O dată ce-o avu în stăpînirea lui, o așeză într-un *silo* (groapă subterană în care se pun rezerve de grîu), dîndu-i haine grosolane și drept hrană o pîine de orz pe zi și o cană cu apă de rîu.

Dar șireata fată scobi un tunel subteran care o punea în legătură cu casa părinților ei, unde se ducea astfel în fiecare zi să mănînce, băgînd de seamă să fie în *silo* în momentul cînd soțul ei venea să-i aducă de mîncare.

Întinzîndu-i pîinea neagră și cana, el îi spunea :

— Lala Aișa, amărîtă locuitoare a *siloului,* cine este mai înțelept, bărbatul sau femeia ?

— Femeia, stăpîne, răspundea de fiecare dată fiica negustorului.

Zilele treceau astfel, sultanul muri și fiul lui îi urmă la tron. La începutul primăverii, el se hotărî să-și petreacă la țară cîteva zile, potrivit obiceiului său, și veni să-și vadă nevasta la *silo.*

— Peste opt zile, îi spuse el, la ora cinci dimineața, voi pleca la Sur (un ținut lîngă Fez) unde voi sta cincisprezece zile.

— *Bsahtek ya mulay* (întru sănătatea ta, stăpîne), spuse tînăra femeie. Aceasta să-ți aducă fericire.

Și se grăbi să se ducă prin subterană la tatăl ei, căruia îi ceru să facă în acel loc din Sur pregătiri mai fastuoase decît acelea ale sultanului. Fata dorea să ajungă acolo cu o oră înaintea sosirii acestuia.

În ajunul plecării, sultanul veni să-și ia rămas-bun de la nevasta lui, iar a doua zi în zori plecă. Ajuns la Sur, găsi corturi de catifea mai frumoase decît ale sale și la ușa unuia dintre corturi un sclav tînăr, minunat îmbrăcat. Foarte mirat, el întrebă și află că o femeie tînără, foarte frumoasă, venise în aceeași dimineață să-și petreacă acolo cîteva zile. Plin de curiozitate, el îi ceru sclavului s-o întrebe pe stăpîna lui dacă voia să-l primească. Ea îi răspunse însă că nici o ființă nu putea s-o vadă dacă nu făcuse înainte, timp de trei zile, la oraș, meseria de strîngător de balegă.

Sultanul primi, și iată-l întorcîndu-se după trei zile murdar tot și acoperit cu balegă. I se fierse apă, se spălă, se îmbrăcă somptuos și intră sub cortul misterioasei necunoscute.

— Nu voi vorbi cu tine, zise Lala Aișa, decît dacă faci un contract de căsătorie și dacă-mi vei da de zestre sabia și centura ta.

Mișcat de dulceața acestui glas, sultanul primi. Fără să-și dea seama de timpul care trecea, trăi douăzeci de zile întregi cu iubita lui fără s-o recunoască.

În ceea de a douăzecea zi, veniră oamenii să-i spună că, dacă nu se întoarce, în oraș va izbucni o răscoală. Își părăsi atunci nevasta care rămăsese însărcinată.

Cînd sultanul se întoarse acasă, Lala Aișa își și reluase locul în *silo*. Primul lucru pe care-l făcu fu să se ducă s-o vadă, convins că ea va mărturisi, în sfîrșit, superioritatea isteției bărbaților asupra celei a femeilor.

— Am petrecut, spuse el, douăzeci de zile minunate în tovărășia unei femei care are niște ochi întocmai ca ai tăi, mîini exact ca ale tale, o față ca a ta, ba chiar și un glas ca al tău.

— *Bsahtek ya mulay !* se mulțumi ea să spună. În adevăr, norocul tău este mare și fericirile nu se plictisesc să te caute ; bucuria și plăcerea de asemenea, să fie alături de tine !

Și totul urmă ca mai înainte. În luna a cincea a sarcinii, Lala Aișa începu pregătirile pentru nașterea copilului. În luna a noua ea aduse pe lume un băiat, pe care-l numi Sur.

În primăvara următoare, sultanul plecă iar la țară, alegînd, pentru a-și așeza corturile, un loc numit Dur. Lala Aișa veni înaintea lui, ca și în anul trecut, și totul se petrecu în mod asemănător. Pretinse ca sultanul să facă timp de trei zile me-

seria de negustor ambulant de bomboane ; și de data asta ceru de zestre *tahliul* său (tub în care se pun textele coranului sau rugăciunile și care se poartă la gît, legat cu o panglică de mătase) de argint cu panglica lui de mătase. Născu apoi un al doilea copil, pe care-l numi Dur.

În al treilea an, lucrurile se petrecură la fel la El Qsur (Palatele — nume frecvent de localități.) Sultanul trebui să curețe timp de trei zile cortul unde era legat calul frumoasei și îi dădu ca zestre inelul său. Copilul a fost de data asta o fată, care primi numele de Lala Hamamet el Qsur (Porumbița din Palate).

De fiecare dată cînd soțul ei se întorcea la marginea *siloului*, Lala Aișa refuza să rucunoască față de acesta superioritatea bărbaților asupra femeilor în ce privește șiretenia și ingeniozitatea.

Sultanul sfîrși prin a se sătura pînă peste cap de o femeie atît de încăpățînată și de mîndră. O anunță deci că-și va lua o nouă nevastă.

— Te iubesc și te stimez, zise ea, netulburată. Alah să te ajute să izbîndești și să-ți întărească domnia ! Cînd se pregătește camera noii tale soții ?

— În cutare zi, răspunse el.

— Foarte bine, îți urez mult noroc !

Cînd veni ziua hotărîtă, Lala îi îmbrăcă pe cei trei copii ai ei cu cele mai frumoase haine. Lui Sur îi dădu o pereche de foarfece, lui Dur un cuțitaș și tinerei Hamamet el Qsur o găleată mică. Îi bagă apoi în palat și le porunci să sfîșie și să

ude tot ceea ce pregăteau *neggafa* (negrese organizate în corporație și care se ocupă cu căsătoriile).

Copiii își îndeplinirăde minune această însărcinare, distrugînd toate pregătirile. Cînd doreau să-i gonească, ei strigau :

— Casa este a tatălui nostru și fiii de cîini ne izgonesc ?

Cînd voiau să-i prindă ca să-i dea cu sila afară din casă, strigau cît puteau de tare :

— Vino, fratele meu Sur ! Vino, fratele meu Dur ! Vino, sora mea, Lala Hamamet el Qsur ! ...L-am văzut chiar acum cu ochii mei pe unchiul Hidur zburînd la cer.

Și în timp ce oamenii ridicau ochii să-l vadă pe unchiul Hidur, ei scăpau.

Sultanul află astfel că micuții erau chiar copiii săi. Toată povestea se limpezi și trebui să recunoască că femeia este cu mult mai șireată decît bărbatul. Sărbătorile pregătite se desfășurară acum în onoarea lui Lala Aișa bent el-tajar. Pe femeia pe care era pe punctul să o ia în căsătorie sultanul o trimise înapoi.

FIICA SULTANULUI CARE A FĂCUT SĂ FIE TĂIATE O SUTĂ DE CAPETE, FĂRĂ UNUL

(BERBER)

Un sultan, ahtiat de puterea pe care și-o păstrase prin lupte și asprime, se arăta tot timpul îngrijorat și neliniștit, plin de dispreț pentru neamul omenesc și neîncrezător în semenii săi. Această proastă dispoziție îl împiedica să se bucure în pace de puterea lui ; numai că el ținea mai mult la tron decît la fericirea lui. Nu se dădea pe mîna nici unui ministru, punea să fie spionați toți reprezentanții săi, nu avea nici un prieten și războaiele pe care trebuia să le susțină împotriva mai multor membri din propria sa familie, care rîvneau tronul, îl făcuseră să nu mai simtă nici o plăcere de viață. Departe de a-și dori un fiu, ca să fie sigur că tronul va fi moștenit de cineva din sîngele lui, se temea să aibă un moștenitor, ca nu cumva, o dată matur, să-și răstoarne tatăl pentru a se sui pe tron în locul lui.

În loc să-i fie un prilej de dulce speranță și bucurie, fiecare sarcină a nevestei sale îi pricinuia griji cumplite. Fiicele îi erau indiferente ; dar dacă sultana aducea pe lume un băiat, regele pe dată o despărțea fără milă de copil și-l trimitea pe noul născut în vreun trib îndepărtat, cu poruncă pentru căpetenie să-l crească, dar să-i ascundă originea.

Or, sultana îi dăruia aproape tot timpul numai copii de parte bărbătească ; și încerca o mare mîhnire să-și vadă astfel plecînd de fiecare dată fructul pîntecului său, micul pachet de carne călduță care o costase atîta suferință și-i inspirase atîta dragoste. Cum i-ar fi plăcut să-l păstreze lîngă ea, să-l hrănească cu propriul ei lapte, să-i vegheze leagănul, să-i cînte cîntece dulci spre a-i legăna somnul, să-l apere de boli, să-i călăuzească întîii pași, într-un cuvînt, să se poarte ca o mamă între mame ! Cum nu reușea să-și înduplece soțul aspru și orgolios, îi veni gîndul să clădească în taină un palat subpămîntean, înzestrat cu de toate și ascuns tuturor. Născînd un alt fiu, ea își ocărî sclava care trebuia să-l ducă la triburi, se înțelese cu o doică, și-și ascunse copilul în locuința tăinuită.

Micul prinț se numea Sidi Mohamed. Doica și cîteva sclave de încredere vegheau cu credință asupra lui. La trei ani avu vărsat de vînt, care trecu singur ; la patru ani avu pojar, care trecu de asemenea singur. Sultana făcu rost de un profesor învățat pentru tînărul Sidi Mohamed ; și cum ea mai avu un fiu, pe care-l numi Mulay Ahmed, îl

ascunse de asemenea cu o doică în palatul subpămîntean. Anul următor, un al treilea copil, Mulay M'hamed, veni să-și întîlnească frații. Era cel mai frumos dintre toți.

Cei trei prinți trăiau astfel sub pămînt, dar primeau buna creștere care se cuvenea rangului lor. Cînd Sidi Mohamed, cel mai mare, împlini opt ani, fu circumcis, ca și frații lui, dar fără a se face serbările care însoțesc de obicei acest rit. Mulay M'hamed era nu numai cel mai frumos, dar și cel mai deștept. Cu toate că era cel mai tînăr, învăță *Coranul* înaintea fraților săi și pentru el se sărbători primul *takhrija* (ieșirea), așa cum este obiceiul să se facă atunci cînd un copil a învățat în întregime sfînta carte dictată Profetului — asupra lui rugăciunea și pacea — de îngerul Gabriel.

În acest timp, sultanul căzu bolnav, și curînd după aceea muri. Necunoscînd șiretenia nevestei sale, era sigur că-i va urma la tron fratele lui. Dar chiar în ziua morții lui, înainte ca ea să fie anunțată oficial, sultana îi scoase pe cei trei fii ai ei din subterană și îl proclamă pe cel mai mare urmașul legiuit al tatălui său. *Ulema* (sfetnicii), neavînd încotro, îl primiră pe Sidi Mohamed ca rege. Mama sa îi dete pumnalul răposatului monarh; lui Mulay Ahmed îi dete cerceii lui, iar lui Mulay M'hamed inelul.

Și iată acum ce se povestește despre ei :

Într-o țară vecină domnea un sultan a cărui fată era foarte frumoasă, dar tot pe atît de crudă pe cît

era de minunată. Ea hotărîse din capriciu, din asprimea inimii și din mîndrie să nu se mărite decît cu un bărbat care va izbuti s-o facă să vorbească cea dintîi. Toată lumea avea dreptul s-o ceară tatălui ei în căsătorie, dar dacă pretendentul îi adresa prima vorbă, fără nici un cuvînt i se tăia capul. Ambiția de a fi rege amăgește atît de mult inima oamenilor și apoi prințesa era atît de frumoasă, încît nouăzeci și opt de îndrăzneți trebuiră să-și întindă gîtul sub sabia călăului, căzînd victima propriei lor încrederi și cruzimii prințesei.

Sidi Mohamed auzind vorbindu-se despre prințesa cu inima de piatră și cu obrazul de lună simți o patimă puternică aprinzîndu-i-se în inimă. Auzise poeții cîntîndu-i frumusețea. Această fetișcană, spuneau ei, avea părul ca noaptea și obrajii ca niște trandafiri ; sînii îi erau ca două rodii și sfîrcurile lor străpungeau orice stofă. Strălucirea frunții sale era asemănătoare cu a lunii în cea de a patrusprezecea zi și ramurile cele mai mlădioase erau invidioase văzîndu-i mijlocul legănîndu-se. Arcurile războinicilor nu desenau o curbă mai tulburătoare decît aceea a sprîncenelor ei, stelele îi străluceau în ochi și tot coralul mărilor adînci îi înroșea buzele.

— Dacă sînt supărată, putea spune ea, iubiții mei cad la pămînt fără viață. Dacă surîd, trupurile lor se reînsuflețesc. Privirile mele fulgeră și glasul meu vrăjește !

Sultanul Mohamed, cu toate sfaturile mamei sale, ale vizirilor săi și ale fraților, își pusese în cap să meargă s-o cîștige pe această tînără fără îndurare, încredințat că va ajunge s-o învingă cu ajutorul lui Alah. Își făcu pregătirile de călătorie, încărcă o sută de cămile cu tot felul de daruri și lăsă treburile țării în grija fratelui mijlociu. Dar înainte de a pleca, îi dădu mamei sale o glastră cu *habeq*, spunîndu-i :

— Atîta timp cît această plantă va rămîne verde, înseamnă că eu sînt încă în viață ; dar dacă busuiocul pălește, atunci, o mamă, să știi că o nenorocire a fost scrisă în cartea vieții mele !

Ajuns după o lungă călătorie la poarta orașului unde trăia frumoasa și cruda prințesă, Sidi Mohamed ridică ochii spre creneluri și văzu nouăzeci și opt de capete tăiate, dintre care unul încă sîngerînd. Dar această privelițte rău prevestitoare nu-l opri. Aproape de poartă se găsea o colibă mică, pe pragul căreia sta așezat un bătrîn îmbrăcat cu o haină de lînă albă și care părea adîncit într-o adîncă cugetare.

— Pacea să fie cu tine, o, respectabile șeic ! spuse prințul înaintînd spre el.

— Asupra ta pacea și mila lui Alah, fie preamărit ! Ce vii să faci aici, tinere, care nu meriți nenorocirea ?

Și după ce prințul îi destăinui țința călătoriei sale, bătrînul întinse degetul către poartă, spunînd :

— Privește, o fiul meu, iată aceste o sută de capete, fără două...

— Al meu nu le va ține tovărășie ! spuse Sidi Mohamed făcînd un gest de nepăsare.

Uita că fiecare bărbat își are soarta lui agățată de gît și că-i vina lui dacă privește viitorul cu încredere, fără a căuta în Dumnezeu singurul ajutor. Venerabilul șeic îi oferi ospitalitate, cerîndu-și iertare dacă nu-i putea da tot ceea ce i se cuvenea rangului său. Dar prințului îi era foame și mîncă cu poftă înainte de a se duce la palatul sultanului, căruia îi ceru pe dată mîna fiicei sale.

— Cine ești, tinere bărbat ? zise regele.

— Sînt cutare, fiul cutărui sultan, *ya mulay*.

— Este o cinste, într-adevăr, pe care o faci casei noastre cerîndu-ne să ne unim cu tine, răspunse sultanul cu un ton dulceag, și aș fi foarte fericit să te am drept fiu. Dar pentru a se face această căsătorie este necesară împlinirea unei condiții.

— O primesc dinainte !

— Ți-o voi da pe fiica mea, cu condiția ca tu să nu vorbești întîiul. Dacă ea nu-ți adresează mai întîi vorba, îți va fi, iartă-mă, — căci eu voi fi cel mai nefericit — capul tăiat.

— Primesc încercarea !

— Vino dară astă-seară în apartamentul fiicei mele. Voi aduce notari ca martori.

Cînd veni seara, prințul fu dus într-o încăpere mare, unde prințesa, cu fața neacoperită de voaluri, era așezată în strălucitoarea ei frumusețe pe di-

vanul cel lung din fund cu cîteva însoțitoare drăgălașe la picioare. Sultanul și mama tinerei fete erau așezați pe o saltea mică în partea dreaptă și prințul luă loc în fața lor. O sclavă pregătea ceaiul. Între ușă și draperie se așezară doi notari gata să scrie.

Prințul o privea pe prințesă și-și simțea tot trupul topindu-i-se la focul acestei ucigătoare frumusețe. Nu spunea nimic, iar ea, din păcate, rămînea de asemenea tăcută. Sclava puse o linguriță de ceai verde în ceainic, turnă deasupra puțină apă caldă, pe care o aruncă pentru a-i scoate amăreala, mai puse bucăți mari de zahăr, sparte atunci cu un ciocan de argint, după aceea tulpini proaspete de mentă încă presărate cu picături de rouă strălucitoare. Umplu apoi ceainicul cu apă clocotită, amestecă cu grijă totul, umplu pe jumătate un pahar în care își înmuie buzele pentru a-și da seama de gust și veni în fine să dea tuturor celor de față din calda și dulcea băutură parfumată. Dar o tăcere apăsătoare domnea asupra tuturor, o tăcere în care se simțea stăpînind moartea. În zadar aștepta prințul un cuvînt, un singur cuvînt dintre aceste buze mai dulci decît rodia în momentul cînd se sparge cu generozitate ; în zadar nădăjduia să miște această inimă, implorînd-o cu privirea. În sfîrșit, pierzînd răbdarea, deschise gura.

— O, stăpîna mea, o tu, care mă fulgeri cu ochiul tău supărat și care mă vei omorî cu tăcerea ta, ai milă de acela care pune un regat dintre regate la

picioarele tale ; o, încîntarea ochilor mei ; o, sîngele inimii mele ; o, bucată a ficatului meu.

Şi căzu leşinat la picioarele prinţesei ; dar ea nu rosti nici un cuvînt şi notarii martori au scris că el vorbise cel dintîi ; şi a doua zi capul său merse să se întîlnească cu cele nouăzeci şi opt de capete dintre meterezele întăriturilor oraşului.

Cînd bătrînul compătimitor recunoscu faţa sîngerîndă, se mîhni mult şi hotărî să dea măcar răsăşiţelor prinţului onorurile îngropăciunii. S-a dus să caute trupul nefericitului Mohamed care fusese aruncat la gunoaie ; îl îngropă pios, recită pe mormîntul său versete din *Coran* şi aduse în coliba lui hainele şi calul mortului. Asta-i tot ce-am avut de spus despre el...

În acest timp, mama sărmanului prinţ, dornică să afle ce făcea fiul ei, se duse să privească planta pe care i-o dăduse acesta la plecare şi, găsind-o veştejită, uscată toată, cu frunzele atîrnînde, nu se mai îndoi de nenorocirea lui. Plină de tristeţe, îi înştiinţă pe ceilalţi doi fii ai săi. Mulay Ahmed, noul sultan, vru să plece să-şi răzbune fratele, dar cel mai tînăr interveni, spunînd :

— O, frate al meu, ascultă-mi sfatul şi gîndeşte-te... Tu ai în seamă grija unui mare regat şi poporul are nevoie de tine, care judeci cu dreptate, dai de mîncare celor cărora le e foame şi îmbrăcăminte celor care sînt goi. Se cuvine ca tu să rămîi aici, în mijlocul vizirilor tăi, cu sfaturi înţelepte. Sînt cel mai tînăr şi cu totul liber, este deci mai

bine să mă îngrijesc eu de răzbunarea fratelui nostru mai mare. Lasă-mă deci pe mine să plec în locul tău și o voi învinge, Inch Alah, pe această prințesă mîndră.

Îl convinse pe fratele său și-și luă rămas-bun de la el. Pe urmă luă o sabie, tăie o găină neagră și îi dădu mamei sale spada încă însîngerată, spunîndu-i :

— Atîta timp cît această sabie va lăsa să curgă din ea picături de sînge, voi fi în afara primejdiei. Dacă picăturile se usucă, înseamnă că sînt pierdut.

Mulay M'hamed sosi deci, ca și fratele lui, în fața porții nenorocirii. Îl întîlni pe același bătrîn, care fu foarte mirat de marea lui asemănare cu tînărul prinț pe care îl văzuse mai înainte, și-l întrebă și pe el despre ținta călătoriei sale. Tînărul îi spuse ce și cum, și bătrînul șeic strigă, cu un glas trist și plin de milă :

— Cum ! Și tu vrei să fii spînzurat aici ? ! Nu ajunge că a murit fratele tău ? Soarta lui nu te îndeamnă să fii cuminte ?

— Unde este fratele meu, o tată ?

— Ridică-ți privirea și ai să-l recunoști !

Și Mulay M'hamed văzu, sîngerînd încă, cu gîtul agățat într-un cîrlig de fier, capul nenorocitului Sidi Mohamed. A plîns și a suspinat :

— *La haaoula oua la quawata illa billah el 'ali el-adhim.* (Nu este nici forță, nici putere decît în Dumnezeu, cel prea înalt, cel prea mare.)... Da, îmi recunosc fratele, o bătrîne milostiv, văd felul în-

grozitor în care au îndrăznit să se poarte cu el. Dar, *inchalah*, am venit, o șeicule, să-l răzbun.

— Doresc și eu asta, o, fiul meu, dar nu îndrăznesc să cred. În așteptare binevoiește și primește umila mea ospitalitate și recapătă-ți puterile împărțind masa cu mine.

Prințul mîncă și porni îndată la palat.

— De ce, copilul meu, ai venit la Fez? întrebă sultanul binevoitor.

— Alah să te înalțe și să facă să dureze domnia ta, o rege al timpului. Am venit să-ți cer, *ya Mulai*, mîna prințesei, fiica ta.

— Primesc, dar cu condiția ca ea să-ți adreseze vorba mai întîi. De nu, trebuie să te previn, capul tău va merge să întîlnească cele nouăzeci și nouă de capete de la Rab'Mahruq. Află, copilul meu, că, — prefer să ți-o spun dinainte — capul tău se află în mare pericol dacă stăruiești în planul ăsta cutezător.

— Ceea ce este scris, este scris, spuse prințul. Îți cer numai un răgaz de trei zile.

— Cu toată prietenia inimii mele și cu toată cinstea, îi răspunse sultanul tînărului, dîndu-i voie să plece.

Mulay M'hamed se duse să se plimbe pe cîmp. Ora *mogharebului* (rugăciune de seară) trecuse și bolta cerească începea să se umple cu stele. Dulceața și splendoarea nopții, cîntată de poeți, domnea în liniște peste tot. Flori sălbatice înmiresmau aerul. La marginea unui izvor se înălțau

cîţiva smochini. Şi această noapte era noaptea dintîi a lunii.

Mulay M'hamed avea asupra lui un *Dalil el Khairat* (culegere de rugăciuni pentru Profet). Deschizînd această carte, se aşeză sub unul dintre smochini şi începu să citească. Dar înainte, avusese grijă, ca un credincios musulman, să-şi facă rugăciunea *moghareb* după ce îşi făcuse baia rituală în izvor şi după ce se încredinţase că locul era curat şi îngăduit.

Abia citise cîteva rînduri, că sosiră două *siuana* (păsări legendare cu chip de porumbei, un fel de zîne) cu penele albe ca ale porumbeilor, care se suiră pe-o cracă a smochinului şi începură să vorbească între ele.

— Nu se află nimeni pe-aici, spuse una. Putem, sora mea, să vorbim liniştite ?

— Nu-i nimeni, sora mea, răspunse cealaltă. Poţi deci să vorbeşti.

Şi *siuana* începu să istorisească chiar povestea lui Mulay M'hamed, care asculta, la rădăcina smochinului, fără să facă nici o mişcare, ţinîndu-şi răsuflarea.

— Dacă acest tînăr vrea să izbutească în încercarea cu prinţesa, încheie ea, nu are de făcut decît un singur lucru : să nu spună nimic, să nu bea nimic, nici apă, nici ceai, nici lapte, să nu mănînce nimic, ci să citească cu glas tare primul sfert din *Dalil el Khairat*, pe urmă să închidă cartea şi să

ceară unuia din notari să povestească o poveste între povești. Și Alah va veghea.

Mulay M'hamed înțelese că puterea nevăzută va veni în ajutorul său și reluă, încurajat, fără să aștepte trecerea răgazului, drumul palatului regal. Fiind dus în camera unde erau suveranii și prințesa, se așeză fără să rostească nici un cuvînt și, urmînd în totul sfaturile lui *siuana,* citi cu glas tare o parte din *Dalil el Khairat,* pe urmă ceru martorilor notari ascunși după draperie să povestească un basm.

— Din toată inima prietenească și drept omagiu cuvenit, răspunse unul dintre ei, dacă totuși stăpînul nostru, sultanul, îmi dă voie.

Și regele dîndu-i porunca să vorbească, notarul începu astfel :

POVESTEA CELOR TREI PRIETENI

Au fost odată trei prieteni, unul tîmplar, celălalt negustor și al treilea *taleb* (student). Într-una dintre primele zile frumoase ale primăverii au plecat la țară să se distreze și și-au făcut fiecare cîte un cort lîngă o apă umflată de topirea zăpezilor din Atlas, într-o vale încîntătoare plină cu arbori, iarbă și flori parfumate, spre a se bucura de dulceața nopților cu stele strălucitoare din acel loc singuratic și fermecător. După ce-au mîncat bine la căderea serii, au început să joace cărți să-și treacă vremea. Cum religia musulmană interzice să joci pe bani, miza partidei lor era ca cel ce va

pierde să iasă din cort și să facă de pază în întunecimea profundă de afară. Tîmplarul pierdu prima partidă și, potrivit învoielii, ieși din cort spre a merge să se plimbe singur pe marginea apei căreia îi auzea valurile mugind, fără ca măcar să le vadă. Neștiind cu ce să se ocupe, îi dete în gînd să-și pună la încercare talentul de tîmplar, alese un lemn și modelă din el, cu instrumentele sale, o femeie foarte bine făcută. Pe urmă, după ce timpul convenit se scurse, își regăsi prietenii sub cort și-și reluă jocul cu cărțile. A doua partidă a fost pierdută de negustor. Cum a ieșit afară din cort, acesta văzu femeia de lemn sculptată de tovarășul său și se gîndi s-o îmbrace. Căutînd în lada sa, luă cele mai bune stofe și se distră să le așeze pe trupul statuii, pe urmă intră înăuntru în cort. Mai jucară, și de data asta pierdu *talebul*. Văzu opera prietenilor săi și o admiră, găsind că nu-i lipsea nimic în afară de viață. Se duse deci la izvor, făcu baie, își întinse pe pămînt *lebda* (covor de rugăciuni) și începu să se roage lui Alah cu căldură.

— Sînt sărac și fără talent, spunea el, nu am nici o îndemînare, nu știu nici să fabric, nici să lucrez. Dar tu, Alah, tu ești Stăpînul și Făcătorul lumilor ; îți cer, dacă este și voia ta, să-i dai viață acestei statui.

Cînd se întoarse înspre femeia de lemn, o văzu surîzînd cu prietenie, însufleţindu-se și înaintînd către el, ca o *hurie* (zînă) pe care Dumnezeu o făcuse să iasă din Paradis !

Văzînd această fată încîntătoare, cei trei prieteni se îndrăgostiră de ea și fiecare dori s-o ia de nevastă.

Aici povestitorul se opri și-l întrebă pe Mulay M'hamed care din cei trei tineri crede el că ar fi avut drept mai mult decît ceilalți la mîna tinerei fete.

— Tîmplarul, răspunse el.

Dar auzind acest răspuns puțin înțelept, prințesa nu se putu abține și strigă :

— Cum ! Dar este cu totul nedrept !

Și ridicîndu-se, în furia ei răsturnă taburetul de aur incrustat cu diamante pe care era așezată.

Una dintre pietrele prețioase se desprinse și Mulay M'hamed o luă îndată, spunînd martorilor notari :

— Auziți, ați auzit, ea mi-a vorbit mai întîi !

— Da, au răspuns toți ; ea ți-a vorbit mai întîi.

Prințul s-a dus atunci la coliba de lîngă Bab-Mahruq unde își lăsase calul și bagajele. Bunul bătrîn, care nu credea să-l mai vadă, fu foarte bucuros, îi dădu să mănînce, îi dădu să bea două cești de ceai și-i ură un somn bun.

A doua zi de dimineață, Mulay M'hamed își îmbrăcă cele mai frumoase haine, își luă *Dalil el Khairat* și se duse din nou la palat. Ca și în ajun, nu bău, nu mîncă nici măcar miezul unei *Ka'baghzala* („corn de căprioară", prăjitură în formă de covrig umplut cu pastă de migdale). Citi capitolul următor din cartea sfîntă, pe urmă le ceru notarilor să

istorisească o poveste între povești. Unul dintre ei luă cuvîntul, cu îngăduința regelui, și începu :

POVESTEA NEGUSTORULUI, A TALEBULUI ȘI A CROITORULUI

Erau, spuse el, un negustor, un student și un croitor de *ghfara* (burnuz de iarnă, din stofă neagră) care au plecat împreună la țară. *Ghfairi*, neavînd bani asupra lui, împrumută de la negustor o sumă în momentul plecării. Dar, o dată ajunși în plină pustie, acesta începu să-și ceară înapoi banii datorați.

— Tu știi bine că nu am bani la mine, îi spuse croitorul ; dar ți-i voi da înapoi fără întîrziere, la întoarcerea la Fez.

— Eu vreau banii mei de îndată, repeta creditorul încăpățînat, fără să vrea să-și schimbe hotărîrea.

— O, stăpînul meu, cum vei dezlega această ceartă ? se întrerupse povestitorul adresîndu-i-se prințului.

— A ! desigur, croitorul de *ghfara* trebuia să dea imediat înapoi banii.

— Ce prostie ! strigă prințesa, care se ridică furioasă și părăsi sala, trîntindu-și scaunul, de unde se desprinse un diamant pe care Mulay M'hamed îl luă spunînd notarilor :

— Sînteți martori că ea mi-a vorbit cea dintîi.

A treia seară, în sfîrșit, totul se petrecu în același fel. După ce sultanul și oaspeții mîncară

și băură, Mulay M'hamed ceru celor de față să istorisească o poveste și unul din asistenți povesti minunata :

POVESTE A SULTANULUI-CĂLĂU

Era odată un sultan care avea o fiică mai frumoasă decît luna în cea de-a patrusprezecea zi a sa. — Auzi, Mulay M'hamed, uld-es-sultan (fiu de sultan). Și mai era un alt sultan numit Es-Sultan es saiyaf, Sultanul-călău (sau spadasinul), care locuia în Indii.

Acest rege îndepărtat, necunoscut și crud, avea în slujba lui șapte tineri curajoși și puternici, care aveau fiecare cîte o însușire deosebită : unul avea darul să deschidă ușile atingîndu-le numai cu mîna, al doilea avea darul să facă cu vîrful degetului gropi mari în pămînt ; al treilea avea darul de a scoate un fir de păr din coică (atît era de îndemînatic), al patrulea deschidea porți în ziduri cu spada, al cincilea putea străbate prin orice zid, al șaselea avea darul să coboare din vîrful unui acoperiș fără scară ; al șaptelea, în sfîrșit, putea isca o vijelie cumplită, cu nori groși și vîrtejuri orbitoare de praf, aruncînd dintr-un anumit praf numai cît să iei între două degete. — Auzi, o Mulay M'hamed, o, fiu de sultan ?

Și acest Sultan-călău vru să se însoare cu fiica celuilalt sultan, care era, în frumusețe, în educație și în drăgălășenie, minunea veacului ei și căreia îi trimise o solie să o ceară. Dar sultanul, care nu

dorea pentru fiica sa o căsătorie nepotrivită, îi răspunse că dă cu plăcere mîna ei stăpînului lor doar cu condiţia să primească drept zestre un smarald la fel de mare şi la fel de frumos ca o anumită piatră pe care el o avea în tezaurul său şi pe care le-o arătă. Ăsta era însă numai un pretext politicos de a respinge cererea, şi era încredinţat că nimeni nu putea să găsească un asemenea smarald. Această bijuterie era în adevăr unică în felul ei şi toţi regii timpului îl pizmuiau pe sultan că o are. Care nu-i fu deci mirarea cînd primi din partea lui Es Saiyaf şapte măgari încărcaţi cu saci umpluţi cu pietre, toate asemănătoare pietrei celei minunate !

Ţinut de legămînt, sultanul îi dădu mîna fiicei sale, mulţumit de altfel de dar şi sigur că nu-şi înjosea neamul prin această căsătorie.

Dar Sultanul-călău era un rege al căpcăunilor, slujit de răii *afartis,* de spirite răzvrătite, care nu credeau în misiunea Profetului Mahomed (asupra lui rugăciunea şi binecuvîntarea !) şi care nu se supuseseră poruncilor marelui Soleiman ben-Daud (Solomon, fiul lui David, asupra lui rugăciunea şi pacea !) şi aveau obiceiul să prindă *adamiţi* (oameni) ca să-i mănînce. — Auzi, o, Mulay M'hamed, fiu de sultan !

După două zile, ginerele trimise un alai de căpcăuni, cu chip de *adamiţi,* să o ia pe logodnica sa şi să i-o aducă. Biata prinţesă se nelinişti de cum sosi la palatul Sultanului-călău ; găsi cocoşi

care lătrau, măgari care cîntau, cîini care zbierau, maşini de gătit şi piuliţe care vorbeau. Plină de neliniște și cuprinsă de triste presimţiri, începu să plîngă şi plînse pînă dimineaţa, pe urmă se urcă pe terasă şi văzu departe o femeie bătrînă care dărăcea lînă. Sărind de pe un acoperiş pe altul [1], a ajuns la acela unde se găsea bătrîna care-i insuflase încredere, şi îi istorisi povestea ei. Această femeie, miloasă, deplînse soarta tinerei fete.

— Nu deznădăjdui, îi spuse ea, o, stăpîna mea. Fiecare fiinţă îşi are soarta legată de gît; nu trebuie niciodată să-ţi pierzi nădejdea în mila lui Alah, şi desperarea nu trebuie niciodată să intre în inima credinciosului, care este supus celor scrise. Îţi pot face un serviciu. Scrie cu sîngele tău pe o bucată din cămaşă o scrisoare, pe care o voi trimite tatălui tău printr-unul din cei şapte fii ai mei care sînt în slujba soţului tău. Şi vei fi scăpată, *inch Alah,* de cruzimea acestui căpcăun.

Bătrîna era într-adevăr mama celor şapte servitori ai Sultanului-călău; şi prinţesa răspunzîndu-i prin ascultare şi prin faptă, scrisoarea i-a fost dusă cît ai clipi din ochi şi înmînată sultanului, tatăl ei, care mulţumi solului şi se sfătui cu el asupra felului cum putea fi eliberată fiica sa.

— Aş putea s-o fac, *inch Alah,* cu ajutorul fraţilor mei, spuse fiul bătrînei, pentru trei sute de *duroşi* (monede).

[1] Casele au acoperişul ca o terasă, iar între unele case sînt uliţe foarte strîmte, încît se poate păşi de pe o terasă pe alta.

— Îți voi da chiar mult mai mult, spuse regele.

— Ne mai trebuie o sută de *sahfahs* (baniţe de 24 litri) de grîu, o sută de orz, o sută de porumb, o sută de *sorgo* (soi de mei), o sută de bob, o sută de mazăre uscată, o sută de linte şi, pe deasupra, un bou negru. Toate acestea pentru a ne hrăni caii care ne vor duce.

Sultanul i-a dat tot ce a cerut, cei şapte fii ai bătrînei le-au dat să mănînce cailor *'achari*, care fugeau cît zece, şi cailor *aba'hi*, care fugeau cît şapte, apoi fiecare dintre ei şi-a pus la încercare darul pe care îl avea.

Cel dintîi a deschis uşa, al doilea s-a urcat pe zid. Sultanul-călău dormea cu noua lui soţie, pe care avea de gînd să o mănînce, după ce s-ar fi desfătat bine cu ea şi ar fi îngrăşat-o destul. Avea obiceiul să doarmă pe o jumătate din părul nevestei sale şi cu cealaltă jumătate să se acopere. Acela dintre fraţi a cărui îndemînare era să tragă părul din cocă se apropie în linişte de pat şi începu să tragă fir cu fir părul prinţesei de sub trupul Sultanului-călău ; şi îndată ce a fost eliberată a fost aşezată pe unul din caii *'achari* şi au pornit-o cu toată iuţeala.

Era şi timpul ; căci căpcăunul ei de bărbat, trezindu-se şi aflîndu-se singur, strigă „trădare", deşteptă tot palatul şi plecă cu o armată întreagă în urmărirea fugarilor. Dar unul dintre fraţi aruncă atunci puţin praf în urmă şi o vijelie cumplită se ridică. Orbiţi de vîrtejurile nisipului care le in-

tra cu cruzime în ochi, speriați de zgomotul vîntului, la marginea oboselii și aproape înăbușiți, Sultanul-călău și soldații lui trebuiră să renunțe la urmărire. Nebun de furie și cu totul descurajat, regele răilor *afartis* se lăsă să cadă la pămînt blestemînd ; fiul bătrînei, întorcîndu-se, se apropie de el și îl lovi cu sabia, dar în loc să-l fi decapitat și să moară, Sultanul-călău se transformă într-un monstruos *tu'ban* (balaur) cu șapte capete. Atunci voinicul tăie fără să șovăie primul cap, pe urmă pe al doilea, pe urmă pe al treilea, și așa mai departe. Și astfel se termină viața acestui *ghoul* sîngeros...

Și acum, întrebă povestitorul, o Mulay M'hamed, o *uld-el-sultan,* care este acela dintre cei șapte frați care merită să se însoare cu prințesa pe care au salvat-o ?

— Este acela care a deschis ușa, răspunse prințul fără a sta pe gînduri.

— Ce nedreptate ! strigă prințesa. În loc să o dai aceluia care a făcut ce a fost mai greu, scăpînd-o din brațele căpcăunului de bărbat, judeci că a meritat-o acela care și-a dat cea mai puțină osteneală și care fără nici o oboseală, fără nici o primejdie...

— Ați auzit, spuse atunci prințul, sînteți martori că ea mi-a vorbit mai întîi pentru a treia oară. Am dreptul deci la mîna ei, iar de acum în șapte zile vreau s-o duc ca nevastă acasă la mine.

— În adevăr ai izbîndit, declară sultanul, și primesc să o iei cu tine chiar de poimîine. Dar ea va sta într-o *guba* între alte șapte *gube* (cutie avînd forma unui trup omenesc și în care este așezată logodnica). Și cînd vei veni să o iei, va trebui să alegi între aceste șapte *gube*. Dacă vei cădea pe una dintre cele șase care vor fi goale, cu atît mai rău pentru tine.

— Primesc și această încercare, *ya Mulay*, spuse prințul, și nădăjduiesc să izbîndesc, *inch Alah*.

Mulay M'hamed se întoarse la bunul bătrîn, care-l felicită, cu lacrimi de bucurie, că scăpase, mulțuimtă providenței, de o atît de mare primejdie. În seara următoare, prințul ieși ca și mai înainte în cîmpia singuratică, regăsi locul unde auzise *siuana* vorbind și se așeză pe *lebda* sa ca să citească la lumina stelelor ultimul sfert din *Dalil el Khairat*-a sa. Cele două *siuana* albe nu întîrziară să vină să se așeze pe o ramură a smochinului.

— Nu este nimeni, sora mea, pot să vorbesc ? spuse una.

— Poți vorbi, răspunse cealaltă.

— Știi, sora mea, că iar vor să-i pună piedici, cu toate că a trecut cu bine încercările convenite. Dar vei vedea că o vom învinge pe această fată fără inimă !

— *Inch Alah !*

— Acum nu mai are decît un lucru de făcut. Să se urce pe cal mîine, să meargă la palat. Va vedea șapte *guba* împodobite fiecare altfel. Să nu dea

atenţie aceleia care este împodobită cu hainele cele mai minunate şi cu bijuteriile cele mai preţioase ; ea va fi goală. Va vedea însă o muscă aşezîndu-se pe o *guba* modestă şi foarte sărăcăcios împodobită. În aceasta va fi nemiloasa.

Siuana zburînd după aceste vorbe, Mulay M'hamed căzu în genunchi şi-l lăudă pe Domnul.

A doua zi făcu ce spuseseră păsările şi arătă, fără să stea pe gînduri, *guba* în care era ascunsă prinţesa. Toată curtea era de faţă, aşa că nenumărate laude îi fură aduse prinţului hotărît de soartă, care izbutise s-o învingă pe cruda fiică a sultanului, să-l răzbune pe fratele său şi să oprească astfel vărsarea sîngelui bărbaţilor tineri, care cursese atîta vreme. În aceeaşi zi, prinţul plecă spre ţara lui, ducîndu-şi cu el nevasta şi totodată pe bătrînul cel bun. Dar înainte să se întoarcă în capitală, se duse pe la triburi să şi-i caute pe toţi fraţii săi necunoscuţi pe care sultanul, tatăl său îi îndepărtase odinioară. Cu cei şase fraţi, astfel regăsiţi, veni la mama sa, care fu foarte bucuroasă să-şi revadă copiii înainte de a muri.

'ATIC ŞI EDH'DAHI

(BERBER)

Un negustor bogat avea un fiu foarte frumos şi foarte învăţat, al cărui farmec, bune purtări, deşteptăciune şi curaj trezeau admiraţia tuturor acelora care se apropiau de el. Tatăl lui, temîndu-se pentru el de primejdiile care se puteau isca din pricina frumuseţii lui, avea grijă să-l ascundă privirilor lumii şi făcea aşa, încît tot timpul băiatul să şi-l petreacă învăţînd sau, departe de străzile de trecere şi de *sukuri* (pieţe) pline de tot felul de oameni, să-şi treacă vremea cu lecţii de scrimă şi de călărie.

Numai că tatăl, îndurînd soarta tuturor oamenilor, într-o bună zi muri, lăsînd fiului său o avere mare, o casă frumoasă şi numeroşi sclavi. Devenind stăpîn pe faptele lui, tînărul bărbat îşi luă obiceiul să meargă în toate zilele să se plimbe în oraş, să se bucure de priveliştea mulţimii şi de prăvăliile

bogate. Toată lumea fu uimită cînd îl văzură cît era de frumos.

— *Ya Alah !* spunea fiecare. Cine este acest fermecător flăcăiaș ? Niciodată n-am mai întîlnit asemenea frumusețe ; este luna în cea de a patrusprezecea zi a ei ?

Și de fiecare dată cînd intra în *suk,* trecătorii se întorceau după el, mișcați pînă la lacrimi de fermecătorul lui chip. Și fără a se sinchisi de rușinarea lui, ei strigau, încîntați de admirație, înghesuindu-se în jurul lui :

— *Ya-Alah !* Iată, cornul Ramazanului strălucind deasupra noastră și luna plină ridicîndu-se pe *sukul* nostru ! Fără îndoială e vreun înger din al șaptelea cer sau vreun rege al unei țări de vis...

Nu a spus oare poetul : „Stăpîne, tu ai făcut frumusețea pentru a ne face să ne pierdem judecata, deși tu ne-ai spus : «O, servii mei, fiți virtuoși.» Tu ești izvorul oricărei frumuseți și tu iubești ceea ce este frumos. Cum ar face creaturile tale să nu mai iubească Frumusețea și să nu fie tulburate în fața a ceea ce este frumos ?“

Tot orașul vorbi în curînd despre el atît de mult, încît tînărul nu mai îndrăznea să iasă. Sultanul, cînd află că la Fez se găsea un flăcău minunat, bogat, moștenitor al unui negustor care murise, se hotărî să-l cunoască, așa că trimise oameni să-l caute.

Abia sosiră solii regelui, că o femeie bătrînă veni la tînărul bărbat și-i spuse :

— Dacă sultanul te întreabă cum te cheamă, trebuie să-i răspunzi : „Mă cheamă *'Atiq, bilah itiq, ma yachrab mdam, ma yaghuih mal, ma yaghalbuh, yalaq edh-dhahi, ualau tkune fasma esahu,* adică : „'Atic, crede în Dumnezeu, nu bea alcool [1], bogăția nu-l ispitește, oamenii nu-l biruiesc, va ajunge la Edh-Dahi, (luna) chiar dacă ea este în cerul cel senin".

Pe capul și pe ochii mei, o, mamă, vorbele tale sînt pline de înțelepciune. Voi face cum mi-ai spus.

A doua zi, ducîndu-se la Dar-el-Makhzen, intră și îl salută cu plecăciune pe sultan care, după ce răspunse cu bunăvoință la *salaam,* îl întrebă cum îl cheamă.

— Mă numesc, spuse el atunci : „'Atic, crede în Dumnezeu, nu bea alcool, bogăția nu-l ispitește, oamenii nu-l biruiesc, va ajunge la Edh-Dahi, chiar dacă ea este în cerul cel senin".

Or, regele avea în adevăr o fiică numită Edh-Dahi ; dar nimeni nu-i cunoștea numele, pentru că încă de la nașterea ei avusese grijă, spre a o feri de deochi, să o ascundă într-un palat subteran, care nu avea altă ieșire decît o poartă făcută dintr-o dală tăinuită în mijlocul unui havuz al palatului. Foarte mirat să-l audă pe tînărul bărbat rostind numele fiicei sale, nu spuse nimic și-l trimise înapoi, în pace, pe tînărul 'Atic.

[1] Nume poetic în arabă.

După două zile, îl pofti să vină să petreacă noaptea la palat, împreună cu toți vizirii și toți oamenii din Makhzen. Cei mai buni muzicanți cîntau cele mai frumoase melodii ale lor, în timp ce cupele erau sorbite cu plăcere de cei de față. Dar 'Atic refuză să bea vin, chiar cînd sultanul îi oferi cu mîna lui. Atunci Sultanul îi dete cheile de la *Bait el Mal* (camera bogăției — tezaurul public).

În afară de monede de aur și de argint, tezaurul cuprindea tot felul de obiecte minunate și prețioase, opere de artă și bijuterii, tronuri din aur masiv incrustate cu nestemate, sceptre și coroane de regi, prada luată de la suveranii învinși. Era o strălucitoare îngrămădire de minuni. Sultanul îi poruncise tînărului 'Atic să meargă să-i aducă o cupă tăiată dintr-un singur smarald, din care voia să bea în seara aceea. Se gîndea că tînărul bărbat va fi orbit de toate feluritele splendori care i se ofereau. Dar în loc de asta, 'Atic s-a dus doar să caute cupa de smarald, pe care i-o aduse regelui, fără ca măcar să se oprească să arunce o privire asupra celorlalte lucruri. Atunci, sultanul căută un alt mijloc să-l prindă cu vreo greșeală.

Acela care făcea ceaiul veni să ceară tulpini de mentă.

— O ! strigă sultanul, nu folosesc decît *na'na* care crește în grădinile mele de la *Bab Sidi Bu Jida* (poartă orientală a Fezului), dar acum e prea tîrziu să meargă careva să caute în acest loc pustiu !

— Ba da! spuse un vizir. 'Atic poate merge, pentru că el este de neînfrînt.

— Pe capul și pe ochii mei! strigă tînărul; și plecă pe loc la drum.

Dar abia intrase în grădinile sultanului că, după ce trecu de forturi, o ceată de patruzeci de inși înarmați, ieșind de după stînci și copaci, se aruncă asupra lui pe neașteptate. Acești oameni erau trimiși acolo de însuși sultanul. Dar 'Atic îi învinse pe toți, le tăie capul și cu aceeași sabie, roșie încă de sîngele lor, tăie patruzeci de lămîi din grădină, luă tulpinile de mentă și se întoarse la palat, unde toată lumea fu foarte mirată să-l vadă reîntorcîndu-se viu. Sultanul văzînd cele patruzeci de lămîi, înțelese că oamenii lui au fost omorîți și începu să se teamă ca 'Atic să nu-și înfăptuiască hotărîrea de a ajunge la Edh-Dahi. După ce se bău ceaiul pregătit cu mentă proaspătă, fiecare s-a întors acasă la el.

'Atic o regăsi la el acasă pe misterioasa femeie bătrînă care îl aștepta.

— Acuma, îi spuse ea, pentru că ai izbutit și ai dovedit adevărul asupra a tot ce ai spus că ești, îți rămîne să ajungi la Edh-Dahi. Îmi vei deschide cămara cu bogățiile tatălui tău și în două zile îți voi spune ce va trebui să faci.

El îi dădu cheile camerei unde se afla aurul răposatului negustor, în monezi și în lingouri. Bătrîna luă cît îi trebuia; pe urmă se duse la Mellah,

la doi bijutieri evrei, pe care îi rugă să vină la ea să-i lucreze ceva.

Evreii primiră, și bătrîna le ceru să-i facă din aurul pe care-l avea o gazelă destul de mare pentru ca un tînăr să poată fi ascuns înăuntru. După două zile, gazela de aur era făcută și prevăzută cu o ușă nevăzută care se deschidea pe dinăuntru. Bătrîna femeie le dădu atunci un pumn de bani de aur, spunîndu-le să meargă să-i ducă întîi pe aceștia familiilor lor, apoi să se întoarcă să-și ia și restul răsplatei. Ceea ce făcură cu bucurie ; giuvaergiii nu putură să spună nimic nimănui, pentru că nu primiseră încă toți banii.

Bătrîna scobi în curtea casei ei o groapă mare, în fundul căreia puse lemne uscate, pe care le acoperi cu grijă cu ramuri de trestie și peste groapă așternu o rogojină. Cînd se întoarseră bijutierii îi îmbie cu ceai și-i așeză pe rogojină ; căzînd în groapă, baba aruncă peste ei și peste lemnele uscate bidoane cu gaz, cărora le dădu foc, așa că nenorociții fură arși de vii. Așeză la loc rogojinile și totul fu ca mai înainte.

Se duse apoi să-l caute pe 'Atic, îl vîrî în gazela de aur și se duse cu ea la palatul sultanului. Tot strigînd și stăruind pe lîngă gărzi, sfîrși prin a fi dusă în fața emirului credincioșilor, căruia îi spuse :

— *Ya Mulay,* am venit să-ți cer să ai bunătatea să-mi păstrezi o gazelă de aur în palatul tău, pentru că plec spre răsărit să fac pelerinajul la Mecca. Sînt bătrînă și poate stă scris că voi muri

acolo. Dacă mă întorc la Fez, îmi vei da înapoi gazela ; dacă nu, a ta să fie !

Sultanul primi, și-i dădu bătrînei doi *makhaznis* (slujitori) să meargă să ia gazela de aur. Cînd o văzu, fu mai mult decît uimit, pentru că nu mai văzuse încă un asemenea lucru.

— Acest obiect, își spuse el în sinea lui, îi va face multă plăcere fiicei mele Edh-Dahi, care trăiește mereu singură, închisă în palatul subteran.

Și coborî gazela prin lespedea care se afla în mijlocul apei și dădea spre locuința prințesei. Aceasta fu încîntată de dar și începu să mîngîie frumosul animal de aur cu tot felul de cuvinte dulci și drăgălașe. Dar 'Atic nu mișcă înainte de căderea nopții. După ce Edh-Dahi adormi, deschise ușa, ieși din gazelă și începu să mănînce resturile de la masa tinerei fete. Pe urmă intră la loc, fără zgomot, în ascunzătoarea sa.

După cîteva zile, servitorii prințesei începură să se mire că găseau în toate diminețile farfuriile goale. Se întrebară de ce stăpîna lor mănîncă atîta, și se socotiră nedreptățiți, avînd obiceiul ca ei înșiși să înfulece resturile.

Într-o noapte, Edh-Dahi se trezi în timp ce 'Atic mînca. Fără să-i fie frică, ea se mulțumi să-l întrebe :

— Om sau *djin* ?

— Om, răspunse el. Sînt din neamul lui Adam și mărturisesc că nu există altă divinitate decît Dumnezeu și că Mahomed este profetul său.

Prințesa se îndrăgosti pe loc de frumosul 'Atic. Departe de a-l goni, ca îl pofti să-și continue masa și îi ținu tovărășie. Astfel trăiră ei cîteva zile, bucuroși că sînt împreună. Pe urmă, 'Atic o ceru de nevastă și pregăti pe o foaie de hîrtie următorul contract: „'Atic notar, Alah cadiu și îngerii lui martori; Edh-Dahi primește să se mărite, după *cra'* a lui Alah și *suna* Profetului (legea divină a tradiției), cu 'Atic, care și el primește să se căsătorească de asemenea". Pe urmă iscăli contractul în calitate de notar. Apoi urmă noaptea intrării.

După ce au trăit astfel un an fără să se despartă, îndulcindu-se unul în brațele celuilalt, s-a născut un copil și mama lui l-a așezat, cu contractul de căsătorie printre scutece, pe marginea bazinului care dădea spre palatul subteran, cu puține clipe înaintea orei cînd știa că sultanul, tatăl ei, avea obiceiul să vină să se scalde și să-și facă rugăciunea în fața acestui bazin.

Sultanul fu foarte mirat și puțin jignit de renghiul pe care 'Atic i-l jucase. Dar, neputînd face nimic și fericit, de fapt, că era bunic, se resemnă, îi surîse copilului, apoi începu să-l sărute cu duioșie; pe urmă i-a adus pe fiica și pe ginerele său în palat, unde a dat porunca să se desfășoare cu pompă și față de toată lumea serbările căsătoriei lor.

Uasadam.

MINCIUNA ȘI ADEVĂRUL

(SWABO)

Într-o zi Minciuna și Adevărul au pornit împreună într-o călătorie.

Minciuna i-a spus prietenos tovarășului ei :

— Peste tot pe unde ne vom duce tu vei vorbi, deoarece dacă mă vor recunoaște pe mine, nimeni nu va mai vrea să ne primească.

În cea dintîi casă în care au intrat i-a întîmpinat soția stăpînului ; stăpînul a sosit la căderea nopții și a cerut îndată de mîncare :

— N-am pregătit încă nimic, îi spuse soția.

Însă la prînz ea pregătise masa pentru doi și ascunsese jumătate. Cu toate că soțul nu știa, se supără, fiindcă sosise de la cîmp foarte flămînd. Întorcîndu-se spre străini, soțul îi întrebă :

— Credeți că așa trebuie să se poarte o bună gospodină ?

Minciuna păstră cu prudență tăcerea ; dar Adevărul, silit să răspundă, spuse cu sinceritate că o

bună gospodină ar fi trebuit să pregătească totul pînă la întoarcerea soțului ei. Nevasta gazdei însă, mîniată tare împotriva acestor străini care-și îngăduiau să se amestece în treburile căsniciei sale, i-a aruncat afară pe poartă.

În al doilea sat în care au ajuns, Minciuna și Adevărul au găsit copiii ocupați să împartă o vacă foarte grasă, care fusese tăiată.

Cînd călătorii au intrat la căpetenia satului, au întîlnit copiii care veneau să-i aducă acestuia capul și picioarele vacii, spunîndu-i :

— Iată-ți partea.

Dar oricine știe că întotdeauna căpetenia este cel care face împărțeala într-o astfel de împrejurare.

Căpetenia, întrebîndu-i pe străinii noștri, care fuseseră de față la toate acestea, spuse :

— Cine credeți că poruncește aici ?

— După cum se vede, copiii, spuse Adevărul. La aceste vorbe căpetenia, cuprinsă de o furie fără margini, îi izgoni îndată pe străinii cei atît de obraznici.

Îndată după asta, Minciuna îi spuse Adevărului :

— Nu pot să-ți las mai mult grija treburilor noastre, fiindcă vom ajunge să murim de foame. Așadar, de aci înainte, de masă și casă eu voi purta de grijă.

În satul în care ajunseră, puțin după aceea, se așezară sub un copac în apropierea unui puț. Ți-

pete ascuțite se auzeau dinspre sat ; aflară îndată că favorita regelui murise.

Foarte mîhnită, o servitoare veni să scoată apă. Minciuna, apropiindu-se de ea, îi spuse :

— Ce nenorocire s-a întîmplat de jeleşte astfel tot satul ?

— A murit buna noastră stăpînă, favorita regelui, răspunse slujnica.

— Cum ? Atîta zgomot pentru atît de puțin lucru ? spuse Minciuna. Du-te și spune-i regelui să nu se mai amărască atîta, căci eu sînt în stare să readuc la viață persoane care au murit chiar de mai mulți ani.

Regele dărui un miel frumos călătorilor, spre a le ura bun venit, și-i trimise vorbă Minciunii să aibă răbdare, căci se va folosi de priceperea ei cînd va socoti el de cuviință.

A doua și a treia zi, regele le mai trimise iarăși cîte un miel frumos și aceleași vorbe Minciunii. Aceasta se prefăcu că-și pierde răbdarea și îl anunță pe rege că era hotărîtă să plece dacă a doua zi n-o va chema. Atunci regele o pofti a doua zi pe Minciună.

La ora stabilită, Minciuna se afla la rege. Acesta se interesă la început despre prețul serviciilor sale și-i oferi, în sfîrșit, o sutime din fiecare din lucrurile pe care le avea. Minciuna nu primi, spunînd :

— Vreau jumătate din tot ceea ce ai !

De față cu martori, regele, neavînd încotro, primi.

Atunci Minciuna porunci să se clădească o colibă chiar deasupra locului unde fusese înmormîntată favorita. Cînd coliba a fost ridicată și acoperită, Minciuna intră înăuntru singură, cu unelte de săpători și se asigură că toate crăpăturile colibei erau bine astupate.

După un timp îndelungat de muncă, pe care ceilalți o bănuiau crîncenă, o auziră pe Minciună vorbind cu voce ridicată, ca și cînd s-ar fi certat cu mai multe persoane ; apoi ieși din colibă și-i spuse regelui :

— Iată că treaba devine foarte grea, pentru că îndată ce soția ta a înviat, tatăl tău a apucat-o de picioare și mi-a spus : „Las-o aici pe femeia asta. La ce-i va folosi să se întoarcă pe pămînt ? Ce va face pentru tine ? Dacă dimpotrivă mă faci pe mine să văd lumina, nu numai jumătate, dar mai mult de trei părți din bunurile fiului meu ți le voi da ție, fiindcă eu eram mult mai bogat decît el". Îndată ce termină, a venit taică-său, l-a îmbrîncit și, la rîndul său, mi-a oferit de asemenea tot ceea ce-ți aparține ; pe urmă, la rîndul său, a fost înlăturat de tatăl lui care mi-a oferit și mai mult. În așa fel s-au petrecut lucrurile, că toți strămoșii tăi se află acum acolo și nu mai știu pe care să-l ascult... Dar, ca să nu-ți fac încurcături și mai mari, spune-mi numai atît : între soția și tatăl tău, pe care trebuie să-l aleg ca să-l înviez ?

Regele nu șovăie nici o clipă și răspunse :

— Soţia mea ! Fiindcă el tremura doar la gîndul de a-l revedea venind pe grozavul bătrîn care îl ţinuse atîta vreme sub tutelă.

— Fără îndoială, răspunse Minciuna, dar tatăl tău îmi dă mult mai mult decît mi-ai făgăduit tu şi eu nu voi lăsa să-mi scape un prilej atît de bun să mă îmbogăţesc... Numai dacă, spuse ea văzîndu-l pe rege înspăimîntat, numai dacă îmi vei da, ca să-l fac să piară, ceea ce mi-ai făgăduit să-mi dai pentru învierea femeii tale.

— Fără îndoială este cel mai bun lucru, ziseră în cor *sarabuţii* (sfetnicii) care luaseră parte la asasinarea regelui.

— Ei bine, răspunse regele, scoţînd un suspin adînc, tatăl meu să rămînă acolo unde este, la fel şi nevastă-mea.

Aşa se făcu, şi Minciuna a primit, fără să învieze pe nimeni, jumătate din bogăţiile regelui, care de altfel s-a recăsătorit pentru a o uita pe moartă.

FATA ȘIREATA

(BORNU)

Era un om care avea o fată de care toți flăcăii erau îndrăgostiți din pricina frumuseții sale. Doi tineri, care erau rivali, au venit într-o zi, au căutat-o pe fata cea frumoasă și i-au spus :

— Am venit la tine !

Ea i-a întrebat :

— Ce doriți de la mine ?

Ei au răspuns :

— Te iubim, de aceea am venit la tine !

Fata cea frumoasă s-a ridicat, s-a dus să-l caute pe tatăl ei și i-a spus :

— Uite, doi tineri au venit la mine.

Tatăl s-a ridicat, a ieșit, s-a dus să-i găsească pe băieți și i-a întrebat :

— Ce doriți voi, fiii mei, de ce-ați venit la mine ?

Ei îi răspunseră :

— Noi sîntem rivali și am venit să o căutăm pe fiica ta, pe care o vrem de soție.

Tatăl le-a ascultat vorbele și le-a spus :

— Duceți-vă să dormiți acasă la voi în noaptea aceasta și veniți din nou mîine ; veți afla care va putea s-o capete de nevastă pe fiica mea.

Flăcăii au ascultat și s-au întors să se culce acasă. Dar a doua zi, de cum s-a făcut ziuă, ei s-au sculat, au venit din nou la tatăl fetei și i-au spus :

— Ei bine, iată-ne, așa cum ne-ai spus ieri, am venit să te căutăm.

Tatăl i-a ascultat și le-a spus :

— Stați aici și așteptați-mă, fiindcă eu mă duc să cumpăr o bucată de stofă de la tîrg ; cînd o voi aduce, veți auzi ce vă voi spune.

Tinerii au ascultat de vorbele tatălui, punîndu-se pe așteptat, în timp ce el s-a ridicat, și-a luat bani și a plecat la tîrg. Ajuns la locul unde se vindeau stofe, a cumpărat o bucată și s-a întors acolo unde îl așteptau cei doi tineri. Cînd a sosit înapoi și-a chemat fata și, cînd ea a venit, le-a spus celor doi flăcăi :

— Fiii mei, voi sînteți doi și eu nu am decît o fată ; căruia dintre voi trebuie s-o dau ? Și pe care dintre voi trebuie să-l refuz ? Iată o bucată de stofă ; o voi rupe în două și voi da fiecăruia

o bucată. Cel care va termina mai repede de făcut din ea o haină va fi soțul fiicei mele.

Tinerii croiră fiecare un veșmînt și se grăbiră să-l coasă, în timp ce tatăl fetei îi privea ce fac. Apoi, o chemă pe fiica sa și, cînd ea sosi, de față cu cei doi pretendenți, luă niște ață și i-o dete spunînd :

— Iată ață, înnoad-o și dă-le fire acestor tineri.

Ea își ascultă tatăl, luă ața și se așeză alături de ei.

Dar fata era șireată și nici tatăl ei, nici cei doi tineri nu știau asta. Ea nu-l dorea decît pe cel pe care-l iubea. Tatăl ei intră în casă și așteaptă ca cei doi tineri să coasă veșmîntul zicînd :

— Cel care va termina cel dintîi va fi soțul fetei mele !

Fata începu să înnoade ața și pretendenții își apucară fiecare acul și începură să coasă. Dar tînăra fată era șireată. Ea punea fire foarte scurte pentru cel pe care-l iubea și pentru cel pe care nu-l iubea punea fire foarte lungi. Ei coseau și ea înnoda ața. Totuși, la amiază ei nu sfîrșiseră încă de cusut ; ea continuă să înnoade ața și ei să lucreze. La ora trei după masă, tînărul care avusese firele scurte termină de cusut ; cel care avusese firele lungi nu terminase încă.

Cînd tatăl fetei se ridică și veni să-i vadă pe cei doi tineri, le spuse :

— Voi aţi cusut pînă acum şi n-aţi terminat încă veşmîntul !

Unul dintre ei se ridică, apucă veşmîntul şi-i spuse tatălui :

— Tată, iată ! sarcina mea este împlinită.

Haina celuilalt nu era încă terminată. Tatăl îi privi şi îl priviră şi ei. În cele din urmă, le spuse :

— Fiii mei, cînd aţi venit amîndoi să mi-o cereţi pe singura mea fiică nu aveam preferinţă pentru nici unul dintre voi ; iată de ce am adus o bucată de stofă, am rupt-o în două, v-am dat-o şi am chemat-o pe fiica mea să înnoade aţa pentru voi spunînd : „Faceţi aceste veşminte". Voi aţi început să lucraţi şi eu v-am spus : „Acela care va sfîrşi mai întîi veşmîntul va fi soţul fiicei mele". Aţi înţeles ?

Flăcăii răspunseră :

— Tată, noi înţelegem ceea ce ne spui. Iată, bărbatul care a terminat veşmîntul trebuie să fie soţul fiicei tale, şi cel care nu l-a terminat nu va fi.

Fata cea şireată a fost cea care a hotărît în lupta celor doi tineri. Tatăl nu ştia că fiica sa cînd înnoda aţa făcea fire scurte pentru omul pe care-l iubea şi fire lungi pentru cel pe care nu-l iubea. El nu ştia că fiica sa a fost cea care şi-a ales soţul. Tatăl gîndise astfel : „Dacă omul care a sfîrşit să coasă îmi ia fata, el va lucra temeinic şi o va putea hrăni ; dar cel care nu va sfîrşi de cusut

oare va putea el lucra temeinic și o va putea hrăni dacă o ia în căsătorie ?“

Cei doi tineri s-au ridicat și au plecat în satele lor ; dar cel care sfîrșise veșmîntul a luat și fata cu el ca soție.

Acum s-a sfîrșit povestea fetei șirete, pe care am auzit-o și eu povestită de alții.

GELOZIA

(NAGO)

O femeie avea trei fete care au fost chemate într-o zi de către rege la un bal al curții.

Pentru a le răsplăti pe dansatoare, monarhul dădu douăzeci și cinci de centime celor două surori mai mari și cincizeci de centime ultimei, care se dovedi dansatoare mai bună.

Cum ieșiră din palat, cele mari o ocărîră pe cea mai mică și o bătură pînă ce-o omorîră. Apoi ascunseră cadavrul într-un tufiș și se întoarseră la locuința părintească.

— Un animal din pădure a mîncat-o pe sora noastră, i-au spus ele mamei.

Aceasta s-a dus la rege și l-a rugat să facă cercetări. Servitorii lui, trimiși în toate părțile, nu găsiră urmele celei dispărute.

Cîteva luni după aceea, un cioban al prințului, ducîndu-se nu departe de locuința regală să culeagă frunze pentru miei, văzu, printre celelalte,

o plantă ale cărei ramuri aveau un frunziș bogat și strălucitor. Cînd începu să rupă tulpinile, tufișul începu să cînte :

„Cioban al regelui, nu trebuie să mă tai... Azantiele !
Am ajuns la dans... Azantiele !
Am dansat foarte bine... Azantiele !
Am dansat cu bucurie... Azantiele !
Mi s-au dat cincizeci de centime... Azantiele !
Sora mea cea mare și rea m-a omorît... Azantiele !“

Uimit, servitorul fugi și-i spuse regelui, care nu-i dădu crezămînt. El însuși îl însoți pe cioban și cînd întinse mîna spre frunziș vocea începu :

„Rege, nu trebuie să mă tai... Azantiele ! etc...“

Mama, chemată în grabă, cuprinse cu brațele tulpinile care începură să plîngă :

„Mamă, nu trebuie să mă tai... Azantiele ! etc...“

Au fost chemate cele două surori și întrebate. Cea mai mare negă, dar cea mai mică sfîrși prin a mărturisi crima făcută, spunînd că n-a fost decît martoră.

Pe loc, regele porunci decapitarea vinovatei ; porunci apoi ca trupul ei să fie ars și cu cenușa să fie însemnată, în semn de osîndă, fruntea celei de-a doua fiice.

Morala : „Gelozia există între toți oamenii, chiar între două surori născute din același tată din din aceeași mamă“.

LESOMA ŞI FARALAHY

(BETSIMISARAKA)

Andriambe şi femeia lui locuiau singuri în coliba lor ; făcură făgăduinţă zeilor, ca să le dea un copil. După un timp anumit, femeia aduse pe lume un băiat, pe care-l numi Lesoma. În curînd mama muri şi Andriambe luă în căsătorie o altă femeie, care nu întîrzie să aibă şi ea un copil numit Faralahy. Amîndoi băieţii au fost crescuţi împreună. Într-o zi, Andriambe se dusese să se plimbe, şi cei doi fii rămaseră în colibă cu unchiul lor, cu mătuşa şi cu mama lor. După masă, Andriambe, întorcîndu-se, nu-i găsi decît pe cei doi copii, şi-i întrebă :

— Unde s-a dus unchiul vostru, copiii mei ?

— Unchiul meu, a spus Lesoma, s-a dus să cutreiere printre cei vii pentru a lua morţii.

— Şi mătuşa voastră ?

— Mătuşa mea s-a dus să arunce ce era în casă pentru a lua ce se află în pădure.

— Şi mama voastră ?

— Mama a lăsat înţelepciunea pentru a lua nebunia.

Nimeni nu a înţeles sensul acestor cuvinte, nici chiar Andriambe. După cîtva timp, cei trei care lipseau s-au întors în sat : unchiul aducea un braţ de lemne, mătuşa o legătură de frunze şi mama o vîrşe. Andriambe înţelese atunci şi strigă :

— Acest copil este foarte deştept, într-adevăr ! Unchiul său s-a dus să caute lemn mort în pădurea verde : asta înseamnă a cutreiera printre vii pentru a lua morţii. Mătuşa a luat frunze pentru a ne servi drept talere, după ce le-a aruncat pe acelea de care ne servisem înainte : adică a lăsat ce este în casă pentru a lua ce e în pădure. Mama lui a lăsat înţelepciunea pentru a lua nebunia : adică mergi să pescuieşti cu vîrşa, lăsînd acasă îmbrăcămintea curată, pentru a te acoperi cu zdrenţe vechi. Din ziua aceea Lesoma a început să fie urît de mama vitregă. O dată, Andriambe nefiind acolo, ea îi dădu lui Lesoma partea de deasupra orezului, care era acoperită cu spumă. A doua zi, cei doi băieţi se jucau pe afară, cînd Lesoma îi spuse lui Faralahy :

— Faralahy, Faralahy ! Din noi amîndoi, sînt întîiul, pentru că de fiecare dată cînd mama serveşte orez îmi dă mie partea de deasupra !

Faralahy s-a întors şi i-a spus plîngînd mamei sale :

— Este adevărat, mamă, că tu îi dai partea de deasupra a orezului lui Lesoma pentru că el este mai presus decît mine ?

— Nu plînge, copilul meu, spuse mama ; de acum înainte, de fiecare dată cînd voi servi orez, ţie îţi voi da partea de deasupra. Zilele următoare fi servi lui Lesoma orezul din fundul oalei. Or, cum se jucau împreună, Lesoma îi spuse fratelui său :

— Faralahy, pe mine mă iubeşte mama noastră mai mult, căci de fiecare dată cînd serveşte orezul îmi dă partea de dedesubt.

Faralahy alergă plîngînd să-şi găsească mama :

— Ştiu, mamă, că tu îl iubeşti mai mult pe Lesoma decît pe mine, pentru că lui îi dai partea dinăuntru a orezului.

— Nu mai plînge, copilul meu : de aci înainte, cînd voi servi orez, ţie îţi voi da partea de dedesubt. Şi, începînd din acea zi, ea îi dădu lui Lesoma partea mai proastă a orezului, Dar, cînd s-au jucat din nou, Lesoma îi spuse fratelui său :

— Faralahy, eu sînt acela care voi fi moştenitorul şi stăpînul familiei ; căci, de fiecare dată cînd mama serveşte orez, nimeni altul decît mine nu are partea mai proastă a mîncării.

Faralahy, scăldat în lacrimi, îi spuse mamei sale :

— Ştiu acuma, mamă, că dacă îi dai lui Lesoma partea mai rea a orezului, este pentru că într-o zi el va fi moştenitorul şi stăpînul !

— Nu mai plînge, copilul meu : de aci înainte, de fiecare dată cînd voi servi orezul, spuma va fi pentru tine.

Femeia lui Andriambe își spuse atunci : „Acest Lesoma îmi face prea multe griji ; ce-ar fi să-l omor ?“ Ei locuiau într-un ținut pietros, destul de departe de locul unde se găseau lemne de foc, și pentru a ajunge la pădure trebuia să treci pe o cărare cu totul pustie. Într-o zi, femeia îi chemă pe cei doi băieți și le spuse :

— Copiii mei, duceți-vă să căutați lemne de foc ; tu, Lesoma, vei aduna un braț-mare de lemne pentru Faralahy și unul mic pentru tine ; la întoarcere, Faralahy va merge înainte și tu în urmă.

După masă, au plecat amîndoi copiii. După ce au cules crengi uscate, au legat un snop mare pentru Faralahy și unul mic pentru Lesoma. Dar Lesoma îi spuse fratelui său :

— Lasă-mă să duc eu snopul cel mare, căci atunci cînd vom sosi, tu cu o încărcătură atît de mare și eu cu una așa mică, mama mă va bate.

Faralahy fu bucuros de schimb. Pe drum, fratele lui îi mai zise :

— Lasă-mă să merg eu în față căci, dacă vom întîlni din întîmplare vreun bou rău și tu vei fi împuns în locul meu, voi fi snopit în bătăi. Faralahy a trebuit din nou să primească.

Cînd mama socoti că băieții au terminat de adunat lemne, își ascuți un cuțit și se duse să-i aștepte în locul cel mai pustiu al drumului. Se înnoptase

de tot. Cînd sosiră, femeia îl lăsă să treacă pe acela care mergea înainte, și văzînd că cel din urmă ducea un snop mic, îi dădu o lovitură de cuțit care-l trînti mort la pămînt. Lesoma, speriat, o luă la fugă. Mama se aplecă asupra cadavrului și văzu cu groază că-și omorîse propriul copil și că Lesoma, a cărui moarte o dorea, scăpase.

Atunci, ea începu să plîngă, și să se vaite, spunînd :

„A fost schimbat ! Oh ! Faralahy ! A fost schimbat ! Oh !

A fost schimbat ! Oh ! Faralahy ! A fost schimbat ! Oh !"

Dar Lesoma de departe răspunse :

— Încetează să te tîngui ! Oh ! Mamă ! Încetează să te tîngui ! Încetează să te tîngui ! Oh ! Mamă ! Încetează să te tîngui ! Este rînduit ca mortul să devină copilul celei moarte și cel viu să fie fiul celei vii !

Cei bătrîni spun :

„Nu există răzbunare, ci faptă care se întoarce asupra făptuitorului".

Eu spun dimpotrivă :

„Răzbunare există, și mai mult, fapta se întoarce asupra făptuitorului".

POVEȘTI CU ANIMALE

TAKATRA ȘI BUFNIȚA

(BETSILEO)

Takatra (un fel de cucuvea) și bufnița s-au făcut frați de cruce. Aceasta îi spuse *takatrei :*

— Vino să petreci cîteva zile la mine !

Takatra primi, fiind poftită de o prietenă. Dar găsi casa bufniței într-o stare jalnică, năpădită de iarbă, și fără nici o mobilă.

— Asta e casa ta ? întrebă *takatra.* Vino s-o vezi pe-a mea. este cu mult mai bine rînduită

Bufnița primi invitația, intră și spuse plină de mirare :

— Bravo, prietene ! Casa ta este o frumusețe.

Au stat multă vreme împreună. *Takatra* spuse în sfîrșit :

— Haidem, cumătră, să căutăm de mîncare ; mi-e foame !

— Să așteptăm să se facă puțină umbră, răspunse bufnița ; soarele este încă prea fierbinte.

Pentru a doua oară bufnița îi răspunse *takatrei*, care o silea să iasă :

— Cumătră, este destul de cald încă, așa că eu rămîn aici.

— Doamne ferește ! zise *takatra ;* îi dădu apoi un picior bufniței și fugi.

Aștepta pe afară alte păsări ca s-o ajute s-o bată pe bufnița ce se încăpățîna să rămînă în casa ei. Veni un *papangue* (pasăre mare de pradă). *Takatra* îi spuse :

— Domnule, bufnița mi-a luat casa. Scoateți-o afară. Dacă veți reuși, vă voi dărui trei scoici și patru mame-lăcuste.

— Nu-ți fie teamă, zise *papangue*, o voi face bucăți.

Privi prin ușă și întrebă :

— Cine se află în casa *takatrei ?*

— Eu, cea care am o tobă în piept ; cea care are barbă sub gît ; dacă privesc în sus, cerul se scufundă ; dacă tușesc, pămîntul se cutremură ; dacă dau o lovitură de picior în apă, ea se împrăștie. Pe cei ce vor veni, îi voi mînca !

Cînd *papangue* auzi așa ceva fugi, spunîndu-i *takatrei :*

— Eh ! este prea puternică ; trimite pe altcineva în locul meu. Cînd tușește, se cutremură pămîntul ; dacă dă cu piciorul în apă, se revarsă. Este nemaipomenit !

După puțin timp trecu un bîtlan.

— Casa mea, stăpîne bîtlan, este în mîinile bufniței. Scoateți-o și, dacă reușiți, vă voi da trei scoici și patru mame-lăcuste.

— Nu-ți fie teamă, o voi face bucăți. Uitîndu-se pe ușă, bîtlanul începu să strige :

— Cine-i aici, în casa *takatrei ?*

— Eu, răspunse bufnița ; cea care am o tobă în piept și barbă sub gît ; dacă mă uit la cer, se scufundă ; dacă tușesc, pămîntul se cutremură ; dacă dau cu piciorul în apă, apa dispare. Pe cei ce vor veni, îi voi mînca ! La aceste vorbe, bîtlanul fugi, spunîndu-i *takatrei :*

— Nu știu... dragă prietene... La revedere, *takatra.* Plec ! Îți doresc ca Dumnezeu să te apere, pentru că avem aceeași origine ; hrana noastră e asemănătoare ; doar penele ni se deosebesc. Să fii sănătos, *takatra.* Nu pricep ce-am auzit.

Veniră și alte păsări, dar primiră același răspuns și fură tare înspăimîntate de vorbele bufniței. *Takatra* își pierdu capul. Nu avea nimic de mîncare și foamea se făcea tot mai simțită în timp ce aștepta ajutor împotriva bufniței. Nevăzînd pe nimeni, începu să pigulească, ca găinile printre rămășițe, pe pămîntul ud. Ciugulea de ici, ciugulea de colo, cînd sosi *tsintsina* (pasăre mică), care îi spuse *takatrei :*

— Dumneata ești, *takatra,* slab, amărît, bolnav, supărat ? De ce nu stai drept ca un om ? Ai aerul unei femei pe care o frămîntă gelozia. Buzele du-

mitale subțiate spun multe. Ce s-a întîmplat, domnule *takatra?*

— Sînt mort, răspunse *takatra;* sînt pierdut. Bufnița, domnule, mi-a luat casa. Mi-a luat-o și n-am nimic în schimb de la ea. Totuși, fiind frați de cruce, ar trebui să fim în termeni foarte buni. Casa ei nu face două parale, în timp ce a mea este din bambus împletit, pe care l-am și tencuit. Este bună și călduroasă. Te rog, domnule, scoate-o și-ți voi da trei scoici și patru mame-lăcuste. Îți atrag însă atenția că nu te voi putea ajuta; m-am plîns mai multor păsări, le-am povestit nenorocirile mele ca și ție. Mi-au spus vorbe frumoase, pe urmă însă au plecat. Dacă mă poți scăpa, spune-mi-o; și dacă reușești să izgonești bufnița de la mine, îți voi da trei scoici și patru mame-lăcuste.

— Ai încredere, domnule *takatra,* spuse *tsintsina,* trebuie să sosească caimanul.

După ce veni caimanul, veni și șarpele. Se sfătuiră asupra celor ce trebuiau făcute împotriva bufniței hoațe:

— Dacă va zbura, zise caimanul, taie-i aripile.

Tsintsina se așeză în ușă și zise:

— Cine este în casa *takatrei?*

— Eu, răspunse bufnița; aceea care am o tobă în piept și barbă sub gît; dacă privesc în sus, cerul se scufundă; dacă tușesc, pămîntul se cutremură; dacă lovesc apa cu piciorul, se împrăștie, pe acei ce vor veni, îi voi mînca!

Tsintsina, supărat, intră. O dată înăuntru, sări

la bufniță, îi dădu un picior și i se agăță la subsuoara aripilor. Bufnița începu să dea din aripi sărind. Dar sărea degeaba, *tsintsina* se ținea bine. Acesta din urmă sări în gura bufniței și ieși din trupul ei prin spate. Bufnița muri pe loc.

Cînd dușmanul *takatrei* fu mort, *tsintsina* se apropie, și îi spuse :

— Unde sînt cele trei scoici și cele patru mamelăcuste ? Fratele tău de cruce este mort, trebuie să te gîndești să-l așezi în coșciug și să-l îngropi.

— Îți mulțumesc mult, domnule, de ceea ce ai făcut. Dar nu voi înmormînta bufnița, pentru că a călcat jurămîntul de frăție care ne lega. În ce privește înțelegerea noastră fii liniștit, o, stăpînul meu, mă duc să caut ce ți-am făgăduit. Îți las în gaj casa mea pînă mă întorc. Și plecă.

Se întoarse aducînd obiectele făgăduite, învelite în foi de *sonjò* (frunze comestibile).

— Să trăiești mult timp, o, stăpîne, îi spuse *takatra tsintsinei,* să ajungi la bătrînețe cu nevasta și copiii. Dumnezeu să te binecuvînteze pentru binele pe care mi l-ai făcut. Iată, împreună cu mulțumirile mele, ceea ce ți-am făgăduit. Ia, o, stăpînul meu, aceste trei scoici și aceste patru mamelăcuste.

Tsintsina luă frunzele de *sonjo* și, desfăcîndu-le, găsi cele patru mame-lăcuste. Se bucură. Dar în locul scoicilor găsi trei broaște :

— Unde sînt scoicile, domnule *takatra,* zise *tsintsina ?* N-am găsit decît trei broaște.

— Sînt scoici, domnule *tsintsina*, zise *takatra*; mănîncă-le!

— Nu pot, răspunse *tsintsina*; nici bunicul și nici strămoșii mei n-au mîncat broaște crude niciodată. Ei se îmbrățișau, nas în nas, cu broaștele. Ele sînt sfinte pentru noi!

— Atunci, zise *takatra*, pune-le la fiert sau la prăjit, după cum îți place.

— Vrei să mă înșeli, oh, tu, zise *tsintsina* furios; ne-am înțeles să-mi dai trei scoici și tu îmi aduci trei broaște. Urmașii mei nu te vor mai ajuta niciodată cînd vei fi la nevoie... Te blestem să nu ai urmași!

De atunci, se spune că *takatra* și *tsintsina* nu mai sînt prieteni și nu mai ciugulesc împreună.

CÎINELE, MISTREȚUL ȘI CAIMANUL

(BARA)

Se spune că odinioară un om avea trei fii : se numeau Manga, Manolabahy și Baolava și locuiau împreună într-un sat. După moartea tatălui lor, ei încetară să mai trăiască în înțelegere și își pierdeau timpul certîndu-se și chiar bătîndu-se. Sfîrșiră prin a se despărți. Baolava spuse într-o zi :

— Haide să locuim în apă. Dar ceilalți doi nu primiră :

— Nevestele și copiii noștri nu vor putea trăi în apă !

Manolabahy spuse :

— Haidem să locuim în pădure.

Ceilalți doi n-au vrut și Manga spuse la rîndul lui :

— În pădure nu vom putea găsi hrană ! Cum vom trăi ? Dacă sînteți de aceeași părere, hai să ne apropiem de oameni ; în acest fel viața ne va fi mai ușoară !

Dar ceilalți doi n-au fost de aceeași părere și, știind că nu se vor înțelege niciodată, hotărîră să meargă fiecare unde li se va părea mai bine. Baolava se afundă în apă și se făcu un caiman. Manolabahy intră în pădure și se făcu mistreț ; Manga căută niște oameni de care să se lipească și se făcu cîine.

Se înseră și Manga își petrecu noaptea într-un sat, la apus de locuința caimanului. A doua zi, ajuns la marginea unei ape, se pregătea să-și dezbrace *salaka* pentru a trece rîul, cînd își aduse aminte că fratele său era stăpînul vadului ; îl chemă îndată și îi făgădui plată ca să-l treacă dincolo. Baolava primi, și cînd Manga fu de partea cealaltă, își ceru răsplata făgăduită.

— Ține ! zise cîinele, iată-ți plata, prietene ! și își ridică coada dîndu-i drept plată o murdărie.

— Ah ! fratele meu mai mic ! strigă caimanul, se va mai întîmpla să treci prin acest vad. Atunci o să vezi tu ! Nu mă voi liniști decît cînd îți voi rupe coada pe care ai ridicat-o adineauri ca să-mi plătești.

Manga porni spre sat și, pentru a-și vesti sosirea, lătră tare, mișcîndu-și coada la fiecare pas. Oamenii din ținut veniră cu toții să-l întîmpine pe străin. Îi povestiră cum un animal înspăimîntător, cu doi dinți lungi, care semăna cu un porc, le strică ogorul. Manga înțelese îndată că era vorba de Manolabahy. „E sigur Manolabahy, gîndi el. E ruda mea, dar,

pentru că face atîta rău, trebuie să-l atac." Și adăugă tare :

— Ce răsplată îmi veți da dacă vă scap de el ?

— Dacă-l vei împiedica să strice culturile, i-au spus oamenii, nu vei mai avea grijă de hrană în viitor, ți-o vom da noi ca răsplată pentru bunele tale fapte !

Iată de ce, se spune, cîinele nu lucrează decît pentru mîncare.

— Arătați-mi unde se află acel animal, continuă Manga, și mă voi duce la el. Cînd voi striga : „Manolabahy ! Manolabahy !" veniți repede ! Înseamnă că l-am găsit.

Oamenii din sat porniră cu Manga. Mistrețul tocmai scormonea pămîntul cu rîtul ; burta îi era plină cu patate crude. Locuitorii îi arătară cîinelui locul unde sta porcul de obicei. Manga se apropie de el, îl apucă de coadă și le strigă oamenilor :

— Manolabahy ! Manolabahy ! (un fel de onomatopee). Mistrețul crezu la început că fratele lui se joacă cu el trăgîndu-l de coadă, așa că nu-i dădu atenție și se mulțumi să spună :

— Haide, pleacă, nebun ce ești ! Nu mă striga degeaba !

Dar Manga striga din ce în ce mai tare :

— Manolabahy ! Manolabahy !

În același timp mișcă din coadă foarte repede, ca și cînd i-ar fi chemat pe oameni făcîndu-le semn că dușmanul era acolo. Veniră o mulțime de săteni să-l omoare pe Manolabahy, dar acesta, adunîn-

du-şi toată puterea, reuşi să fugă. aproape smulgîndu-i dinţii lui Manga. De data asta scăpă de primejdie. Urmăritorii se întoarseră foarte plouaţi, morţi de oboseală şi înfometaţi. Manga, după obiceiul său, nu se întoarse de-a dreptul, ci zăpăcit, hoinărind şi căutînd în dreapta şi în stînga, sosi cel din urmă la vadul rîului. Uitase de renghiul jucat altădată fratelui său Baolava şi-l chemă pentru a-l trece apa, lătrînd cît putea de tare. Dar Baolava nu apăru şi Manga îl ocărî :

— Baolava lo ! Baolava lo ! (Baolava putredul ! onomatopee şi joc de cuvinte).

Caimanul însă auzise foarte bine chemarea ; dinadins nu răspundea şi sta la pîndă, foarte aproape de mal. Cum intră Manga în apă, Baolava se aruncă asupra lui, îl apucă cu tărie de coadă şi i-o smulse.

În acest timp, Manolabahy distrugea cîmpurile de patate. Îndrăzni chiar să vie printre culturi în plină zi. Îşi aşezase locuinţa în insula lui Baolava, aflată în mijlocul rîului, pentru că acolo creşteau patate mari cît capul. Dar pagubele pe care mistreţul le făcea în acest cîmp oamenii le puneau pe socoteala caimanului. De aici vine proverbul bara : „bananul este rupt, vîntul suflă ; dar Baolava e aici, el a săvîrşit stricăciunea".

— Te vom omorî, i-au spus caimanului oamenii, pentru că tu ne strici culturile.

— Nu eu, spuse Baolava. Manolabahy vă mănîncă patatele, nu eu.

— Atunci prinde-l cînd va veni pe aici, dacă vrei să-ţi scapi pielea.

Cînd arşiţa soarelui se potoli, mistreţul veni pe insulă ; dar de data asta nu se atinse de patate. Plecă din nou şi se întoarse la miezul nopţii. Baolava se apropie de el :

— O, Manolabahy, fratele meu, oamenii vor să te omoare pentru că le distrugi culturile. Dacă nu cazi în mîinile lor, voi fi eu omorît în locul tău. Încetează să mai vii în insulă şi caută-ţi hrana departe, în pădure.

Dar mistreţul nu ţinu socoteală de sfaturile fratelui său. Continuă să scormonească cîmpurile cu patate, dimineaţa şi seara. Încă o dată caimanul îi spuse :

— Manolabahy, tu eşti fratele meu şi nu vreau să te înşel. Dacă mai vii în insulă te voi ataca. Dacă treci vadul să strici culturile, să ştii că o vei plăti cu viaţa ; nu te voi ataca acolo unde este apă multă, ci te voi apuca unde rîul este mai puţin adînc şi te voi omorî.

— Ne vom bate deci astăzi, zise celălalt.

— Da ! şi spun adevărul ; te voi omorî !

Cînd se înseră, mistreţul trecu rîul, ca de obicei. Cînd ajunse aproape de insulă, în locul unde rîul este mai puţin adînc, Dinţi-lungi (caimanul) se aruncă asupra lui, dar Doi-dinţi (mistreţul), cu colţii, îl tăie în două bucăţi, dintre care una a fost luată de apă, iar cealaltă îi rămase agăţată în gură. Mistreţul nu ştia cum să facă să aducă şi cealaltă

jumătate a cadavrului fratelui lui, caimanul, căci, fiind ostenit, picioarele îl dureau cumplit. Pe de altă parte, dacă rămînea pe loc, curentul apei amenința să-l ia : dacă se urca pe insulă, oamenii ar fi venit să-l omoare ! Și iată-i într-adevăr, numeroși, cu sulițe și bărzi. Manolabahy fu curînd străpuns de lovituri și muri.

De atunci se spune că urmașii celor trei frați au devenit dușmani ; ei se atacă în pădure și se bat în luminișuri.

ȚIPARUL CEL MARE ȘI ȚIPARUL CEL MIC

(ANTAMBAHOAKA)

Un țipar mic văzîndu-l pe unul mare l-a întrebat :

— Cum ai putut ajunge atît de mare ?

Celălalt răspunse :

— Nemîncînd fier învelit în carne (ac de undiță-momeală) și neintrînd în casa cea rece (curenți reci). De asemenea am stat tot mereu departe de focurile de noapte, de frică să nu fiu străpuns de țepușele pescarilor. Dacă vrei să îmbătrînești și să crești la fel de mare ca mine, n-ai decît să faci la fel.

— Ai dreptate, răspunse țiparul cel mic, cu toate că în sinea lui nu punea nici un preț pe acest sfat.

Abia se despărțiră, că țiparul cel mic văzu o momeală.

— Un lucru atît de mic nu poate să mă omoare, își spuse el ; și-o înghiți.

Dar cîrligul îi intră în gură şi nu şi-l mai putu desprinde. Ţiparul cel mare întorcîndu-se, cel mic îi ceru povaţă cum să iasă din această încurcătură, cerîndu-şi iertare că nu ţinuse seamă de sfaturile lui :

— Fă pe mortul, îi spuse ţiparul cel mare, şi poate vei putea să scapi.

Pescarul sosi, îşi trase undiţa, scoase cîrligul din gura peştelui şi, crezînd că-i mort, îl puse pe mal. Îndată micul ţipar se aruncă în apă teafăr şi sănătos.

Puţin timp după asta, uitînd de prima păţanie, ţiparul cel mic intră într-o vîrşă. Cînd pescarul veni să-şi tragă vîrşa din apă, el făcu iar pe mortul şi putu din nou să scape datorită acestei şiretenii cu care credea că va reuşi mereu.

Altă dată, un om pescuia cu făclia, plimbînd flacăra pe apă. Tînărul ţipar se apropie de lumină şi pescarul îl omorî dintr-o lovitură de ţepuşă. A murit fiindcă n-a ascultat sfaturile ţiparului cel mare.

ȘOARECELE ȘI PISICA

(BETSILEO)

Pisica și șoarecele erau prieteni. Și-au întărit prietenia făcînd legămint de frăție. Legăturile dintre ei, o dată mai calde, deveniră mai încrezători unul în celălalt. Pisica însă mînca pe ascuns din puii șoarecelui. Acesta băgă de seamă și întrebă :

— Cine vă ucide, copiii mei ? În fiecare zi sînteți mai puțini !

— Pisica ne mănîncă, răspunseră ei.

Șoarecele se îngrozi auzind aceste vorbe :

— Ce înșelătorie ! spuse el. Pisica e sora mea de sînge și vine pe ascuns să-mi mănînce copiii ! Și furios se duse s-o caute pe pisică :

— Hai să ne întrecem în șiretenie, îi spuse el.

— În ce fel ? întrebă pisica.

— Să trecem prin foc ! reluă șoarecele.

— Vreau, să mergem !

— Cine va trece primul ? întrebă șoarecele încîntat de acest răspuns.

— Tu însuți, care ai făcut propunerea, răspunse pisica.

— Pregătește un rug, zise șoarecele.

Pisica ascultă, așeză lemnele în așa fel încît flacăra să formeze o capcană. Șoarecele intră între lemne.

— Stai bine cumetre ? întrebă pisica, pot să aprind ?

— Lasă-mă să mă așez pe o rînă, răspunse șoarecele ; văd că voi muri.

În loc să se culce, șoarecele începu să scobească în pămînt o gaură. Pisica, gata să aprindă lemnele, încerca să-l vadă pe șoarece :

— Pot pune focul acuma ? întrebă ea.

— Mă culc pe o parte, răspunse șoarecele ; simt că voi muri. Dar continuă să-și scobească gaura.

— Aprind, cumetre ? repetă pisica.

— Lasă-mă să mă ridic puțin, răspunse șoarecele.

După ce gaura fu gata, el spuse :

— Poți da foc la lemne.

Pisica aprinse lemnele care începură să ardă. Șoarecele se aruncă în gaura pe care o scobise și flacăra nu-l putu atinge. Cînd focul se stinse, pisica dădu cenușa la o parte să caute cadavrul șoarecelui. La început nu văzu nimic ; pe urmă șoarecele ieși teafăr și sănătos din gaura lui, țopăind, și îi spuse :

— Este rîndul meu acuma să trec la foc, așa cum ne-a fost învoiala.

Pisica se așează în gaura unde stătuse șoarecele, în timp ce acesta aducea lemne de foc și le așează în formă de rug.

— Să pun focul ? întrebă șoarecele.

Făcînd ca el, pisica răspunse :

— Așteaptă puțin să mă așez pe o parte, pentru că simt că voi muri.

Se așează pe o parte, dar nu știa să scobească o gaură în pămînt ca prietenul ei.

— Pun focul ? zise șoarecele pentru a doua oară.

— Așteaptă să mă culc.

— Pot aprinde ? întrebă șoarecele pentru a treia oară.

— Lasă-mă să mă spăl puțin. Și se spălă :

— Aprind ? întrebă șoarecele pentru ultima oară.

— Da ! i se răspunse.

Șoarecele aprinse lemnele care începură să ardă, cu gîndul că pisica, care voise să-l înșele, va muri. Ceea ce se și întîmplă.

Niște pisici care aflară cum se purtase șoarecele cu surata lor se supărară. Se întruniră și jurară că vor mînca șoareci peste tot pe unde îi vor întîlni, pentru că unul dintre ei a omorît o pisică prin șiretenie.

Pentru a-și împlini acest legămînt, pisicile mănîncă șoareci.

PĂIANJENUL

(WEI)

A fost odată un păianjen ; o mare foamete bîntuia țara, încît nu se mai găsea nici orez, nici făină de manioc, nici banane, nici muguri de palmieri, nici carne, nici un fel de hrană. O foamete mare bîntuia în țară. Păianjenul și femeia lui aveau copii, sute de copii. În țară nu era hrană cu ce să-i crească. Atunci păianjenul se prefăcu bolnav și-i spuse femeii sale :

— Am să mor !

— N-ai să mori, răspunse femeia, vom munci !

— Nu, zise păianjenul, am să mor ! Și adăugă :

— Cînd voi fi mort să nu mă așezi aici, ci să mă pui într-o groapă ; peste groapă să așezi scînduri, iar peste scînduri să bătătorești pămînt.

Și păianjenul muri. Atunci femeia le spuse copiilor :

— Săpați o groapă.

Ei au săpat o groapă în care l-au așezat pe păianjen ; l-au așezat în groapă și au acoperit groapa cu scînduri. Cînd a venit seara, păianjenul a ieșit din groapă și a plecat departe, în țară. Nu murise, trăia. Tot umblînd, întîlni o femeie de seamă ; o femeie-căpetenie. Femeia avea mult orez ; avea orez mult în ferma ei ; avea orez mult în hambar și avea multă făină de manioc. Dar femeia era stearpă ; nu avea copii. Păianjenul o întrebă :

— Mamă, unde-ți sînt copiii ?

— Nu am, răspunse ea.

— Am un leac, spuse păianjenul, am să ți-l dau, tu ai să-l bei, așa că vei rămîne însărcinată și vei naște.

— Dă-mi leacul, spuse femeia ; dacă nasc și dacă am un băiat, îți voi da un hambar plin cu orez, două plantații de manioc și o grămadă mare de banane.

Din pricina foametei, păianjenul primi. El se duse să caute leacul și se întoarse în sat. Femeia care omorîse un țap și fiersese orez pentru păianjen îi spuse :

— Păianjene, iată orez pentru tine !

Păianjenul a mîncat și a fost în totul mulțumit. După aceea a pus leacul într-un vas, a turnat apă și a amestecat.

— Adu o fîșie de stofă, i-a spus el femeii.

Păianjenul i-a legat ochii femeii și i-a zis :

— Gata ! Acum bea leacul. După ce-l vei fi băut nu mă vei mai vedea ; voi fi plecat departe. După

șase luni însă vei naște un băiat și eu mă voi întoarce ca tu să-mi poți da orezul și toate proviziile făgăduite.

Femeia primi ; apucă vasul și bău leacul. Păianjenul sări în vas și femeia îl înghiți. Pianjenul ajunse în pîntecul femeii. Femeia născu un copil ; era păianjenul. Femeia i-a dat să bea apă, a fiert orez din cel mai bun și i-a dat să mănînce. Păianjenului i-a priit ; s-a îngrășat păianjenul. El fusese în pîntecul femeii. El era copilul. Femeia însă nu știa.

În pădure trăia un animal numit căprioară ; e șireată căprioara.

— Mă duc, spuse ea, să-l văd pe copilul femeii ; timp de șase luni i-a mîncat orezul.

Căprioara veni și-i spuse femeii :

— Mamă, am venit să-ți văd copilul !

Femeia i l-a arătat. Căprioara l-a privit și a văzut că nu-i altul decît păianjenul. Femeia a luat apoi copilul și l-a îmbrăcat. Căprioara s-a dus în sat, a luat un băț, s-a întors, i-a scos hainele copilului și l-a bătut zdravăn. Copilul a scăpat și a fugit. Căprioara i-a spus femeii :

— Era păianjenul ; nu era nici un copil ; păianjenul este un înșelător !

Păianjenul s-a dus să-și regăsească femeia dintîi ; tot orezul femeii sale se copsese ; femeia avea acum și multe găini ; ea pisa orez, iar copiii tăiau păsări. Femeia fierbea orez, fierbea carne, punea orezul pe taler, iar în orez punea carnea.

Într-o seară, păianjenul sosi și o găsi pe femeia sa mîncînd orez. O apucă de mînă. Femeia întinse mîna spre orez. Păianjenul începu iarăși s-o tragă de mînă :

— Sînt mort de multă vreme, spuse el, dar acum m-am întors.

Femeia însă nu răspunse. Fiul ei zise :

— Mamă, e tata !

— Nu, răspunse femeia, tatăl tău a murit de multă vreme !

Păianjenul se întoarse la cealaltă femeie și-i spuse :

— Eu sînt, păianjenul !

— Păianjenul a murit de multă vreme. Păianjenul a fost un înșelător !

S-a terminat...

OUĂLE DE IBLIS

(BAMBARA)

Tot timpul cît dură foametea, iepurele îi hrăni pe ai săi cu ouă de *iblis* (diavol).

Într-o zi Nienemba, femeia hienei, veni la el să-i ceară jar. O găsi pe doamna iepure prăjind ouă. Fără să spună nimic, ieși cu jarul dar, îndată ce ajunse afară, urină deasupra lui să-l stingă. Pe urmă veni înapoi să mai ceară foc.

De trei ori la rînd Nienemba veni astfel înapoi, prefăcîndu-se că nu a putut păstra jarul aprins. A patra oară, iepuroaica îi dărui puțin ou prăjit ca să guste.

— Îl voi păstra pentru micuții mei, zise Nienemba, ei nu au decît iarbă și frunze de mîncare.

Îndată ce Nienemba ajunse acasă, Diatru, bărbatul ei, gîdilat de mirosul ouălor prăjite, se repezi spre ea ca un nebun să-i smulgă ce-a adus. Nienemba îi dădu mai întîi o puternică lovitură de

sunkala (par pentru sfărîmat meiul sau orezul) în cap, pe urmă, aruncîndu-i ouăle :

— Ia și mănîncă, lacomule ! îi strigă ea. Vezi bine că nu ești decît un laș și un leneș ! La iepure se găsește tot mereu de mîncare, în timp ce aici familia ta crapă de foame !

— Vei avea și tu mîine ouă ! spuse Diatru cu gravitate.

În aceeași noapte, după ce-și puse un ou stricat între gingie și obraz, Diatru se ascunse în spatele locuinței meșterului iepure. Pe urmă începu să geamă cu jale.

— Cine este acolo ? strigă jupîn iepure ieșind din casă.

— Eu sînt, iepure ! murmură Diatru cu vocea sa cea mai plîngăreață.

— Mă dor foarte tare dinții ! Vino să-mi scoți punga de puroi pe care o am în gură !

— Da, dar... dacă-mi muști degetele ?, zise iepurele neîncrezător.

— Un bolnav nu se poartă niciodată rău cu un *bastiqui* (meșter în leacuri), protestă hiena.

Atunci iepurele se apropie și își băgă laba în gura falsului bolnav, care i-o prinse îndată între fălci.

— Nu-ți mai dau drumul la labă, mormăi Diatru, înainte să-mi spui unde ai găsit ouă !

— Lasă-mă ! Te voi duce acolo de cum va cînta cocoșul ! îi făgădui iepurele.

Diatru desfăcu dinții și iepurele putu să-și scoată laba. În sfîrșit, pentru a grăbi plecarea, hiena alergă și-și lovi cocoșul, iar acesta cucurigi :

— A cîntat cocoșul ! Trebuie să plecăm la drum, se întoarse să-i spună iepurelui.

— Nu ! răspunse acesta care nu se lăsa păcălit. Să așteptăm ca femeile bătrîne să înceapă să tușească, așa cum fac în fiecare dimineață cînd se trezesc.

Diatru se grăbi s-o lovească pe bătrîna lui mamă pînă ce aceasta tuși de mai multe ori.

De data asta, iepurele se prefăcu convins că veniseră zorile. Își luă pielea de țap (burduf din piele de țap), în timp ce hiena, la rîndul ei, luă un sac din piele de bou, căci un sac mic nu i-ar fi fost de-ajuns.

Îndată plecară la drum.

Cînd au sosit la locul unde *iblișii* ouau, își umplură pînă la jumătate sacii cu ouă. Iepurele continuă să-l umple pe al său cu fructe verzi de *nzaba* (arbust cu flori albe), fiecare era aproape de mărimea unui pumn, și-l sfătui pe Diatru să facă la fel. Dar acesta nu vru să asculte și, cu toate că iepurele i-a spus că vor întîlni șapte grupuri de *iblișii* pe drumul întoarcerii, se încăpățînă să-și umple sacul cu ouă. Și, cum iepurele stăruia, îl lovi cu brutalitate în obraz, fiind sigur că șiretul animal căuta să-l convingă să nu-și umple sacul doar din invidie și pentru a-l împiedica să-și pună

la încercare puterea, ca să nu ia mai multe ouă decît el.

Plecară înapoi. La primul grup de *iblişi* cu care se întîlniră, căpetenia acestora întrebă cîntînd :

— De unde vine fratele meu iepurele ?

Şi iepurele răspunse :

— De la adunarea ouălor de bibilică !

La acestea, *iblisul* spuse din nou, tot cîntînd :

— Aruncă-mi unul ca să-l văd !

Iepurele îi aruncă un fruct de *nzaba*. După ce-l privi cu atenţie, *iblisul* îi zise :

— *Fi yi... boou...* treci, iepure, treci !

Cînd veni rîndul hienei, căpetenia *iblis* îi puse aceeaşi întrebare şi Diatru răspunse aşa cum auzise că făcuse şi iepurele, dar, cum n-avea nici un fruct de *nzaba*, trebui să arate un ou la controlul *iblisului*.

Atunci, fără nici o vorbă, *iblişii* o înconjurară pe hienă, o apucară, o sfîşiară şi o mîncară.

Iepurele se întoarse la bîrlogul său fără nici o supărare.

CAIMANUL, OMUL ŞI ŞACALUL

(HAUSA)

Un caiman, care venise într-un sat să caute de mîncare, i-a auzit pe oamenii care spuneau :

— Mîine ne vom duce la rîu să vînăm un caiman.

Auzindu-i, caimanul n-a mai vrut să se întoarcă în rîu şi găsind o rogojină înfăşurată, a intrat în ea, s-a culcat şi s-a ascuns.

A doua zi de dimineaţă, oamenii au plecat să vîneze un caiman, apoi s-au întors acasă. După ce s-au întors, un om a ieşit din sat să caute lemne şi iarbă uscată ca să-şi aprindă focul şi să-şi fiarbă partea sa de vînat.

El l-a văzut pe caiman, care i-a spus :

— Păstrează-mi taina !

Omul l-a întrebat :

— Ce cauţi aici ?

Acesta răspunse :

— Am venit astă-noapte să caut de mîncare, i-am auzit pe oameni spunînd că voiau să vîneze un caiman a doua zi dimineața ; m-am ascuns și nu m-am întors în rîu. Du-mă acasă la mine, în apă.

Omul spuse :

— Bine !

A plecat și s-a întors cu un sac în care l-a băgat pe caiman ; apoi legînd deschizătura, îl ridică și-l duse acasă unde-l așeză jos. Cînd se lăsă seara, luă iarăși sacul și-l duse la rîu ; apoi îl așeză chiar pe mal.

Dar caimanul îi spuse :

— Așează-mă chiar în apă !

El l-a ridicat și l-a dus în apa în care a intrat pînă la genunchi.

Caimanul i-a mai spus :

— Du-mă mai departe !

Și omul a intrat în apă pînă la brîu.

Caimanul i-a mai spus :

— Du-mă mai departe !

Și omul a intrat în apă pînă mai sus de brîu.

Caimanul a adăugat :

— Înaintează încă puțin ! Intră în apă pînă la piept !

Omul făcu întocmai.

Caimanul zise :

— Așcază-mă aici și scoate-mă din sac.

El l-a scos din sac ; dar cînd a ieșit, caimanul l-a prins de picior ; omul a strigat :

— Ah ! Ce e asta ?

Caimanul a răspuns :

— Da, ce e ?

— Lasă-mă, zise omul.

— N-am să te las ! spuse caimanul.

Omul stătea acolo, în picioare, cînd sosiră animalele sălbatice să se adape. Ele spuseră :

— E un om acolo, în picioare, în apă.

El le-a spus :

— Da, sînt un om ! I-am făcut bine unui caiman și el îmi răsplătește cu rău.

Animalele sălbatice au grăit :

— Voi, fiii oamenilor, vă purtați tot așa cu oricine vă face vreun bine. Tu, caimane, ține bine ceea ce-ai apucat ; nu-l slăbi.

Omul începu să plîngă. Șacalul sosi la rîndul său să se răcorească. El îl văzu pe om în apă bocindu-se și-l întrebă :

— De ce plîngi, tu, acolo în apă ?

El răspunse :

— I-am făcut un bine unui caiman și acesta îmi întoarce cu rău.

Șacalul spuse :

— Caimane, este adevărat ?

Acesta răspunse :

— Da !

Șacalul le spuse :

— Ieșiți amîndoi, vreau să vă judec pricina, fiindcă eu sînt un *marabu*.

Caimanul răspunse :

— Bine ! Poate careva să nu se supună legii ? Nimeni nu poate.

L-a lăsat pe om. Au ieșit din apă spre a se apropia de șacal și s-au așezat în fața lui. Șacalul zise :

— Caimane, cum s-a purtat acest om în ce te privește ?

— Era gata să fiu omorît, spuse caimanul, el m-a adus în elementul meu ; mi-a făcut un bine și, ca răspuns, eu îi fac rău.

Șacalul spuse :

— Caimane, tu ai dreptate și nu omul acesta.

El i-a spus omului :

— Cum l-ai adus aici ?

Omul răspunse :

— L-am băgat în sacul acesta, ca să-l aduc pînă aici.

Șacalul zise :

— Omule, tu minți ; cum ai fi putut să-l aduci în sac ?

Caimanul zise :

— Spune adevărul, nu minte ; chiar în acest sac m-a adus.

Șacalul zise :

— Intră înăuntru să-mi dau seama.

Caimanul intră în sac și șacalul îi spuse omului :

— Leagă sacul la loc, să văd.

Omul legînd sacul, șacalul îi spuse :

— Cum l-ai adus ?

— Pe cap, răspunse omul.

— Ridică-te, spuse șacalul, și ia-l pe cap, ca să văd !

În timp ce omul își punea sacul pe cap, șacalul l-a întrebat :

— La voi carnea de caiman se mănîncă ?

— Se mănîncă, răspunse omul.

— Așadar, spuse șacalul, întoarce-te acasă și mîncați ceea ce este al vostru.

Atunci omul îi spuse șacalului :

— Mi-ai făcut un serviciu ; să mergem împreună acasă ; vreau să-ți dau patru pui ca răsplată pentru această slujbă. Și plecară împreună.

Ajungînd în sat, omul spuse :

— Șacale, rămîi aici ; mă duc acasă să-ți aduc puii.

Intrînd în casă, și-a găsit soția bolnavă, culcată, suferindă de pîntec, și i s-a spus că doar o piele de șacal ar vindeca-o, că trebuie să se grăbească să caute una. El spuse :

— Nu faceți zgomot : avem un șacal în mînă. Unde sînt copiii, unde sînt cîinii ? Copii, luați-vă bețele, ieșiți cu cîinii ; mergem să omorîm un șacal și să-l aducem aici.

Dar de la început șacalul nu avu încredere și nu rămase în locul unde îi spusese omul să aștepte ca să-i aducă puii. Îl lăsase la apus de sat și el se duse la răsărit, de unde, plin de neîncredere, supraveghea locul pe care îl părăsise ; îl văzu îndată înconjurat de cîini și de oameni ; în același timp îl auzi pe om, care spunea :

— Aici l-am lăsat ; înconjurați locul astfel încît să nu ne poată scăpa ; loviți-l și omorîți-l !

De dincolo însă, dinspre răsărit, șacalul își spunea : „He, îi cunosc eu bine pe oameni ! Așa dar să fug ! În voi, fiii oamenilor, nu se poate avea încredere".

S-a terminat...

FIUL DOMNULUI UINDE

(MOSI)

Cîndva, se afla într-un sat de mosi, al cărui nume nu mi-l aduc aminte, un *naba* (rege) care se numea Lima. Într-o zi, acesta îi adună pe oamenii din sat și le puse întrebarea :

— O femeie care n-are de-a face cu nici un bărbat poate zămisli un copil ?

Toată lumea a fost de părere că nu. Dacă o femeie naște în asemenea condiții, spuneau bătrînii, n-ar putea decît cu amestecul lui *Uinde* (Dumnezeu).

— Ei bine ! porunci căpetenia, să mi se clădească o colibă fără uși.

Se ridică din pămînt o *gașec* (colibă din lipitură de pămînt), pe care o închiseră sus cu un *argamaz* (terasă din pămînt bătut). Din porunca regelui, se aduseră alimente pentru zece ani și se săpă un puț în care să fie apă destulă.

Cînd lucrul fu terminat, *naba* porunci să fie închisă în această colibă propria lui fiică, Poko. Se zidi ușa :

— În acest fel, zise *naba*, voi ști sigur dacă ajutorul unui bărbat este necesar pentru zămislire !

Un iepure auzi vorbindu-se despre această faptă a lui *naba*. Își jură că va dovedi căpeteniei că el, iepurele, era în stare să-și bată joc de *naba* și să-i facă un copil celei zidite.

Se duse pentru aceasta să-l găsească pe *tiega* (sobolan cu coadă stufoasă), scormonitorul, tovarășul său. *Tiega* are obiceiul să zgîrie pămîntul și să-l scormonească, atît pentru a căuta arahide, care-i plac nespus de mult, cît și pentru a-și săpa galeriile în care locuiește.

Iepurele îi spuse :

— Sapă-mi un drum subteran care să ducă de la un loc pe care ți-l voi arăta pînă în mijlocul colibei unde este închisă Poko și îți făgăduiesc patru coșuri cu alune.

Tiega primi propunerea cu grabă.

Iepurele îl duse atunci în plin desiș, cam la aceeași depărtare de colibă ca aceea care desparte poșta de satul Pama (aproximativ 100 m). Îl duse atît de departe, pentru ca nimeni să nu-l vadă pe *tiega* începînd lucrul și, de asemenea, pentru ca mai tîrziu să poată intra în tunel fără să fie văzut și să iasă la fel.

Tiega lucră pînă ce subterana ajunse în coliba lui Poko. Cînd îl zări pe micul animal, aceasta îl întrebă :

— Ce cauți aici ?

— Iepurele, tovarășul meu, mi-a cerut să-i fac un drum tainic, ca să poată veni să te vadă.

Tiega se duse să-l găsească pe iepure și-l înștiință că lucrul era împlinit. Iepurele veni atunci să-i facă o vizită lui Poko.

— Tatăl tău, îi spuse el, s-a crezut mai șiret ca nimeni pe lume, dar îi voi dovedi contrariul, fără greutate ! S-a gîndit să te împiedice să ai un bărbat și iată-mă gata să-ți fiu amant, dacă bineînțeles o dorești.

— E de la sine înțeles ! răspunse tînăra fată.

Și în toate zilele iepurele venea să se culce cu ea. Fata rămase însărcinată.

La capătul sorocului obișnuit, Poko aduse pe lume un băiat.

Trei ani se scurseră astfel fără ca nimeni să bănuiască cele întîmplate în coliba misterioasă. Într-o zi, unul din frații lui Poko, care se plimba prin apropierea colibei, auzi țipete de copil. Se duse la *naba* și-i spuse. *Naba* îl făcu mincinos și porunci să-l omoare, ceea ce s-a și făcut.

Lima trimise totuși pe un altul dintre fiii lui cu însărcinarea să asculte lipit de zid. Întorcîndu-se, al doilea fiu îi spuse :

— Fratele meu a spus adevărul.

— Minți ! strigă tatăl său. L-am omorît pe fratele tău pentru minciunile lui și la fel se va întîmpla și cu tine. Să fie omorît !

Și cel de-al doilea fiu a fost omorît ca și cel dintîi.

Naba, atunci, adună toată populația.

— Cei doi fii ai mei, le spuse el, au mințit cum că sora lor este mamă.

— Nu-i cu putință ! strigară toți. Cine poate pătrunde într-o colibă atît de bine închisă ?

Lima mai trimise un bătrîn pentru a pîndi zgomotele dinăuntrul colibei. La întoarcerea sa, bătrînul zise :

— Da ! se aude o voce, dar nu pot să deslușesc dacă este a lui Poko sau a unui copil care strigă așa.

— Vom dărîma clădirea ! spuse *naba.* Vom vedea despre ce este vorba !

Se dărîmă coliba și o găsiră pe Poko cu fiul ei. Lima o întrebă al cui era copilul.

— Este un *nabauindebiga,* răspunse ea, un fiu al Domnului-Dumnezeu !

— O vom afla ! răspunse Lima.

Adună toate animalele pădurii și le așeză pe un rînd. După asta își chemă nepotul și îi dădu patru *kola* (nuci) ; pe urmă îi zise :

— Du-te și le dă tatălui tău.

Copilul trecu pe dinaintea rîndului de animale. Cum era pe punctul de a ajunge în dreptul iepu-

relui, acesta începu deodată să se scarpine. Se scărpina cu furie murmurînd :

— Sînt prea multe furnici aici ! Şi alergă să se ascundă în mijlocul celorlalte animale.

Micuţul îşi continuă căutarea şi din nou iată-l foarte aproape de iepure.

— Ce de furnici ! strigă şiretul animal, părăsindu-şi repede locul cel nou pentru a se ascunde puţin mai departe.

Un bătrîn îi observă totuşi şiretlicul :

— Ce are iepurele de se plînge atîta de furnici ? Ceilalţi n-au spus nimic ! El să fie singurul muşcat ? !

Naba aduse apoi o rogojină şi o piele de bou. Au fost aşezate una peste alta şi, cînd acest covor a fost pregătit, îl pofti pe iepure să ia loc. Acolo, furnicile şi termitele nu mai puteau să-l supere.

Micuţul veni atunci drept la iepure, tatăl lui, care nu mai putu să scape încă o dată, oricît de mult ar fi dorit-o, şi aşeză cele patru *kola* lîngă laba lui.

— Cum ai făcut ca să ai acest copil ? întrebă Lima.

— Prietenul meu, *tiega,* mi-a deschis o subterană pînă în mijlocul colibei fiicei tale.

— Ei bine, te voi omorî ! Ce-mi dai pentru a-ţi răscumpăra viaţa ?

— *Naba,* îţi voi da orice vei dori !

— În acest caz, adu-mi doi colți de elefant, o piele de panteră, una de leu, lapte de vacă sălbatică și păr de cal *tyityrga* (pitic).

— Cum va putea iepurele să găsească toate acestea ? se întrebau cei din jur.

Iepurele îi ceru căpeteniei un răgaz de șase luni pentru plata răscumpărării, termen care-i fu îngăduit. Apoi iepurele se duse să-l caute pe elefant :

— *Uinde*, zise el, mă trimite să-ți atrag atenția că astăzi este oprit să bei apă de baltă !

— Ce să mă fac ? murmură elefantul înmărmurit. Tu ne vei sfătui, frate iepure, pentru că dintre noi doi tu ești cel mai bătrîn.

— Să ne urcăm pînă la *Uinde* să-l salutăm și să-i cerem iertarea, zise iepurele.

Luă apoi o broască-țestoasă și o întoarse pe spate pentru a servi drept treaptă elefanților. Pe urmă îi pofti pe aceștia să se urce unii peste alții ca să se apropie de *Uinde*. Cînd piramida de elefanți se înălță, iepurele, luînd o bucată de lemn, împinse broasca-țestoasă ; atunci, punctul de sprijin lipsindu-i, piramida se dărîmă. Elefanții căzură și fildeșii li se rupseră.

— Nu vă pierdeți vremea culegînd toate astea acum ! zise iepurele. *Uinde* vă dă voie să vă adăpați. Duceți-vă deci mai întîi să beți apă !

În timp ce animalele greoaie se adăpau, domnul iepure puse de-o parte cea mai frumoasă pereche de colți. Elefanții veniră și-și puseră colții la loc.

Numai șeful lor și-i căută pe ai săi fără a putea pune trompa pe ei :

— Nu mai căuta, îi spuse iepurele, *Uinde* ți i-a luat drept dar pentru iertarea pe care v-a dat-o.

Toți elefanții îi mulțumiră călduros iepurelui, spunînd că fără mijlocirea lui ar fi fost opriți toată ziua să se adape.

Iepurele se duse la panteră.

— De ce stai așa murdară ? Tu nu te speli niciodată ? o întrebă el.

— Sînt așa pentru că mi-e teamă să nu-mi ud blana !

— Ei asta-i ! dar nu ți-o poți scoate și să ți-o pui la loc, după ce faci baie ?

Se duseră la baltă și pantera își scoase blana. În timp ce se scălda, iepurele frecă blana pe dinăuntru cu ardei. După asta îi strigă panterei :

— Hai să plecăm ! Vine ploaia !

Pantera își îmbrăcă pielea în grabă, dar ardeiul o ustura peste tot :

— Oh ! gemu ea, în pielea mea este ceva care mă arde !

Pantera își aruncă pielea și fugi la adăpost în coliba ei. Iepurele luă blana și o puse într-o ascunzătoare sigură.

După ploaie, pantera își căută zadarnic blana. Îl întrebă pe iepure ce părere are despre dispariția asta misterioasă.

— Oh ! răspunde acesta, a căzut atîta apă, încît o fi fost tîrîtă în mlaștină.

Iepurele se duse după aceea la *tyityrga*.

— De ce lași să-ți crească părul atît de lung ? Vrei să aștepți să-ți acopere spinarea și umerii și să-ți cadă pe piept ? Am un brici minunat...

— Nu știu să mă bărbieresc, obiectă *tyityrga*, și n-am găsit pe nimeni să-mi facă acest serviciu.

— Sînt gata să ți-l fac eu, propuse iepurele.

Îi tăie părul și-i rase capul.

— Mă duc să arunc tot acest păr în desiș, zise *tyityrga*.

— Nu ! spuse iepurele. Ești mai mare decît mine și vreau să te scutesc de această oboseală. Dă-mi-l mie ; mă însărcinez să-l arunc eu însumi.

Tyityrga primi și iepurele îl așeză într-un loc unde să-l poată lua mai tîrziu.

Iepurele se duse apoi să caute vaca sălbatică. Aceasta tocmai se plimba. Îi dădu puțină miere.

— Iată ceva grozav ! îi zise el.

Vaca gustă și fu și ea de părere că gustul e minunat.

— Unde găsești așa ceva ? întrebă ea.

— Într-un baobab foarte aproape de aici, răspunse iepurele. Din păcate n-am capul destul de tare pentru a-l clătina cum se cuvine.

— Să-l clatini ?

— Da ! Se dă o lovitură puternică cu capul în trunchi și mierea cade de pe ramuri.

— Nu-i decît atîta ? zise vaca. Mă oblig să fac să plouă cu atîta miere, ca să ai din ce mînca

cincisprezece zile. Vei vedea ce lovitură de cap știu să dau !

Se îndepărtă un pic, pe urmă își luă vînt și, repezindu-se, se aruncă, cu capul plecat, cu coarnele înainte, spre trunchiul copacului. Coarnele i se împlîntară atît de adînc, încît îi fu cu neputință să și le scoată ; tocmai ceea ce socotea și iepurele că se va întîmpla. Se apropie de vacă, îi legă picioarele din spate și o mulse cu cel mai mare sînge rece. Se depărtă apoi fără a se mai ocupa de ea. „Va trebui să se opintească serios înainte de a se putea desprinde de acolo !“

În sfîrșit, iepurele ajunse la leu. Regele animalelor se afla pe malul unui lac mare, care îl despărțea de întinsele preerii unde păștеau căprioarele, *kroba* și tot felul de vînat.

— Nu poți prinde unul din animalele acestea ? îl întrebă șiretul animal.

— Da, zise leul, dar cum să le ajung ? Trebuie să străbat lacul, și n-o pot face fără să-mi ud pielea !

— Scoate-o și las-o pe mal. Vei veni s-o iei după vînătoare.

Leul dădu urmare acestui sfat și nici n-ajunse bine pe celălalt mal, că iepurele îi și puse pielea în siguranță. Păcălitorul luă apoi apă și udă locul unde se aflase mai adineauri pielea. Făcu după aceea o dîră umedă pînă la lac. În sfîrșit, se aruncă în apă și se duse să-l găsească pe leu :

— Vino repede, îi zise el, apa ți-a luat pielea!

Leul se întoarse, dar nu mai găsi nimic. Iepurele se aruncă în apă și se prefăcu că zgîrie nisipul în fundul apei, pe urmă, ieșind, îl sfătui pe leu să aștepte ca apa să se liniștească. Atunci va avea mai mult noroc în căutările sale.

Acum iepurele era în stăpînirea a tot ceea ce-i ceruse *naba* ca să-i cruțe viața și totuși sorocul încă nu se împlinise.

— Cum ai putut tu să faci rost de toate astea? întrebă Lima minunîndu-se. Iepurele nu răspunse nimic:

— Adună, spuse el, animalele și oamenii ca și data trecută.

Toată lumea a fost adunată, și animalele din desișuri, de la cel mai mic pînă la cel mai mare. Naba arătă tot ce adusese iepurele. Murmure de furie se făcură auzite:

— Oh, acest prăpădit!... Cum ne-a mai înșelat!

Naba întrebă cele patru animale cum le jefuise iepurele, pe care de piele, pe care de colți, pe care de lapte. Și ele îi povestiră păcălelile bune de spînzurătoare ale șiretului animal. Toți își arătară pica arzătoare împotriva lui. Ah! iepurele va face bine să nu se rătăcească prin desiș în plimbările lui, dacă ține la viață!

Meșterul iepure nu se sperie pentru atît de puțin. Merse într-un loc unde se afla o căprioară moartă de mai multă vreme. Viermii mișunau. Se îmbrăcă cu pielea ei, care pe la piept era ju-

puită și ciuruită de găuri, pe urmă se așeză în drumul elefantului :

— Ah ! sărmana mea căprioară, zise acesta, iată în ce hal ești ! De unde ai această boală respingătoare ?

— Vai ! răspunse falsa căprioară, ziua trecută m-am certat cu iepurele și el și-a întins laba spre mine. De atunci sînt bolnavă după cum mă vezi.

Elefantul răspîndi această poveste în tot desișul.

— Nu vă certați cu iepurele, îi sfătui el pe toți cei pe care-i întîlnea, are *grigriuri* (farmece-talismane) care fac lumea să piară !

Așa că animalele i-au trimis vorbă iepurelui că poate merge peste tot, fără teamă, și că nimeni nu se gîndește să-i facă nici cel mai mic rău.

ANTILOPA PITICĂ GABULUKU

(BENA-LULLUA)

Nsefu (elefantul) Munene pofti o dată la el la dans toate animalele. Făcu o colibă mare, mare, și o umplu cu mîncare din belșug. Animalele veniră toate și se adunară în satul lui Nsefu Munene. Gabuluku (antilopa) zise :

— Ascultă, Nsefu ! Vom dansa seara și dimineața. Între timp, vom dormi. Dar atunci s-ar putea să se strecoare cineva în coliba cu provizii să fure mîncarea. Ar fi bine să dai poruncă tuturor animalelor să-și scoată seara pieile de pe picioare [1] și să le agațe de acoperișul casei. Astfel, ele nu vor mai putea fugi.

Nsefu Munene zise :

— Foarte bine !

Nsefu îl numi paznic pe Kassiama (leopardul). Seara, se dansă. Cînd sosi timpul, Nsefu dădu

[1] Aluzie la ghete.

semnalul de culcare. Toți își scoaseră pielea de pe picioare și o atîrnară sub acoperișul casei. Toate animalele adormiră. Mukenge (vulpea) chemă ploaia. Începu să plouă. Gabuluku se uită în jurul său. Toți dormeau, Kassiama dormea, Mukenge dormea, toți dormeau. Gabuluku se ridică, luă din casă pieile picioarelor Gulungwei (caprei) și le încălță. Se duse în fața casei. Alergă încoace și încolo, în așa fel încît să facă un mare număr de urme. După aceea se duse la coliba cu provizii și mîncă, mîncă, mîncă, mîncă. Pe urmă se întoarse, atîrnă ghetele Gulungwei în cui și se duse să doarmă.

A doua zi dimineață, Kassiama ieși. El văzu numeroase urme de Gulungwe. Kassiama zise :

— Aceasta înseamnă ceva !

Se duse să cerceteze și băgă de seamă că cineva mîncase și furase hrană din colibă. Gabuluku arătă urmele și zise :

— E Gulungwe !

Toate animalele spuseră :

— E Gulungwe !

Animalele strigară :

— Ooooh, Gulungwe !

Gulungwe zise :

— Am dormit, n-am furat.

Nsefu Munene, căpetenia, sosi. Văzu totul. Văzu urmele. Zise :

Gulungwe trebuie să moară !

Gulungwe fu omorîtă.

Animalele, mîncară, băură, dansară. Cînd veni vremea, Nkufu (broasca-țestoasă) dădu semnalul de culcare. Toți își scoaseră pielea de pe picioare și și-o agățară sub acoperișul casei. Mukenge chemă ploaia. Plouă. Gabuluku se uită în jurul lui : toți dormeau. Kassiama dormea, Mukenge dormea : toți dormeau. Gabuluku luă pieile picioarelor lui Ntundu (țapul) de sub acoperiș și le încălță. Astfel pieriră Bu (bivolul), Kakese și, în sfîrșit, paznicul Kassiama.

Fură omorîți astfel : Gulungwe, Ntundu, Bu, Kakese și Kassiama. Într-o dimineață, Gabuluku se duse să se plimbe. Kakași kakulu (o femeie bătrînă) se duse să-l caute pe Nsefu Munene. Kakași kakulu zise :

— Degeaba ai omorît toate aceste animale. Nu ele au furat. Gulungwe n-a furat. Ntundu n-a furat. Bu n-a furat. Kakese n-a furat. Kassiama n-a furat. Gabuluku e un șiret. După povața lui Gabuluku ai poruncit tuturor animalelor să-și atîrne, noaptea, pieile de pe picioare sub acoperiș. Noaptea, Gabuluku încalță pieile picioarelor altora, aleargă ici, aleargă colo, fură și agață din nou pieile în cui. Pune-l pe Kabundji (specie de dihor) ca paznic al cabanei. Voi face un *buanga* (vrajă — farmec). Cînd va adormi Kabundji, *buanga* îl va trezi.

Nsefu Munene zise :

— Bine !

Animalele dansară, mîncară, băură și iar dansară. Cînd fu timpul, Nsefu dădu semnalul de culcare. Kabundji merse să se așeze ca paznic în cabană. Toți își scoaseră pieile picioarelor și le agățară sub acoperiș. Toate animalele adormiră. Mukenge chemă ploaia. Plouă. Gabuluku se uită în jurul lui. Toate animalele dormeau. Gabuluku se ridică, luă de sub acoperiș pieile picioarelor lui Ngombe (bou domestic) și le încălță. Gabuluku se duse în fața casei. Alergă de colo-colo, în așa fel ca să lase un mare număr de urme. Pe urmă se duse la cabană. Kabundji dormea.

Lîngă Kabundji veghea *buanga*. *Buanga* îl îmboldi pe Kabundji și-i zise încetișor :

— Trezește-te, trezește-te, trezește-te ; vine hoțul !

Kabundji privi în jurul său cu băgare de seamă printre pleoape. El văzu pe cineva cum sosește și mănîncă, mănîncă, mănîncă. Văzu că era Gabuluku, care încălțase ghetele lui Ngombe. Gabuluku mîncă, mîncă, mîncă. După aceea, Gabuluku se întoarse la locul lui, se culcă și adormi.

Dimineața, animalele se duseră în fața porții casei. Ele văzură urmele. Animalele strigară :

— Ooooh, Ngombe ! Gabuluku ieși și strigă :

— Ooooh, Ngombe a furat !

Ngombe strigă :

— Am dormit, n-am furat !

Kabundji îi spuse lui Nsefu Munene :

— Gabuluku a furat !

Nsefu Munene zise :

— Gabuluku a furat cu pieile picioarelor lui Ngombe.

Gabuluku strigă :

N-am furat eu, n-am furat eu, n-am furat eu !

Animalele ziseră :

— Gabuluku e un mare hoț. Gabuluku trebuie să moară.

Ele îl legară pe Gabuluku.

Animalele vrură să-l omoare pe Gabuluku pe loc. Gabuluku zise :

— Nu mă omorîți aici. Veți murdări locul împărțindu-mă pentru a mă mînca. Duceți-mă sub arbori.

Animalele îl duseră pe Gabuluku la marginea pădurii. Gabuluku zise :

— Acuma desfaceți-mi sforile înainte să mor, pentru că va fi mai greu după aceea. Pe urmă aruncați-mă pe pămînt și eu voi muri.

Animalele îi desfăcură sforile lui Gabuluku și-l trîntiră pe pămînt, dar Gabuluku scăpă pe deasupra crengilor și fugi în pădure. Fiul lui Kassiama strigă :

— Din vina lui Gabuluku au fost ucise atîtea animale nevinovate. A furat mult și-a mîncat mult. Trebuie să-l prindem.

Toate animalele porniră în căutarea lui Gabuluku. Gabuluku sosi în fața arborelui care avea

numeroase rădăcini ieșite din pămînt ; între aceste rădăcini se adîncea o gaură în jos. El se strecură înăuntru. Animalele sosiră și începură să scobească. Scobiră atîta că pînă la sfîrșit Kassiama putu să apuce un picior al lui Gabuluku și să-l tragă la el. Gabuluku strigă :

— Eu sînt așezat aici și tu tragi o bucată de lemn de dincolo.

Gabuluku rîse. Kassiama îi dădu drumul. Gabuluku se repezi și fugi în pădure, lăsînd în urmă animalele zăpăcite. Animalele spuseră :

— Era deci piciorul lui Gabuluku.

Fiul lui Kassiama strigă :

— Din vina lui Gabuluku au fost omorîte atîtea animale. A furat mult și-a mîncat mult. Trebuie să-l prindem.

Animalele alergară în urmărirea lui Gabuluku. Gabuluku străbătu pădurea în fugă și ajunse într-un sat unde nu locuiau decît *gabuluki*. Se găseau acolo un număr mare de *gabuluki*. Ei băteau toba și dansau. Gabuluku le strigă :

— Tăiați-vă repede urechile și cozile.

Gabuluku își tăie și el urechile și coada. Toți *gabulukii* își tăiară urechile și cozile. Animalele ajungînd, priviră pămîntul și văzură numeroase urme de *gabuluki*. Spuseră :

— Unde este Gabulukul nostru ?

Gabulukii spuseră :

— Toți sîntem *gabuluku*.

Animalele răspunseră :

— Gabulukul nostru avea urechi și coadă.

Gabulukii spuseră :

— În acest sat nu se află decît *gabuluki* fără urechi și fără coadă. Animalele se întoarseră fără izbîndă.

Celelalte animale nu mai vrură să aibă de a face cu Gabuluku cel hoț.

LEOAICA ŞI HIENA

(MOSI)

Leoaica a fătat nouă pui. Într-o zi, cînd se întoarse de la vînătoare, nu mai găsi decît opt pui. Asta pentru că hiena venise şi furase unul.

A doua zi un alt pui de leu dispăru, iar în ziua următoare un al treilea. A patra zi, în clipa cînd plecă la vînătoare, leoaica le spuse puilor săi :

— Aş vrea să ştiu cine a venit aici să vă fure fraţii ; aşa că mă voi ascunde nu departe de voi. Cînd se va arăta, strigaţi toţi împreună pentru a-mi da de ştire.

Ea se ascunse şi după puţin timp sosi hiena. Leoaica veni repede ca o săgeată, la ţipetele micuţilor ei. Sări asupra răpitoarei şi-i frînse cele patru picioare. O lăsă astfel schilodită, făgăduindu-şi să o isprăvească la întoarcere.

Hiena se tîrî pe cioturi pînă la vizuina ei unde îşi găsi supuşii adunaţi, pentru că ea poruncea pădurii, şi în fiecare dimineaţă căprioarele, iepurii,

câinii sălbatici, șacalii și maimuțele chiar veneau s-o salute și să-i spună bună ziua.

Întorcîndu-se de la vînătoare, leoaica o căută în zadar pe hienă pentru a-i da lovitura de moarte. Se duse la maimuță și-i spuse :

— Tu, care ești un neobosit plimbăreț, nu se poate să nu cunoști vizuina hienei. Trebuie să mă conduci la ea îndată !

Maimuța o duse la hienă.

La intrarea leoaicei în casa hienei, toți supușii se îngroziră și încercară s-o ia la fugă.

— Nimeni să nu se miște, mîrîi leoaica, sau voi strînge de gît pe toată lumea !

Iepurele cînta la *diurukele* (chitară cu o coardă). În același timp *siemeneuara* (pisica mare de pădure), răspundea întrebărilor lui cîntînd și ea :

— Ce fel de piele este asta ? întreba iepurele.

— Este, răspundea *siemeneuara,* pielea cutărui animal pe care căpetenia noastră l-a sfîșiat !

— Și aceasta ?

— Pielea cutărui animal înghițit de căpetenia noastră.

La venirea leoaicei, amîndoi întrerupseră cîntecul dialogat.

— Urmează ! îi porunci leoaica iepurelui, urmează dacă nu vrei să te mănînc !

Iepurele reluă atunci :

— A cui este această piele ?

Nici un răspuns !

— Ce fel de piele este aceasta ? întrebă iarăși maimuța.

Nimeni nu răspunse însă.

— Dă-mi *diurukele* tău, zise atunci leoaica.

Începu să cînte ea însăși întrebările :

— Ce piele este asta ? Răspunde-mi, iepure, tu care adineauri întrebai !

Și iepurele răspunse :

— Este pielea lui Koba, pe care căpetenia noastră l-a făcut praf... Este pielea căprioarei, pe care căpetenia noastră a sfîșiat-o, etc., etc.

Ajunsă la pieile celor trei pui de leu :

— Ce piei sînt astea ? strigă leoaica.

— Sînt, spuse iepurele, piei de mmmmmm !

— Ce înțelegi prin piei de mmmmmm ? Astea nu există ! Încă o dată, ce piei sînt astea ? Spune-mi limpede sau îți rup rărunchii.

— Sînt pieile puilor tăi ! murmură iepurele scuturat de friguri de groază.

La aceste vorbe leoaica, în culmea furiei, sugrumă unul după altul animalele de față, păstrînd-o pe hienă pentru „îndulcirea gurii".

Cînd termină acest măcel, leoaica ieși și întîlnind animalele pădurii le porunci să meargă fiecare în partea lui să-i caute de mîncare. Și toate se întoarseră cu mîncare : iepurele fură pentru ea alune ; pisica îi aduse pui furați ; maimuța, pătlăgele roșii, etc., etc. ... Numai țapul nu găsise nimic.

Într-o dimineață, cînd trimetea animalele în căutarea hranei, leoaica îi spuse țapului :

— Dacă nici astăzi nu-mi vei aduce nimic nu te vei mai scărpina niciodată de ziduri, pentru că te voi omorî !

Țapul plecă plîngînd. Se întîlni cu o femeie bătrînă care îl întrebă :

— Țapule, de ce plîngi ?

Țapul îi mărturisi pricina mîhnirii.

— Liniștește-te, îi spuse bătrîna, îți voi da un praf vrăjit, cu ajutorul căruia îți vei procura atîta vînat cît va dori leoaica. Să înghiți puțin din acest praf și să-ți freci barba. După asta n-ai decît s-o îndrepți către oricare animal, și-l vei omorî imediat.

Țapul îi mulțumi cu căldură bătrînei și plecă cu talismanul. Ajuns în pădure, văzu un mistreț. Îl ochi cu barba și mistrețul căzu nemișcat. Pe urmă veni rîndul unei căprioare.

Aduse leoaicei ceea ce vînase :

— Cum ai făcut să-ți procuri tot acest vînat ? îl întrebă ea. Cum ai putut omorî un mistreț ? Este un animal care, cîteodată, mă sperie și pe mine !

— Pentru că am un *grigri*, răspunse țapul ; n-am decît să-mi îndrept barba către cineva și cade mort pe loc !

— Ai îndreptat-o și spre mine ? întrebă leoaica destul de neliniștită.

— Nu încă ! Dar am s-o fac !

— Nu face nimic ! strigă leoaica. Îți redau libertatea să mergi unde-ți va plăcea !

Și ea fugi strigînd mereu :

— Nu te întoarce către mine ! Nu te întoarce spre mine !

Țapul se înapoie în satul oamenilor și niciodată nu se mai întoarse în pădure.

LEGENDE

ORIGINEA MORȚII

(HOTENTOT)

Luna moare și învie. Ea i-a spus odată iepurelui :

— Du-te, caută-i pe oameni și spune-le : „Tot așa cum eu mor și înviez, la fel și voi veți muri și veți învia".

Iepurele s-a dus să-i caute pe oameni și le-a spus :

— Tot așa cum eu mor și nu mă mai întorc la viață, la fel și voi veți muri și nu veți mai învia.

Cînd s-a întors, Luna l-a întrebat :

— Ce le-ai spus oamenilor ?

— Le-am spus : „Tot așa cum mor eu și nu mă mai întorc la viață, la fel și voi veți muri și nu veți mai învia.

— Ce ! a strigat Luna, le-ai spus așa ceva ? și furioasă a apucat un băț și l-a izbit peste buză, care i-a crăpat.

Iepurele a fugit și mai aleargă încă...

CEI PATRU TINERI ȘI FEMEIA

(BASUTO)

Se povestește că erau o dată patru tineri și o femeie. Această femeie locuia pe coasta unei coline mici. Cei patru tineri locuiau pe altă colină. Tinerii se ocupau cu vînătoarea de animale sălbatice. Femeia nu știa să vîneze. Ea stătea mereu așezată fără să facă nimic, fără să aibă nimic de mîncare. Tinerii vînau animalele sălbatice și se hrăneau cu carnea lor.

Unul dintre ei spuse :

— Ființa de acolo, care seamănă cu noi... oare cine vînează pentru ea, fiindcă o văd stînd toată ziua ?

Altul răspunse :

— Nu, ea nu ne seamănă ; ființa aceea nu poate vîna ca noi animale.

Cel dintîi i-o întoarse :

— Are mîini, picioare și cap ca și noi ; de ce n-ar putea merge la vînătoare asemenea nouă ?

Altul zise :

– Mă duc spre ea să văd ce neam de ființă este.

A găsit-o tot stînd ; a întrebat-o :

— Cum ești tu făcută ?

Ea răspunse :

— Eu nu mănînc nimic ; mă hrănesc cu apă.

— Adevărat ?

— Da !

El se întoarse la tovarășii săi și le spuse :

— Ființa aceasta nu este din neamul nostru ; e din cu totul alt neam ; este o ființă care n-ar ști să meargă la vînătoare.

Ei îl întrebară :

— Cum e făcută ?

— Are ca și noi miini, picioare și cap ; altfel, nu ne seamănă.

— Dar foc face ?

— Nu, trăiește fără foc.

— Ce mănîncă ?

— Bea apă ; nu mănîncă nimic, nimic.

Ceilalți tineri au fost foarte mirați ; s-au culcat și au adormit.

A doua zi au mers la vînătoare și s-au întors cu vînatul pe care îl omorîseră. Unul dintre tineri spuse :

— Prieteni, vreau să-i dau o bucată de carne ființei de acolo, ca să văd dacă o s-o mănînce.

Ceilalți primiră. El tăie o bucată de carne, luă și foc, adună vreascuri uscate și veni la femeie ; a făcut foc și a fript carnea, apoi i-a dat-o, spunînd :

— Ia și mănîncă.

Ea a luat carnea și a mîncat-o. Tînărul a văzut-o mîncînd și a fost tare mirat. Apoi i-a dat o altă bucată de carne, spunîndu-i :

— Ia-o și frige-o tu însăți.

După aceea s-a întors la tovarășii săi și le-a spus :

— Ființa aceea a mîncat carnea, ea mănîncă la fel ca noi ; dar nu este din același neam cu noi, fiindcă ea nu poate ucide vînatul.

Femeia era goală, tinerii de asemeni ; doar că se acopereau cu piei de animale ucise de ei cît erau încă crude ; nu știau să le tăbăcească, nici să le conserve. Își purtau săgețile în păr. A doua zi, tînărul se întoarse la femeie și-i duse carne. Ceilalți îi spuseră :

— Dacă în fiecare zi tu vei vîna pentru ființa aceea, nu vei mai lua parte la vînătoarea noastră.

Cînd femeia se sătură de carne, i se făcu sete ; luă argilă și făcu un vas mic ; îl puse la soare ca să se usuce, apoi se duse să aducă apă în vas ; dar vasul se fărîmă. Ea se miră ; apoi se duse să bea ca totdeauna, aplecîndu-se peste apă.

Începu apoi să facă un alt vas de pămînt, apoi un al doilea, le uscă la soare, adună vreascuri uscate și făcu un foc să coacă vasele ; cînd le termină, se duse să aducă apă și văzu că de data

asta apa nu le-a mai stricat. Într-unul, femeia puse apă și carne, așezînd totul deasupra focului. Cînd carnea a fiert, ea a scos-o din vas și a pus-o pe o piatră lată, apoi a mîncat-o ; dar în vas a mai lăsat o bucată.

Bărbatul a sosit și i-a adus vînatul pe care-l ucisese ; ea i-a spus :

— Mănîncă un pic de aici, să vezi ce bun e.

El a mîncat din carnea fiartă, a băut din supă și a fost mirat. Apoi s-a întors la tovarășii săi și le-a spus :

— Prieteni, ființa aceea a făcut din pămînt un vas ; într-unul din vasele sale aduce apă, în altul fierbe carne ; gustați dar, carnea pe care a fiert-o ; de bună seamă ființa aceea nu este din același neam cu noi.

Ei se mirară.

Un altul se duse la ea, o privi, mîncă din carnea fiartă, bău din supa ei și fu uimit să vadă vasele de pămînt pe care le făcuse femeia. Se întoarse la tovarășii lui și le spuse :

— E o ființă din alt neam decît noi.

Atunci tînărul care cel dintîi se ocupase de ea, rămase cu această femeie, aducîndu-i în fiecare zi vînatul pe care-l ucidea ; ea, la rîndul ei, i-l pregătea cît putea mai bine. Ceilalți trei tineri plecară și-l lăsară pe tovarășul lor cu această femeie ; și au trăit astfel, amîndoi, împreună.

POVESTE

(MPIRAS)

Moari (Dumnezeu) făcu un om cu numele de Mwuetsi (luna). Îl făcu în fundul unui *dsivoa* (lac) și îi dărui un *ngone* (corn, conținînd ulei de uns). Mwuetsi trăi la început în *dsivoa.*

Pe urmă Mwuetsi îi spuse lui Moari :

— Vreau să mă duc pe pămînt !

Moari îi răspunse :

— Te vei căi.

Mwuetsi zise :

— Vreau totuși să mă duc pe pămînt !

Moari spuse :

— Du-te atunci pe pămînt !

Mwuetsi ieși din *dsivoa* și se duse pe pămînt.

Pămîntul era atunci chel de tot și gol. Nu se găsea iarbă, nu se vedeau tufe, nu existau pomi, nu erau animale. Mwuetsi plînse și-i spuse lui Moari :

— Cum pot trăi aici ?

Moari spuse :

— Te-am prevenit. Ai pornit-o pe un drum la capătul căruia vei muri, apoi zise : Dar vreau să-ți dau ceea ce îți aparține.

Moari îi dărui lui Mwuetsi o fată tînără cu numele de Masasi (stea de dimineață). Moari îi aduse lui Masasi cele trebuincioase pentru făcut focul. Mwuetsi se duse seara cu Masasi într-o peșteră. Masasi îi spuse :

— Ajută-mă să facem foc. Eu voi ține *șimandira* (lemn de foc culcat) ; tu, vei învîrti *rusika* (în adevăratul înțeles : lemnul pe care-l facem să se învîrtească). Mwuetsi făcu ceea ce îi cerea Masasi. Masasi ținu lemnul culcat. Mwuetsi învîrti celălalt lemn. Cînd focul se aprinse, Mwuetsi se culcă de cealaltă parte a focului. Focul ardea între ei.

Mwuetsi se gîndea :

— Pentru ce, oare, Moari mi-a dat această fată tînără. Ce să fac cu ea ?

Cînd se făcu noapte, Mwuetsi luă cornul *ngona*, se sculă și spuse :

— Trec (pe deasupra focului) în partea cealaltă.

Mwuetsi sări peste foc, se apropie de fata Masasi, și îi atinse trupul cu degetul uns cu ulei. Pe urmă Mwuetsi se întoarse în așternutul său și adormi.

Cînd se trezi Mwuetsi către dimineață, se uită la Masasi. Mwuetsi văzu că trupul lui Masasi era umflat. Cînd se făcu ziuă, Masasi începu să nască.

Masasi născu iarbă ; Masasi născu tufe ; Masasi născu arbori. Masasi nu încetă să nască pînă ce pămîntul nu fu acoperit de iarbă, de tufe și de copaci.

Atunci copacii crescură, crescură, crescură pînă cînd vîrfurile lor atinseră cerul. Și cînd vîrfurile copacilor atinseră cerul, începu să plouă.

Mwuetsi și Masasi trăiau acum în belșug. Aveau ce să mănînce : fructe, rădăcini, semințe. Mwuetsi clădi o casă, în care locui împreună cu Masasi. Mwuetsi făcu lopeți din fier, făcu săpălige și săpă un ogor. Mwuetsi făcu apoi stofe din scoarță de copac și din cînepă. Pe urmă coșuri de prins pește. Masasi aducea apă și lemne și gătea. Mwuetsi și Masasi trăiră astfel doi ani.

După doi ani, Moari îi spuse lui Masasi :

— Masasi, timpul a trecut, apoi o răpi pe Masasi de pe pămînt și o readuse în *dsivoa*.

Mwuetsi plînse.

Mwuetsi se tîngui și-i spuse lui Moari :

— Ce să fac fără Masasi a mea ? Ce să mă fac fără nevasta mea ? Cine-mi va aduce apă și lemne ? Cine-mi va face bucate ?

Opt zile în șir, se tîngui Mwuetsi.

Mwuetsi se tînguí timp de opt zile. Atunci Moari îi spuse :

— Te-am prevenit că mergi spre moarte. Îți voi da o altă nevastă. Ți-o dau pe Morongo (stea de seară). Morongo va rămîne cu tine doi ani, pe urmă o voi lua înapoi.

Moari i-o dădu pe Morongo lui Mwuetsi.

Morongo sosi la coliba lui Mwuetsi. Cînd se lăsă noaptea, Mwuetsi vru să se culce de partea cealaltă a focului. Morongo spuse :

— Nu, nu te culca în cealaltă parte a colibei. Culcă-te lîngă mine !

Mwuetsi se culcă alături de Morongo.

Mwuetsi luă cornul cu *ngona* și vru să-și ungă degetul arătător cu ulei. Dar Morongo spuse :

— Nu, nu face asta. Nu sînt ca Masasi. Freacă-ți partea de jos a burții cu ulei *ngona.* Freacă-mi și mie partea de jos a burții mele cu ulei *ngona.*

Mwuetsi își frecă partea de jos a burții cu ulei *ngona,* apoi frecă și partea de jos a burții lui Morongo cu ulei *ngona.* Morongo îi spuse :

— Acum contopește-te cu mine.

Mwuetsi se contopi cu Morongo. Mwuetsi adormi.

A doua zi dimineață cînd Mwuetsi se trezi, văzu că trupul lui Morongo era umflat. În zori, Morongo începu să nască. Morongo născu în prima zi găini, oi, capre.

În seara celei de-a doua zile, Mwuetsi se culcă din nou lîngă Morongo.

În dimineața următoare ea născu o antilopă de Cap și niște boi.

În seara zilei a treia, Mwuetsi se culcă din nou cu Morongo. A patra zi, Morongo născu întîi niște băieți, pe urmă niște fete. Băieții născuți dimineața, seara erau bărbați.

În seara zilei a patra, Mwuetsi vru să se contopească din nou cu Morongo. Dar o furtună izbucni și Morongo spuse :

— Lasă-mă, alergi spre moarte.

Mwuetsi se sperie. Furtuna trecu. Cînd trecu, Morongo îi spuse lui Mwuetsi :

— Fă o ușă și astupă în felul acesta intrarea. Moari nu ne va vedea ce facem. Atunci te poți culca cu mine.

Mwuetsi închise intrarea colibei. A doua zi dimineața, Mwuetsi se deșteptă. Mwuetsi văzu că trupul lui Morongo era umflat. Cînd veni ziua, Morongo născu lei, leoparzi, șerpi și scorpioni. Moari îi văzuse. Moari îi spuse lui Mwuetsi :

— Te-am prevenit.

În seara zilei a cincea, Mwuetsi vru din nou să se culce cu Morongo. Dar Morongo spuse :

— Iată, fetele tale sînt fecioare. Culcă-te cu fetele tale !

Mwuetsi își văzu fetele, el văzu că erau fete frumoase și că într-adevăr erau fecioare. Se culcă cu ele. Ele născură copii. Copiii născuți dimineața erau seara oameni în toată firea. Mwuetsi deveni *mambo* (rege) al unui mare popor.

Dar Morongo se culcă cu șarpele. Morongo nu mai născu. Ea trăi cu șarpele. Într-o zi, Mwuetsi se duse din nou la Morongo și vru să se apropie de ea. Morongo spuse :

— Lasă-mă !

Mwuetsi zise :

— Vreau !

Mwuetsi se culcă alături de Morongo. Sub așternutul lui Morongo era tupilat șarpele. Șarpele îl mușcă pe Mwuetsi. Mwuetsi căzu bolnav.

După ce șarpele îl mușcă, Mwuetsi se îmbolnăvi. A doua zi nu căzu nici un strop de ploaie. Plantele se uscară. Fluviile și *dsivoa* secară. Animalele muriră. Oamenii începură și ei să moară. Muriră o mulțime de oameni. Copiii lui Mwuetsi spuseră :

— Ce să facem ? Hai să-i întrebăm pe *hakați* (vrăjitori).

Copiii lui Mwuetsi îi întrebară pe *hakați*. *Hakații* spuseră :

— *Mambo* Mwuetsi este bolnav și se stinge. Trimiteți-l pe Mwuetsi în *dsivoa*.

Atuncea, copii lui Mwuetsi îl strînseră de gît pe tatăl lor și îl înfășurară într-un giulgiu. O puseră și pe Morongo în giulgiu cu Mwuetsi. Pe urmă aleseră un alt om drept *mambo*. Doi ani trăise Morongo îi casa lui Mwuetsi.

SOARELE, LUNA, STELELE ȘI GĂINILE

(TSIMIHETY)

Se spune că de mult, foarte de mult Soarele și Luna erau prieteni buni. Aveau fiecare frați mai mici : Soarele avea pe *fitaikotra* (găinile) și Luna pe *kintana* (stelele). Soarele se plimba de obicei cu stelele, iar Luna era însoțită de găini. Într-o zi ea fu poftită să ia parte la o sărbătoare ; dar fiindcă nu mai era nici un locșor unde să te așezi, Luna căută un mijloc să se scape de micii ei tovarăși : deschise deci poarta cerului și-i lăsă, pe cocoș și pe găină, să cadă pe pământ. Aceștia picară drept în mijlocul unui sat mare, însă, buimaci din pricina căderii, nu puteau să se țină drepți și păreau morți. Oamenii din sat crezură la început că erau niște trimiși ai unui Zanahary : începură deci să adreseze rugăciuni după rugăciuni acestor ființe necunoscute, care rămîneau însă mute și nu făceau nici o mișcare. Ei repetau mai ales :

— Să-i ridicăm ! Să-i ridicăm *(ankohonitohoy)* pe copiii lui Zanahary, pentru ca tatăl lor să ne fie recunoscător !

Or, Soarele aștepta cu nerăbdare întoarcerea prietenei sale Luna. Cînd o văzu întorcîndu-se singură, strigă :

— Unde sînt micii tăi tovarăși ?

— Fugind înaintea mea, au făcut un pas greșit și au căzut pe pămînt, cu toate sforțările pe care le-am făcut să-i prind.

— Ce nenorocire ! strigă Soarele furios. Dacă mă voi răzbuna să nu fii mirată.

— Ba nu, frate, răspunse Luna, n-ai de ce să te răzbuni ; nu-i vina mea, dacă frații tăi au fost neatenți ! Spunîndu-mi că te vei răzbuna, mă silești să nu mai am încredere în tine.

— Nu pot să nu mă răzbun pe aceea care e pricina unei asemenea nenorociri. Începînd de astăzi ne vom despărți ; cată să te ții cît mai departe de mine. Niciodată frații mei nu vor mai merge cu tine, și chiar acelora care sînt pe pămînt le voi porunci să se ascundă în clipa apariției tale sau a surorilor tale, stelele.

Luna spuse la rîndul ei :

— Ei bine ! fie ! Voi pleca, și de aici înainte nu voi mai fi pentru tine decît o străină. Surorile mele, de asemenea, se vor ascunde în clipa cînd tu vei apărea !

Iată de ce stelele se ascund în timpul zilei și Luna de asemenea. Cînd se arată totuși uneori în

același timp cu Soarele, se străduie să stea cît mai departe de el. În ce privește găinile, ascultînd de porunca fratelui lor Soarele, intră în colibă de îndată ce stelele scînteiază pe cer. Cocoșii cîntă rar seara, pentru că sînt plictisiți de venirea stelelor și a Lunii. Cîntecul pe care îl cîntă însă dimineața sună astfel: *„Tonga zoky o! Tonga zoky o!“* (Vino, fratele nostru mai mare!) Ei vestesc astfel, cu bucurie, apropiata venire a fratelui lor Soarele.

CULTIVATORUL

(GURMANTI)

Un cultivator avea un *lugan* și meiul de pe el se copsese. În fiecare zi însă două păsări mici veneau să-i mănînce grînele.

Omul își făcu din păr de cal niște curse mici cu noduri alunecătoare și le agăță de spicele de mei. Una dintre păsărele — bărbatul — se lăsă prins.

Omul îi smulse penele din vîrful aripilor ca să-l împiedice să mai zboare, după aceea îl dădu copiilor lui, spunîndu-le să-i taie gîtul.

Copiii luară un cuțit. Dar înainte să împlinească porunca tatălui lor, nevasta prizonierului veni și, zburînd pe deasupra lor, le strigă :

— De ce vreți să-i tăiați gîtul bărbatului meu ?

Copiii nu-i răspunseră. Soțul ei, însă, îi strigă :

— Lasă-i să facă ce vor !

Începură apoi să-i smulgă păsării fulgii. Femeia se întoarse și îi întrebă din nou pe copii :

— De ce-l jumuliți pe soțul meu ?

— Lasă-i să facă ce vor ! mai spuse bărbatul.

Se pregătiră să-l perpelească :

— De ce-l pîrliți ? întrebă femeia.

— Lasă-i, nevastă, să facă ce vor !

După ce fu despicat, cînd fu pus la prăjit și cînd fu mîncat, de fiecare dată femeia întreba de ce făceau asta. Și de fiecare dată bărbatul ei o sfătuia să-i lase să facă ce vor și să nu se teamă de nimic.

După ce păsărica a fost mîncată, toți copiii se văzură preschimbați în păsărele de același soi, cele pe care le mai vedem și acum. Înainte nu existau pe pămînt decît cele două păsărele a căror istorie v-am povestit-o.

Mama mea mi-a istorisit întîmplarea în felul acesta și eu o istorisesc ca și mama mea.

PASĂREA DE PRADĂ ȘI SOARELE

(PEUHL)

Soarele împrumutase de la vultur o sută de mii de *cauris* (scoici mici care servesc drept monezi). În fiecare zi creditorul se ducea la debitorul său pentru a-și cere datoria, dar de fiecare dată îl găsea pe Soare gata de plecare :

— Vino mîine, îi spunea acesta ; iată-mă pornit, nu mă mai pot întoarce !

— Bine ! răspundea vulturul.

Se întorcea, pentru a reveni a doua zi, fără să-l poată găsi acasă pe platnicul cel rău.

— Vulture, îl întrebă într-o zi cocoșul, ce cauți tu în fiecare zi la Soare ?

— I-am împrumutat o sută de mii de scoici și nu vrea să mi le mai dea înapoi, răspunse vulturul.

— Stai aici, îl sfătui cocoșul. Mîine te voi deștepta atît de devreme, încît îl vei afla pe datornic acasă, înainte de a se fi deșteptat.

— Bine ! zise vulturul.

Se culcă și dormi pînă cînd cocoșul veni să-i spună :

— Vulture, du-te acum. Soarele nu s-a sculat încă.

Și vulturul s-a dus la Soare. Soarele dormea încă :

— Fii binecuvîntat ! îi zise el intrînd.

— Alah să te binecuvînteze ! îi răspunse Soarele. Dar cine te-a sfătuit, de-ai izbutit să fii aici înaintea deșteptării mele ?

— Cineva ! i-a răspuns vulturul cu un aer misterios.

— Dacă nu-mi spui cine, nu-ți mai dau înapoi ceea ce-ți datorez !

— Ei bine ! mărturisi vulturul, cocoșul m-a sfătuit ! Datorită lui am putut veni astăzi atît de devreme.

— Bine ! zise Soarele, pentru că așa stau lucrurile, îți dau drept plată puii, fiii cocoșului.

— Ne-am înțeles ! răspunse vulturul.

Și iată de ce vulturul se hrănește cu pui.

IGNAMUL

(MALINKE)

O femeie, numită Kaniba, care nu putea avea copii, găsi într-o zi pe drum un *ignam* (plantă a cărei rădăcină făinoasă se mănîncă).

— Ah ! îi spuse ea, dacă ai putea, *igname*, să te schimbi într-un copil. Atunci nu se va mai spune despre mine că sînt stearpă !

Ignamul îi răspunse :

— Mă tem ca într-o bună zi tu să nu spui tuturor că am fost un *ignam*. Dacă aș fi sigur că n-ai s-o faci m-aș schimba așa cum dorești.

— Nu voi spune nimic, nimănui ! spuse Kaniba.

Ignamul luă atunci forma unui copil mic de tot și femeia, așezîndu-și-l în spate, se întoarse cu el în sat.

Țipetele micuțului au atras atenția sătenilor asupra Kanibei.

— Credeam că ea nu va putea avea niciodată copii, ziseră ei ; fără ca nimeni să bănuiască ea

era însărcinată !... și iată că acum a născut un băiat !

Kaniba îi spuse totul soțului ei și îl sfătui să nu sufle nici o vorbă nimănui, de nu, vor pierde copilul.

Copilului i se dădu numele de Manseri. El crescu și ajunse de înălțimea unui bărbat tînăr. De atunci începu să-și ajute tatăl la lucrul ogorului.

Într-o zi, pe cînd Manseri era ocupat cu lucrul și cînd mama sa venise să-i aducă *toul* (fiertură de mei, de *fonio* sau de porumb), o potîrniche se așeză pe copacul vecin.

Această potîrniche fusese pe vremuri de față la întîlnirea dintre Kaniba și *ignam*. Ea auzise convorbirea și-l văzuse pe Manseri transformîndu-se din plantă în copil mic. Începu deci să cînte :

„Dacă vine un copil, el îți va zice : «Bună ziua, Manseri». Dacă vine un bătrîn, îți va spune : «Bună ziua, Manseri !». Dacă vine sora-potîrniche, ea îți va spune : «Bună ziua, igname !»".

Atunci copilul îi spuse Kanibei cîntînd și el :

„Mamă ! mă voi face iar ignam !"

Și de îndată ce cîntă astfel, își reluă într-adevăr chipul de plantă.

Kaniba a rămas fără copil și de atunci sînt și femei sterpe.

DE CE ȘERPII MĂNÎNCĂ BROAȘTE

(ANTAMBAHOAKA)

Se spune că un șarpe întîlni o broască :

— Să fim prieteni, îi zise aceasta. Tu ești lung, eu sînt scurtă. Vom putea deci să ne ajutăm unul pe altul. Statura ta îți îngăduie să ajungi la locuri mai ridicate ; eu mă voi strecura acolo unde tu nu vei putea pătrunde. Am de asemenea un glas foarte puternic, care ne va putea fi folositor. Cu toate astea, înainte de a ne lega mai mult, să ne încercăm forțele. Prima întrecere să fie la alergat ; să vedem cine-l va prinde pe celălalt. Începi primul, pentru că ești mai mare ca mine.

Șarpele făcu trei salturi și broasca nu-l putu prinde :

— Tu alergi mai bine ! zise ea.

La rîndul ei, sări ; dar șarpele o ajunse la al patrulea salt și o înșfăcă de spate :

— Nu mă înghiți, zise broasca. Spune mai întîi : a ! cu gura deschisă.

Șarpele zise : a ! dar îndată ce-și descleștă dinții broasca sări în apă, lăsîndu-l uluit. Broaștele lacului și-au lăudat tovarășa pentru șiretenia ei și l-au numit pe șarpe nătărău. Acesta, rușinat de a se fi lăsat păcălit în felul ăsta, își adună copiii și le spuse :

— Mîncați broaștele cînd le veți întîlni, chiar dacă sînteți sătui. Înghițiți-le dintr-o îmbucătură, ca să nu vă scape. Va fi singurul mijloc de a le face neamul să dispară.

ARONDO-JENU

(AȘIRA)

Atungulu-Simba era rege. Căpătase puterea prin dreptul de moștenire și pusese să se construiască opt case noi. Atungulu însă jurase să-i mănînce pe toți cei care s-ar fi certat cu el. A făcut cum a spus : i-a mîncat pe toți inamicii săi, unul după altul, pînă cînd a rămas singur în ținuturile sale. După aceea s-a căsătorit cu frumoasa Arondo-Jenu, fiica unui rege din vecinătate.

După ce s-a căsătorit, Atungulu și-a luat obiceiul să petreacă toată ziua în pădure, întinzînd curse pentru animalele sălbatice și lăsînd-o pe soția lui în sat. Într-o zi Njale, fratele mai mare al lui Arondo-Jenu (căci Corambe, regele văzduhului, tatăl lor, avea trei feciori), a venit s-o smulgă pe sora sa din ghearele lui Atungulu-Simba ; dar regele a sosit pe neașteptate și l-a mîncat. A venit apoi al doilea frate și a fost și el mîncat. În cele din urmă a sosit Reninga, cel de-al treilea frate.

Între el și Atungulu s-a încins o luptă cumplită, care a ținut de la răsăritul soarelui pînă la prînz. În cele din urmă, Reninga a fost biruit și inamicul său l-a mîncat ca și pe ceilalți doi frați.

Totuși Reninga, care avea cu el un fetiș puternic, a ieșit viu din corpul lui Atungulu. Regele, revăzîndu-l, strigă :

— Cum ai făcut să scapi ? După aceea s-a mînjit cu cretă magică și a spus :

— Reninga, ia-ți sora.

Apoi s-a dus și s-a aruncat în apă.

Înainte să se înece, a spus că dacă Arondo-Jenu se va recăsători va muri ; și prevestirea s-a adeverit, căci văduva s-a recăsătorit cu un alt bărbat și curînd după aceea a murit. Atunci Reninga, la rîndul său, deznădăjduit că și-a pierdut sora, s-a aruncat și el în apă, în același loc în care pierise Atungulu, și s-a înecat.

În locul în care s-a înecat Atungulu-Simba, călătorul poate vedea, privind în fundul apei, corpul lui Atungulu și al soției sale zăcînd alături. Unghiile acestei frumoase făpturi sînt lustruite și strălucitoare asemenea unei oglinzi. De atunci apa a căpătat darul să oglindească lucrurile și a căpătat numele Arondo-Jenu. Oricine poate să-și vadă propriul său chip în unde, ca urmare a limpezimii pe care le-o dă unghiile lui Arondo-Jenu.

POVESTE

(WAKARANGA — ETIOPIA)

Un om se însură cu o femeie. Femeia rămase însărcinată. Născu un băiat. Cînd tatăl văzu băiatul, zise :

— Copilul are pe frunte un semn de la naștere.

Mama spuse :

— Trebuie întrebați *hakații* (vrăjitorii) să știm dacă copilul nostru trebuie să trăiască.

Tatăl spuse :

— Da, trebuie întrebați *hakații.*

Tatăl se duse să vadă un *nganga* (preot), căruia îi spuse :

— Băiatul meu are pe frunte un semn în formă de lună. Acest copil trebuie lăsat să trăiască sau trebuie așezat pe marginea lui *dsivoa* (lac) ?

Nganga îi întrebă pe *hakați,* apoi zise :

— Nu duceți copilul la *dsivoa.* Copilul acesta va ajunge un mare *mambo* (rege). Dar într-o zi un șarpe îl va mușca pe *mambo* și-l va omorî.

Părinții nu-l duseră pe băiat la *dsivoa*. Băiatul crescu.

Cînd ajunse flăcău, îi spuse într-o zi tatălui său :

— Vreau să plec în căutarea unei soții.

Tatăl îi răspunse :

— Du-te !

Tînărul cu semn pe frunte plecă departe.

Într-o zi, flăcăul ajunse într-o țară unde nu plouase de multă vreme. Totul era uscat. Boii mureau. Tînărul se întîlni pe drum cu fata regelui, care ducea ultimii boi ai țării la păscut. Tînărul intră în vorbă cu ea. Văzînd cît era de frumoasă, tînărul îi spuse fetei :

— Vreau să mă însor cu tine.

Fata îi răspunse :

— Aș vrea să merg cu tine, dar *mambo*, tatăl meu, nu mă va da decît omului care va aduce ploaie în țară.

Tînărul spuse :

— Du-te și găsește-l pe tatăl tău și spune-i că voi aduce ploaie în țară. O pot face.

Fata se duse la *mambo* și-i spuse :

— Este aici un tînăr care aduce ploaia în țară.

Mambo îi răspunse :

— Dacă tînărul face să plouă i te voi da lui de soție.

Fata se întoarse la flăcău și-i spuse :

— *Mambo* se învoiește. Dă ploaie în țară !

Tînărul însemnat în frunte cu un semn în formă de lună se duse într-o peșteră. Acolo se afla un șarpe. Flăcăul îi spuse șarpelui :

— Sînt tînărul cu semnul în formă de lună pe frunte. Tîrăște-te pe picioarele mele, pe corpul meu și pe semnul de pe fruntea mea.

Șarpele se tîrî pe picioarele tînărului, pe corp și pe semnul de pe frunte.

Cînd șarpele se tîrî pe picioarele tînărului, zarea deveni plumburie. Cînd se tîrî pe corpul său, nori mari se ridicară. Cînd se tîrî pe frunte și pe semn, în așa fel încît acesta să fie în întregime acoperit de trupul șarpelui, începu să plouă. Plouă cinci zile și cinci nopți. Tînărul se duse la fata regelui și o întrebă :

— A plouat destul ?

Fata regelui spuse :

— Da, a plouat destul. Tata mă va da ție de soție. Voi fi nevasta ta. Dar nu uita ce-ți voi spune. Atîta timp cît voi fi soția ta, nu vei mînca decît fiertură făcută de mîna mea. Vei putea lua o a doua și o a treia nevastă. Dar niciodată nu vei mînca din fiertura lor.

Tînărul îi răspunse :

— Ne-am înțeles !

Flăcăul însemnat în frunte cu un semn în formă de lună se însură cu fata. Cînd se simțea nevoia de ploaie, băiatul se ducea în peșteră și-i spunea șarpelui :

— Sînt tînărul însemnat în frunte cu un semn în formă de lună. Tîrăşte-te pe picioarele mele, pe corpul meu şi pe semnul de pe fruntea mea.

Şarpele se tîra, şi ploua.

Din ziua în care tînărul sosise în ţara aceea, cîmpurile nu mai duceau lipsă de ploaie, nici locuitorii de mîncare. Într-o zi regele muri. *Machinda* (nobilii) doreau să pună în locul lui pe fiul unui alt rege răposat, dar femeile spuseră :

— Tînărul însemnat cu un semn în formă de lună pe frunte trebuie să fie *mambo*.

Şi tînărul fu făcut *mambo* peste ţară.

Într-o seară, cînd nu plouase de mult, regele se duse la peşteră după şarpe. În apropiere se afla o mică fermă unde trăiau o femeie şi fiica sa. Regele trecu pe dinaintea colibei. Regelui îi era sete. Fata sta în uşa colibei. Regele spuse :

— Mi-e sete, dă-mi să beau.

Fata intră în colibă şi-i aduse regelui o cană cu apă. Regele văzu că fata era foarte frumoasă.

După ce bău, regele se duse la peşteră. Cînd se întoarse de acolo, ploua. Regele intră apoi în casa femeii şi-i spuse :

— Vreau să mă însor cu fiica ta.

Mama răspunse :

— Poţi să te însori cu fata mea. Dar tatăl fiicei mele este un *mondoro* (suflet-leu). Aşa că va trebui să mănînci din carnea pe care fiica mea o pregăteşte drept *mulivo* (fel al doilea).

Regele spuse :

— Ne-am înțeles !

Regele o luă pe fiica de *mondoro* ca a doua lui soție, mîncînd în fiecare zi și fiertura pregătită de prima lui soție, și al doilea fel pregătit de a doua lui soție.

Într-o zi, prima soție îi spune soțului său :

— De cînd ai o a doua soție, n-ai mai mîncat de la mine felul al doilea. Al doilea fel pe care-l pregătesc eu nu e făcut cu carne, dar este bun, și aș vrea să-l mănînci.

Regele spuse :

— I-am făgăduit asta celei de-a doua soții.

Prima femeie zise :

— Dacă tu nu mănînci din cel de-al doilea fel gătit de mine, mă voi arunca în *dsivoa.*

Regele se înfricoșă, așa că mîncă din cel de-al doilea fel gătit de prima sa soție. A doua zi, regele intră în coliba celei de-a doua soții. Soția de-a doua îi spuse :

— N-ai mîncat din felul al doilea ieri.

Regele zise :

— Iartă-mă ! Am făcut-o pentru ca prima mea soție să nu se arunce în *dsivoa.*

Cea de a doua nevastă îi spuse :

— Nu, nu te iert. Vreau să am un bărbat care nu numai să trăiască cu mine, dar care să și mănînce din *mulivo* gătit de mine. Cea de-a doua soție își strînse lucrurile și plecă la mama ei.

Cea de-a doua soție se întoarse în casa mamei sale, apoi se duse în peștera în care trăia șarpele. A doua soție îi spuse șarpelui :

— Vreau să am un bărbat care nu numai să trăiască cu mine, ci care să și mănînce din cel de-al doilea fel de mîncare pregătit de mine.

Șarpele zise :

— Voi veni cu tine.

Și se duse la coliba femeii. Cea de-a doua soție începu să trăiască cu șarpele.

Într-o zi, regele își spuse : „O iubesc și pe cea de-a doua soție a mea. Trebuie să mă duc s-o văd și să stau și cu ea.“ Așa că regele se duse la coliba celei de a doua soții. Femeia îl întrebă :

— *Mambo,* ce vrei de la mine ?

Regele spuse :

— Uită cearta ! Dă-mi voie să rămîn cu tine pînă mîine.

A doua soție zise :

— Nu se poate. Du-te !

Regele se apropie de a doua soție și vru s-o ia în brațe. Dar șarpele se repezi din așternut la rege și-l mușcă. Regele scoase un țipăt.

Apoi regele căzu bolnav. Atunci cea de-a doua soție spuse :

— Vreau să-l mai văd o dată pe *mambo* înainte să moară.

Femeia se duse la casa regelui și se apropie de culcușul lui. Atunci regele muri. A doua soție se culcă alături de el și muri și ea.

CELE PATRU SURORI

(BETSIMISARAKA)

Se spune că patru surori au plecat să-și caute norocul. Prima se numea Itaolanolona, a doua Ifanivoivo, a treia Ifanarakaraka, a patra Ifaravavy. S-au dus s-o caute pe Ranavavibe, care făcea *fikida* (prevestiri), și au întrebat-o care dintre ele patru va avea soarta cea mai bună. *Mpisikidy* (ghicitoarea) răspunse că cea mai tînără, care se va căsători cu Randriamihamina, regele ținutului. Le mai dădu încă următoarele sfaturi :

— Urmîndu-vă drumul, veți ajunge la marginea unui rîu plin cu caimani : nu veți trece pe puntea care este acolo, ci veți trece peste un vad. Mai departe veți vedea un izvor cu apă limpede și alături de el o băltoacă foarte murdară : nu vă veți spăla cu apă de la izvor, ci din băltoacă. După aceea veți întîlni un taur care vă va amenința cu coarnele și se va așeza de-a curmezișul drumului, dar în loc să vă întoarceți, veți trece pe sub burta lui. În

sfîrșit, veți ajunge în satul lui Randriamihamina ; veți vedea oameni cîntînd din *valiha,* dar nu vă veți opri pentru a-i asculta sau privi.

Cele patru surori plecară. Celei mai mari i-a fost teamă de caimani și vru să treacă rîul pe punte, dar se schimbă în capră. A doua s-a spălat în apa cea limpede și s-a prefăcut în mistreț. A treia s-a întors din drum în fața taurului și s-a prefăcut în cățea. Numai cea mai mică a urmat toate prescripțiile lui *mpisikidy :* ajunsă în satul regal, ea trecu, fără să privească, pe lîngă cei ce cîntau din *valiha.* Fata îi plăcu regelui, care o luă de nevastă.

În ce le privește pe celelalte trei surori, de la ele se trag caprele, mistreții și cîinii.

POVESTE

(BENA-LULA — MARELE KASAI)

Tatăl unui copil a murit. Copilul a rămas singur. Nimeni nu îi da să mănînce, dar copilul căuta ouă și se hrănea. Într-o zi, copilul a găsit zece ouă, în altă zi cinci. O dată, copilul, fiind cățărat într-un arbore, a prins cu mîna o pasăre. Stînd așezat în pom a văzut niște *kapumbu* (elefanți). Copilul a văzut patru *kapumbu*. Dar în realitate erau cinci. Al cincilea *kapumbu* venea în spatele celorlalți. Cei patru *kapumbu* și-au scos trompele, și-au scos dinții, și-au scos pielea. Cei patru *kapumbu* erau patru oameni.

Sosi alt *kapumbu*. Era al cincilea. *Kapumbu* și-a înălțat trompa și a adulmecat. Al cincilea *kapumbu*, care era încă *kapumbu*, le-a spus celorlalți *kapumbu* care se preschimbaseră în oameni :

— Simt un om.

Ceilalți patru spuseră :

— N-am mirosit nimic, lasă, nu e nici un om aici.

Al cincilea *kapumbu* și-a scos trompa, și-a scos dinții, și-a scos pielea, devenind și el om. Cei cinci oameni-*kapumbu* au făcut foc[1] și au pregătit masa. Mîncară. Terminară masa. Primii patru oameni și-au pus pielea, și-au pus dinții, și-au pus trompa. Erau din nou *kapumbu*. Cei patru *kapumbu* au plecat în pădure.

Al cincilea om-*kapumbu* a rămas acolo. Era încă om. Se uită în sus și văzu copilul.

— Sînt tatăl tău, bagă de seamă! Să nu omori niciodată un *kapumbu!* Să nu tragi niciodată vreo săgeată într-un *kapumbu!* Sînt tatăl tău, sînt *kapumbu* al tău.

Al cincilea om își puse pielea, își puse dinții, își puse trompa, după care plecă.

Copilul luă apoi un fluier și fluieră. Cei patru *kapumbu* îl auziră. Cei patru *kapumbu* ziseră:

— Totuși era un om acolo. Își bate joc de noi.

Cei patru *kapumbu* se întoarseră și vrură să-l omoare pe copil. Dar al cincilea *kapumbu*, care era tatăl lui, vru să-l salveze. Copilul fugi înspre satul lui. *Kapumbu* fugiră după el. În sat, oamenii lucrau la fierărie. Cei patru *kapumbu* întrebară:

— N-ați văzut un copil?

[1] Aici povestitorul face gestul de a răsuci lemnul pentru aprinsul focului (Nota culegătorului).

— L-am văzut, a intrat în casa asta !

Cei patru *kapumbu* intrară în casă și scoaseră copilul afară. Sosi al cincilea *kapumbu* și spuse :

— Te-am prevenit, nu m-ai ascultat, nu mai pot face nimic pentru tine !

Cei patru *kapumbu* omorîră copilul, îi luară *mukiki* (sufletul) și făcură din el încă un *kapumbu*.

—

PROSTANACUL

(BATONGA)

Un bărbat se însură cu o femeie. Avură un băiat prostănac *(benzi)*. Dacă mama îl așeza dimineața undeva spunîndu-i : „Stai aici", el nu părăsea locul nici atunci cînd se înnopta dacă nu i se spunea : „Pleacă". Dacă era așezat în fața unei gropi plină cu *cacahuetes* (arahide) zicîndu-i-se : „Mănîncă", el nu înceta cu mîncatul pînă ce nu i se spunea : „Acuma, fă altceva".

Într-o zi, pe ogor, tatăl îi spuse băiatului :

— Ascute-mi cuțitul ăsta !

Băiatul începu să ascută cuțitul pe o piatră. Tatăl se luă cu treaba uitînd de fiu și de cuțit. În seara celei de-a treia zi, tatăl, întorcîndu-se la ogor, își văzu fiul așezat în fața pietrei ascuțind cuțitul, din care nu mai rămăsese decît mînerul.

Tatăl se supără. Zise :

— Cu tine nu e nimic de făcut. Nu ești bun de nimic !

Fiul cel prost se întristă și spuse :

— Nu vrei să-mi dai ceva de lucru ca să-ți dovedesc bunăvoința mea ?

Tatăl, în bătaie de joc, îi arătă cerul și-i spuse :

— Du-te în cer să cauți luna ! Poate că atîta lucru vei fi în stare să faci.

Supărat, tatăl se întoarse acasă.

Fiul își tăie un toiag pentru drum și plecă în direcția lunii. Mergea prostul, mergea. Mergea ziua și noaptea spre locul unde asfințea luna. A mers timp atît de îndelungat, încît bățul, tocindu-se, se făcu mic de tot.

Într-o zi, prostul ajunse într-un sat unde trăia un mare rege. Oamenii îl opriră și-l întrebară :

— Unde mergi ?

Băiatul le răspunse :

— Tatăl meu m-a trimis să caut luna. Mă duc deci să caut luna.

Oamenii spuseră :

— Pe acest băiat trebuie să-l vadă regele !

Îl duseră la rege.

Regele îl întrebă :

— Unde te duci ?

Băiatul răspunse :

— Tatăl meu m-a trimis să caut luna. Mă duc deci să o caut.

Regele a început să rîdă :

— Dacă poți să faci asta, ești demn să devii rege, apoi l-a trimis să-și vadă de drum.

Băiatul a continuat să meargă în direcţia în care se culca luna. Mergea zi şi noapte. Într-o zi ajunse pe ţărmul unui lac. Băiatul a intrat în lac şi şi-a urmat drumul prin apă. În altă zi ajunse într-un sat mare, mare. În mijlocul satului se înălţa un arbore. Băiatul s-a aşezat sub copac şi a adormit.

Cînd s-a înnoptat, s-a deşteptat şi a văzut în jurul său o mulţime de *mondoroşi* (lei). Satul era un sat al *mondoroşilor*. Leii îi spuseră băiatului :

— Vino cu noi la rege.

Mondoroşii îl duseră pe băiat în faţa regelui care-l întrebă :

— Unde te duci ?

Băiatul răspunse :

— Tatăl meu mi-a spus să mă duc să caut luna. Mă duc deci să caut luna.

Regele *mondoroşilor* zise :

— Dacă aşa stau lucrurile, rămîi la mine.

Băiatul a fost dus în casa *wahosiei* (întîia soţie a regelui).

A doua zi regele a chemat toţi leii şi le-a spus :

— Acest băiat a venit să caute luna. Îi voi dărui cîteva capre.

Bătrînii s-au dus la băiat :

— Regele vrea să-ţi dea nişte capre.

Băiatul răspunse :

— N-am ce face cu caprele. Tatăl meu m-a trimis să caut luna. Trebuie să caut luna.

Bătrînii s-au întors la rege :

— Băiatul zice că n-are ce face cu cele mai frumoase capre din țară. Nu vrea altceva decît luna.

Regele zise :

— Vreau să-i dau băiatului douăzeci de robi !

Dar băiatul răspunse :

— N-am ce face cu cei douăzeci de robi. Tata m-a trimis să caut luna. Trebuie să caut luna.

Bătrînii se întoarseră la rege ;

— Băiatul spune că n-are nevoie de sclavi. Băiatul spune că nu vrea nimic altceva în afară de lună.

Regele *mondoroșilor* zise :

— Atunci dați-i băiatului luna !

Mondoroșii luară luna și o atîrnară de gîtul băiatului. *Mondoroșii* îi mai dăruiră băiatului un taur mare, negru, și-i spuseră :

— Acest taur negru te va călăuzi spre casă. Iți va arăta de asemenea calea dacă vei dori într-o zi să te întorci la noi. Băiatul a încălecat pe taur. Călare, a pornit înapoi pe același drum.

Băiatul a călătorit pe taur zi și noapte ; a mers pe vechiul drum, prin apă, și a ieșit la mal. Băiatul a străbătut ținutul călare pe taurul cel negru. Într-o zi, ajunse în marele sat al marelui rege. Bătrînii care i-au ieșit în întîmpinare, i-au spus :

— Iată a trecut un an de cînd regele care și-a bătut joc de tine a murit. Acum tu să fii regele nostru !

Și băiatul cel prost deveni rege.

REGELE CARE DOREA SA AIBA UN COPIL

(TANALA)

A fost odată, se spune, un rege foarte bogat care nu avea urmași ; în zadar luase în căsătorie mai bine de douăzeci de femei, cu nici una dintre ele nu avu copii. Se hotărî să trimită patru dintre oamenii lui să aducă o *ombiasy* (moașă) îndemînatică și cunoscută. Era o femeie foarte bătrînă, care locuia într-o colibă singuratică și șubredă. Nu mai vedea limpede, pentru că avea ochii acoperiți de o albeață groasă ; pe deasupra, nu avea nici dinți. Cei patru sclavi au strigat-o și ea le-a deschis ușa. După ce au intrat, Rafotsibe le-a spus :

— Tăiați-mi albeața de pe ochi, că nu vă pot vedea.

Au încercat să-i taie albeața cu un cuțit mare, dar zadarnic, pielea era atît de tare, încît cuțitul cel mare se știrbi. S-au slujit după aceea de o secure, dar și ea s-a știrbit.

— Nu folosiți ceea ce trebuie, spuse Rafotsibe. Luați jumătatea unuia din firele mele de păr și veți izbuti.

Au luat unul dintre firele ei de păr, l-au tăiat în două și i-au curățat cu ușurință albeața. Cînd Rafotsibe putu vedea, îi întrebă pe cei patru care era pricina vizitei lor :

— Regele nostru — spuseră ei — ne-a trimis să-i aducem o *ombiasy* pricepută, în stare să-i facă femeile să nască. Or, domnia-voastră, o, preacinstită bătrînă, veți putea să-i faceți acest bine.

— Nu știu nimic, zise Rafotsibe, nu știu nimic. Dar întoarceți-vă la regele vostru și spuneți-i să vină el la mine, poimîine, cu cea mai în vîrstă dintre femeile lui. După două zile, regele, împreună cu cea mai vîrstnică femeie a sa, s-a dus la Rafotsibe. Ea, redevenind oarbă, îi zise :

— Cine ești ?

— Sînt regele, căruia i-ai trimis vorbă alaltăieri să vină să te caute.

— Ia-mi albeața, ca să te pot vedea.

Regele își scoase cuțitul, dar cuțitul i se știrbi. Atunci își aduse aminte ceea ce-i spuseseră oamenii lui : luă un fir de păr de la bătrînă și-i curăță cu ușurință albeața.

— Lasă-mă acuma să-mi chem copila să vă fiarbă orez.

Ea nu avusese niciodată copii, dar se duse să se afunde în Apa-care-preschimbă-oamenii și se preschimbă într-o copilă frumoasă. Se întoarse apoi

acasă aducînd apă. Regele fu atît de mirat de frumusețea copilei, încît nu mîncă aproape nimic, cu toate că îi era foarte foame. Cînd masa s-a terminat, tînăra s-a dus să mai facă o baie în Andranomanovalona, Apa-care-preschimbă-oamenii, și s-a întors preschimbată din nou în bătrînă.

— Fata mea, care v-a dat să mîncați, mi-a spus că regele n-a mîncat aproape nimic. Cu toate astea vă este foame ; iată orez ; mîncați.

Atunci regele se aruncă cu lăcomie asupra mîncării și înfulecă tot. Rafotsibe înțelese că bărbatului îi plăceau prea mult femeile și că asta era pricina pentru care nu avusese copii.

— Alungă-le, spuse ea, pe toate femeile tale, în afară de cea mai vîrstnică, și aleargă cît de departe vei putea. Cînd te vei împiedica de vreun lemn, smulge cu cuțitul o bucată din acest lemn, răzuiește bucata în apă, iar apa dă-o soției tale să o bea.

Regele începu să alerge, dar cum nu se împiedică de nimic, crezu că Rafotsibe și-a bătut joc de el. Abia cînd ajunse în pragul colibei se lovi de o bucată de lemn cu degetul cel mare de la picior. Cei doi soți, foarte bucuroși, sărind în sus de fericire, răzuiră bucata de lemn în apă, femeia bău apa și chiar în aceeași zi avu grețuri, vărsă și concepu copii. Ajunsă la sfîrșitul sarcinei, născu trei fete.

Cînd cele trei surori s-au făcut mari, s-au dus s-o vadă pe buna bătrînă, care o făcuseră pe mama lor să le conceapă.

— Mamă mare, i-au spus fetele, vrem să ne măritäm, așa că plecăm în căutarea unor bărbați care să ne ia de neveste.

— Duceți-vă, le spuse bătrîna. Tu, Ifaravavy, ia această sămînță și pune-o în gură ; cînd vei ajunge la locul unde va trebui să locuiești, planteaz-o.

Cele trei surori au plecat. Întîmplîndu-se să treacă prin apropierea unui *tavy* (ogor), ele îi întrebară pe oamenii care săpau :

— Spuneți-ne, săpătorilor, care este cea mai frumoasă dintre noi trei ?

— Ramatoa este frumoasă, le-au răspuns oamenii, Raivo este frumoasă, dar cea mai frumoasă este Ifaravavy.

Cele două surori mai mari, furioase, s-au hotărît să smulgă perlele care împodobeau gîtul și brațele lui Ifaravavy, ca să fie mai puțin frumoasă. După ce i-au luat bijuteriile, au trecut pe lîngă niște oameni care plantau orez.

— Spuneți-ne, plantatori de orez, care este cea mai frumoasă dintre noi trei ?

— Ramatoa este frumoasă, au răspuns ei, Raivo este frumoasă, dar cea mai frumoasă este Ifaravavy.

Celelalte două s-au supărat din nou și au spus :

— Să-i tăiem părul ! Și i-au tăiat părul.

Au trecut pe lîngă niște oameni care pliveau orezul.

— Spuneți-ne, plivitori de orez, care este cea mai frumoasă dintre noi trei ?

— Ramatoa este frumoasă, Raivo este frumoasă, dar cea mai frumoasă este Ifaravavy, cu toate că are părul tăiat.

Atunci Ramatoa îi spuse lui Raivo :

— Să-i luăm, draga mea, frumoasele veșminte pe care le poartă și să-i dăm o simplă rogojină.

Și au făcut precum au spus. În sfîrșit, au ajuns la groapa de apă a unui rege care nu era însurat și s-au așezat lîngă ea. Acolo Ifaravavy plantă sămînța pe care i-o dăduse bătrîna Rafotsibe. Cele trei surori se odihneau de cîtva timp, cînd o sclavă a regelui veni să ia apă. Ea îi povesti stăpînului că lîngă fîntînă se aflau trei fete frumoase și regele le chemă. Cele două mai mari își îmbrăcară hainele cele mai frumoase, în timp ce Ifaravavy cu trupul înfășurat într-o rogojină mergea în urma surorilor sale, ca o sclavă. Se sărbători căsătoria regelui cu Ramatoa și Raivo, și Ifaravavy rămase cu ele ca servitoare. După un timp oarecare, sămînța plantată de tînăra fată deveni un copac și acest copac se acoperi, în loc de fructe, cu bani, corali, perle, lamba, puști și tot felul de lucruri frumoase. Oamenii năvăleau din toate părțile să vadă această minune, dar de fiecare dată cînd încercau să culeagă fructele prețioase, arbo-

rele creştea şi se ridica spre cer, în aşa fel că nimeni nu putea culege nimic. Cînd cele două surori mai mari au auzit vorbindu-se despre acest arbore, au strigat :

— Îl cunoaştem bine ! Este al nostru !

— Să mergem deci — a spus regele — să culegem frumoasele lucruri pe care le poartă acest arbore, pentru că sînt ale voastre. Voi aduna oamenii din sat.

În acest timp părul lui Ifaravavy crescuse, şi cu prilejul petrecerii i se dădură nişte haine frumoase.

Cînd toată lumea a fost adunată, cele două surori mai mari, pline de îngîmfare, i-au spus arborelui :

— Dacă noi te-am plantat, coboară-te spre noi ; dacă nu-ţi sîntem noi stăpîne, înalţă-te spre cer !

Arborele se ridică îndată şi se făcu atît de înalt că de-abia i se zăreau ramurile.

— Nu sînt ele stăpînele pomului, murmurară oamenii.

Atunci Ifaravavy veni aproape de pom şi grăi :

— Dacă sînt fiica unui tată *andriana* (nobil) şi a unei mame *andriana*, şi dacă mie mi te-a dat bunica, o, sămînţă a acestui arbore, coborîţi-vă spre mine ramuri ale arborelui, dacă nu, ridicaţi-vă spre cer !

Îndată arborele îşi coborî ramurile şi toată lumea putu să culeagă fructele. Şi poporul murmură :

— Aceasta este adevărata stăpînă a arborelui!

Regele, uluit, o privi pe Ifaravavy, o văzu cît era de frumoasă și, mirîndu-se că surorile ei o făcuseră roaba lor, strigă :

— O, popor, vă spun că de aci înainte Ifaravavy va fi soția mea.

La aceste cuvinte, Ramatoa voi să se împotrivească, dar de-abia deschise gura și spuse „Fi...“ că a și fost schimbată în țînțar. Cînd Raivo începu să spună „Vo...“ se transformă într-un *voantay* (soi de insectă de balegă foarte des întîlnită în Madagascar).

Acuma dau cuvîntul altuia, pentru că eu am obosit.

POVESTEA VRACIULUI

(MANDE)

Kenimbleni, tatăl Tunkilor (strămoși asemănători zeilor) ii spuse fiicei sale Tunko :

— Ia seama la ce se petrece în pădure. Mai ales ia seama la Korongo, șarpele. Dacă observi ceva, spune-mi. Tunko întîlni în pădure pe unul dintre Korongi. Tunko, văzînd că Korongo își scotea pielea se grăbi să se întoarcă la tatăl ei, Kenimbleni, și să-i spună :

— Tată, l-am văzut pe Korongo în pădure. Stă lîngă nevastă-sa și-și scoate îmbrăcămintea.

Kenimbleni spuse :

— Întoarce-te repede și ține minte tot ce face și ce spune Korongo !

Tunko zise :

— Însoțește-mă !

Kenimbleni zise :

— Bine, vin și eu cu tine !

Ei merseră amîndoi în pădure și se ascunseră în apropierea colibei lui Korongo, în așa fel încît să poată vedea totul.

Korongo își scoase pielea. Apoi se duse la nevasta lui cu două prafuri fermecate și-i spuse :

— Presară-ți mai întîi unul din prafuri pe față ; vei putea atunci să-ți scoți și tu pielea cum mi-am scos-o și eu. Dar să nu vorbești niciodată cu oamenii despre aceasta, pentru că, dacă ar afla, ei ar dobîndi o putere foarte mare. Ia pe urmă al doilea praf, răspîndește-ți-l pe cap și pe sub brațe : te vei face pasăre și vei putea zbura !

Tunko și Kenimbleni auziră totul. Pe urmă Korongo îi spuse nevestei sale :

— Dar chiar dacă ai chip de pasăre, tot nu vei putea vorbi în limba păsărilor. Pentru aceasta trebuie să ai și *tigva sfîntă* [1] ; atunci vei putea să imiți vocea păsărilor.

Pe urmă Korongo îi arătă un praf nevestei sale, și acest praf era alb ca viermii de Guiana. El spuse :

— Trebuie să ții în mînă acest leac magic ; cînd vei zbura în întuneric, el va lumina ca o lampă.

Korongo luă încă un obiect magic și spuse :

— Cînd acest obiect magic este ținut în dreptul feței te face nevăzut.

[1] Un instrument asemănător țurloaielor de pămînt cu care copiii pot imita ciripitul păsărilor. (Nota culegătorului).

În timp ce Korongo vorbea astfel, ținînd în dreptul feței obiectul magic, Kenimbleni ieși din mărăciniș, îi smulse toate instrumentele de vrăjitorie și fugi către sat cît putu mai repede. Korongo îl urmări, dar fără să-l poată ajunge. De atunci Korongo a rămas un șarpe mai altfel decît ceilalți. Cîteodată are tot gîtul roșu, alteori este negru. Este mare și se ascunde în pădure.

Kenimbleni s-a întors mai tîrziu la Korongo și i-a spus :

— Să uităm și să fim prieteni !

Dar Korongo zise :

— Nu-ți mai spun nimic, chiar dacă în mine păstrez tăinuite lucruri prețioase.

Kenimbleni îl înșfăcă pe Korongo. Korongo spuse :

— Nu-mi face rău, altfel urmașii tăi nu vor mai avea pe nimeni să-i ajute cînd vor fi bolnavi.

Dar Kenimbleni nu luă seama la aceste vorbe și-l omorî, îi spintecă trupul și-i luă pielea.

După asta, Kenimbleni se duse la o femeie bătrînă cu numele Kanimba, dibace în tot felul de lucruri misterioase. Kenimbleni îi povesti Kanimbei ceea ce surprinsese din taina lui Korongo, cum i-a văzut gesturile magice și cum a dobîndit instrumentele lui de vrăjitorie. Kanimba zise :

— Știi multe, dar nu știi totul ; ascultă cu atenție ceea ce-ți voi spune. Ia seama ca aceste taine să nu se răspîndească prea mult ; dacă este bine ca unii oameni să fie inițiați, altora nu le

folosește la nimic. Unii doresc să fie inițiați, alții se sperie. Înainte de toate să știi că *subașii* (vrăjitori canibali) au o *tana* (tabu) pentru vinete. Dacă în vreun fel de mîncare găsesc leguma pusă din nebăgare de seamă, cum zăresc o sămînță cît de mică sau chiar atunci cînd simt numai mirosul încetează să mănînce. În afară de asta, să știi că *subașii* înainte de a-și scoate pielea răspîndesc cenușă pe pămînt. Pe această cenușă mai aruncă un praf. Ei se tăvălesc apoi pe acest strat de cenușă și de praf și atunci pot să-și scoată pielea și să se transforme în felurite animale. După aceea, Kanimba îi dădu lui Kenimbleni un fir vechi de bumbac și-i spuse :

— *Subașul* trebuie să agațe în casa lui acest fir de un stîlp. Trebuie să bage bine de seamă de unde bate vîntul și încotro se duce ; o poate ști după acest steag fluturător. Cînd a aflat, trebuie să întoarcă spatele în direcția în care bate vîntul. Trebuie să se încline o dată și atunci abia poate zbura. Vraja trebuie s-o cunoască toți *subașii-nindie*.

Kenimbleni își întipări aceste vorbe în minte, și plecă.

Altădată, Kenimbleni se duse să viziteze o femeie bătrînă, vestită pentru cunoașterea unui mare număr de lucruri misterioase. Se numea Niagale. Kenimbleni îi povesti Niagalei cum îl surprinsese pe Korongo, cum îi pîndise vorbele și gesturile și cum îi răpise obiectele magice. Niagale spuse :

— Tu știi multe, dar nu știi totul. Se poate face un farmec foarte primejdios pentru *subașii-nindie*, pe care-l poți făptui astfel : dacă mîngîi de trei ori cu mîna capul unui cîine, îl vei vedea preschimbat în *nama* (hienă). Acest *nama* îi urăște pe *subașii-nindie*. *Nama* este marele dușman al *subașilor-nindie* și deseori le pricinuește moartea. Ferește-te de el ! *Nama* este mai rău pentru *subașii-nindie* decît *tana* al lor. Acest *nama* iese din capul cîinelui. Pentru a-i omorî pe *subașii*-mîncători de oameni, el folosește țepi de arici și doi copăcei de mărăcini, care îi dau putere ; el ia niște crăci, le leagă la un loc și înțepenește pe ele țepii ariciului. Într-o luni sau într-o vineri, omul care a iscat *nama* trebuie să pornească la drum spre răsărit. Dacă amenință atunci, în momentul în care răsare soarele, către locul unde se găsesc *subașii*-mîncători de carne de om, puterea magică a crengilor celor doi copăcei de care ți-am vorbit și țepii ariciului îi omoară pe *subașii-nindie*.

Pe urmă bătrîna Niagale îi mai dădu lui Kenimbleni o bucată de cauciuc, care se numește astăzi altfel decît în timpurile de demult, și-i zise :

— Ia cauciucul și înfășoară-l în jurul degetului tău. După aceea aprinde-l la focul din vatră. Astfel va servi *niaguailor* drept făclie. Această făclie nu este așa de strălucitoare la lumina de raze a lui Korongo (adică a șarpelui vrăjitor), dar îți va ajunge. Și Niagale îi mai dădu încă multe alte îndrumări.

Kenimbleni aflase deci de la Korongo măiestria de a deveni *subaș* și de a practica magia, de la bătrîna Kanimba trăsăturile caracteristice și felul de a se purta al *subașilor-nindie* și de la bătrîna Niagale caracteristicile și felul de a acționa al *niaguailor* și al lui *nama*. De altfel, el nu era un om obișnuit, pentru că nu era născut dintr-o femeie, ci dintr-o piuă de măcinat. Prin Kenimbleni tainele *subașilor* ajunseră cunoscute oamenilor. Niagale era prima regină a *niaguailor*, iar Kanimba a *subașilor-nindie*.

POVESTE

(BALUBA)

Omul Mutembo și nevasta lui Kabinjanga aveau zece copii. Cei zece copii se numeau : Tembotembo, Ciula, Musodi, Mufala, Lonji, Tșidibulonji, Kabionji, Tșimanga și Mutembo. [1] Tatăl luă zece *kasu* (cîrlige) și le dădu băieților, apoi îi puse să lucreze.

Tatăl era un *mulusc* (vraci). Tembotembo, fiul cel mai mare, a vrut și el să devină *mulusc*. Tatăl îl iubea pe Tembotembo mai mult decît pe toți ceilalți. Cînd ceilalți nouă băieți se întoarseră în sat, tatăl îl opri pe Tembotembo la el și îl duse în fața unui copac *muluc*. Tatăl zise :

— O *dimuma* (fructă) să coboare !

O fructă căzu în mîna tatălui și tatăl o mîncă. Tatăl zise iar :

— O *dimuma* să coboare !

O altă fructă căzu în mîna tatălui și tatăl o mîncă și pe asta. Apoi tatăl zise încă o dată :

[1] Din enumerare lipsește un nume.

— O *dimuma* să coboare !

Și o a treia fructă căzu în mîna tatălui pe care acesta o mîncă.

Tembotembo zise :

— Tată, aș vrea și eu să mănînc din aceste fructe.

— O a patra *dimuma* să coboare pentru fiul meu ! zise tatăl.

A patra *dimuma* căzu, dar nu căzu în mîinile lui Tembotembo, ci pe pămînt și se depărtă rostogolindu-se. Tembotembo fugi după ea. *Dimuma* continuă să sară ca o minge de cauciuc. Tembotembo alergă s-o prindă. Seara, el se lăsă păgubaș și se întoarse în sat fără fructă. Tatăl îi zise :

— Nu spune nimănui, nimeni nu trebuie să știe nimic.

Într-o zi, toți *muluscii* erau adunați sub un copac. Tembotembo ar fi vrut să mănînce o *dimuma*. Tatăl îl puse într-un sac și îl așeză în iarba înaltă, sub arbore. *Muluscii* spuseră :

— Miroase a carne omenească.

Tatăl zise :

— Fiul meu este aici ; vrea să devină *mulusc*.

Ei spuseră :

— Arată-ni-l !

Tatăl făcu să-i cadă în mînă trei *dimuma* pe care le dădu fiului său. Ceilalți *mulusci* îi spuseră lui Tembotembo :

— Te-am văzut mîncînd *dimumele*. Acum ești *mulusc*. Toți sîntem *mulusci*. Așa că acum fă-ne un dar!

Tembotembo spuse :

— Îi veți avea pe cei doi frați ai mei Mufala și Lonji. În a cincea zi, Mufala și Lonji muriră. *Muluscii* îi spuseră lui Tembotembo :

— Acum ești într-adevăr *mulusc*. În viitor, cînd vei arăta un om cu degetul, acesta va muri.

Cîteva zile mai tîrziu, Tembotembo se scălda cu alți băieți în gîrlă. Se ceartă cu unul dintre ei și-l arătă cu degetul. Îndată băiatul se simți bolnav și se întoarse acasă. Tatăl bolnavului nu știa ce să mai facă cu băiatul. Îl întrebă :

— Ce ai ?

Băiatul zise :

— M-am scăldat cu Tembotembo, fiul lui Mutembo. Ne-am certat și el m-a arătat cu degetul. Îndată m-am simțit bolnav.

Îndată după aceea băiatul muri.

Tatăl băiatului îl căută pe Mutembo și-i zise :

— Tu ai făcut din băiatul tău un *mulusc*. L-a arătat cu degetul pe fiul meu și fiul meu a murit. Plătește-mi-l.

Tembotembo, auzindu-l, fugi. Dar tatăl băiatului mort le dădu lui Mutembo și *kabijanga* (părinții) lui o *tșifafa* (băutură otrăvită), și amîndoi muriră. Tembotembo fugise în satul mamei sale. Acolo bău un *buanga* (farmec magic). Acest *buanga* te făcea

să verși *tșifafa*. Tembotembo se întoarse. Tatăl băiatului mort spuse :

— Acum, vom orîndui totul. Trebuie ca și tu să bei *tșifafa*. Vei muri ca tatăl și ca mama ta.

Tembotembo zise :

— Nu voi muri, și dacă nu voi muri, va trebui să mi-i plătești pe tatăl și pe mama mea.

Tembotembo bău otrava. Vărsă tot *tșifafa*.

Tembotembo zise :

— Acuma, plătește-mi. Fiindcă l-ai omorît pe tatăl meu, dă-mi cinci femei. Fiindcă ai omorît-o pe mama mea, dă-mi cinci femei. I-ai omorît fără vină. Ai spus că-ți ucisesem fiul. Am băut *tșifafa* și n-am murit. Am vărsat *tșifafa*. Acum, dă-mi cinci femei pentru tatăl meu și cinci femei pentru mama mea și un băiat pentru că m-ai făcut să beau *tșifafa*, cu toate că sînt nevinovat [1].

Tembotembo primi zece femei și un băiat, plecă și întemeie un sat mare.

---

[1] Acest fel de judecată, din categoria ordaliilor, a fost adesea folosit în Europa în antichitate și în evul mediu, cu procedee diferite mai ales în timpul inchiziției.

În basmele românești, ca un vestigiu al trecutului, ordalia apare sub forma aruncării paloșului sau a suliței în sus, spre a cădea în capul vinovatului.

CEI OPT FRAȚI

(ANTANKARANA)

Erau, se spune, un bărbat și o femeie, care nu voiau să-l slujească pe rege. S-au dus să se ascundă în pădure. Aveau cincizeci de câini care-i întovărășeau la vînătoare și îi ocroteau de fiare. Femeia rămînea însărcinată în fiecare an și după opt ani cei doi avură opt copii. Acești opt frați, deveniți bărbați, se înțelegeau foarte bine împreună și își iubeau cu căldură părinții. Ar fi dorit ca mama lor să nu se mai obosească cu anumite treburi; așa că cel mai mare le spuse într-o zi celor mai mici:

— Dragii mei frați, haidem să ne căutăm femei; soțiile noastre o vor putea ajuta pe mama.

— Haidem deci, frate mai mare. Dar unde să găsim oare satul din care să ne luăm neveste?

— Tatăl nostru ne va îndruma.

Tatăl lor le arătă într-adevăr drumul și cei opt frați plecară. După opt zile de mers, au ajuns

într-un sat și au intrat de-a dreptul în marea colibă regală. Regele strigă :

— Unde mergeți voi, voi aceștia, care aveți îndrăzneala să intrați astfel în coliba mea ? De ce sînteți îmbrăcați în scoarță de copac ? Părul vă este lung, trupurile vă sînt murdare și sălbatice. Auziți zgomotul asurzitor al mulțimii de afară ? Auziți mugetele boilor ? Din toate astea este făcută bucuria mea regală.

Cei opt frați răspunseră încet :

— Sîntem supușii tăi, stăpîne. Dar de cînd sîntem pe pămînt, nu te-am mai văzut ; de aceea am venit, să facem jurămîntul de credință. Regele, mulțumit, chemă pe unul dintre oamenii săi să le dea haine celor opt frați ; porunci de asemenea să li se facă o baie și să li se taie părul. După asta, le spuse fraților să plece și să-i aducă toba lui Antibavy (femeia bătrînă) ; era o tobă fermecată, care răsuna fără s-o atingă nimeni. De mult dorea regele s-o aibă ; dar Antibavy era foarte crudă și avea numeroși războinici care să o apere. Or, regele își spuse că cei opt frați nu se temeau de nimic, dacă îndrăzniseră să intre, fără îngăduința lui, în coliba regală. Le făgădui o mie de piaștri, le dădu provizii pentru drum și îi trimise către Antibavy. Cînd veni noaptea, Andriamanitra, se spune, apăru înaintea celor opt frați și le spuse :

— Tu, cel mai mare, vei fi *mpanazary* (vraci), vei avea *ody* (talisman-farmec) ! Tu, al doilea, vei fi *mpsikidy* (ghicitor) ! Tu, al treilea, vei avea *ody*

împotriva fulgerului, al patrulea va avea *ody* împotriva puștilor, al cincilea *ody* pentru a adormi, al șaselea *ody* pentru a orbi privirile tuturor ființelor vii, al șaptelea și al optelea, *ody* cu care să scape de durerile provocate de *fady* (călcarea *tabu*-ului). Și *fady* pentru toate aceste *ody*, spuse Andriamanitra, este să nu creșteți porci.

A doua zi, cei opt frați părăsiră satul regelui. După trei luni, ajunseră în satul lui Antibavy. Al cincilea frate adormi oamenii, și astfel intrară în sat fără să-i vadă nimeni ; cînd oamenii se treziră, fură foarte mirați văzîndu-i pe acești străini sosiți în chip atît de misterios ; nu îndrăzniră să-i omoare, ci, privindu-i cu respect, le dădură o casă și alimente. A doua zi, al cincilea frate se mai sluji o dată de *ody* al somnului și toate lucrurile adormiră în oraș, în afară de un ac, care se duse s-o prevină pe Antibavy ; aceasta se ridică și strigă :

— Cine este aici ?

— Noi sîntem, mamă mare ! au răspuns cei opt.

— Unde vă duceți ?

— Venim să-ți cerem legume să ne pregătim masa, pentru că nu avem nimic să punem în orezul nostru.

— Vai ! zise Antibavy, noaptea trecută am avut un vis urît. Oare nu veniți să-mi furați toba ?

— O ! nu ! au răspuns cei opt.

Și nu au luat toba în ziua aceea. Dar a doua zi au adormit iar toate lucrurile și s-au dus să fure toba. Antibavy se trezi și-și chemă războinicii să-i

omoare pe străini, dar războinicii nu puteau ochi și puștile nu luau foc, pentru că al patrulea și al șaselea frate se foloseau de *odyul* lor. Cei opt frați au rămas deci stăpîni pe *toba-care-cîntă-fără-canimeni-să-o-lovească*. S-au întors în satul regelui și i-au dat toba ; regele, supușii lui și cei opt frați au făcut o petrecere care a ținut o săptămînă întreagă.

De aici vine opreliștea pentru carnea de porc. Și astăzi încă, locuitorii Coastei timp de 15 zile nu ating nici măcar vasul în care s-a fiert carne de porc.

POVESTE

(BOSO)

În timpurile foarte vechi trăia o femeie boso cu numele de Pa-Sini-Jobu. Atunci nu erau decît patru sate ; nu mai multe. Ea era privită ca strămoașa unui trib de orokoi-boso, care trăiau mai la vale de Djene ; era foarte, foarte bătrînă și cunoștea cele mai minunate vrăji.

Cînd atinsese vîrsta la care femeile se mărită de obicei, Pa-Sini-Jobu își refuzase toți pețitorii. Nu avea nici un chef să se mărite. Dar unui mare număr de pețitori le-ar fi fost drag să o aibă de soție. În ce parte s-ar fi întors, împrejurul ei venea să se așeze un mare număr de tineri ca să intre în vorbă. Cînd veneau tinerii, Pa-Sini-Jobu îi îmbia totdeauna cu tot soiul de bunătăți, orez și miel pe săturate. Dar nimeni nu putea părăsi casa fără încuviințarea lui Pa-Sini-Jobu. Dacă cineva încerca să se ridice fără să-i ceară voie, se lipea de micul

său scaun de lemn și nu se putea îndepărta fără consimțămîntul înțeleptei Pa-Sini-Jobu.

Într-o noapte, un tînăr boso se duse la frumoasa femeie. Pe drum văzu un miel, favoritul casei regale, și tînărul, luîndu-l drept un șacal, îl ucise cu o săgeată. Dar acest miel era sfînt ; viața lui era legată, într-un fel, de fericirea casei regale.

A doua zi, găsindu-se mielul mort, fu adus la casa regelui. Se ținu mare doliu. Nevasta regelui plînse, iar regele întrebă :

— Cine mi-a omorît mielul ?

Se cercetă în toate casele :

— Cine a omorît mielul ?

Dar nimeni nu putu spune cine-l omorîse pe bietul animal.

Atunci, regele anunță în tot ținutul :

— Oricine va reuși să învie mielul, nu numai că îl voi umple de onoruri, dar îi voi da atîta aur, sclavi și turme, încît nu-i va lipsi nimic întreaga viață.

Regele îi trimisese de asemenea un sol lui Pa-Sini-Jobu, să-i spună :

— La tine vin mulți oameni. Spune-le tuturor că acela care-mi va învia mielul va primi daruri din belșug.

Pa-Sini-Jobu răspunse :

— O voi spune tuturor și eu însămi voi da ce am mai bun, doar s-o găsi un om în stare să învie animalul.

Pe urmă Pa-Sini-Jobu își adună toți prietenii și le spuse :

— Mă voi căsători cu acela care va izbuti să însuflețească acest miel. Nu cer, pentru a fi a lui, nici bani, nici bijuterii, nici proprietăți. Dar vreau să văd acest miel iarăși viu.

Atunci, din toate părțile sosiră o gloată de oameni, sosiră toți aceia care erau *tungutu* (adică deținători ai marilor puteri magice — ceea ce nu înseamnă „vrăjitori"). Unii puteau rămîne trei zile sub apă, alții puteau să se preschimbe în animale. Fiecare își încercă puterea (magică), dar mielul mort începea să putrezească și nimeni nu reușea să-l învie.

La o mare depărtare de acolo trăia un om cu numele de Jena. El auzi vorbindu-se despre mielul mort și crezu, fiind *tungutu*, să poată duce la bun sfîrșit această grea sarcină. Își părăsi deci casa și se duse să o găsească pe Pa-Sini-Jobu. Pa-Sini-Jobu îi zise :

— Jena, am mai auzit vorbindu-se despre tine și știu că ai puteri deosebite. Este vorba de ceva cu totul aparte. Acest miel a fost omorît de cîtva timp ; trebuie să fie însuflețit. Dacă vei reuși, vei putea să mă iei de soție.

Jena privi mielul. În noaptea cînd animalul fusese omorît, niște șacali veniseră să-l mănînce și sfîșiaseră o bucată din el. Cadavrul era aproape putrezit, pentru că trecuse multă vreme de cînd murise. Jena văzu că încercarea era foarte grea ;

vrînd însă să pună la încercare puterea magică a lui Pa-Sini-Jobu, el spuse :

— Este ușor de însufleţit acest miel. Dar fiarele din pădure i-au sfîșiat o parte din ficat. Dacă poţi să mi-o aduci înapoi, voi învia mielul.

Pa-Sini-Jobu zise :

— Dacă nu este vorba decît de atîta, se va face repede ; nimic nu e mai simplu.

Ea chemă un sclav și îi spuse :

— Du-te în pădurea vecină. Sînt acolo ruinele unui foarte vechi oraș. Lîngă ruine se înalţă un mare *kerebu* (baobab). Lîngă baobab este săpată în pămînt o gaură adîncă. Coboară în această groapă. Vei găsi doi șacali. Spune-le să vină la mine cît mai repede cu putinţă.

Sclavul se duse în pădure. Lîngă baobab văzu groapa cea adîncă. Coborî și găsi în adevăr doi șacali, cărora le spuse :

— Pa-Sini-Jobu vă poruncește să veniţi de îndată la ea.

Cei doi șacali porniră la drum, fugind cît puteau de repede spre sat și spre Pa-Sini-Jobu.

Pa-Sini-Jobu zise :

— Marele miel al regelui a fost omorît de o săgeată în timpul nopţii. Aţi trecut pe acolo și i-aţi smuls o bucată din ficat. E adevărat sau nu ?

Cei doi șacali spuseră :

— E adevărat, dar de atunci nici nu ne-am făcut nevoile și nici n-am vărsat, și fiecare dintre noi trebuie să aibă în burta lui bucata pe care a

smuls-o. Găsește mijlocul să ne golești și vei avea bucățile mielului pe care le cauți.

Pa-Sini-Jobu zise :

— Vărsați în această clipă !

Cei doi șacali făcură eforturi pentru a vărsa și aruncară în cele din urmă o grămadă de carne digerată. Dar carnea era cu totul de nerecunoscut și Jena nu putu nici întregi ficatul, nici însufleți mielul. Jena îi spuse lui Pa-Sini-Jobu :

— Prin puterea ta miraculoasă ai făcut dovadă de o astfel de îndemînare regăsind părțile pierdute, încît nu pot să te admir îndeajuns și recunosc superioritatea ta fără să mă sfiesc. Dar nu sînt în stare să însuflețesc mielul.

După acestea, Jena se întoarse în țara sa.

Mielul regelui continua să putrezească și mirosea din ce în ce mai tare. Nevasta regelui plîngea zi și noapte pentru că nimeni nu reușea să-i însuflețească mielul. Regele trimise încă o dată un sol la Pa-Sini-Jobu s-o întrebe :

— Nu cunoști un mijloc pentru însuflețirea mielului ?

Pa-Sini-Jobu îi răspunse :

— Bine, o voi face eu însămi. Mielul va trăi din nou, dar după aceea eu voi pleca. Și niciodată nu mă voi căsători cu un boso, pentru că bărbații din neamul meu sînt niște neputincioși ! Nu mai vreau să am de-a face cu ei, așa că voi părăsi țara.

În acest timp, regele îi chemă pe toți *kie* (muzicanți) să-și lovească tigvele. *Kieii* se așezară în cerc. Pa-Sini-Jobu luă loc în mijloc. Fiind *tungutu*, ea avea părul atît de lung, încît îi cădea pe spate pînă jos și putea să se așeze deasupra ca pe un scaun sau ca pe o scoarță. Își dobîndise părul prin puterea ei magică.

Kieii începură să bată ritmul cîntînd și acompaniindu-se din ce în ce mai repede. Pa-Sini-Jobu se exaltă. Puterea magică a lui Pa-Sini-Jobu crescu. Pa-Sini-Jobu începu să scoată țipete. *Kieii* iuțiră ritmul. Pa-Sini-Jobu se ridică de la pămînt, plutind din ce în ce mai sus. Se ridică în nori. În nori, brațele ei se transformară în aripi, asemănătoare celor ale păsărilor mari, pe urmă coborî încet deasupra mielului.

Timp de șase zile, Pa-Sini-Jobu rămase prăvălită peste miel. În tot acest timp, ea acoperea mielul cu aripile desfăcute. A șaptea zi, cînd se ridică, mielul căpătase viață.

Pa-Sini-Jobu își părăsi după aceea satul. Nu mai vru să aibă de-a face cu oamenii din țara sa. Plecînd, ajunse într-o țară unde rege nu era un bărbat. În această țară domnea o femeie, regina Na-Manj. Cînd Pa-Sini-Jobu se apropie de capitala reginei Na-Manj, trimise un sol pentru a-i spune reginei :

— Pa-Sini-Jobu sosește. Vii în întîmpinarea ei în fața porților orașului ?

Na-Manj alcătui de îndată un alai impunător; ea plecă în întîmpinarea lui *tungutu*. O salută în felul cel mai plăcut și zise :

— Am auzit vorbindu-se de marea ta putere magică. Fă-mi plăcerea să rămîi cîtva timp cu mine, pentru a-ți putea arăta respectul meu.

Pa-Sini-Jobu îi răspunse :

— Pentru că ești foarte de treabă, voi rămîne cîtva timp la tine.

Ea intră în orașul lui Na-Manj. Regina o primi cît putu mai bine. Oamenii din țară se grăbiră să vină în număr mare s-o salute pe Pa-Sini-Jobu și să-i aducă daruri și onoruri.

După cîteva zile, Na-Manj îi zise lui Pa-Sini-Jobu :

— Vrei să fii așa de bună și să-mi arăți ce știi ?

Pa-Sini-Jobu zise :

— Cunosc tot trecutul. Întreabă-mă și-ți voi răspunde.

Na-Manj zise :

— Am ceva să te întreb. În vecinătate se află un stat guvernat de un rege. Oamenii lui se războiesc mereu cu ai mei, și la orice oră din zi, în ori ce loc ar fi, războinicii regelui sînt mereu biruitori. Iată întrebarea mea : tu, Pa-Sini-Jobu, poți să ne ajuți, în desperarea noastră, să-l învingem pe acest rege ?

Pa-Sini-Jobu zise :

— Nu mi se pare greu. Cînd vei pleca din nou cu oamenii tăi te voi însoți și voi vedea atunci ce voi putea face.

Pa-Sini-Jobu mai spuse :

— Să ai însă grijă să iei un taur negru, un miel negru, un țap negru, o pisică neagră și un cocoș negru. Voi avea sigur nevoie de ele cînd voi pleca cu voi la război, pentru că vreau să vă ajut. Să nu uiți să pregătești toate cîte ți-am spus.

Regele dușman locuia pe un ostrov așezat în mijlocul unui fluviu mare, în așa fel încît reședința sa era înconjurată de apă din toate părțile. Acest mare fluviu se chema Wi. În fluviu trăiau trei *djinn* (spirite). Acești trei djinn îl ajutau pe rege să fie mereu învingător.

Na-Manj se îndreptă către fluviul Wi, cu Pa-Sini-Jobu și cu trupele sale. Ea adusese taurul cel negru, mielul cel negru, țapul cel negru, pisica cea neagră și cocoșul cel negru. Regina își așeză tabăra în fața insulei unde se înălța orașul regelui. Sclavii se duseră să ia apă din rîu și o cărară în tabără.

Cînd *djinii* îi văzură pe sclavi venind, unul dintre ei se transformă în om și se așeză pe țărm. Cînd trecu un sclav, el întrebă :

— Nu se află în expediția voastră o *tungutu* cu numele de Pa-Sini-Jobu ?

Sclavul răspunse :

— Da, este printre noi o femeie cu acest nume.

Djinul zise :

— Atunci, du-te, caut-o, și spune-i să vină la rîu pentru a întîlni pe cineva cu care mai mult ca sigur că va fi mulțumită să vorbească.

Sclavul răspunse :

— Voi face întocmai. Și se întoarse în tabără.

Se duse apoi s-o caute pe Pa-Sini-Jobu și-i spuse :

— La malul rîului se află cineva care mi-a spus că vei fi tare mulțumită dacă îi vei vorbi.

De îndată, *tungutu* se așternu la drum și se întîlni cu *djinul*. Acesta o întrebă :

— Tu ești Pa-Sini-Jobu ?

— Eu sînt, răspunse ea.

— Am trimis, zise *djinul*, să ți se spună că vei fi mulțumită dacă o să vorbești cu mine. Sînt unul dintre cei trei *djini* care domnesc asupra acestei ape și care trebuie s-o apere împotriva prietenei tale Na-Manj. Pentru ce te amesteci în cearta dintre Na-Manj și acest rege ? Ce motiv ai tu să te lupți cu noi ?

Pa-Sini-Jobu zise :

— Na-Manj este prietena mea, și socotesc că am dreptul s-o ajut în împrejurări grele. Dar de ce să mă sinchisesc de *djinii* din Wi ? Dacă vreți să ascultați și să-l ajutați pe regele vostru n-aveți decît ! Vom vedea atunci care putere e mai mare, a voastră (magică) sau a mea !

Djinul răspunse :

— Pa-Sini-Jobu, ești foarte mîndră, dar ești prost îndrumată ; se cunoaște că ești o femeie boso.

Pentru ce vrei să faci război în această țară ? Ți-o spun dinainte că nu vei avea nici un cîștig. Noi sîntem *djinii* acestui ținut. Tu, tu ești o *tungutu* străină, mare și puternică, e adevărat, dar nu pe aceste locuri. Lasă-te, Pa-Sini-Jobu !

Femeia zise :

— Nu, nu voi lăsa nimic. Am să văd eu ce-i adevărat și ce nu în vorbele tale !

Pa-Sini-Jobu se întoarse apoi în tabără.

Djinul coborî la rîndul lui în fluviu și-și chemă tovarășii. *Djinul*, care luase înfățișare omenească pentru a se urca pe mal, spuse :

— Am vorbit cu Pa-Sini-Jobu. Am sfătuit-o să nu declare război alături de Na-Manj regelui nostru. Dar, cum ea e prea mîndră, n-am ajuns la nici o înțelegere. Ce facem acuma ?

Djinii aveau un sclav. Sclavul *djinilor* zise :

— Vreți să mă lăsați să lămuresc eu această afacere ?

Cei trei *djini* spuseră :

— Bine, ocupă-te tu.

Sclavul *djinilor* se așternu de îndată la drum și se duse la tabăra reginei Na-Manj. O căută pe Pa-Sini-Jobu și îi spuse :

— Tu ești marea Pa-Sini-Jobu ?

Tungutu răspunse :

— Da, eu sînt.

Sclavul *djinilor* zise :

— Nu sînt decît un sclav oarecare al *djinilor*. Dar poți recunoaște legătura ce ne unește pe ei și

pe mine după asta : tu ai o sută optzeci și trei de ani, eu nu am decît șapte ani, și totuși știu mult mai multe lucruri decît tine, îl cunosc pe tatăl tău, pe tata mare al tău și zece generații de strămoși. Vezi deci puterea anilor mei.

Pa-Sini-Jobu zise :

— Pălăvrăgești aiurea.

Sclavul *djinilor* însă îi răspunse :

— Nu-ți bate joc de mine. Crede-mă, nu va fi bine să vii prea aproape de fluviu cu trupele reginei Na-Manj. Acest fluviu Wi aparține *djinilor* și *djinii* nu vor lăsa o femeie boso să le stîrbească drepturile.

Pa-Sini-Jobu zise :

— Nu mai pălăvrăgi, ținc de șapte ani, și ca-ră-te. Nu mă miști în nici un fel.

Sclavul *djinilor* zise :

— Am făcut tot ce-am putut. O să vedem noi dacă o să mai fii atît de mîndră !

Sclavul *djinilor* se întoarse la fluviul Wi, apoi se duse să-l găsească pe regele care locuia în insulă și-i spuse :

— În scurt timp, dușmanca ta Na-Manj va veni să te atace cu trupele sale și cu o *tungutu*. Să rămîi liniștit cu oamenii tăi. Faceți ca și cum n-ați băga de seamă nimic. Lasă-i să tragă și să dea asaltul. Voi nu mișcați în nici un fel. Ceea ce va fi de făcut voi face eu.

Regele zise :

— Bine, vom face cum dorești tu !

Sclavul *djinilor* se întoarse apoi la stăpînii săi și le spuse :

— Vă rog să stați de o parte și să nu faceți nimic cînd va începe lupta, pentru că vreau să termin cît mai repede această treabă.

Cei trei *djini* spuseră :

— Bine, vom sta de o parte și ne vom mulțumi doar să privim.

După șapte zile, Na-Manj înaintă către malul fluviului Wi cu trupele sale și cu Pa-Sini-Jobu, așezîndu-și tabăra în fața insulei regelui. Pa-Sini-Jobu zise :

— Acum, trimite animalele negre la rîu.

— Îndată ! răspunse Na-Manj.

Pa-Sini-Jobu coborî la rîu. Ea tăie gîtul taurului negru și-i scurse sîngele gîlgîitor în rîu ; tăie gîtul țapului negru și-i scurse sîngele gîlgîitor în rîu ; tăie gîtul pisicii negre și-i scurse sîngele gîlgîitor în rîu ; tăie gîtul cocoșului negru și-i scurse sîngele gîlgîitor în rîu. Pe urmă le spuse oamenilor ei :

— Acuma puteți ataca.

Oștile reginei Na-Manj își luară armele și începură să tragă asupra orașului regelui. Orașul regelui nu răspunse însă. Oștile reginei Na-Manj continuară să tragă pînă ce nu mai avură pulbere. Dar orașul regelui tot nu răspunse. Regina Na-Manj zise :

— Acuma, este momentul să trecem fluviul.

Atunci micul sclav al *djinilor* apăru din apă plutind pe deasupra ei. Limba începu să-i crească

ieșindu-i afară din gură. Se făcu din ce în ce mai mare și în curînd putu s-o întindă pe partea de sus a obrazului, pînă la ceafă. Pe urmă limba îi crescu pînă se făcu cît un nor. Deodată micul sclav al *djinilor*, smucindu-și înainte imensa lui limbă, lovi o parte din trupele care se găseau lîngă mal. Tot ceea ce era viu fu strivit și făcut pulbere. Nu mai rămase nimic viu în această parte de pămînt. Micul sclav al *djinilor* își trase apoi limba și și-o așeză pe cap. După aceea o aruncă din nou înainte. O altă parte a oștilor fu strivită și făcută praf în urma loviturii. Își readuse încă o dată puternica sa armă îndărăt ; și astfel lovi cu limba sa uriașă de mai multe ori poporul lui Na-Manj ; regina și toate trupele sale fură zdrobite, și din tot poporul numai femeia boso Pa-Sini-Jobu rămase în viață. Micul sclav al *djinilor* o apucă și pe femeie, o trase la el și o tîrî în adîncuri. Acolo, o duse la casa lui.

În casa lui, micul sclav al *djinilor* îi spuse lui Pa-Sini-Jobo :

— Ceea ce s-a petrecut era de neînlăturat. Te-am făcut să suferi, dar tu ai vrut-o. Vreau acuma să-ți arunci o privire asupra puterii și măiestriei *djinilor* și să-ți dezvălui cîteva din lucrurile care mai tîrziu te vor face mare. Privește și fii foarte atentă la tot ce-am să-ți arăt și am să te învăț.

Micul sclav al *djinilor* luă atunci trei oale.

— Vezi, spuse el, toate trei sînt goale.

Pe urmă luă trei capace și acoperi cele trei oale. După cîtva timp, ridică capacele, și cele trei oale erau acum pline. Prima oală era plină cu *di* (sînge), a doua oală era plină cu *jugu duo* (frunze), iar a treia oală era plină cu *tungu* (ingrediente magice). Sclavul *djinilor* o întrebă :

— Știi la ce servesc toate astea ?

Pa-Sini-Jobu zise :

— Nu, nu știu.

Micul sclav al *djinilor* spuse :

— Îți voi spune èu ; tu fii foarte atentă și vezi de nu uita nimic.

După aceea, sclavul îi înșiră toate bolile, toate durerile și toate întîmplările deosebite de pe pămînt și o învăță ce trebuia făcut în cutare ori cutare împrejurare, cum trebuia îngrijită cutare boală sau înlăturată cutare nenorocire.

Micul sclav al *djinilor* îi mai spuse lui Pa-Sini-Jobu :

— Nu te-ai purtat ca o femeie cuminte și cum trebuie să fie o femeie boso, pentru că boșii trebuie să pescuiască, să cultive pămîntul și să-și vadă de treburile obișnuite. Boșii nu sînt un popor de luptători, nu trebuie deci să se amestece în războaie. Bagă bine de seamă în viitor ! Întrebuințează conținutul acestor oale cum te-am învățat și vei fi atît de prețuită, cum n-a mai fost nici una dintre femeile boso înaintea ta.

Cu acestea, micul sclav al *djinilor* îi dădu cele trei oale lui Pa-Sini-Jobu. Ea le luă și plecă.

LEGENDA ELEFANTULUI

(FAN)

Cîndva, foarte de demult, nici n-am putea gîndi cît de demult, oamenii locuiau toţi împreună într-un sat mare şi animalele la fel, fiecare în satul său, fiecare potrivit neamului ; antilopele locuiau cu antilopele, mistreţii cu mistreţii, leoparzii cu leoparzii, maimuţele cu maimuţele.

În fiecare sat însă conducător era un elefant şi astfel elefanţii erau răspîndiţi, fiecare familie de elefanţi stăpînind cîte un sat ; şeful tuturor, tatăl-elefant, locuia singur în pădure, dar cînd se întîmplau certuri, toţi se duceau în faţa lui şi el îi judeca cu dreptate. Cînd tatăl-elefant socotea că i-a sosit ceasul din urmă, îi trecea urmaşului harul său şi dispărea. Niciodată, niciodată nu-l mai vedeau, dar harul său rămînea viu.

Oamenii locuiau de-o parte, în pădure, şi nici un animal nu stătea cu ei, nici unul, nici măcar

cîinele. Despre găini nu știu nimic, dar cred că găinile locuiau și ele cu celelalte păsări.

Oamenii trăiau deci de o parte ; mîncau fructe din pădure, însă adeseori omorau animale ca să le mănînce carnea și aveau astfel certuri care nu se mai sfîrșeau niciodată. Animalele veneau la elefant să se plîngă ; acesta poruncea oamenilor să se înfățișeze în fața lui, dar ei nu-l ascultau și continuau să ucidă animalele.

Se strînseseră atîtea plîngeri împotriva oamenilor, încît elefantul spuse în cele din urmă :

— Fiindcă ei nu vor să vină la mine, mă voi duce eu în satul lor.

Își făcu provizii de călătorie și porni spre satul oamenilor. Dar mai întîi trebuia să găsească acest sat, fiindcă oamenii îl ascunseseră bine și era tare greu de găsit. Elefantul porni deci la drum ; mergînd, întîlni mai întîi satul leoparzilor.

— Unde te duci tată-elefant ?

— Mă duc în satul oamenilor să le judec certurile cu voi ceștilalți.

— E o idee foarte bună. Venim și noi cu tine.

— Nu, fiindcă se vor speria tare. Mai bine mă duc singur.

Elefantul le spuse așa fiindcă știa bine că Nzame (Dumnezeu) îi făcuse pe oameni și căpetenia oamenilor era fiul lui Nzame.

— Bine, te vei duce singur, tată-elefant, dar odihnește-te o zi în satul nostru.

Elefantul primi și, fiindcă fu bine găzduit, rămase două zile întregi în satul leoparzilor. Ar fi rămas el și trei, ba chiar și mai mult, dar nu mai avea ce să mănînce. Și-a urmat deci drumul și a sosit în satul antilopelor. Acolo, iarăși, i-au făcut o primire sărbătorească.

— Unde mergi așa, tată-elefant ?

— Mă duc în satul oamenilor să le judec faptele, fiindcă am ostenit de cînd mă tot cert cu ei.

— E o idee foarte bună. Mergem și noi cu tine.

— Nu, vreau să merg singur, fiindcă s-ar putea ca peste noapte să vă omoare.

Și antilopele răspunseră :

— Bine, dar cel puțin odihnește-te două zile la noi.

Și tatăl-elefant primi bucuros, căci antilopele erau foarte bune cu el, și rămase și în satul antilopelor două zile încheiate. Ar fi rămas el chiar trei zile, ba și mai mult, dar nu mai găsea nimic de mîncare și îi era foame.

Tatăl-elefant se îndreptă așadar spre satul mistreților. Și astfel din sat în sat, elefantul își urmă calea...

În acest timp, căpetenia oamenilor, care își cerceta mereu fetișul (un corn de antilopă cu o oglindă prinsă înăuntru), aflase de călătoria elefantului și știa și pentru ce voia să vină acesta în satul oamenilor, ceea ce lui nu-i plăcea cîtuși de puțin. Așa că pe toate cărările care duceau spre satul lui puse toți bărbații și toate femeile ca să

care pămînt și să sape gropi mari cu țepușe ascuțite în fundul lor : trei, patru, cinci curse se înlănțuiau la distanță de o oră, de două ore, de trei ore de mers. Și cînd cea mai îndepărtată groapă a fost terminată, le-a spus oamenilor săi :

— Duceți-vă să-mi tăiați fire de manioc.

Și oamenii au plecat să taie manioc.

— Aruncați firele ca să acoperiți bine gropile.

Și oamenii le așezară bine, și după cîteva zile ele crescură de nici nu se mai vedeau lemnele. Și la o oră de mers de satul lor, căpetenia oamenilor puse să se sape o altă groapă, spunîndu-le oamenilor săi :

— Duceți-vă să căutați fire de patate.

Și ei se duseră și se întoarseră cu o mulțime de vrejuri de patate, și căpetenia lor le spuse :

— Așezați vrejurile deasupra gropii !

Și ei le așezară în așa fel, încît să nu se vadă nimic din groapă.

Și astfel el puse să se sape pe cărare cinci gropi, fiecare acoperită cu altă plantă. Pe fiecare cărare care ducea spre satul său puse să se sape cîte cinci gropi. Și nu făcu numai atît : căpetenia oamenilor era tare isteț !

— Dacă elefantul, își zise el, o să vadă o singură grămadă de manioc pe drum, o să se ferească, fiindcă este destul de șiret ! Așa că puse, în patru cinci locuri diferite, să se arunce manioc, fără ca dedesubt să fie vreo groapă ; apoi mai departe, după cea dintîi groapă, puse să se

arunce iarăși manioc, apoi patate, și după aceea alte legume. Și tot așa mereu, în tot lungul drumului.

Tatăl-elefant se afla așadar în drum spre satul oamenilor. Și iată că întîlni în cale o grămadă de manioc : o întoarse cu trompa, o mai întoarse o dată, dar nu găsi nimic care să-i dea de bănuit.

— Este, spuse el, un dar din partea copiilor mei ; au vrut să-mi pregătească de mîncare pe drum. Sînt foarte buni.

Și, cum se mai temea încă, el mîncă doar o parte mică de manioc. Îl găsi tare gustos ; a mai mîncat pe urmă încă o parte, apoi toată grămada ; nu era prea mult pentru tatăl-elefent care era foarte mare, mult mai mare decît elefanții de astăzi. Puțin mai departe, iată o nouă grămadă de manioc... Tatăl-elefant se apropie cu grijă și rontăi o parte din ea ; nimic care să-i dea de bănuit.

— Ah ! spuse el, copii minunați ! și mîncă toată grămada, fiindcă tatăl-elefant era mare și grămada mică. Și tatăl-elefant mersese mult, mult ! Se lăsa seara pe cărare, cînd văzu o nouă grămadă de manioc ; cum îi era tare foame, el se aruncă asupra ei fără nici o grijă !

Kah ! era tocmai gura gropii ! Și cum tatăl-elefant alerga foarte repede, căzu cu capul înainte în țepușa ascuțită. Și ăsta a fost norocul lui ! Căci altfel țepușa i-ar fi străpuns burta și l-ar fi omorît pe loc, dar capul fiind tare, rupse țepușa și toată

noaptea tatăl-elefant rămase în fundul gropii strigînd și gemînd :

— Sînt mort, sînt mort !

Dimineața, căpetenia oamenilor care se afla foarte aproape cu războinicii săi, veni la marginea gropii.

— Ia te uită, ce-i aici, spuse el. Cum ? E chiar tatăl-elefant ? Oh ! Cine l-o fi făcut să cadă aici ?

Și aruncă îndată pămînt și crengi în groapă ; dar cînd văzu că groapa e aproape plină și că elefantul e gata să iasă, se ascunse cu cea mai mare iuțeală, împreună cu toți oamenii săi. Tatăl-elefant, în acest timp, ieși din groapă și, lovit, zdrobit și jupuit, își continuă drumul ; capul îl durea îngrozitor, ochii îi erau plini cu țărînă, și abia se mai tîra ! În sfîrșit, după numeroase peripeții, tatăl-elefant, cerînd în același timp ajutorul marilor lui fetiși și al tuturor celorlalți elefanți, răsturnă piedicile și sosi în satul oamenilor. Ajunse în piața cea mare, dar în sat nu era nimeni ; la porunca sa însă, toate celelalte animale porniră în cercetare cu însărcinarea să-i aducă pe oameni înapoi. Maimuțele îi urmăreau în arbori, mistreții și leoparzii în pădure, păsările le dezvăluiau ascunzătorile, șerpii îi mușcau în iarbă, așa că oamenii, neavînd încotro, trebuiră să se întoarcă spre a fi judecați.

Oamenii se aflau așadar în fața tatălui-elefant, și căpetenia oamenilor era înfricoșată pînă în fundul inimii, fiindcă vedea moartea cu ochii. Îi era

frică, căci cine a văzut dincolo de moarte ? Moartea este asemenea lunii. Cine i-a văzut partea cealaltă ?

Căpeteniei oamenilor îi era frică ! Dar tatăl-elefant zise :

— Îți mărturisești deci păcatul ?

Și căpetenia oamenilor răspunse :

— Mărturisesc !

— Vezi deci moartea cu ochii.

— Oh, tată-elefant, eu sînt mărunt și tu ești puternic. Iertare ! Oh !

Tatăl-elefant răspunse :

— E adevărat, eu sînt puternic și tu ești slab, dar Nzame te-a făcut căpetenie. Te voi ierta deci.

Căpetenia oamenilor răspunse :

— Mulțumesc. Și își simți inima bucurîndu-se.

Dar căpetenia leoparzilor înaintă furios :

— Tată-elefant, nu vorbești cum se cuvine. Oamenii l-au omorît pe fratele meu ; vreau răzbunare !

Și omul a plătit cu daruri leopardului. Atunci elefantul zise :

— Acum trebuie să vă faceți frați, și cearta se va sfîrși.

Căpetenia oamenilor îl chemă pe fratele său și-i spuse :

— Fă schimb de sînge cu leopardul.

Și căpetenia leoparzilor îi spuse fratelui său :

— Fă schimb de sînge cu omul.

Omul a făcut schimb de sînge și leopardul a făcut schimb de sînge, și ei au rămas să locuiască, ca frați, în același sat.

Dar căpetenia vulturilor înaintă la rîndul său și făcu aceeași plîngere, și căpetenia mistreților și a gorilelor și multe alte căpetenii făcură schimbul de sînge și cearta fu stinsă.

Și cînd toate neînțelegerile fură astfel limpezite, căpetenia elefanților zise la rîndul său :

— Vreau să mă fac frate cu căpetenia oamenilor. Au omorît un *cabri,* fiindcă acela nu voia să se facă frate : era sclavul omului ; au omorît un mascul mare *cabri* și tatăl-elefant și tatăl oamenilor s-au făcut frați. Tatăl-elefant cunoscu fetișele tatălui oamenilor și tatăl oamenilor cunoscu fetișele tatălui-elefant. Și din acele timpuri tatăl-elefant a devenit *ototore* al oamenilor și de aceea este foarte onorat. Cei care n-o fac sînt „sălbatici".

Amana. Acesta este sfîrșitul...

TAKISE, TAURUL BĂTRÎNEI

(HAUSA)

O vacă din turma unui peuhl scăpă în momentul cînd să fete și născu într-un vechi *lugan* (ogor). După aceea se întoarse în țarcul de animale al stăpînului său. Taurii, văzînd-o ușurată, se duseră în căutarea micuțului ei, dar în zadar scormoniră desișurile, nu găsiră nimic și se întoarseră amărîți la țarc, spunîndu-și că vițelul fusese, desigur, mîncat de vreo fiară.

O bătrînă, care căuta frunze de măcriș pentru sosul de *tuho* (mei cu carne) în *luganul* părăsit, zări vițelul culcat sub un arbust. Ea îl aduse acasă și îl hrăni cu tărîțe, cu mei sărat și cu iarbă.

Vițelul crescu și se făcu un taur mare și gras.

Într-o zi, un măcelar veni și-i ceru bătrînei să-i vîndă taurul, dar ea se împotrivi cu hotărîre.

— Takise, zise ea (astfel se numea vițelul), Takise nu este de vînzare.

Măcelarul, nemulțumit de împotrivirea ei, se duse la *sarty* (rege) și îi spuse :

— La bătrîna Zeynebu se află un taur mare care nu poate fi mîncat de altcineva decît de tine, atîta este de frumos.

Sarty îl trimise pe măcelar și alți șase oameni cu el, sub comanda unuia dintre *dansama* (om de încredere), să căute taurul bătrînei. Cînd mica trupă sosi la Zeynebu, solul căpeteniei îi spuse acesteia :

— *Sarty* ne trimite să-ți luăm taurul ca să-l tăiem pentru mîine.

— Nu pot să mă împotrivesc dorinței regelui, răspunse bătrîna. Tot ceea ce vă cer, este să nu mi-l luați pe Takise decît mîine dimineață.

A doua zi, dis-de-dimineață, *dansama* și cei șapte măcelari veniră la bătrînă și se îndreptară către țărușul de care era legat Takise. Acesta se repezi în întîmpinarea lor, suflînd zgomotos și cu coarnele aplecate. Cei opt oameni, înfricoșați, se dădură înapoi și *dansama*, chemînd-o pe bătrînă, îi zise :

— Bătrîno ! Spune-i taurului tău să se lase să-i punem frînghia de gît !

Bătrîna se apropie de taur :

— Takise ! Takise al meu, îi ceru ea, lasă-i să-ți pună frînghia de gît.

Atunci taurul îi lăsă. I se puse căpăstrul și i se legă un picior dindărăt cu o frînghie, ca să-l ducă la *sarty*. Ajunși în fața regelui, măcelarii culcară

taurul pe o rînă și îi legară cele patru picioare, pe urmă unul dintre ei se apropie cu cuțitul să-l omoare ; dar cuțitul nu tăie nici măcar un fir din părul animalului, pentru că Takise avea puterea de a împiedica fierul să-i pătrundă în carne.

Șeful bucătarilor îl rugă pe *sarty* s-o cheme pe bătrînă. Spuse că fără ea ar fi cu neputință să-l omoare pe Takise care, se vede, avea un *grigri* (vraje, talisman), împotriva fierului. *Sarty* o chemă pe bătrînă și îi spuse :

— Dacă nu vor izbuti măcelarii să omoare taurul fără întîrziere, îți voi tăia ție gîtul.

Bătrîna se apropie de Takise care era legat și culcat pe o rînă și îi spuse :

— Takise ! Takise al meu, lasă-te omorît ! Totul este pentru *sarty* acum.

Atunci căpetenia măcelarilor îl înjunghie pe Takise fără nici o greutate. Măcelarii jupuiră cadavrul, îl ciopîrțiră și duseră toată carnea în fața *sartyului*. Acesta porunci să i se dea bătrînei grăsimea și mațele drept partea sa.

Bătrîna puse totul într-un coș vechi pe care îl aduse acasă. Ajunsă aici, ea puse grăsimea și mațele într-o găleată mare, pentru că nu avea inima să mănînce din animalul pe care îl crescuse și pe care îl iubise atîta.

Bătrîna n-avea nici copil, nici sclav, și trebuia să-și facă singură toată treaba în gospodărie ; dar se întîmplă că de cînd pusese în găleată resturile lui Takise găsea coliba măturată în fiecare zi și

găleţile umplute ochi cu apă. Şi aşa se întîmpla de cîte ori lipsea din colibă. Grăsimea şi maţele se schimbau de fiecare dată în două fete tinere care îi făceau gospodăria.

Într-o dimineaţă, buna femeie îşi spuse : „Trebuie să ştiu chiar astăzi cine îmi mătură bătătura şi îmi umple doniţele..." Ieşi din colibă şi închise intrarea cu un *seko* (panou din paie împletite grosolan, folosit în loc de uşă), după aceea, ascunzîndu-se în spatele *sekoului*, se aşeză şi pîndi prin găurile împletiturii să vadă ce se va întîmpla înăuntru.

De-abia se aşezase, că şi auzi zgomot în colibă. Aşteptă fără să se mişte. Acest zgomot era făcut de tîrşirea măturii pe pămînt. Atunci ea răsturnă deodată *sekoul* şi le zări pe cele două fete tinere care alergau către doniţa cea mare să se ascundă cît mai repede :

— Nu fugiţi ! le strigă ea. Nu am copii, ştiţi bine, vom trăi aici toate trei, ca în familie.

Tinerele fete se opriră din fuga lor şi veniră lîngă bătrînă. Aceasta dădu celei mai frumoase numele de Takise, iar pe cealaltă o numi Aisa.

Ele rămaseră mult timp cu bătrîna fără ca nimeni să bage de seamă, pentru că niciodată nu ieşeau din casă. Într-o zi, un *gambari* (negustor) trecu prin faţa casei şi-i ceru bătrînei de băut. Takise îi aduse apă, dar străinul fu atît de fermecat de frumuseţea ei, încît nu mai putu să bea.

Cînd se duse la rege, *gambari* îi povesti că văzuse la o bătrînă din sat o fată de o frumusețe fără pereche :

— Această fată, trase el concluzia, nu poate avea de soț decît un *sarty*.

Sarty îi dădu îndată poruncă vrăjitorului său să meargă întovărășit de un *diula* (oștean) și s-o caute pe fată. Ea se înfățișă, urmată de bătrînă.

— Fata ta este minunat de frumoasă, îi zise *sarty* celei din urmă, o voi lua de soție !

— *Sarty*, răspunse bătrîna, vreau să ți-o dau de soție, dar să nu iasă niciodată la soare și să nu se apropie de foc, căci s-ar topi de îndată, ca grăsimea.

Sarty îi făgădui bătrînei că niciodată Takise nu va ieși din casă în orele cu soare și că niciodată, de asemenea, nu se va duce în bucătărie. În acest fel, nu mai era deci nici un pericol ca ea să stea în apropierea căldurii care i-ar fi adus nenorocire.

Takise se mărită cu regele, care îi dădu locul soției preferate. Aceasta, decăzută din rang, nu mai avu decît starea de femeie obișnuită, neputînd deci să mai vină lîngă soțul ei decît numai atunci cînd poruncea el.

După șapte luni, *sarty* plecă în călătorie. A doua zi după plecarea lui, soțiile se adunară și-i spuseră lui Takise :

— Tu ești favorita căpeteniei și nu muncești niciodată. Dacă nu ne prăjești deîndată aceste se-

minte de susan, te vom omorî și-ți vom arunca trupul în hasna.

Takise, speriată de această amenințare, se apropie de foc să prăjească semințele de susan într-o găleată, și pe măsură ce supraveghea prăjirea trupul i se topea ca untul în soare și se transforma într-o grăsime curgătoare, care dădu naștere unui fluviu mare.

Celelalte femei ale regelui priveau, fără să fie mișcate, această transformare. Cînd totul se termină, vechea favorită le spuse :

— Acum sîntem pierdute, fără scăpare, pentru că *sarty*, o dată întors din călătorie, ne va tăia capul. Desigur, nu ne va ierta că am silit-o pe favorita lui să muncească lîngă foc pînă ce s-a topit toată. Și cea dintîi decapitată eu voi fi.

Femeile regelui trăiră deci, pînă la întoarcerea soțului lor, cu teama unei morți de neînlăturat.

Sarty se întoarse după cîteva zile din călătorie. Înainte chiar de a bea din apa ce i se adusese, își strigă favorita :

— Takise ! Takise !

Vechea favorită se apropie atunci de el și zise :

— *Sarty* și soțul meu, nu-ți pot ascunde nimic. În lipsa ta, micuțele (este vorba de celelalte soții) au pus-o la lucru pe favorita ta, Takise, lîngă foc. S-a topit ca untul și topindu-se a dat naștere acestui fluviu, pe care îl zărești în depărtare.

— O vreau pe Takise a mea !

Aceasta era dorința neclintită a *sartyului* care aleargă îndată către apă, urmat de vechea favorită.

Cînd fură la malul fluviului, regele se transformă în hipopotam și se cufundă s-o caute pe Takise. Favorita de altădată, care avea o dragoste sinceră pentru soțul ei, luă înfățișarea unui caiman și intră în apă, de asemenea, pentru a nu-l părăsi pe *sarty*.

De atunci hipopotamii și caimanii au trăit, neîntrerupt, în apele mlăștinoase.

LEGENDA LUI NGURANGURANE, FIUL CROCODILULUI

(FAN)

A fost cîndva, e multă vreme de atunci, foarte multă, un mare vraci, care se numea Ngurangurane, fiul crocodilului.

Dar mai întîi să vorbim de timpul cînd s-a născut. Despre ceea ce a făcut și cum a murit, vom spune în al doilea rînd. A povesti însă despre toate faptele sale nu este cu putință și de altfel, cine și le-ar aduce aminte ? Mai întîi iată cum s-a născut...

În acele vremuri, fanii locuiau pe malul unui fluviu mare, mare, așa de mare, că nu se putea zări malul celălalt ; ei pescuiau pe țărm. Dar nu se încumetau să se ducă pe fluviu ; încă nimeni nu-i învățase cum să construiască bărci : cel care le-a arătat a fost Ngurangurane. Ngurangurane i-a învățat acest meșteșug pe cei din familia sa : și familia sa erau bărbații, erau fanii.

În apa fluviului trăia un crocodil uriaș, stăpînul-crocodil ; capul lui era mai lung decît coliba asta, ochii lui erau mai mari decît un ied întreg, cu dinții tăia un om în două, așa cum tai eu o banană, crîss ! Era acoperit de solzi foarte mari : un bărbat îl izbea cu cangea, to, to, dar... puf, cangea cădea jos ; și cel care făcea așa ceva putea să fie chiar cel mai puternic bărbat : puf, cangea cădea jos. Era un animal groaznic.

Iată că într-o zi, crocodilul veni în satul lui Ngurangurane ; acesta nu se născuse încă. Și cel care le poruncea fanilor atunci era o mare căpetenie, pentru că poruncea multor oameni. Poruncea fanilor și poruncea și altora. Ngan Esa veni deci într-o zi în satul fanilor și-o chemă pe căpetenie :

— Căpetenie, te chem !

Căpetenia alergă îndată. Și căpetenia crocodililor îi spuse căpeteniei oamenilor :

— Ascultă-mă cu atenție !

Și căptenia răspunse :

— Urechi : adică te ascult cu toată atenția.

— Iată ceea ce vei face de astăzi înainte ! M-am gîndit că mi-ar prii mai bine carnea oamenilor decît aceea a peștilor. Așa că, în fiecare zi vei lega un sclav și mi-l vei aduce pe malurile fluviului ; un bărbat într-o zi, o femeie a doua zi și la întîi ale fiecărei luni o fată tînără, frumoasă, vopsită cu *baza* și strălucitoare de grăsime. Așa vei face. Dacă îndrăznești să nu mă asculți, îți voi mînca tot satul. Gata ! Am terminat. Taci !

Și căpetenia-crocodil, fără să mai spună nici un cuvînt, se întoarse în fluviu. În sat începură bocetele de moarte. Și fiecare își spunea : „Sînt mort". Fiecare și-o spunea : căpetenia, bărbații, femeile. A doua zi de dimineață, cînd soarele începu să se ridice, stăpînul-crocodil se afla pe malul fluviului. Vah ! Vah ! Gura lui era uriașă, mai lungă decît coliba asta, ochii îi erau mari, cît ai unui ied întreg. Crocodilii pe care îi vedem astăzi nu sînt crocodili !... Și toți s-au grăbit să-i aducă stăpînului-crocodil ceea ce ceruse, un bărbat într-o zi, o femeie a doua zi și la întîi ale fiecărei luni, o fată împodobită cu roșu și unsă cu ulei, strălucitoare de grăsime. Au făcut ceea ce le poruncise stăpînul-crocodil și nimeni nu îndrăznea să nu asculte, fiindcă el avea peste tot ca luptători crocodilii ceilalți.

Și numele crocodilului acesta era Ombure ! apele ascultau de Ombure, pădurile ascultau de Ombure ; „oamenii" săi se aflau peste tot, el era stăpînul pădurii, dar în același timp era și stăpînul apei. Și-n fiecare zi mînca fie un bărbat, fie o femeie, și era foarte fericit și foarte prietenos cu cei din neamul fan. Aceștia, sfîrșindu-și de sacrificat sclavii, căpetenia își cheltui toată averea ca să cumpere alții. Nu mai avea nici o ladă, nici un dinte de elefant ! Trebuia să-i ducă totuși crocodilului un bărbat ; un bărbat fan ! Și căpetenia fanilor i-a adunat pe toți bărbații, supușii săi, în

coliba obștească ; le-a vorbit timp îndelungat, timp îndelungat ; și după el vorbiră de asemenea timp îndelungat ceilalți războinici. Cînd sfatul luă sfîrșit, toți erau înțeleși și toți gîndeau ca o singură inimă ; trebuiau să plece. Căpetenia le spuse atunci :

— Iată-ne înțeleși asupra plecării : vom pleca departe, departe de aici, dincolo de munți. Cînd vom fi departe, foarte departe de fluviu, dincolo de munți, Ombure nu ne va mai putea ajunge și vom fi fericiți.

Și ei au hotărît să nu mai semene ogorul și la sfîrșitul anotimpului ploios întregul trib să părăsească malurile fluviului. Și așa și făcură.

La începutul anotimpului secetos, atunci cînd apele scad și cînd timpul e prielnic pentru călătorie, tribul porni la drum. În ziua întîi merseră repede, repede ; atît de repede, cît puteau ei merge. Fiecare bărbat își grăbea femeile, și femeile, iuțindu-și pașii, mergeau tăcute, încovoiate sub povara proviziilor și a uneltelor de gospodărie, fiindcă luaseră totul : cratițe, talere, pisăloage, coșuri, sagaie și sape, tot ; fiecare femeie își căra povara sa, și avea povară grea. Aveau poveri grele, pentru că pe lîngă toate acestea mai uscaseră și manioc pe care-l luaseră cu ele ; aveau poveri grele pentru că mai trebuiau să-și poarte și copiii, pe micuții care nu știau să meargă și pe aceia care nu puteau merge timp îndelungat.

Și trebuiau să păstreze liniștea : bărbații tăceau, femeile tăceau, doar copiii plîngeau, dar mamele îi certau : „Tăceți". Căpetenia cea mare era în frunte : el conducea marșul, fiindcă el era cel care cunoștea mai bine ținutul unde fusese adesea la vînătoare, și la gît avea un colier de dinți de maimuță mare.

De fapt era un mare vînător.

În ziua întîi, mulți priveau înapoi, crezînd că-l aud pe crocodil : Vah ! Vah ! Și cel care era la urmă simțea rece la inimă ! Dar nu se auzi nimic. În ziua a doua marșul continuă fără să se audă nimic. Și a treia zi marșul a decurs la fel și tot nu se auzi nimic.

Între timp, în ziua întîi, stăpînul-crocodil ieșise din apă, potrivit obiceiului, ca să vină în locul unde se obișnuia să fie așezat sclavul ce-i era sortit. Veni : Vah ! Vah ! Nimic. Ce-i asta ? Porni îndată la drum spre sat.

— Căpetenie a oamenilor, te chem !

Nimic ! Nu auzi nici un zgomot. Intră în toate colibele părăsite ; se duse la plantații, plantațiile părăsite ; Vah ! Vah ! Străbătu toate satele, toate satele erau părăsite. Străbătu toate plantațiile, toate plantațiile erau părăsite.

Ombure fu atunci cuprins de o furie de nedescris, și aruncîndu-se înapoi în fluviu să-și caute fetișul începu să descînte :

„Voi care porunciți apelor, spirite ale apelor,
Voi toți care mă ascultați, vă chem...
Veniți, veniți la chemarea căpeteniei voastre,
Răspundeți fără întîrziere, răspundeți de îndată...
Voi trimite fulgerul care trece spintecînd cerul,
Voi trimite tunetul care trece fărîmînd totul,
Voi trimite vîntul furtunii care trece smulgînd bananierii,
Voi trimite uraganul care cade din nori și mătură totul înaintea lui.

Și toți vor răspunde chemării căpeteniei lor.
Voi toți care mă ascultați, arătați-mi drumul,
Drumul pe care l-au luat cei care au fugit.
Spirite ale apelor, răspundeți...“

Dar, spre marea sa uimire, spiritele apelor nu răspunseră ; nici măcar unul n-a răspuns !

Ce se întîmplase oare ? Iată... Înainte de a-și părăsi satul, căpetenia oamenilor făcuse mari sacrificii. El adusese o mare jertfă spiritelor apelor, cerîndu-le să rămînă mute, și ele făgăduiseră să nu spună nimic.

Ombure începu o invocație și mai tare :

„Voi care porunciți apelor, spirite ale apelor,
Voi toți care mă ascultați, eu sînt acela care vă cheamă...“

Și spiritele apelor, silite să asculte, veniră în fața lui Ombure :

— Unde sînt oamenii, au trecut pe drumurile voastre ?

— Noi n-am văzut nimic, n-au trecut pe drumurile noastre.

Și Ombure spuse :

— N-au trecut pe drumurile apelor ! spiritele apelor nu pot să nu mă asculte.

Și el chemă spiritele pădurilor !

„Voi care porunciți pădurilor, spirite ale pădurii,
Voi toți care mă ascultați, eu sînt cel care vă cheamă,
Veniți, veniți la chemarea căpeteniei voastre,
Răspundeți fără întîrziere, răspundeți îndată.
Voi trimite fulgerul care trece sfîșiind cerul,
Voi trimite tunetul care trece sfărîmînd totul,
Voi trimite vîntul furtunii, care trece smulgînd bananierii,
Voi trimite ploaia uraganului care cade din nori și mătură totul înaintea ei.
Toți trebuie să răspundă la chemarea stăpînului lor,
Voi toți care mă ascultați, arătați-mi drumul,
Drumul pe care l-au luat fugarii.
Spirite ale pădurii, răspundeți.“

Dar, spre marea sa mirare, nici unul dintre spiritele pădurii, nici măcar unul nu răspunse ; toți tăceau.

Ce se întîmplase oare ? Iată... Înainte de a-și părăsi satul, căpetenia oamenilor făcuse mari sacrificii. El adusese o mare jertfă spiritelor pădurii, cerîndu-le să rămînă mute, și ele făgăduiseră !

— Nu vom spune nimic.

Ombure a început o invocație mai puternică !

„Voi care porunciți în păduri, spirite ale pădurii,
Voi toți care mă ascultați, eu sînt cel care vă cheamă...“

Și spiritele pădurii, silite să asculte, au venit în fața lui Ombure.

— Unde sînt oamenii, au trecut pe drumurile voastre ?

Și spiritele pădurii au răspuns :

— Au trecut pe drumurile noastre.

Și unele după altele, Ombure a chemat spiritele zilei, spiritele nopții și mulțumită lor a aflat unde au plecat fanii.

Și cînd Ombure și-a terminat vraja, cunoștea drumul pe care îl luaseră fugarii fani. În zadar aceștia își ascunseseră urmele. Ombure le cunoștea drumul. Cine i-l arătase ? Fulgerul, vîntul, furtuna i-l spuseseră ; fulgerul, vîntul, furtuna i-l arătaseră.

Fanii își urmară calea timp îndelungat, timp foarte îndelungat. Au ajuns în sfîrșit la munți, și marea căpetenie își întrebă fetișul :

— Să ne oprim aici ? Și fetișul care, de multă vreme, încă din cea dintîi zi, asculta de poruncile lui Ombure (dar căpetenia nu știa), răspunse :

— Nu, nu vă veți opri aici ; nu este un loc bun.

Ei străbătură cîmpiile și după ce trecură de ele și regăsiră pădurea cea mare, pădurea care nu se sfîrșește, căpetenia cea mare și-a întrebat fetișul :

— Să ne oprim aici ?

Și fetișul încă o dată răspunse :

— Mai departe încă.

În cele din urmă sosiră la un cîmp întins în fața unui lac uriaș, care închidea orice trecere, și căpetenia cea mare își întrebă fetișul :

— Să ne oprim aici ?

Și fetișul care îl asculta pe Ombure răspunse :

— Da, opriți-vă aici !

Fanii merseseră multe zile și multe luni : copiii mici deveniseră copilandri, copilandrii deveniseră tineri războinici și tinerii războinici, oameni în toată firea. Merseseră multe zile și multe luni. S-au oprit deci pe malul lacului. Și-au ridicat sate noi, semănăturile au fost făcute și peste tot porumbul a dat roade bogate. Căpetenia și-a adunat apoi oamenii spre a da un nume satului și l-au numit : Akurengan (eliberarea de crocodil).

Dar în aceeași noapte s-a auzit un zgomot mare și o voce care striga :

— Oh ! Veniți, veniți încoace !

Și toți au sărit foarte speriați. Ce-au văzut ? (Căci luna lumina puternic.) Ombure se afla în mijlocul satului ! Era în fața colibei șefului cel mare. Ce-i de făcut ? Unde să fugă ? Unde să se ascundă ? Nimeni nu îndrăznea să se gîndească ! Și cînd căpetenia cea mare ieși din casă ca să vadă ce se întîmplă, iu !... fu cel dintîi prins ! Dintr-o mușcătură Ombure îl tăie în două ! Cro, cro, cvah!

— Na Akurengan... zise doar...

Și se întoarse în lac.

Războinicii, tremurînd, își aleseră îndată o altă căpetenie, fratele celui omorît, potrivit legii, și dimineața o luară pe femeia fostului șef și o duseră pe malul lacului, în dar lui Ombure. Acesta veni ; femeia plîngea. Cro, cro ! o mîncă și pe ea. Seara, crocodilul se întoarse în sat și-o chemă pe căpetenie :

— Căpetenie, eu te chem !

Și acesta, tremurînd, răspunse :

— Ascult.

— Iată ceea ce vă poruncesc, eu, Ombure, și voi veți face întocmai. În fiecare zi îmi veți aduce doi bărbați, un bărbat dimineața, un bărbat seara, și a doua zi îmi veți aduce două femei, o femeie dimineața, o femeie seara. Și la fiecare schimbare de lună, două fete tinere, frumos împodobite și pictate cu roșu și strălucitoare de ulei. Acum pleacă, eu sînt Ombure, regele pădurii, eu sînt Ombrure, regele apelor.

Și așa au mers lucrurile ani îndelungați. În fiecare dimineață, în fiecare seară, Ombure își avea masa : doi bărbați într-o zi, două femei a doua zi și două fete tinere la întîi ale lunii. Asta a ținut timp îndelungat. Pentru a-i plăti lui Ombure, fanii făcură război departe, departe, și erau peste tot învingători fiindcă Ombure, stăpînul-crocodil, îi ocrotea și ei deveniră mari războinici.

Dar anii trecură, unul îl gonea pe celălalt, și de mai multe ori oamenii fani își înnoiseră plantațiile. Și ei erau obosiți de Ombure. Cum îi prinsese în fuga lor, asta o uitaseră. Erau foarte obosiți de Ombure...

Și ei uitaseră... Și tinerii spuneau :

— Sîntem obosiți ; să plecăm !

Și tinerii plecară înainte, războinicii îi urmară și femeile purtau poverile în urma războinicilor.

Ombure veni a doua zi de dimineață pe malul lacului să caute ca de obicei hrana zilnică. Pri-

veşte, caută ; nimic. Vine în sat. Nimic. Ce face ? Îşi apucă fetişul şi chemă îndată spiritele pădurii :

— Iată ce vă porunceşte Ombure, căpetenia voastră, le spuse el. Sclavii mei au fugit, sînt în ţinutul vostru : fie ca toate drumurile să se închidă în faţa lor. Vînt al furtunii, frînge arborii în faţa lor ! Spirit al tunetului, spirit al fulgerului, orbiţi-le ochii ! Duceţi-vă, Ombure este cel care vă porunceşte.

Şi spiritele s-au dus. Drumurile s-au închis în faţa oamenilor fani, copacii cei mari s-au prăbuşit, întunecimea a învăluit totul ! Deznădăjduiţi, ei au fost nevoiţi să se întoarcă pe malul lacului la locul lor, unde îi aştepta Ombure. Dar Ombure îmbătrînise şi în loc de doi bărbaţi el ceru :

— Îmi veţi da în fiecare zi ca jertfă două fete tinere.

Şi oamenii fan au fost siliţi să asculte şi-n fiecare zi să-i aducă două fete tinere lui Ombure, două fete tinere pictate cu roşu şi unse cu ulei. Era sărbătoarea lor de nuntă.

Plîngeau şi se jeleau fetele oamenilor fani ; plîngeau şi se jeleau :

— Asta e sărbătoarea tristei noastre căsătorii.

Ele plîngeau şi se tînguiau seara ; dimineaţa nici nu mai plîngeau, nici nu se mai tînguiau ; mamele lor nu mai auzeau vorbindu-se de ele, căci fetele erau duse în fundul lacului, în peştera în care locuia Ombure : îl serveau ; el le mînca.

Dar într-o zi iată ce se întîmplă : fata care trebuia așezată seara pe malul fluviului, tînăra al cărui rînd venise, era Alena Kiri, copila căpeteniei. Era tînără, era frumoasă. Pe seară, ea fu legată pe malul lacului împreună cu tovarășa sa. Tovarășa ei nu se mai întorsese, dar a doua zi cînd se făcu ziuă, fata căpeteniei era tot acolo. Ombure o cruțase.

Atunci îi dădură numele de Aurora-a-răsărit.

Dar, nouă luni după aceea, fata căpeteniei avu un copil, un băiat. În amintirea nașterii sale, copilul fu numit Ngurangurane, fiul crocodilului.

Ngurangurane era așadar fiul lui Ombure, stăpînul-crocodil : asta este povestea cea dintîi. Astfel s-a născut Ngurangurane. Acum iat-o pe cea de-a doua : moartea lui Ombure.

Ngurangurane, fiul crocodilului Ombure și al fiicei căpeteniei, crescu, crescu ; creștea în fiecare zi : din copil se făcu băiețandru, din băiețandru se făcu flăcău. După aceea, fu ales căpetenia poporului său. Era o căpetenie puternică și un vraci foarte învățat. În inima sa purta două dorințe : să răzbune moartea căpeteniei neamului său, a tatălui mamei sale, și să-și elibereze poporul de tributul pe care îl cerea crocodilul de la el.

Și iată ce a făcut el în acest scop :

În pădure se găsește un copac sfînt, asta o știți, și acest copac se numește palmier. Crestați un palmier : seva curge, curge din belșug, și dacă așteptați două sau trei zile după ce ați adunat-o în-

tr-un vas de pămînt, veți obține *dzan*, băutura care face inima voioasă. Asta noi o știm acuma, dar părinții noștri n-o știau. Cel care i-a învățat a fost Ngurangurane, și cel dintîi care a bătut din *dzan* a fost Ombure, stăpînul-crocodil. Cine i-a arătat lui Ngurangurane *dzanul?* Ngonomane, piatra fetiș, pe care i-o dăduse mama sa.

După sfatul lui Ngonomane, Ngurangurane porunci așa :

— Pregătiți toate vasele de pămînt pe care le aveți, toate ; aduceți-le în coliba mea !

Asta el le-o spuse femeilor. Ele aduseră dar toate vasele de pămînt pe care le aveau, și erau multe, multe.

— Duceți-vă toate în pădure, le spuse iarăși, lîngă rîuleț de pe pămîntul bun pentru olărie și mai faceți oale.

Și ele se duseră la pîrîul de pe pămîntul bun pentru olărie și mai făcură încă o sumedenie de vase.

— Să mergem în pădure, le spuse el bărbaților, să mergem să crestați copacii pe care vi-i voi arăta eu.

Și merseră toți, cu bărzi și cu cuțite, și crestară copacii pe care li-i arătă Ngurangurane. Arborii aceștia erau palmieri. Și cînd toți palmierii au fost crestați, culeseră seva care curgea cu îmbelșugare din crestăturile făcute de topoare. Vasele au fost aduse (femeile au făcut aceasta), vasele cele vechi și cele noi, și cînd toate au fost acolo, le-au um-

plut cu *dzan* și femeile le-au cărat în sat. În toate zilele Ngurangurane gusta licoarea ; bărbații au vrut să facă ca el, dar acesta i-a oprit printr-un mare *eki* (tabu). Un bărbat spuse :

— Deoarece Ngurangurane bea, voi bea și eu.

Și a băut, dar pe ascuns, și capul îi ameți îndată. Ngurangurane veni lîngă el și-l omorî cu un foc de pușcă. Îi aruncă trupul fără ceremonie, deoarece călcase opreliștea și disprețuise tabuul.

Trei zile după aceea Ngurangurane își adună oamenii, bărbații și femeile, și le spuse :

— A venit clipa, luați vasele și veniți cu mine pe mal în apropierea lacului.

Ei au luat vasele și l-au urmat. Cînd au ajuns pe malul lacului, Ngurangurane le-a poruncit oamenilor săi :

— Tîrîți toate vasele pe mal, și ei ascultară. Aduceți argila pe care v-am trimis s-o căutați, le spuse el femeilor, și ele făcură întocmai.

Și pe malul lacului construiră din argilă proaspătă două bazine mari, bătătorite bine cu picioarele, lustruite cu grijă cu podul palmelor. Vărsară apoi în cele două bazine tot *dzanul* din vase, fără să lase nici o picătură ; Ngurangurane începu un mare farmec și toate vasele fură după aceea sparte și aruncate în lac, cele două prizoniere legate lîngă bazine și toată lumea se întoarse în sat.

Ngurangurane rămase singur ascuns în preajma bazinelor.

La ora obișnuită, crocodilul ieși din apă. El se îndreptă spre prizonierele ce tremurau de groază ; dar iată...

— Ce-o fi aici ? spuse el, ajungînd în apropierea bazinelor. Ce sînt astea ? Gustă puțină licoare. I se păru bună și strigă cu voce tare : A, e bună : de mîine le voi porunci oamenilor fani să-mi aducă în fiecare zi.

Și crocodilul Ombure bău tot *dzanul*. Îl bău pînă la ultima picătură, uitînd de prizoniere. Cînd termină, începu să cînte :

„Am băut dzan, *băutura care face inima voioasă,*
Am băut dzan.
Am băut dzan, *inima mea s-a înveselit...*
Am băut dzan
Căpetenia de care toți ascultă eu sînt,
Eu, marea căpetenie, eu Ombure.
Eu sînt Ngan, eu sînt căpetenia.
Ombure este stăpînul apelor,
Ombure este stăpînul pădurilor.
Eu sînt căpetenia de care ascultă toți.
Eu sînt căpetenia.
Am băut, dzan, *băutura care aduce mulțumire în inimă,*
Am băut dzan,
Am băut dzan *inima mea se veselește,*
Am băut dzan.“

A cîntat și fără să se mai gîndească la prizoniere a adormit pe nisip cu inima voioasă.

Ngurangurane s-a apropiat îndată de Ombure cel adormit cu o frînghie tare. Ajutat de prizoniere, l-a legat de un stîlp, apoi, aruncînd cu putere sulița, izbi animalul adormit : sulița sări însă

înapoi din solzii groși fără să-l vatăme pe crocodil ; acesta, fără să se deștepte, se scutură spunînd :

— Ce-i asta ? M-a pișcat o muscă.

Ngurangurane își luă securea, puternica sa secure de piatră ; cu o lovitură năprasnică izbi animalul adormit : dar securea sări fără să rănească animalul ; acesta a început să se miște : cele două prizoniere fugiră înspăimîntate. Ngurangurane făcu repede un farmec puternic :

— Tunete, spuse el, tunete, pe tine te chem, adu-mi săgeți.

Și tunetul veni strălucind. Dar cînd înțelese că trebuia să-l omoare pe Ombure strigă :

— E tatăl tău și stăpînul meu. Și fugi înspăimîntat.

Dar Alena Kiri veni în ajutorul fiului său și i-o aduse pe Ngonomane, piatra fermecată. Și în numele lui Ngonomane, Ngurangurane grăi :

— Fulger, îți poruncesc să lovești.

Și fulgerul izbi, căci nu putea să nu-i dea ascultare. În cap, între ochi l-a izbit pe Ombure și Ombure a rămas mort pe loc, trăsnit. Cel care l-a omorît a fost Ngurangurane, dar Ngurangurane nu l-a ucis decît datorită ajutorului dat de Ngonomane.

Iată acum și sfîrșitul acestei povești :

Ngurangurane s-a întors grabnic în sat.

— Voi toți, oameni din sat, le spuse el, veniți toți, veniți.

Și ei veniră toți pe malul lacului. Ombure era acolo, zăcînd mort, uriaș...

— Cel care l-a omorît pe crocodilul Ombure sînt eu, Ngurangurane ; cel care l-a răzbunat pe căpetenia neamului său sînt eu ; cel care v-a eliberat sînt eu, Ngurangurane !

Toți s-au înveselit, dansînd în jurul stîrvului *fanki* marele dans al înmormîntării ; dansară *fanki* să domolească spiritul lui Ombure. Așa s-a sfîrșit Ombure...

SNOAVE

FATA CEA MÎNDRĂ

(IMERINA)

Într-un sat era o fată nespus de frumoasă, pe care toţi bogaţii şi tinerii doreau s-o ia de nevastă. Dar din mîndrie ea respingea toate cererile. Într-o zi, un tînăr ţăran sărac, care trăia foarte departe de acolo, auzind despre mîndria acestei fete atît de căutată, se duse pe la toţi bogaţii din sat şi le spuse :

— Fac rămăşag că mă voi însura cu această fată atît de frumoasă şi că am să v-o răpesc.

Oamenii, miraţi de această declaraţie, i-au spus :

— Dacă vei izbuti ceea ce spui, îţi vom da pe loc cincizeci de piaştri.

— Ne-am înţeles, reluă ţăranul.

Se duse apoi la un om bogat din satul lui, care locuia în apropierea colibei sale, şi îi spuse :

— Stăpîne, dacă vă învoiţi vreau să închiriez proprietatea dumneavoastră cît mai curînd cu putinţă.

Și țăranul îi povesti de ce voia să închirieze terenul. Această proprietate cuprindea șapte silozuri pline cu orez de tot soiul : cu bobul mare, orez rojo, orez mic, orez cu barbă etc. Tot acolo se găseau și mulți sclavi ai bogatului.

A doua zi, tînărul se îmbrăcă în haine frumoase și se duse să-i facă o vizită fetei. Avea un costum minunat. Ajuns în satul unde locuia aceasta, se îndreptă spre coliba ei și intră. Către seară, un sclav care îl însoțea pe țăran îi spuse :

— Stăpîne, nu am nimic de mîncare, dă-mi bani să-mi cumpăr ceva.

Țăranul luă un piastru și i-l aruncă în camera alăturată unde se aflau servitorii :

— Ia ! zise el.

Stăpîna colibei a fost mirată să-l vadă dînd un piastru unui sclav, cînd de obicei nu se dădea decît un gologan. Așa că sclavii îi spuseră stăpînei lor :

— Acest străin este cu adevărat nemaipomenit ! Cînd un sclav îi cere bani ca să-și cumpere ceva de mîncare, el îi dă un piastru.

A doua zi, tînărul le chemă pe sclavele fetei și le spuse :

— Dacă stăpîna voastră va deveni nevasta mea, vă voi da zece piaștri.

Sclavele stăruiră ca tînăra fată să primească mîna acestui străin, care va fi pentru stăpîna lor ca și pentru ele însele un izvor de belșug.

— Dar, spuse stăpîna, știți voi că e bogat ?

— Foarte bogat, răspunseră sclavele. Are mulți bani, orezării, proprietăți și sclavi cu duiumul.

Cînd primi aceste știri care-i veneau din izvor sigur, frumoasa fată fu foarte fericită. Primi să meargă să-l vadă pe tînăr acasă la el, în proprietatea pe care o închiriase. Și ea, și sclavele ei fură grozav de uimite văzîndu-i cîmpurile și orezăriile. Tot ce și-ar fi putut dori fusese pregătit dinainte și se găsea la dispoziția ei. Cînd sclavii trebuiră să piseze orezul ca să-l descojească, îl întrebară pe tînăr :

— Ce fel de orez vrei să pisăm, stăpîne ? Din ce siloz să luăm ? Orez cu bobul mare, sau orez rojo ?

— Pisați din cel mai bun, răspunse el.

Fata era din ce în ce mai mirată. După o săptămînă, tînărul îi spuse :

— Vreau să fiu soțul dumitale. Ce părere ai despre asta ? Dacă primești, ne vom înfățișa mamei și tatălui tău și te voi cere în căsătorie. Le voi da fundul oii (literalmente, sumă de bani care reprezintă darul mirelui) și vom fi socotiți căsătoriți.

Fata primi. S-au dus împreună la părinții ei să le dea fundul oii. Părinții au primit cu bunăvoință această unire, care trebuia s-o facă fericită pe fiica lor. Fundul oii dat, avu loc căsătoria potrivit obiceiurilor ținutului. După aceea, tînărul se duse să le ceară bogaților din sat suma pe care i-o făgăduiseră în caz de reușită pe lîngă frumoasa lor consăteancă. Aceștia se grăbiră să-i dea cei cincizeci

de piaștri făgăduiți. Țăranul s-a dus apoi să-și regăsească soția :

— Să ne întoarcem la noi acasă, îi spuse el ; a trecut mult timp de cînd stăm la părinții tăi.

Și au plecat. Pe de altă parte, se întorsese la el acasă și bogatul proprietar al pămînturilor închiriate țăranului. Pe drum, soțul îi mărturisi soției sale șiretlicul de care se folosise pentru a o lua de nevastă :

— Casa în care ai locuit nu este a noastră.

— Dar a noastră unde este ? întrebă femeia mirată.

— O vei vedea cînd vom ajunge.

Uimirea femeii crescu văzînd o colibă mică făcută din bulgări de pămînt, fără nici o rogojină, fără nici un obiect de bucătărie înăuntru. Cum între timp se făcuse seară, bărbatul îi spuse tovarășei lui :

— Du-te să cauți apă și lemne de foc ca să fierbi mîncarea.

Femeia cădea din surpriză în surpriză ; dar vai ! Acum era prea tîrziu ! Începuse să se tînguie și să plîngă. Lacrimile îi scăldau din belșug fața :

— De ce m-ai înșelat astfel, îi spuse ea soțului său. Vai, cît sînt de nenorocită !

Îl rugă pe țăran să se despartă, dar el nu primi. Ea plecă la părinți și le povesti înșelătoria a cărei victimă fusese. Mama ei fu foarte mîhnită. Bărbatul a fost din nou întrebat dacă nu vrea să se despartă. El refuză din nou, dar primi cu toate

astea să se despartă dacă i se vor da bani mulți și alte lucruri. Părinții fetei primiră acest tîrg ; și țăranul nostru deveni bogat, din sărac cum fusese ; tînăra fată, altădată atît de mîndră cu bogații, a fost astfel înșelată de un sărman. Această poveste a dat naștere proverbului următor : „Aceea care este mîndră cu semenii, va fi pedepsită pentru mîndria ei".

SAKORIRIKA

(BETSILEO)

Într-o zi Mahaka făcu prinsoare cu un *andriana* că va face în așa fel ca o *sakoririka* (insectă) să se transforme în bou. Își bătură mult joc de el. Totuși, el închise o *sakoririka* într-un bambus pe care-l ducea pe umăr și, arătindu-l la toată lumea, spunea :

— Iată boul meu ! Iată boul meu !

Astfel își trecu restul zilei, plimbîndu-se din sat în sat, purtînd pe umăr bățul în care se afla *sakoririka*. Cînd veni seara, el se opri la o colibă dintr-un sat pe unde mai trecuse. Oamenii, zărindu-l, au început să strige, în bătaie de joc :

— O ! Este Mahaka ! O ! Este Mahaka !

— Într-adevăr, acesta este numele meu, le răspunse șmecherul. Nu-l știați ? Și repetă mereu : Iată și boul meu ! Iată și boul meu ! În același timp, el arăta și *sakoririka*.

— Unde trebuie să-ţi adăpostim animalul ? îl întrebă stăpînul casei pe Mahaka, la venirea nopţii.

— Aşează-l acolo unde îi este locul, răspunse el.

Atunci proprietarul puse *sakoririka* împreună cu găinile, care-o uciseră dintr-o lovitură de cioc. A doua zi, ia *sakoririka* de unde nu-i ! Stăpînul casei se nelinişti şi-i spuse oaspetelui său :

— Mahaka ! Mahaka ! Gîngania ta e moartă !

— Cine mi-a omorît-o va deveni proprietatea mea.

— Ah ! nu ! nu e cu putinţă !

— Ei bine ! zise Mahaka, dă-mi altă insectă în loc ! De nu, cine a ucis-o, îmi va aparţine.

Stăpînul casei, înfricoşat, primi să-i dea lui Mahaka o găină în locul *sakoririkei*.

A doua zi, Mahaka, luîndu-şi găina sub braţ, părăsi satul şi-şi continuă cu voioşie drumul. Cînd soarele se culcă, el intră la Rangahy, care avea mulţi copii.

— Ei ! Mahaka ! Ei ! Mahaka ! au strigat aceştia.

— Mahaka este cu adevărat numele meu. Ştiaţi, fără îndoială ! Priviţi-mi acum şi boul. Iată boul meu ! continuă el arătîndu-şi găina.

— Unde va trebui să-l punem ? întrebă stăpînul casei.

— Aşezaţi-l acolo unde îi este locul.

Copiii luară găina şi o închiseră cu *dokotra* (soi de raţe). Dar acestea o uciseră pe străină, singura de soiul ei printre ele.

— Îl voi lua cu mine pe cel care mi-a omorît pasărea, spuse Mahaka.

În același timp își rotea ochii mari spre stăpînul colibei care, cuprins de frică, îi dădu o frumoasă *dokotra* în locul găinii sale.

Seara, Mahaka ceru găzduire unui om care creștea curcani.

— Te rog să-mi așezi boul acolo unde trebuie să stea, zise el.

Copiii au dus *dokotra* printre curcani ; dar a doua zi au găsit-o moartă. Sub amenințările lui Mahaka, omul îi dădu în loc o curcă frumoasă. Mahaka, cu curca sa închisă într-o *sobika* (coș de nuiele cu capac), se culcă la Rabeondry, omul-cu-oi.

— Pune deci boul meu acolo unde îi este locul.

Curca a fost găzduită într-un colț din țarcul oilor. Dar oile au crezut că în *sobika* era iarbă ; berbecii înțepară coșul cu coarnele toată noaptea ca să-l rupă, așa încît curca muri.

— Nu voi spune că sînt împăcat, zise Mahaka, prefăcîndu-se înfuriat, decît dacă mi se dă în loc pe cel ce mi-a omorît boul.

— Nu-i vina mea, zise Rabeondry, dar să nu ai grijă de asta ! Ia în locul curcii o oaie !

Mahaka se opri seara la coliba unui om bogat care avea mulți boi. Oaia a fost dusă în groapa boilor, unde se afla un animal pus la îngrășat. Noaptea, Mahaka se sculă, coborî în groapă, omorî el însuși oaia și o înfipse de mai multe ori în coarnele boului, în așa fel încît i le înroși de sînge.

Pe urmă se culcă din nou și se sculă tîrziu, pentru a-i da răgaz stăpînului colibei să vadă ce se întîmplase. O dată trezit, se făcu că merge să-și caute oaia. Cînd o văzu moartă, îl acoperi cu reproșuri pe stăpînul boului.

— Acela care mi-a omorît animalul va fi al meu. Dacă nu primești, voi face plîngere la *fanjakana* (judecător).

Discuția a fost lungă, dar, în fața încăpățînării lui Mahaka, celălalt sfîrși prin a se da bătut, și-l lăsă să-i ia boul.

Atunci Mahaka se duse să-l caute pe *andriana* care făcuse prinsoare cu el, îi povesti peregrinările și șireteniile de care se folosise pentru a înlocui o *sakoririka* cu un bou frumos. *Andriana* a fost silit să plătească prețul prinsorii.

CINEVA CARE CĂUTA UN ALTUL LA FEL DE ȘMECHER CA EL

(BAMBARA)

Un om plecă din satul lui, trăgînd după el o vacă pe care voia s-o ofere aceluia care se va dovedi mai viclean decît el.

Ajunse în alt sat, și sub un smochin văzu un *bilakoro* (adolescent) care se ocupa cu lărgirea unei găuri de coropișniță :

— Du-te să aduci puțină apă ! îl rugă el.

— Bine, răspunse copilul, dar privește această rază de soare care se strecoară printre frunze și care cade tocmai în această gaură. De acum și pînă la întoarcerea mea trebuie să dai gaura înapoi în așa fel, încît să o pui la adăpost de raze.

Cînd s-a întors copilul, gaura era tot sub razele soarelui :

— De ce n-ai schimbat-o din loc ? îl întrebă el pe om.

— N-am putut, cu toată șiretenia mea.

— Dacă ai fi astupat această gaură și ai fi început să sapi alta aici unde este umbră, ai fi făcut ceea ce te-am rugat !

— Copile, întrebă atunci omul, unde este mama ta ?

— S-a dus să vegheze două suflete.

— Cu toată agerimea minții mele, nu înțeleg ce vrei să spui cu asta.

— Asta înseamnă, explică copilul, că mama mea s-a dus să vegheze o femeie care naște.

— Ah ! zise omul, eu sînt cel mai șiret din satul meu, dar recunosc că tu ești mai șiret decît mine. Iată o vacă pe care am luat-o cu mine cu gîndul s-o dăruiesc aceluia care mă va întrece în șiretenie ; e a ta, ia-o ! Iar eu mă întorc la mine acasă !

HIENA COMISIONARĂ

(BAMBARA)

Un *bambara* din Segu, numit Moriba, avea o fiică numită Asa și fiecărui bărbat care o cerea în căsătorie îi răspundea cu un nu, oricît de mare ar fi fost zestrea oferită de pretendent.

— Nu-mi voi da fiica, spunea el, decît unui băiat isteț. Acela va trebui să omoare un taur, să prepare carnea, s-o trimită cu o hienă care să mi-o aducă aici. Și, cînd carnea îmi va fi adusă, să nu lipsească din ea nici cea mai mică bucățică.

Într-un sat, așezat la o zi de mers — satul poartă numele de Ngoye — locuia un bărbat numit Bandiugu. Acest Bandiugu dorea cu tărie să se însoare cu fata lui Moriba, dar știa și ce condiție greu de îndeplinit punea acesta pentru a-și da consimțămîntul.

Oamenii din Ngoye trăiesc în bună înțelegere cu hienele. În toate vinerile ei omoară un taur

al cărui cadavru îl lasă aproape de găurile în care trăiesc aceste animale fioroase.

Bandiugu omorî deci un taur. Uscă la soare carnea, pe urmă o puse într-un sac, după aceea așeză sacul în mijlocul unui maldăr de fîn și strigă o hienă pe care o cunoștea :

— Te vei duce, zise el, la Segu, în coliba lui Moriba, și îi vei duce căpița asta de fîn. Spune-i că eu te-am trimis și că doresc să mă căsătoresc cu fiica lui.

Hiena primi să-i facă această slujbă. Cum era foarte cald, și mirosul cărnii fiind destul de tare, hiena l-a simțit. Atunci a pus pe pămînt căpița și a început să caute peste tot, și la dreapta și la stînga. Firește, n-a găsit nimic și, neliniștită de acest miros care îi făcea poftă, reîncepu aceeași căutare, mereu însă fără noroc. Așa că-i trebuiră trei zile ca să ajungă la Segu, în loc de o zi cît era nevoie, pentru a face acest drum.

În sfîrșit, ajunse la Moriba și punînd căpița pe pămînt îi spuse :

— Bandiugu m-a însărcinat să-ți aduc această căpiță de paie. Totodată îți cere și mîna fiicei tale.

— Bine ! răspunse Moriba. Luă un cuțit și tăie liana care ținea căpița înfășurată. Zărind sacul, îl desfăcu și găsi în el carnea. Zvîrli o bucată aducătorului :

— Du-te și spune-i lui Bandiugu că i-o dau de soție pe fiica mea.

Hiena se întoarse. Ajungînd aproape de Ngoye văzu niște căpițe și, închipuindu-și că în toate se află carne, tăie lianele, risipind paiele în speranța unei mese bune. Această căutare o făcu din nou să întîrzie.

— Cum ! zise Bandiugu, revăzînd-o, tocmai acuma vii ?

— Nu, zise ea, sînt aici de mai bine de o oră ; dar am găsit niște căpițe de fîn pe drum și am crezut că au înăuntru carne. Asta m-a întîrziat... Moriba ți-o dă de soție pe fiica sa.

Bandiugu s-a dus să-și ia femeia și Moriba i-a spus :

— Mulți au venit aici cu bani și le-am refuzat-o pe Asa, dar cum văd, tu ai știut să înșeli hiena ; acum sînt sigur că vei fi destul de șiret ca să-ți păstrezi femeia !

De atunci, hiena nu poate trece pe lîngă o căpiță de fîn fără să se asigure că înăuntru nu-i ascunsă carne.

Dar tot de atunci, oamenii nu mai dau hienelor să le care căpițe de fîn.

AVARUL

(TEMBO-HABE)

La Maku, în ţinutul Pingari, trăia un *kado* pe nume Ansije. Era un bastard. Dar cum tatăl său nu mai avu alţi copii îl crescu pe Ansije ca pe fiul lui. Fu numit Ansije Karambe. Murind, tatăl îi lăsă toată averea lui Ansije, aşa că Ansije deveni un om înstărit.

Ansije era un bastard cu o fire de bastard. Era foarte zgîrcit. Era grozav de zgîrcit. Afară de asta era şi un mîncăcios fără pereche. Putea să înghită cantităţi uriaşe de mîncare. Cînd muri tatăl său şi deveni bogat, cumpără trei femei. Toate trei trebuiau să muncească pentru el şi să-i pregătească mesele. În fiecare zi le spunea :

— Nu munciţi destul. Nu-mi pregătiţi destulă mîncare. Îmi trebuie mai multă mîncare.

Femeile îşi spuneau între ele :

— Este zgîrcit ! Mănîncă prea mult !

Toată lumea zicea :

— Ansije Karambe e zgîrcit și-i un mîncău peste măsură.

Ansije era însurat de cîțiva ani. Într-o zi, prima sa soție se duse la el și-i zise :

— Aș vrea să văd ce s-a mai întîmplat cu familia mea, așa că am să plec. Și se duse la tatăl ei.

Pe urmă cea de-a doua nevastă veni la el și îi zise :

— Aș vrea să văd ce s-a mai întîmplat cu familia mea, așa că am să plec. Și se duse la tatăl ei.

Pe urmă cea de-a treia soție veni și zise :

— Aș vrea să văd ce s-a mai întîmplat cu familia mea, așa că am să plec. Și se duse și ea la tatăl ei.

Ansije rămase singur. Trebui să roage alte femei să-i pregătească mîncarea, dar, cum era zgîrcit și lacom, voia să aibă tot mai multă mîncare pentru tot mai puțini bani. Numai că mîncarea era tot mai proastă. Așa că într-o zi spuse :

— E îngrozitor. Primele trei femei au fugit de doi ani la părinții lor, așa că a trebuit să cheltuiesc o mulțime de bani pentru ca alte femei să-mi pregătească o mîncare neîndestulătoare și proastă, încît am ajuns aproape să mor de foame. Mă duc să-mi caut nevestele și să le cer să se reîntoarcă.

Ansije plecă la drum și curînd ajunse în satul primei sale soții, Paama. El îi spuse tatălui nevestei sale :

— Bună ziua !

Tatăl soției lui îi dărui un miel. Ansije tăie mielul, îl jupui, puse un băiat, care adusese mielul, să facă focul, prăji animalul întreg și cînd fu gata începu să-l mănînce cu lăcomie. În timp ce-și tăia bucăți mari și le vîra în gură, băiatul ținea friptura. Dar nu-i dădu nimic băiatului, nici o firimitură.

Iată însă că în timp ce mînca îi căzu jos o bucățică de carne. Băiatul o luă și o mîncă. Ansije îl văzu, se înfurie și-l bătu măr. Îl lovi apoi cu atîta putere, încît băiatul căzu mort. După aceea, Ansije mîncă tot mielul. În acest timp, soția sa Paama își spunea : „Îmi cunosc eu soțul. În lăcomia lui a făcut desigur vreo prostie !“ Și se duse să vadă. Își află omul, și lîngă el găsi băiatul mort. Întrebă :

— Ce-i asta ?

Ansije zise :

— Mă cunoști ! Am vrut să mănînc singur mielul. Dar pe cînd mîncam, acest băiat mi-a șterpelit cea mai bună bucată. I-am tras una și a murit.

Femeia zise :

— Așteaptă pînă deseară, vom aranja atunci această afacere.

Seara, femeia se întoarse și îi aduse mîncare. Ansije voia să înceapă să mănînce, dar soția îi zise :

— Aşteaptă, trebuie mai întîi rînduită întîmplarea cu băiatul. Tatăl meu are un cal foarte sălbatic. Să ducem băiatul lîngă el.

Ansije şi nevasta lui luară băiatul şi îl duseră, prin întuneric, la locul unde era legat calul sălbatic. Îl lăsară acolo. Pe urmă, femeia începu să strige. Un mare număr de oameni se adunară în grabă la ţipetele ei. Oamenii întrebară :

— Ce s-a întîmplat ?

Femeia zise :

— Priviţi nenorocirea. Am vrut să-i aduc de mîncare bărbatului meu, dar el plecase cu acest băiat să-i dea mîncare calului cel sălbatic al tatălui meu. I-am urmărit şi am ajuns chiar în momentul în care calul începuse să azvîrle din picioare şi-l omorîse pe sărmanul copil.

Oamenii spuseră :

— Ah ! ce nenorocire !

Pe băiat îl luară de acolo.

Ansije se întoarse la locul unde nevasta lui pusese mîncarea şi mîncă repede totul. A doua zi, el uită să-i spună nevestei sale că trebuia să se întoarcă acasă.

Ansije plecă la drum ; ajunse la cea de-a doua nevastă. Sosi în satul socrului său după ce toată lumea mîncase. Îşi salută socrul. I se arătă unde să găzduiască. Nevasta îi spuse tatălui său :

— Toată lumea a mîncat. Aşa cum îl cunosc pe bărbatul meu, a ajuns aici foarte înfometat. Pot să-i dau ceva de mîncare ?

Tatăl zise :

— Sigur, dă-i niște porumb tînăr, ca să se sature.

Femeia umplu de îndată un coș întreg cu porumb, îl coapse și îl aduse soțului ei. Ansije mîncă tot porumbul din coș. Nu mai rămase nici un bob și totuși douăzeci de oameni s-ar fi săturat. Dar mîncînd porumbul proaspăt și tînăr, Ansije nu făcuse decît să-și zgîndăre lăcomia. Se duse pe cîmp să mai caute porumb, culese un număr mare de știuleți și îi luă la spinare. Între timp, se lăsase noaptea și Ansije, care nu cunoștea drumul, nu băgă de seamă că se îndrepta către o fîntînă. Se duse deci drept spre fîntînă și căzu în ea cu porumb cu tot.

În acest timp, femeia își spunea : „Îmi cunosc soțul ! Trebuie să mă duc în căutarea lui, pentru că, desigur, a făcut vreo prostie în lăcomia lui". Porni deci la drum. Ajunse la locul unde Ansije mîncase porumbul copt și găsi toți știuleții goi. Își spuse : „Desigur s-a dus să mai caute porumb. Mă duc la cîmp să văd". Și se duse. Sosi la fîntînă. Își văzu soțul în fundul fîntînii și zise : „Ce s-o fi întîmplat ?" Ansije strigă :

— Mă cunoști bine. Nu te face că nu mă cunoști ! După ce am mîncat porumbul copt de tine, am avut poftă să mai mănînc. Am căutat cîmpul cu porumb și am culeș un braț de știuleți. M-am întors, și pe drum am căzut în fîntîna asta, cu porumb cu tot.

Femeia zise :

— Lasă pe mine, am să te ajut !

Femeia plecă. În apropierea fîntînii și a ogorului cu porumb păștеau niște vaci. Femeia mînă vacile în porumbiște. Cînd vacile începură să pască, ea începu să strige. Un mare număr de oameni se adunară grăbiți la țipetele ei și întrebară :

— Ce este ?

Femeia zise :

— Ce nenorocire ! Soțul meu s-a dus să se plimbe și a văzut vacile în ogorul cu porumb. Le-a văzut smulgînd știuleții. Le-a gonit, a adunat știuleții, dar necunoscînd ținutul, nu știa că se află o fîntînă acolo și a căzut în ea.

Oamenii spuseră :

— Nu-i o nenorocire chiar atît de mare. Îl vom scoate afară.

Aduseră torțe și sfori. Luminară fîntîna și-l scoaseră viu și nevătămat.

Ansije se întoarse și își mîncă repede cina. A doua zi, uită să spună femeii că trebuia să se înapoieze la el.

Ansije plecă din nou la drum și sosi în satul celei de-a treia neveste. Se duse la socrul său, îl salută și spuse :

— Aș vrea să văd ce face nevasta mea.

Socrul zise :

— Foarte bine !

Îi rîndui o locuință și o puse pe nevastă să-i dea mîncare soțului ei. Femeia se așeză numaidecît la lucru, pregăti o fiertură și o strachină mare cu alune. Ansije mîncă întîi mîncarea, pe urmă începu să mănînce alunele împreună cu băiatul care adusese masa. Băiatul deschidea alunele, cum face toată lumea, și lăsa coaja să cadă pe pămînt. Dar Ansije, temîndu-se ca băiatul să nu mănînce prea mult, se grăbi să înghită alunele cu coajă cu tot. În acest timp, mama nevestei zise :

— Să trimit pe cineva să mături cojile alunelor pe care le-a mîncat soțul tău.

Femeia se gîndi : „Soțul meu, așa cum îl cunosc, n-a aruncat pe jos prea multe coji".

— Nu mai trimite pe nimeni, zise ea tare. Mă duc eu.

Se duse și nu găsi decît cojile puținelor alune pe care le mîncase băiatul. Atunci tatăl zise :

— Pentru cină pregătește o mîncare pe gustul bărbatului tău.

— Îi voi face *puandi* (gogoși de mei), zise femeia.

Tatăl adăugă :

— Ia meiul acesta bun și proaspăt pe care l-am primit astăzi.

— Îl voi lua, zise fiica.

Femeia se așeză la lucru ; începu să sfarme grăunțele într-o piuă și pregăti astfel patru hîr-

daie mari cu făină. Mai puse apă și prepară mîncarea. Ansije vedea toate acestea din casa care i se dăduse. Privea mai ales piua cu mare lăcomie. Femeia aduse *puandiul* pe care îl preparase din cele patru hîrdaie de făină (și care ar fi fost de-ajuns pentru douăzeci de oameni). Ansije mîncă totul. Cînd termină de mîncat, el încă se mai gîndea la piuă; tot privind-o își spuse: „Poate a mai rămas puțină făină pe fund". O cercetă și văzu într-adevăr că mai rămăsese puțină făină pe margine. Vîrî capul s-o ia cu limba, dar cînd vru să-și tragă capul înapoi, nu mai putu. Capul îi rămăsese înțepenit în piuă. De voie, de nevoie trebui să rămînă așa, cu capul în piuă.

În acest timp, nevasta gîndea: „Îmi cunosc eu bărbatul. Trebuie să mă duc să-l găsesc, pentru că, fără îndoială, a făcut vreo prostie în lăcomia lui." Și plecă. Cercetă în coliba care i se dăduse soțului ei. Nu era. „A mîncat *puandi*, își zise ea, dar lăcomia nu i-a fost potolită. Mă duc să văd dacă nu-l găsesc la piuă." Femeia se duse. Își găsi bărbatul cu capul în piuă. Îl întrebă:

— Ce este?

Ansije zise:

— Mă cunoști bine! Nu te face ca și cînd nu m-ai cunoaște. După ce am mîncat *puandi* făcut de tine, am avut poftă să gust făina. Am băgat capul în piuă și acum nu-l mai pot scoate.

Femeia zise:

— Te voi ajuta îndată.

Își scoase un inel din deget și îl aruncă în piuă, pe urmă începu să strige. În acest timp, un mare număr de oameni veniră în grabă și întrebară :

— Ce este ?

Femeia zise :

— Ce nenorocire ! Ce nenorocire ! Este din vina mea. Am spus soțului meu că are capul mare. El a spus că nu-i adevărat, i-am cerut, dacă crede că poate, să apuce cu gura un inel pe care-l voi arunca în piuă. El a zis că va putea. A vîrît capul, și acuma nu-l mai poate scoate.

Oamenii spuseră :

— Dacă nu este decît atît, lucrul nu-i prea grav. Se duseră să caute o secure și sparseră piua. Astfel Ansije putu să-și scoată capul.

A doua zi, Ansije plecă repede. Dar uită să-i spună femeii că trebuia să se întoarcă la el. Cînd reveni în satul său, își aduse aminte că a uitat să spună celor trei neveste să se reîntoarcă acasă. Trimise un sol la fiecare dintre ele să le spună să vină îndată acasă. Dar cele trei femei răspunseră același lucru :

— Te cunosc bine. Nu te face ca și cînd nu te-aș cunoaște ! Ești atît de zgîrcit și de lacom, încît nu mă voi întoarce niciodată la tine.

Ansije muri fără neveste și fără copii. Nici astăzi femeile habe nu-i iubesc pe zgîrciți și pe lacomi.

BĂRBATUL CARE VOIA SA-ŞI ÎNCERCE SOŢIA

(BETSILEO)

A fost odată, se spune, un bărbat care se întorcea de la cîmp cu un coş sub braţ. Ajuns acasă, îi spuse femeii sale :

— O, femeie, nu spune nimănui că am ouat un ou, care se află în acest coş.

— E într-adevăr cu totul neobişnuit să fi ouat un ou, răspunse aceasta. Dar nu-ţi fie teamă, nu voi spune nimănui nimic.

După cîteva clipe, ea se duse să povestească întîmplarea fiicei sale, pe urmă socrului şi soacrei. Aceştia din urmă împînziră tot satul. Soţul află iute că nevasta lui nu putuse să păstreze taina. Îi făcu mustrări :

— Acum nu mai am nici o încredere în tine, îi spuse el, pentru că nu te-ai ţinut de cuvînt.

I-a dezvăluit pe urmă că nu ouase ouă, dar că scornise această poveste pentru a vedea cît putea

să se bizuie pe tăcerea ei. Şi îi arătă coşul gol. Femeia lui fu foarte ruşinată că nu se ţinuse de cuvînt.

Întîmplarea a dat naştere următorului proverb : „Luaţi seama ca vorbele voastre să nu facă asemenea oului care, cînd se sparge, are aripi".

AVARUL

(JUKUM)

Un tînăr avea mulți bani. Avea foarte mulți bani, dar nu voia să cheltuiască nimic pentru mîncare. Tînărul se însură cu o fată. Se duse în mica lui magazie, luă cîteva grăunțe de *guineea* (cereală), le dădu tinerei sale soții și îi zise :

— Fă șapte gogoși fierte. Pe urmă tînărul se duse la fermă.

Soția pregăti cele șapte gogoși din făină. Seara, soțul, întorcîndu-se de la fermă, zise :

— Adu-mi să mănînc !

Tînăra soție îi aduse cele șapte gogoși. Tînărul se așeză la masă, și le mîncă fără să-i dea și nevestei sale. Pielea tinerei femei începu în curînd să se usuce, pentru că nu avea ce să mănînce și foamea îi săpă găuri în obraji.

Omul îi dădea în fiecare zi cîteva grăunțe și îi spunea :

— Fă șapte gogoși.

Și cînd se întorcea seara, le mînca și nu-i dădea nimic femeii. Timp de patru zile, soția nu primi nimic din cele șapte gogoși pe care trebuia să le pregătească în fiecare zi pentru soțul ei.

În cea de-a cincea zi, tînărul se duse din nou la hambar și, luînd cîteva grăunțe de *sorgo*, le dădu femeii spunîndu-i :

— Fă șapte gogoși fierte.

După aceea tînărul se duse la ferma sa. Femeia începu să macine boabele. O bătrînă de la ferma vecină veni să-i ceară foc. Bătrîna o privi pe soția cea tînără și-i zise :

— Cum se face că pielea ta este așa de uscată ?

La care tînăra răspunse :

— Soțul meu nu-mi dă nimic de mîncare. Primesc în fiecare dimineață grăunțe doar pentru șapte gogoși. I le pregătesc. Seara el le mănîncă și mie nu-mi dă nimic.

Bătrîna zise :

— Dacă-ți dă atît de puține grăunțe și nu-ți lasă nimic de mîncare, atunci pune de o parte una din cele șapte gogoși. Asta te va face să-ți cunoști bărbatul.

— Bine, zise tînăra femeie.

Bătrîna își luă puțin foc și plecă.

Tînăra pregăti cele șapte gogoși fierte, apoi luă una și o puse de-o parte. Seara, omul, întorcîndu-se de la fermă, zise :

— Adu-mi să mănînc !

Tînăra femeie îi aduse cele șase gogoși fierte. Soțul, așezîndu-se să mănînce, le numără. Dar nu găsi decît șase gogoși fierte. O chemă pe soția sa și-i zise :

— Cine a luat o gogoașă fiartă ?

La care femeia răspunse :

— O capră a venit și a furat-o.

— Dacă nu voi avea astăzi această gogoașă, zise tînărul, o să mor.

— O fi mîncat-o capra ! răspunse femeia.

Dar tînărul spuse din nou :

— Dacă nu voi avea astăzi această gogoașe eu o să mor.

Soțul se ridică, făcu cîțiva pași și căzu. Se ridică din nou, făcu iar cîțiva pași și din nou căzu. Se ridică, făcu cîțiva pași, căzu, și de astă-dată rămase întins.

— Vezi bine, zise el, că mor ! Adu gogoașa !

Pe urmă nu mai zise nimic și nu mai făcu nici o mișcare.

Tînăra începu să strige :

— Soțul meu moare din pricina unei gogoși fierte ! Veniți să-l vedeți ! Soțul meu moare din pricina unei gogoși fierte ! Veniți să-l vedeți !

Familia ei sosi în goană. Tînăra spuse familiei sale :

— Vedeți, bărbatul meu a murit ; nu mai trăiește. Săpați-i deci o groapă ca să-l îngropăm !

Îl întinseră pe tînăr, cîțiva se duseră să-i sape mormîntul, iar alții începură să-i spele trupul.

Soția zise :

— Aduceți mai întîi o bucată de pînză mare să-l înfășurăm.

Apoi ea se strecură sub pînză și-i șopti cu voce scăzută :

— Vezi, oamenii au venit să te înmormînteze. Vrei să te lași înmormîntat pentru o gogoașă ?

Omul îi răspunse cu voce joasă :

— Ai adus gogoașa fiartă ?

Tînăra femeie ieși de sub lințoliu și zise :

— Soțul meu a murit cu adevărat. Îngropați-l !

Atunci oamenii îl ridicară și-l duseră afară din sat. Îl așezară la marginea gropii. Tînăra femeie zise :

— Dați-vă puțin înapoi, voi toți !

Oamenii se dădură înapoi. Tînăra se aplecă peste soțul ei și-i spuse la ureche, prin lințoliu :

— Vezi, oamenii te vor așeza în groapă. Te afli chiar la marginea gropii. Te vei lăsa îngropat pentru o gogoașă ?

Omul întrebă încet :

— Ai adus înapoi gogoașa fiartă ?

Femeia se întoarse către oameni și le zise :

— Îngropați-l, dar lăsați o gaură mică !

Tînărul fu deci îngropat. Dar oamenii lăsară o gaură mică care ajungea pînă în fundul mormîntului.

După ce oamenii plecară, tînăra femeie se apropie de mormînt și-i spuse prin gaura cea mică :

— Iată-te îngropat ; vrei cu adevărat să mori pentru o simplă gogoașă fiartă ?

Dar tnărul răspunse de jos :

— Ai adus înapoi gogoașa ?

Soția răspunse :

— Da, uite-o !

Omul strigă de jos :

— Vreu s-o văd. Cheamă oamenii, spune-le să vină înapoi să deschidă grabnic mormîntul ca să mă pot convinge că toate gogoșile mele fierte sînt cu adevărat aici.

Tînăra soție chemă oamenii care deschiseră mormîntul. Îi adună apoi pe toți membrii familiei sale și pe toți oamenii din familia soțului său și le zise :

— Veniți cu toții, pentru că vreau să vă vorbesc tuturor și să fiu auzită de toți.

Oamenii se adunară.

Femeia zise :

— Acest om s-a însurat cu mine. Îmi dădea în fiecare dimineață atîtea grîne cît să-i pregătesc masa pe care o mînca el singur seara. Mie nu mi-a dat nimic de mîncare. Pielea mi s-a veștejit și am slăbit. Atunci am luat și eu o gogoașă fiartă. El a numărat gogoșile, a băgat de seamă că lipsește una și a spus că dacă nu-i aduc gogoașa înapoi o să moară. S-a lăsat îngropat pen-

tru că nu i-am adus gogoașa. S-a lăsat apoi dezgropat pentru a vedea dacă într-adevăr i-am adus această gogoașă. Iată, oameni buni, gogoașa. Ține mai mult la ea decît la viața lui. Ține mai mult la o gogoașă fiartă decît la mine. Așa că n-are decît să rămînă singur cu gogoașa lui. În ce mă privește, nu mai vreau să trăiesc cu acest numărător de gogoși.

Și tînăra plecă. Familia ei o luă înapoi. Bărbatul nu-și mai găsi altă soție. Trebui deci să-și pregătească singur masa, mereu !

HOȚII CARE S-AU FURAT UNII PE ALȚII

(DEȘERTUL NUBIEI)

Un bișșarin care, după mai multe isprăvi, reușise să-și facă o faimă de *harami* (hoț), văzu într-o zi în deșert un *gellaba* (negustor) încărcat cu un coș greu, umplut cu pîine și cu *durrha*. *Harami* se strecură în apropierea lui și-l urmări toată ziua fără ca negustorul să bage de seamă. Soarele se culcă. *Gellaba* se opri, puse jos greutatea și se pregăti să se culce. Luă puțină mîncare, o mîncă și se culcă. Îndată adormi.

Harami-ul bișșarin îl privi pe *gellaba* pregătindu-se de culcare. Bișșarinul se uită la *gellaba* cum se întindea pe așternutul lui. Bișșarinul se furișă aproape de tot de el. *Durrha* și pîinea erau așezate lîngă capul lui *gellaba*. Bișșarinul se strecură aproape de tot de *gellaba* și se ascunse după coș. După suflarea lui *gellaba*, bișșarinul își dădu seama că doarme adînc. Bișșarinul văzu, în sfîrșit, că *gellaba* s-a cufundat într-un somn adînc.

Bissărinul se ridică, trase coșul spre el, îl puse pe cap și fugi. Coșul era foarte greu. Bissărinul nemaiputînd să-l ducă pînă la tabăra lui, îl îngropă prin împrejurimi și se îndreptă către o tabără mai apropiată unde locuia un *harami* prieten cu el. S-a dus să petreacă noaptea la el, pentru ca a doua zi să meargă să-și caute coșul furat.

A doua zi de dimineață *gellaba* se deșteptă. Se ridică. Văzu că i se furase coșul. Se uită în jurul său. Se învîrti primprejur. Descoperi urmele bissărinului. Îi urmă pașii. Ajunse la tabăra bissărinului, așezată nu departe de acolo. Împrejurul cîmpului cu corturi, urmele hoțului se pierdeau între multe altele. *Gellaba* intră în tabără. Se întîlni cu un bissărin și îi spuse :

— Astă-noapte, în deșert, un bissărin mi-a furat coșul. I-am urmărit pașii. Ei duc spre această tabără. Bissărinul trebuie să fi adus coșul aici.

Bissărinul își bătu joc de *gellaba* și zise :

— Printre bissărini nu sînt hoți. Pleacă repede, de nu, oamenii de aici îți vor juca o festă.

Gellaba se sperie. Plecă repede.

Bissărinul se duse să-l găsească pe *harami* care venise la el noaptea, și-i spuse :

— Prietene, coșul pe care i l-ai luat astă-noapte lui *gellaba* și pe care l-ai îngropat este fără doar și poate foarte greu...

Harami zise :

— Despre ce vorbești ?

Bissărinul zise :

— Dacă n-ar fi fost atît de greu, l-ai fi dus imediat în cortul tău. Dar ai sosit aici fără coș și *gellaba* ți-a urmat pașii pînă aici.

Harami zise :

— Ai dreptate ; coșul este într-adevăr foarte greu. Vino mîine cu mine să-mi ajuți să-l duc.

Bisșarinul răspunse :

— L-am izgonit pe *gellaba*, te voi mai ajuta să duci și coșul. Care va fi însă partea mea ?

Harami zise :

— Îți voi da jumătate.

Bisșarinul răspunse :

— Ne-am înțeles.

A doua zi, bisșarinul își întovărăși prietenul, pe *harami*. *Harami* îi arătă locul unde îngropase coșul lui *gellaba*. Îl dezgropară și-l cărară împreună la mica tabără cu corturi.

Harami zise :

— Am să-ți dau acum jumătatea ta, iar eu voi lua cealaltă jumătate.

În acest timp, alți bisșarini auziră vorbindu-se despre furt.

— Nu va ieși nimic din tabăra noastră de corturi, ziseră ei. Ceea ce este pe pămîntul nostru, aici rămîne.

Harami le răspunse :

— Eu plec. Dar mă voi întoarce cu patru voinici îndrăzneți. Vom merge din cort în cort, și de vom găsi ceea ce este al nostru vi-l vom lua.

Bissarinii își bătură joc de *harami* apoi îi spuseră :

— Fă cum poftești.

Harami plecă.

Harami nu se întoarse în satul său. Se ascunse ca să audă ce vorbesc oamenii.

Bissarinii se adunară și spuseră :

— *Harami* a plecat, dar *harami* se va întoarce. Îl vor însoți prieteni zdraveni. *Harami* și prietenii lui vor merge din cort în cort pentru a regăsi conținutul coșului lui *gellaba.* Vor dori asta, pe urmă cealaltă. Vor lua mai întîi ceea ce e al lor, pe urmă vor lua și ceea ce nu e al lor. Trebuie să nu găsească nimic. Nu vom împărți *durrha* și pîinea înainte ca *harami* și prietenii lui să sosească. Trebuie ca mai întîi să îngropăm coșul.

Harami auzi toate acestea din ascunzătoarea sa.

Bissarinii se duseră la cortul prietenului lui *harami* și luară coșul lui *gellaba.* Îl duseră la o oarecare depărtare, săpară o groapă, îngropară coșul și-l acoperiră cu nisip. Unul dintre bissarini spuse :

— Nu trebuie ca *harami* și prietenii lui să vadă urmele gropii. Să aducem aici o cămilă și s-o legăm în așa fel încît ea să calce peste urme, ca să le șteargă.

Ceilalți bissarini spuseră :

— Da, așa trebuie să facem.

S-au dus să caute o cămilă voinică și au împins-o de ici-colo. După aceea, au legat-o deasu-

pra gropii unde era ascuns coșul. S-au întors la pămîntul lor cu corturi. *Harami* văzu toate acestea din ascunzătoarea lui.

Veni seara. *Harami* rămase în ascunzătoare.

Veni noaptea. *Harami* ieși din ascunzătoare.

Harami se strecură către locul unde bissarinii îngrămădiseră o căpiță de fîn și frunze. Luă fîn și frunze și se apropie de cămila legată. Apoi îi dădu să mănînce fîn și frunze. Cămila mîncă. *Harami* dezgropă coșul cu *durrha* și pîinea. Duse coșul o bună bucată de drum. După aceea, *harami* se întoarse. Mai luă un maldăr de fîn și frunze pe care le dădu cămilei. Dezlegă apoi cămila. Merse înaintea ei cu fînul. Cămila îl urmă. Înaintă astfel cu cămila pînă ce ajunse la coș. Acolo aruncă fînul și frunzele. Cămila mîncă totul. După aceea încercă să culce cămila. Cămila începu să zbiere, dar locul nu se afla în calea vîntului și era atît de îndepărtat de pămîntul cu corturi, încît bissarinii nu auziră strigătul cămilei. *Harami* legă coșul pe cămilă, se sui și el, apoi plecă.

Cînd bissarinii s-au trezit a doua zi și s-au uitat dacă *harami* și prietenii lui nu veneau și-au dat seama că nu se mai aflau acolo nici cămila, și nici coșul lui *gellaba*.

CEI DOI HOŢI

(GURMANTI)

Într-un sat gurmanti trăiau doi bărbaţi, hoţi nerușinaţi. Cu toate că erau prieteni, nu aveau nici cea mai mică încredere unul în altul.

Într-o zi, niște *diula* (negustori ambulanţi) se opriră în sat și unul din hoţi îi zise tovarășului său :

— Niște *diula* au sosit și au marfă multă. Să încercăm să le furăm ceva.

În loc să primească propunerea prietenului său, al doilea hoţ îi răspunse :

— Dragul meu prieten, pînă astăzi ne-am ţinut numai de furtișaguri, dar a venit timpul să ne schimbăm purtarea. Crede-mă ! Să mergem mai degrabă să adunăm lemne. Vînzîndu-le vom cîștiga cinstit cîteva *cauris* (scoici).

Merseră deci amîndoi în pădure și aduseră două legături cu lemne. Le vîndură și cumpărară trei legături de șorţuri albastre. Pentru a le

pune la adăpost de hoţii care năpădeau ţinutul, au ascuns legăturile într-un puţ secat şi foarte adînc.

A doua zi au venit la ascunzătoare pentru a-şi relua şorţurile. Primul hoţ, care plănuia să-şi însuşească cele trei legături, îi spuse tovarăşului său :

— Coboară în puţ cu ajutorul acestei frînghii pe care am s-o ţin de un capăt şi cu care vei ridica pachetele pe care le vei lega zdravăn.

Al doilea hoţ coborî în puţ şi făcu ce-i ceruse tovarăşul său. Cînd prima încărcătură a fost ridicată la gura puţului, hoţul care era sus o luă şi se duse s-o ascundă mai departe. Întorcîndu-se la fîntînă, aduse cu el un pietroi mare pe care avea de gînd să-l arunce peste hoţul din fîntînă, ca să-l strivească, după ce toată încărcătura ar fi fost ridicată.

Fu ridicată şi cea de-a doua legătură cu şorţuri. Mai rămînea de scos afară ultima legătură, cînd hoţul de jos, care nu avea nici o încredere în prietenul său, socoti cuminte să fie ridicat în acelaşi timp cu ea la lumina zilei. Se ascunse deci în această ultimă încărcătură şi-i strigă tovarăşului :

— Trage tare, pentru că asta este cea mai grea dintre toate trei !

Hoţul de sus trase din toate puterile, după care merse s-o ascundă lîngă celelalte. O dată treaba terminată, cum îşi credea tovarăşul tot în fundul fîntînii, aruncă piatra cea grea, care căzu cu zgomot mare.

Încredințat atunci că rămăsese singur stăpîn al legăturilor, omul nostru se întoarse acasă, nădăjduind să se reîntoarcă noaptea să-și ia șorțurile de acolo de unde le lăsase.

În timp ce el arunca piatra cea mare în fîntînă, celălalt pungaș ieșind din cea de-a treia legătură se întoarse și el la rîndul său acasă. Cînd își văzu și tovarășul sosind, se duse să-și găsească un unchi căruia îi povesti festa pe care încercase tovarășul lui să i-o joace. În același timp, îi ceru rudei sale să-i împrumute măgarul pentru o jumătate de zi.

Cum îi fu încredințat măgarul, hoțul nostru îl duse departe de sat, îl legă în niște ierburi mari și se ascunse lîngă animal.

În curînd, acesta începu să ragă de mai multe ori. Primul hoț îl auzi. Crezu că niște *hauși* își pierduseră unul dintre măgari și fugi spre partea unde auzise răgetul, cu gîndul să ia animalul și să-l vîndă.

Începuse să-i dezlege piedicile de la picioare, cînd tovarășul pe care credea că-l omorîse în fîntînă se ridică în fața lui și zise :

— Lasă animalul. Este al meu. Și acum hai să împărțim ce știi. Dacă nu, voi face plîngere la *bado* (căpetenie).

Pungașul trebui să împartă cu sila șorțurile cu prietenul său pe care nu se aștepta să-l mai revadă.

Adeseori trădarea cade asupra celui ce o face.

FURT DE CĂMILE NOAPTEA

(DEȘERTUL NUBIEI)

Un bissarin, care era un mare *harami* (hoț), străbătea o dată deșertul. Era o noapte neagră. După miezul nopții, auzi în depărtare pașii unei cămile. *Harami* plecă în direcția zgomotului și se ascunse la marginea drumului. Văzu un djaliin urcat pe o cămilă mult prea încărcată și care se îndrepta către răsărit. Bissarinul îl lăsă pe om să treacă ; pe urmă ieși din ascunzătoarea sa și îl urmări, spunîndu-și : „Vreau să-i fur cămila. Dar cum ?“

Bissarinul îl urmări pe omul urcat pe cămilă. Se ținea destul de departe, pentru ca omul să nu-l poată vedea. Îl urmări așa pînă dimineața. Îl urmări apoi și ziua, ascunzîndu-se ca să nu fie zărit. Djaliinul își urmă astfel drumul timp de două zile. În timpul acestor două zile, bissarinul nu avu prilejul să facă nici o încercare. Dar se gîndea mereu: „Vreau să-i fur cămila. Cum i-aș putea-o fura ?“

Cînd veni din nou după-amiaza și cînd soarele se culcă, djaliinul se opri. Îi era foame și voia să-și pregătească masa. Cămila era obosită. Djaliinul descălecă. Duse cămila la adăpostul unei coline, la marginea unui *chor* (albie secată a unui rîu) și o legă. Despovără animalul și puse greutatea pe pămînt. Pe urmă făcu un foc mai la o parte de cămilă. Nu avea decît făină. O amestecă cu apă din *girba* (burduf) și o frămîntă, apoi luă cenușa fierbinte și acoperi coca frămîntată. Bissarinul își zise : „Vreau să fur cămila. Iată, prilejul a sosit."

Bissarinul se furișă aproape de tot de cămilă. Cînd ajunse lîngă ea, un suflu de vînt îi aduse mirosul pîinii proaspăt frămîntate de djaliin. Bissarinul nu mîncase nimic de două zile. Adulmecînd mirosul pîinii, bissarinul își spuse : „Nu vreu să-i fur numai cămila, vreau să-i iau și pîinea".

Bissarinul se strecură pe lîngă botul cămilei și trase puțin de sfoara cu care era legată. Cămila zbieră. Bissarinul se ascunse printre pietrele *chorului*. Djaliinul se ridică iute și alergă spre cămilă pentru a vedea ce se întîmplase. Sosi lîngă cămilă, dar nu văzu nimic. Se uită primprejur și se întoarse la coca lui, așezîndu-se din nou pe rogojină.

După un timp oarecare, bissarinul părăsi ascunzătoarea, se strecură și trase din nou de sfoara cămilei. Cămila țipă mai tare ca înainte. Djaliinul se ridică iute, alergă la animal și privi cu atenție

în jurul lui pentru a descoperi cauza țipetelor repetate. În acest timp, bissărinul se furișă, făcînd un ocol, către tabăra djaliinului, desfăcu vatra, luă pîinea și o puse în haină. După aceea refăcu vatra și se strecură din nou în *chor*.

Djaliinul cercetă cîtva timp împrejurimile. Pe urmă, se întoarse la locul lui. Desfăcu vatra să vadă dacă se copsese pîinea. Dar cînd se uită în vatră, ia pîinea de unde nu-i. Djaliinul gîndi : „Ce s-o fi întîmplat ?“

În acest timp, bissărinul se strecură din nou lîngă cămilă. O făcu să se ridice. Cămila se ridică gemînd. Djaliinul își spuse : „De două ori a țipat cămila. Și de două ori n-a fost nimic. Am deci tot timpul să mă duc să văd ce este. Dar ce s-a putut întîmpla cu pîinea ?“ Djaliinul se uită împrejur, pe urmă se întoarse la cocă. Zise în sfîrșit :

— Acuma cămila mea stă liniștită.

Se duse către locul de lîngă *chor* unde era legat animalul.

Dar cînd ajunse, ia cămila de unde nu-i : bissărinul plecase de mult cu ea.

Djaliinul își așeză bagajele într-o scobitură în piatră, lîngă *chor*. Le acoperi cu nisip, se culcă lîngă ele și adormi. A doua zi porni la drum și merse pînă cînd ajunse la o tabără cu corturi. Ceru de mîncare. Pe urmă, împrumută o cămilă și se întoarse la locul unde petrecuse noaptea. Își scoase bagajele din scorbură, încărcă animalul și își urmă călătoria.

CEI DOI FALȘI DIULA

(GURMANTI)

Un pungaș, care nu mai găsea nimic de furat, umplu pe jumătate cu cîrpe un vechi geamantan gol și așeză la vedere, peste cîrpe, un sfert de căpățînă de sare. Se îndreptă după acea spre un alt ținut, să încerce să-și vîndă încărcătura ca pe o povară întreagă de sare.

Un alt pungaș născoci același plân. Dar, în locul sării, puse pe deasupra o bucată de bumbac în așa fel încît să facă să se creadă că întreaga povară era făcută din marfă de acest soi.

Cei doi hoți ai noștri se întîlniră într-un sat unde se opriră să-și petreacă noaptea. Au tras la același țăran.

Seara, cum vorbeau între ei, omul cu sarea zise omului cu valul de bumbac :

— În satul meu, femeile sînt silite să iasă fără șorțuri, din cauza lipsei fîșiilor de bumbac din care să și le facă !

Diula cu bumbacul rîdea de bucurie auzind aceste vorbe, căci găsise prilejul să-și dea marfa cu cîștig. El îi spuse celui care-i vorbea :

— Noi sîntem lipsiți de sare. Așa că nu sărăm sosul decît cu *kanhua* (potasiu).

Fu rîndul celuilalt să rîdă, atît de nimerit se potrivea întîmplarea pentru el. Cînd fiecare știu ce ducea tovarășul său, ei își propuseră schimbarea poverilor și acest schimb fu primit de o parte și de alta cu o călduroasă grabă. După care, fiecare se întoarse în satul lui, bucurîndu-se de a-l fi înșelat pe celălalt.

Cum au ajuns, bunii noștri *diula* își controlară cumpărătura și fiecare, văzînd ce cuprindea încărcătura, strigă mușcîndu-și degetele de ciudă :

— Canalia, m-a furat !

Care este cel mai hoț dintre amîndoi ?

CUM L-AU ÎNȘELAT KOTOFETSY ȘI MAHAKA PE REGE

(IMERINA)

Kotofetsy și Mahaka au aflat că prințul se distra punînd niște greieri să se lupte pe o colină. Într-o zi, Kotofetsy îl băgă pe Mahaka într-o gaură și nu-i lăsă decît o deschizătură prin care putea trece mîna. Mahaka avea un crab mare, pe care-l ținea în mînă. Cînd prințul veni pe colină să se distreze, văzu crabul și întinse brațul să-l ia. Mahaka îi apucă atunci mîna și începu să-l ciupească zdravăn. Prințul înfricoșat, strigă după ajutor :

— Mor ! striga el.

Kotofetsy sosi și le spuse oamenilor de față :

— În această gaură locuiește un *vazimba* (strigoi). Trebuie mulți bani pentru a-l face să-și lase prada. Să mi se dea o sumă mare și-l voi scăpa pe prinț.

Acesta oferi 10 piaștri ; dar Kotofetsy refuză să-l ajute pentru atît de puțin. Animalul dinăun-

tru ciupea din ce în ce mai tare, iar prințul plîngea din ce în ce mai rău. Regele dădu 50 de piaștri pentru a-și scăpa fiul. Kotofetsy puse banii pe mîna prizonieră a prințului și spuse :

— Iată leacul ciupitului. *Vazimba*, dacă vrei să dai drumul mîinii, ea va putea ieși ; dacă nu vrei să-ți slăbești strîmtoarea, ea va rămîne.

Mahaka ciupi mai încet; dar reținu mîna. Kotofetsy îi spuse atunci regelui :

— Nu va putea scoate mîna dacă nu veți da 100 de piaștri ; *vazimba* a refuzat la început 10 piaștri, după aceea 50.

Regele, îndurerat să-și vadă fiul plîngînd și suferind, îi dădu 100 de piaștri lui Kotofetsy. Acesta din urmă puse banii pe mîna prințului și strîmtoarea se desfăcu pe loc.

— Nu vă mai apropiați de locul acesta le spuse el după aceea celor de față. Este un *vazimba* care vă va pedepsi (dorea numai să nu fie văzut Mahaka ieșind din groapă).

Cînd regele, prințul și populația au plecat, Mahaka ieși din gaură și amîndoi se umflau de bucurie că și-au făcut rost de 100 de piaștri atît de ușor. După puțin timp, oamenii au aflat cu mirare cum a fost înșelat regele de Kotofetsy și de Mahaka.

KOTOFETSY, MAHAKA ŞI NEVASTA LUI ANDRIAMBAHOAKA

(IMERINA)

Andriambahoaka angaja oameni pentru muncă la orezăriile sale. Kotofetsy şi Mahaka, care treceau pe acolo, i-au cerut de lucru :

— Duceţi-vă să cereţi soţiei mele o sapă, le spuse fermierul.

S-au dus la colibă şi i-au spus femeii :

— Doamnă, Andriambahoaka ne-a trimis să-ţi cerem o sută de piaştri.

— Duceţi-vă la dracu, le răspunse femeia ; minţiţi.

— Cum, au adăugat ceilalţi, vă îndoiţi de adevărul spuselor noastre ? Veniţi cu noi, Andriambahoaka ne va adeveri vorbele.

Au plecat împreună, şi ajunşi în pragul porţii, Kotofetsy şi Mahaka au început să-i strige fermierului :

— Nu vrea să ne dea !

— Dă-le ! a strigat Andriambahoaka nevestei sale.

— Vedeți, doamnă, au spus cei doi pungași, că nu mințeam ?

S-au întors la colibă și femeia le-a dat cei o sută de piaștri.

Cînd muncitorii au venit la fermă să mănînce, femeia, care era foarte supărată, îi spuse soțului :

— De ce m-ai făcut să dau o sută de piaștri acestor doi oameni ?

— Eu, răspunse Andriambahoaka ? Nu ți-am spus niciodată așa ceva. Mă iei drept nebun ? Ai fost păcălită de acești doi cîini sălbatici.

Furios, soțul îi prinse pe Kotofetsy și pe Mahaka și îi cusu într-o rogojină. Trebuiau să fie înecați într-un lac :

— Lasă-i pe malul apei, i-au spus lucrătorii fermierului ; îi vom îneca după masă.

În timpul mesei, o femeie bătrînă, care căuta un miel rătăcit, trecu pe lîngă rogojină strigînd :

— Unde este micul meu miel ? Unde este micul meu miel ?

Kotofetsy și Mahaka auzind-o, au început să behăiască : bee ! bee !

— Sărmanul meu miel, spuse bătrîna, l-au cusut în rogojină !

Ea descusu sacul din care ieșiră Kotofetsy și Mahaka, care o luară pe bătrînă și o băgară în locul lor.

Masa terminată, Andriambahoaka și oamenii lui au dat de-a rostogolul sacul în lac. O voce se auzea.

— Nu sînt eu ; nu sînt eu !

— Nu-i ascultați pe hoți, spuse Andriambahoaka. Își prefac glasul ca acela al unei femei bătrîne ; încearcă să scape !

Și sărmana bătrînă care era în rogojină a fost aruncată în lac și a murit.

KOTOFETSY ȘI MAHAKA SE ÎNTORC LA ANDRIAMBAHOAKA

(IMERINA)

După cîtva timp, Kotofetsy și Mahaka au auzit de un om bogat care a murit. După ce au luat informații despre averea răposatului, unul dintre ei intră în mormînt și se culcă alături de cadavru. Celălalt începu îndată să strige :

— O, tatăl meu ! O, tatăl meu ! Ai murit ? Este adevărat că m-ai părăsit ? De ce nu m-ai luat cu tine ? Și plîngea pe mormînt.

Oamenii din sat, atrași de strigătele sale și văzîndu-l zbătîndu-se ca un nebun, l-au întrebat care-i pricina mîhnirii sale. El le-a răspuns că era fiul și moștenitorul mortului. La aceste vorbe, adevăratele rude s-au ridicat împotriva spuselor sale :

— Pentru a curma cearta, spuse Kotofetsy, îl vom întreba pe mort dacă sînt fiul lui și care este moștenitor dintre noi.

Rudele au primit propunerea și apropiindu-se de mormînt :

— Tată, au spus ei, care ești în mormînt aici, nu sîntem noi oare urmașii și moștenitorii tăi ?

Nu se auzi nici un răspuns. Kotofetsy repetă aceeași întrebare și o voce îi răspunse, spre marea mirare a celor de față :

— Acesta este fiul meu și moștenitorul meu.

De mai multe ori, mortul nu-i răspunse decît lui Kotofetsy și rămase mut cînd rudele îl întrebau. Așa cum erau înțeleși, Kotofetsy moșteni toate bunurile omului bogat.

După ce a luat în primire averea, Mahaka, care din fundul mormîntului răspunsese întrebărilor lui Kotofetsy, veni să-și ia partea lui de moștenire. S-au dus după aceea să-i facă o vizită lui Andriambahoaka și consătenilor lui pentru a le arăta piaștrii, perlele și bijuteriile pe care spuneau că le-au găsit în fundul lacului :

— Vrînd să ne înecați, ne-ați îmbogățit. În loc de moarte, iată bogăția. Ce soartă bună avem ! Și încă nu am luat decît o mică parte din bogățiile pe care le aveam la îndemînă.

Oamenii din sat le-au cerut lui Kotofetsy și Mahaka să-i ducă la locul unde se găseau toate aceste comori :

— Iată ce trebuie să faceți pentru aceasta, au spus Kotofetsy și Mahaka : mai întîi vor fi aruncați bărbații, iar după ei și femeile. Veți fi mirați văzînd toate bogățiile acelea, și sînt atît de multe

încît veți fi încîntați. Oamenii din sat erau convinși că cei doi tovarăși le spuneau adevărul. Doar ei îi aruncaseră în lac și acum îi vedeau întorcîndu-se, cu mîna plină de piaștri și bijuterii.

— Să mergem la lac, au strigat oamenii.

Kotofetsy și Mahaka i-au așezat la rînd și i-au legat pe unul de celălalt spunîndu-le că o fac pentru că unii dintre ei vor vrea, o dată ajunși în lac, să le-o ia înaintea consătenilor lor și să-și însușească bijuteriile cele mai frumoase. Sosiți la marginea lacului, Kotofetsy și Mahaka au început să-i împingă în apă pe bărbați, unul după altul, strigînd :

— Ah ! Niciodată nu veți putea cheltui banii care sînt acolo.

Cînd toți bărbații, printre ei și Andriambahoaka, au fost înecați, Kotofetsy și Mahaka s-au întors în sat și le-au spus femeilor că soții lor s-au înecat și că nu se vor mai întoarce. Femeile și copiii au aflat această știre cu durere, căci puneau moartea bărbaților lor pe seama unui accident, necunoscînd înșelăciunea celor doi. Dar au văzut curînd că Mahaka și Kotofetsy nu-i îndemnase pe soții lor să meargă la lac decît spre a-i ucide și a pune mîna pe bunurile lor. Cei doi înșelători s-au făcut regii satului în care ei erau singurii bărbați.

CUM AU ÎNȘELAT KOTOFETSY ȘI MAHAKA UN OM BOGAT

(IMERINA)

Într-o zi, Kotofetsy și Mahaka au acoperit cu pene de cocoș o pisică sălbatică pe care au pus-o într-un coș. S-au dus după aceea la un om pe care-l știau foarte bogat. Au ajuns la el seara. S-au grăbit să intre în colibă ; pe urmă, stăpînul casei le spuse :

— Ce aveți în acest coș, prietenii mei ?

— Un cocoș al regelui, i-au răspuns ei. Sîntem însărcinați să i-l ducem. Asta este și pricina călătoriei noastre.

Bogatul proprietar, cuprins de respect pentru acești trimiși ai regelui, le-a dat să mănînce și le-a arătat unde să se culce. Înainte să adoarmă, cei doi mincinoși l-au întrebat pe proprietarul colibei dacă nu avea în casă nici un animal care ar putea mînca cocoșul regelui. Acesta îi asigură că n-aveau de ce să se teamă și toată lumea adormi.

La miezul nopții, Kotofetsy și Mahaka au scos pisica sălbatică din coș. Animalul, pus în libertate, începu să străbată coliba urcîndu-se pînă la acoperiș, căutînd o deschizătură ca să fugă. Multele plimbări ale pisicii făcură zgomot :

— Stăpîne, au spus Kotofetsy și Mahaka, auzi aceste zgomote ? Nu cumva mănîncă cineva cocoșul regelui ? Aprinde focul să vedem ce se petrece.

Cum izbucni flacăra, văzură pisica sălbatică și podeaua acoperită cu pene de cocoș.

— Privește, spuseră Kotofetsy și Mahaka ; pisica ta sălbatică a mîncat cocoșul pe care regele îl iubea atîta. Te vom duce înaintea regelui ca să aleagă pedeapsa pe care să ți-o dea. Reaua ta credință este vădită în această treabă și ai mințit spunînd că cocoșul era în siguranță. Știai bine că pisica ta sălbatică era aici. Să mergem, vino cu noi la rege.

— Nu știu, spuse omul tremurînd, cum a intrat în casă această pisică sălbatică, nici cum au ajuns aici aceste pene.

— Te încăpățînezi și nu-ți recunoști crima ? strigară Kotofetsy și Mahaka. Reaua-credință nu este cu toate astea de tăgăduit. Te vom lega și te vom duce la rege, care va fi nemîngîiat de pierderea cocoșului său.

Omului i se făcu frică :

— Stăpînilor, spuse el, luați acești 10 piaștri și nu spuneți nimic regelui.

— Nu, nu, răspunseră ceilalți, nu ne primejduim noi viața pentru 10 piaștri.

El le dădu atunci 20 de piaștri ; dar în fața refuzului și amenințărilor celor doi hoți, sui pînă la 100 de piaștri, pe care aceștia îi primiră și-i luară cu multă bucurie.

OMUL CARE A VRUT SA SE MASOARE CU KOTOFETSY ȘI MAHAKA

(IMERINA)

Un om, care auzise vorbindu-se despre faptele minunate ale lui Kotofetsy și Mahaka, dorea mult să se măsoare cu ei. Se lăuda, înainte de a-i cunoaște, că-i va întrece în șiretenie și înșelăciuni. Într-o zi, cînd era în căutarea celor doi tovarăși, întîlni doi bătrîni care se încălzeau la soare, la ușa unei case de locuit :

— Știți, întrebă el, unde locuiesc cunoscuții pungași Kotofetsy și Mahaka ? Aș fi foarte bucuros să-i cunosc.

— Iată casa lor, acolo, îi răspunseră bătrînii, arătîndu-i o colibă ; dar scoate-ți toată îmbrăcămintea ca să nu ți-o ia ; o vom păzi noi în lipsa ta.

Omul se dezbrăcă de tot și-și lăsă toată îmbrăcămintea de la *lamba* la *salaka* (fîșii de pînză pe care bărbații și le leagă în jurul mijlocului) în paza celor doi bătrîni. Cînd a ajuns în colibă, au cerut să-i vadă pe Kotofetsy și pe Mahaka ;

— Nu i-aţi văzut ? au spus locuitorii colibei. Sînt cei doi care erau lîngă uşă.

Omul, aiurit, se întoarse să-şi caute îmbrăcămintea pe care o încredinţase chiar lui Kotofetsy şi lui Mahaka, dar cei doi tovarăşi, care se prefăcuseră în bătrîni, nu mai erau acolo. Păcălitul se întoarse acasă gol, urmărit de huiduielile oamenilor din sat, şi mărturisi că Mahaka şi Kotofetsy erau mari meşteri hoţi.

CUPRINS

POVEȘTI NUVELISTICE

47. Căderea țării Kah 7
48. Povestea orbului 24
49. Lecția de curaj 66
50. Fiul meșterului hoț 72
51. Razatovo și Ranonera 78
52. Recunoștința lui Musa 84
53. Farisul 100
54. Cei șapte frați care voiau să se însoare cu Ramitoviamandreniny 122
55. Cele trei neveste ale lui Andriamihanina 133
56. Takinga 135
57. Rafotsiarifanahy și Randrianarisaina . 143
58. Fiica negustorului și fiul sultanului . . 146
59. Fiica sultanului care a făcut să fie tăiate o sută de capete, fără unul 155

60. 'Atic și Edh'Dahi 177
61. Minciuna și Adevărul 185
62. Fata șireată 190
63. Gelozia 195
64. Lesoma și Faralahy 197

POVEȘTI CU ANIMALE

65. Takatra și bufnița 205
66. Cîinele, mistrețul și caimanul . . . 211
67. Țiparul cel mare și țiparul cel mic 217
68. Șoarecele și pisica 219
69. Păianjenul 222
70. Ouăle de iblis 226
71. Caimanul, omul și șacalul . . . 230
72. Fiul domnului Uinde 236
73. Antilopa pitică Gabuluku 247
74. Leoaica și hiena 254

LEGENDE

75. Originea morții 261
76. Cei patru tineri și femeia 262
77. Poveste 266
78. Soarele, luna, stelele și găinile . . . 272
79. Cultivatorul 275
80. Pasărea de pradă și Soarele . 277
81. Ignamul 279
82. De ce șerpii mănîncă broaște . . . 281

83. Arondo-Jenu 283
84. Poveste 285
85. Cele patru surori 291
86. Poveste 293
87. Prostănacul 296
88. Regele care dorea să aibă un copil . 300
89. Povestea vraciului 307
90. Poveste 313
91. Cei opt frați 317
92. Poveste 321
93. Legenda elefantului . . . 335
94. Takise, taurul bătrînei 343
95. Legenda lui Ngurangurane, fiul crocodilului 350

SNOAVE

96. Fața cea mîndră 369
97. Sakoririka 374
98. Cineva care căuta un altul la fel de șmecher ca el 378
99. Hiena comisionară 380
100. Avarul 383
101. Bărbatul care voia să-și încerce soția . 392
102. Avarul 394
103. Hoții care s-au furat unii pe alții . . 400
104. Cei doi hoți 405

105. Furt de cămile noaptea 408
106. Cei doi falși diula 411
107. Cum l-au înșelat Kotofetsy și Mahaka pe rege 413
108. Kotofetsy, Mahaka și nevasta lui Andriambahoaka 415
109. Kotofetsy și Mahaka se întorc la Andriambahoaka 418
110. Cum au înșelat Kotofetsy și Mahaka un om bogat 421
111. Omul care a vrut să se măsoare cu Kotofetsy și Mahaka 424

Redactor responsabil : TEODORA POPA
Tehnoredactor : TRAIAN ARGETOIANU

Dat la cules 09.08.1966. Bun de tipar 23.12.1966. Apărut 1967. Tiraj 50.160 ex. broşate. Hîrtie ziar de 50 g/m². Format 700×920/32. Coli ed. 14,03. Coli tipar 13.50. A. nr. 9859/1966. C.Z. pentru bibliotecile mari 89. C.Z. pentru bibliotecile mici 89—34=R.

Tiparul executat sub comanda nr. 60 507 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti — Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2025